

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİ HUKUK ANABİLİM DALI

VERGİ YARGISINDA
KARARLARA
KARŞI BAŞVURU YOLLARI

Osman İlter DOĞAN

Danışman:
YRD. DOÇ. Bumin DOĞRUSÖZ

İSTANBUL-1996

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. HUKUK DEVLETİ VE YARGI DENETİMİ	4
1.1 DENETİM VE DENETİM ÇEŞİTLERİ	4
1.1.1. Denetimin gereği, mahiyeti ve önemi.....	4
1.1.2. Denetimin Çeşitleri.....	4
1.2. YARGI DENETİMİ	6
1.2.1. Hukukun Üstünlüğü ve Hukuk Devleti.....	6
1.2.2. İdarenin Yargısal Denetimi ve Önemi.....	7
1.2.3. Yargı Denetiminin Gereği, Önemi, Sakıncaları ve Ülkemizde Uygulanan Yargı Denetimi	8
1.2.3.1. Yargı Denetiminin Gereği ve Önemi.....	8
1.2.3.2. Yargı Denetiminin Sakıncaları	8
1.2.3.3. Ülkemizde Uygulanan Yargı Denetimi.....	9
2. İKİ DİNAMİK İDARİ YARGI KURULUŞU: DANIŞTAY ve BÖLGE İDARE MAHKEMESİ	9
2.1. DANIŞTAY	9
2.1.1. Genel Açıklama.....	9
2.1.2. Danıştayın Kuruluşu ve Görevleri	10
2.1.2.1. Danıştayın Kuruluşu.....	10
2.1.2.2. Danıştayın Görevleri.....	11
2.1.3. Danıştayın Yapısı, Danıştayda Kurullar ve Danıştay Üyelerinin Nitelikleri	12
2.1.3.1. Danıştayın Yapısı.....	12
2.1.3.2. Dairelerin Görevleri	13
2.1.3.2.1. Üçüncü Dairenin Görevleri.....	13
2.1.3.2.2. Dördüncü Dairenin Görevleri.....	13
2.1.3.2.3. Altıncı Dairenin Görevleri.....	13
2.1.3.2.4. Yedinci Dairenin Görevleri.....	13
2.1.3.2.5. Sekizinci Dairenin Görevleri.....	13
2.1.3.2.6. Dokuzuncu Dairenin Görevleri.....	14
2.1.3.2.7. Onuncu Dairenin Görevleri.....	14
2.1.3.2.8. Onbirinci Dairenin Görevleri.....	14
2.1.3.2.9. Onikinci Dairenin Görevleri.....	14
2.1.3.3. Danıştay'da Kurullar	14
2.1.3.3.1. Danıştay Genel Kurulu.....	14
2.1.3.3.2. Dava Daireleri Genel Kurulları (İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları).....	15
2.1.3.3.3. İctihatları Birleştirme Kurulu.....	16
2.1.3.3.4. İdari İşler Kurulu.....	16
2.1.3.3.5. Başkanlık Kurulu.....	17
2.1.3.3.6. Yüksek Disiplin Kurulu.....	18
2.1.3.4. Danıştaydaki Yargı Görevlileri	18
2.1.3.4.1. Danıştay Üyeleri Ve Tetkik Hakimleri	18
2.1.3.4.1.1. Danıştay Üyelerinin Nitelikleri.....	19
2.1.3.4.1.2. Danıştay Üyelerinin Seçimleri.....	20
2.1.3.4.1.2.1. Başkan ve Üyeler.....	20

2.2.BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ.....	21
2.2.1.Genel olarak Bölge İdare Mahkemelerinin İncelenmesi.....	21
2.2.1.1.Genel Açıklama.....	21
2.2.1.2.Tanımı.....	21
2.2.1.3.Kuruluşu.....	21
2.2.1.4.Bölge İdare Mahkemelerinin oluşumu.....	22
2.2.1.5.Devamlı Atama.....	23
2.2.2.Bölge İdare Mahkemelerinin ve Bölge İdare Mahkemesi	
Başkanının Görevleri.....	24
2.2.2.1.Bölge İdare Mahkemelerinin Görevleri.....	24
2.2.2.2.Bölge İdare Mahkemesi Başkanın Görevleri.....	25
2.2.2.3.Bölge İdare Mahkemelerinin İşleyişi.....	26
2.2.2.4.Bölge İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği.....	26
2.2.2.5.Bölge İdare Mahkemesi Kararlarının Sonuçları.....	28
2.2.2.6.Bölge İdare Mahkemelerinin Yetki Alanı.....	28
İKİNCİ BÖLÜM	
3.KARARLARA KARŞI BAŞVURU YOLLARI.....	29
3.1.Genel Olarak.....	29
3.2.Kanun Yolları.....	29
3.2.1. Kanun Yolu Kavramı.....	29
3.2.2.Kanun Yollarının Amacı.....	31
3.2.3.Kanun Yollarının Çeşitleri.....	32
3.2.4.Kanun Yollarına Başvurulamayacak Kararlar.....	32
3.2.5.Kararlara Karşı Kanun Yolları Dışında Diğer Başvuru Yolları.....	32
3.2.6.Türk İdari Yargısında "Kararlara Karşı Başvuru Yolları"nın Geçirdiği Aşamalar.....	33
4.İDARİ YARGILAMA USULÜNDE KANUN YOLLARI....	35
4.1.OLAĞAN KANUN YOLLARI.....	35
4.1.1.TEMYİZ.....	35
4.1.1.1.Kavram.....	35
4.1.1.2.Nihai Karar neye denir ?.....	36
4.1.1.3.Temyizin Niteliği.....	36
4.1.1.4.Temyiz Yerleri.....	37
4.1.1.5.Temyiz Edilemeyecek Kararlar.....	38
4.1.1.6.Temyiz Edilebilecek Kararlar.....	44
4.1.1.7.Kararların Temyiz edilebilme Şartları.....	45
4.1.1.8.TEMYİZ TALEBİ (İSTEMİ).....	47
4.1.1.8.1.Temyiz Talebinde Bulunabilecekler.....	47
4.1.1.9.Temyiz Süresi.....	52
4.1.1.9.1.Temyiz Süresinin Başlangıcı,Hesaplanması ve Sonu	55
4.1.1.10.Temyiz Şekil ve Usulü.....	57
4.1.1.11.Temyiz Dilekçesi.....	57
4.1.1.11.1.Danıştay Dava Dilekçesi Örneği	63
4.1.1.11.2.Mahkemenin Danıştaya Gönderdiği Dilekçeler.....	63
4.1.1.11.3.Temyiz Dilekçesinde "Yürütmenin Durdurulması"İsteği Halinde.....	64
4.1.1.11.4.Danıştay Daire Kararı Temyiz Edildiğinde.....	64
4.1.1.12.Temyiz İncelenmesi.....	65

4.1.1.13.Temyiz Nedenleri.....	68
4.1.1.14.Temyizde Duruşma.....	72
4.1.1.15.Temyiz İncelemesi Sonunda Verilecek Kararlar.....	72
4.1.1.16.Temyizden Verilen Karar Üzerine Yapılacak İşlem.....	73
4.1.1.16.1.Birinci Aşama.....	73
4.1.1.16.2.İkinci Aşama.....	73
4.1.1.17.Temyizden Vazgeçme.....	76
4.1.1.18.Yürütmenin Durdurulması.....	77
4.1.2.İTİRAZ.....	80
4.1.2.1.İtirazın Niteliği.....	80
4.1.2.2.İtirazda bulunabilecek Kararlar ve Şartları.....	82
4.1.2.3.İtiraz Yeri.....	89
4.1.2.4.İtiraz Talebi.....	90
4.1.2.4.1.İtiraz Talebinde Bulunabilecekler.....	91
4.1.2.4.2.İtiraz Edenin İtiraz Etmeden Bir Menfaati Olmalıdır.....	93
4.1.2.5.İtiraz Süresi.....	94
4.1.2.5.1.Sürelerin Başlangıcı, Hesaplanması ve sonu.....	95
4.1.2.6.İtirazın Şekil ve Usulü.....	96
4.1.2.7.İtirazın Nedenleri.....	104
4.1.2.8.İtirazın İncelenmesi.....	104
4.1.2.9.İtiraza Konu Olan Kararın ve Dosyanın İncelenmesi.....	107
4.1.2.10.Karşı Dava.....	116
4.1.2.11.İtiraz Dilekçesi Örneği.....	116
4.1.2.12.İtirazdan Vazgeçme.....	116
4.1.2.13.İtiraz Kararın Yerine Getirilmesini Durdurmaz.....	117
4.1.3.TASHİH-İ KARAR (KARAR DÜZELTMESİ).....	119
4.1.3.1.Kavram ve Gelişimi.....	119
4.1.3.2.Düzeltilmesi İstenebilecek Kararlar.....	122
4.1.3.3.Düzeltilmesi İstenemeyecek Kararlar.....	123
4.1.3.4.Düzeltilmesi İsteminde Bulunabilecekler.....	127
4.1.3.5.Düzeltilme İsteğinde Süre.....	128
4.1.3.6.Düzeltilme Nedenleri.....	129
4.1.3.7.Karar Düzeltme İstemine İlişkin Dilekçenin Şekli ve Muhteviyatı.....	133
4.1.3.8.Düzeltilmede Görevli Yargı Yeri.....	133
4.1.3.9.Karar Düzeltmede Süre.....	133
4.1.3.10.Karar Düzeltme İsteminin İncelenmesi.....	133
4.1.3.10.1.Ön Şartlar Yönünden İnceleme.....	133
4.1.3.10.2.Öz Yönünden İnceleme.....	134
4.1.3.11.Düzeltilmede Duruşma.....	139
4.1.3.12.Düzeltilme Kararlarına Karşı Düzeltme Talebi.....	139
4.1.3.13.Düzeltilme Yolunda Başvurmuş Olması Yürütmeyi Durdurmaz..	140
4.1.3.14.Özel Hükümler.....	140
4.2.OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI.....	141
4.2.1.KANUN YARARINA BOZMA (KANUN YARARINA TEMYİZ).....	141
4.2.2.MUHAKEMENİN İADESİ (YARGILAMANIN YENİLENMESİ).....	143
4.2.2.1.Kavram.....	144
4.2.2.2.Yargılamanın Yenilenmesi İstenemeyen Kararlar.....	145

4.2.2.3. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinde Bulunabilme Şartları.....	147
4.2.2.4. Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri	149
4.2.2.5. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminde Bulunma Yetkisi (bulunabilecekler).....	152
4.2.2.6. Yargılamanın Yenilenmesinde Karşı Taraf.....	152
4.2.2.7. Yargılamanın Yenilenmesi İsteğinin Talep Şekli ve Süresi.....	153
4.2.2.8. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminin İnceleneceği Yer ve Usul.....	154
4.2.2.9. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminin İncelenmesi.....	155
4.2.2.10. YARGILAMANIN YENİLENMESİNE VE KARARIN DÜZELTİLMESİNE İLİŞKİN ÖZEL HÜKÜMLER.....	157
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
5. KANUNYOLLARINDAN BAŞKA BAŞVURU YOLLARI	162
5.1. Açıklama ve Aykırılıkların Giderilmesi.....	162
5.1.1. Kavram.....	162
5.1.2. Açıklamayı Gerektirecek Durumlar ve Kararlar.....	164
5.1.3. Açıklamada Uyulacak Usul.....	166
5.1.3.1. Talep ve Yöneltilmesi Mahkeme.....	166
5.1.3.2. Talebin Şekli.....	167
5.1.4. Süre.....	168
5.1.5. Açıklama Talebinin İncelenmesi.....	169
5.1.6. Açıklama Kararına İtiraz Veya Temyiz.....	170
5.2. Yanlışlıkların Düzeltilmesi.....	171
5.3. Özel İtiraz Başvuruları.....	172
5.3.1. Bağlantılı Davaların Kararlara İtiraz.....	172
5.3.2. Danıştay Dava Daireleri veya Bölge İdare Verilen Mahkemeleri İdare ve Vergi Mahkemeleri ile Tek Hakim Tarafından Yürütmenin Durdurulması Kararına karşı Yapılan İtiraz	173
5.3.3. Danıştay; Belediyeler ile İl Özel İdarenin Seçilmiş Organlarının Organlık Sıfatlarının Kaybetmeleri Hakkında istemleri üzerine verilen kararlar.....	174
5.3.4. Kanunlarda Bölge İdare, İdare ve Vergi Mahkemeleri Nezdinde. İtiraz Edileceği belirtilen İşlemler.....	176
SONUÇ.....	178
EK (Kanunların Geçirdiği Aşamalar).....	181
BİBLİYOGRAFYA.....	184

KISALTMALAR

A.g.e.	:Adı Geçen Eser
A.Y.	:Anayasa
BİM	:Bölge İdare Mahkemesi
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
D.D.	:Danıştay Dairesi
D.K.	:Danıştay Kanunu
E.	:Esas
f.	:Fıkra
HUMK	:Hukuk Usulu Muhakemeleri Kanunu
İ.M	:İdare Mahkemeleri
İYUK	:İdari Yargılama Usul Kanunu
K.	:Kanun
md	:Madde
No	:Resmî Gazete Numarası
R.G.	:Resmî Gazete
sh.	:Sayfa
S.K.	:Sayılı Kanun
s.k.	:Sayılı karar
t.	:Tarih
T.B.M.M.	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
V.M.	: Vergi Mahkemesi
YÖK	:Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ

Araştırmamızın konusu vergi yargısında kararlara karşı başvuru yollarıdır. Bu nedenle yalnız kanun yollarını değil, diğer başvuru yollarını da inceledim. İncelemem sırasında şunu çok iyi gördüm ki, Vergi yargısı ile İdare yargısı aynı çatı altında iki komşu daireden oluşmaktadır. Her ikisi içinde İdare Yargılama Usulü Kanunu geçerlidir. Genel çizgisi hatta özel hallerdeki paralellik dahi bunun bir işaretidir. Danıştay'ın İdare Hukuku için verdiği içtihatların aynısını vergi olaylarına uygulaması ve her iki hukuk dalının da Kamu Hukuku içinde yer alması, vergi dairelerinin hesapladığı, tahakkuk ettirdiği ve ödeme emri göndererek vergi mükellef ve sorumlularına ödettirmesi, bunu da idarenin gücünden ve yaptırımından alması, Vergi hukuku ile idarenin gücünden ve yaptırımından alması, Vergi hukuku ile İdare hukukunu yan yana getirmiştir. Bu sebeple çalışmamı, 2577 sayılı İdare Yargılama Usul Kanunu çerçevesinde inceledim.

Görüleceği üzere İYUK'muzun yeni olması yüzünden uygulamada birçok sorunlar yaşanmıştır. Bunlardan bir kısmı 5 Nisan 1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklik, ancak bu yetersiz ve çaresiz kalınca hemen arkasından 10 Haziran 1994 gün ve 4001 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile çözümlenmiş olmakla beraber "itiraz"daki bütünlüğün bozulması, kanun yolu olmayan özel bir itirazın getirilmiş olması gibi kanunun sistematigiine aykırı durumlar da meydana getirilmiştir. Ayrıca, son değişikliklerin getirdiği yeniliklerle ilgili olarak idari yargı yerlerinde yaptığımız araştırmada birçok kanunun nasıl çözümleneceğinin henüz açıklığa kavuşturulmamış olduğunu tespit ettim.

Üç bölümden oluşan bu araştırmamın Birinci Bölümü, Türk idari yargılama usulünden "Kararlara karşı başvuru yolları" ile bir çeşit tarihçe olmak üzere bu yolların geçirdiği aşamalara yer ayrılmıştır. "Kanun yolları" ve "kararlara karşı kanun yolları dışında diğer başvuru yolları" önce kavram olarak açıklanmış, kanun yollarının amacı, çeşitleri ve kanun yollarına başvurulamayacak kararlar açıklanmıştır. "Kararlara karşı başvuru yollarının geçirdiği aşamalar" başlığı altında 19 Ağustos 1923 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca Danıştay'ın yeniden kurulmasına karar verilip 13 Teşrin-i Sani 1341 (23 Kasım 1925) tarihinde kabul edilen 669 sayılı Şura-i Devlet Kanunu gereğince üyeler, TBMM'nce 23 Haziran 1927 tarihinde seçilen ve 6 Temmuz 1927 tarihinde fiilen çalışmaya başlayan Cumhuriyet dönemi Danıştay'ı (1) tarafından, 6 Ocak 1982 gün ve 2577 sayılı İYUK'nun

(1) ÖZDEŞ, Orhan: "Danıştay'ın Tarihçesi", Yıllık boyunca Danıştay, Ankara 1986, sy. 86-93

yürürlüğe girdiği 20 Ocak 1982 tarihine kadar olan dönemde uygulanan 23 Teşrin-i Sani 1341 gün ve 669 sayılı, 21 Temmuz 1938 gün ve 3546 sayılı, 24 Aralık 1964 gün ve 521 sayılı kanunlardaki “Kararlara Karşı Başvuru Yolları” nı kısaca incelenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu dönemi inceleme konumuz dışında bırakılmıştır.

İkinci Bölüm, 1982 yılında başlayan yeni döneme ayrılmış, 6 Ocak 1982 gün ve 2577 sayılı İYUK ve bu kanunda önemli değişiklikler yapan 5 Nisan 1990 gün ve 3622 sayılı Kanun ve hemen arkasından yapılan 10 Haziran 1994 gün ve 4001 sayılı Kanun ile Danıştay Kanunu’nda değişiklik yapan 22 Mart 1990 gün ve 3619 sayılı Kanun esas alınarak olağan ve olağanüstü kanun yolları incelenmiştir.

Olağan Kanun yolları olarak itiraz, temyiz, kararın düzeltilmesi, olağanüstü kanun yolları olarak da kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi konuları açıklanmıştır.

Üçüncü Bölümde ise “kararlara karşı kanun yollarından başka başvuru yolları” olarak kabul edilen “kararın açıklanması ve aykırılıkların giderilmesi” , “yanlışlıkların düzeltilmesi” ve “özel itiraz” yollarına yer verilmiş, özellikle yeni kabul edilmiş olan ve klasik manada “kanun yolu itirazdan farklı özel itiraz” lar ele alınmıştır.

Danıştay ve BİM’lerin konumuzla ilgili kararların gözden geçirilmiş ve mümkün olduğu kadar yeni ve istikrarlı kararlar kullanılmaya çalışılmıştır.

Çalışmalarımı genel idari yargı içinde vergi yargısına hasredip, diğer özel idari yargılar inceleme dışında tutulmuştur. (Örnek; Askeri İdari Yargı)

2- İdari yargıda çok önemli yere haiz olan ve vermiş olduğu içtihatlarla önemini hiç kaybetmeyen Danıştay ve BİM’leri bir fotoğraf objektifi altında inceledim.

Cumhuriyet döneminden yani 669 sayılı Şura-i Devlet Kanunu’nun yürürlüğe giriş tarihi olan 1927 yılından bu yana dört Danıştay Kanunu ve bu Kanunlarda değişiklik yapan çeşitli kanunlar ile idari yargılama usulümüz hayli değişiklik geçirmiştir.

1982 yılında BİM, idare ve vergi mahkemeleri’nin kurulmasıyla (3) başlayan dönem, 1988 (3), 1990 (4), ve 1994 (5) yılında değişiklikler , hatta bu değişiklik kanunlarının, tek hakimle çözülecek davalar ve duruşmalar işlere ilişkin ileriye yönelik düzenlemeleri de göz önünde bulundurulursa, bu değişiklikleri gerektiren nedenlerden kaynaklanan sorunlar daha iyi anlaşılacaktır.

(2) 6 Ocak 1982 gün ve 2576 sayılı Kanun ile R.G. t:20/1/1982 gün ve no:17580

(3) 24 Şubat 1988 gün ve 3410 sayılı Kanun ile R.G. t:2/3/1988 gün ve no:19742

(4) 5 Nisan 1990 gün ve 3622 sayılı Kanun ile R.G. t:10/4/1990 gün ve no:20488

(5) 10 Haziran 1994 gün ve 4001 sayılı Kanun ile R.G. t:18/6/1994 gün ve no:21964

Ancak Danıştay, çoğu konulardaki istikrarlı tutumu ile bu sorunları karşılamaya çalışmış, özgün bir Türk İdare-Vergi hukuku anlayışı veya Türk Danıştay'nın görüşü, yorumu gibi bir fikrin, inancın yerleşmesi gerçekleştirme yolunda çaba göstermiştir.

I. BÖLÜM

1. HUKUK DEVLETİ VE YARGI DENETİMİ

1.1. DENETİM VE DENETİM ÇEŞİTLERİ

1.1.1. Denetimin gereği, mahiyeti ve önemi:

İdarenin her türlü faaliyeti, gerek üst organlarca, gerekse denetim için özel olarak öngörülen organ ve makamlarca denetlenir. Bu denetimlerden amaç; idarenin kamu hizmeti ve faaliyetlerini görürken hukuk düzenine uygun ve ona bağlı kalarak işlemesini temine yarar. Böylece denetimle idare, hukuka bağlılığa ve uygunluğa zorlanır.

Anayasa 123 md/1f gereği, idare; kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. Ayrıca yine Anayasa 125 md/1f gereği, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Bunlar denetimin "idarenin kanuniliği" ilkesinin ve hukuk devletinin gereğidir.

1.1.2. Denetimin Çeşitleri:

1-)Yönetsel Denetim

Bir kamu kuruluşunun kendi kendisini denetlemesine "iç denetim" (hiyerarşik denetim gibi), başka bir kamu kuruluşunca denetlenmesine "dış denetim" (vesayet denetimi gibi) denir.

a-)Hiyerarşik denetim: Kamu görevlileri arasında var olan alt-üst ilişkisi içinde, üstlerin astları denetlemesidir. Kanuna aykırı olmadıkça amir, astın faaliyetlerini denetleyip emir ve yön vererek çeşitli tasarruflarda bulunur.

b-)Vesayet denetimi: Yerinden yönetim kuruluşlarının, kendilerinin dışındaki başka bir yönetsel kuruluş tarafından, yasaların öngördüğü sınırlar içinde denetlenmesine denir. Yani, merkezi idarenin yerinden yönetim kurumlarını denetiminin adıdır.

c-)Özel denetim: İdarenin denetimi için, idarenin kendisi dışında özel olarak oluşturulan denetim organları da vardır. Başlıcaları, Sayıştay, Danıştay, Yüksek Denetleme Kurulu ve Devlet Denetleme Kuruludur.

2-) Siyasal Denetim

a-)Meclis denetimi: Meclisin, yürütmenin üst kuruluşu olan hükümetin dolaylı olarak idareyi denetlemesidir. Yasama organı, yönetimi dolaylı olarak hükümet veya bakan aracılığıyla denetler.

Meclisin uyguladığı denetim yolları;

- 1-) Soru,
- 2-) Genel görüşme,
- 3-) Meclis araştırması,
- 4-) Meclis soruşturması,
- 5-) Gensoru,

b-) Büyük Millet Meclisine Bağvurma: Anayasa'nın 74. maddesinde görülen dilekçe hakkının bir parçasıdır. Yönetilenlerin verdikleri dilekçe üzerine meclisce verilen kararlar hükümeti ve yönetimi hukukten bağlamaz.

3-) Kamuoyu Denetimi;

Kamuoyu denetiminin yöneten üzerinde etkili olabilmesi, kamu oyunu oluşturan kitle haberleşme araçlarının gelişmişliğine bağlıdır. Çeşitli meslek kuruluşları ve derneklerin kamu yönetiminin işleyişini etkileme olanakları da vardır.

4-) Ombudsman;

Genel olarak, yasama organı tarafından görevlendirilen ve bağımsız olarak hareket eden kamu denetçisi, yöneticiler tarafından yönetsel eylem ve işlemlere karşı yapılan yakınmaları kabul eder ve yönetimin hukuka uygun hareket etmesi, siyasi denetimi ve kamu oyunu harekete geçirerek sağlar.

5-) Yargı Denetimi;

Yönetimin yargısal denetimi hukuk devleti anlayışının zorunlu bir sonucudur. Yargısal denetimle yönetim hukuk kuralları içinde tutulur. Anayasa 125 md/f1 "idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" denilerek ifade edilmiştir. Ayrıca, Anayasa 123 md/f1'de idarenin kanuniliğini düzenler.

6-) Uluslararası Denetim;

Yönetim üzerinde ikincil nitelikte, insan hakları açısından uluslararası denetim yolları vardır. İç hukuk yollarından bir sonuç alınamaması durumunda, uluslararası denetim mekanizması devreye girer. (7)

(7) GÖZÜBÜYÜK, A.Ş: *Anayasa Hukuku*, Ankara-1991, sy. 264

1.2. YARGI DENETİMİ

İdarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunu sağlamak için çeşitli denetim yollarına başvurulmaktadır. Bilindiği gibi bunlar, yukarıda da teferruatlı bir şekilde açıklandığı gibi, idari denetim, siyasal denetim, kamu oyu denetim, ombudsman, yargı denetimi ve uluslararası denetimdir.

Denetim yolları içinde idarenin hukuka uygunluğunu sağlamada en etkin ve en gerçekçi olanı kuşkusuz yargı denetimidir.

İdarenin eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık tutulması, demokratik toplumlarda benimsenen ve üzerinde tartışılmayan bir konudur.

Bu toplumlarda idarenin kendini hukuk kurallarına bağlı sayması, bu kuralların dışına çıktığında kendini bir "müeyyide" (yaptırım, zorlama) karşısında bulunması, "hukuk devleti" anlayışının bir yandan zorunlu bir unsuru, diğer yandan da tabii bir sonucudur. Bunun için yargı denetimi başlığı altında kısacası hukukun üstünlüğü ve hukuk devletini açıklamak istiyorum. Çünkü idari yargı denetiminin temelinden iki çatışma var. Bir tarafta idarenin büyüklüğü ve üstünlüğü (yetkiler ve serbestliği açısından), diğer taraftan da demokratik toplumların vazgeçilmez esası olan hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti kavramı.

1.2.1 Hukukun üstünlüğü ve Hukuk Devleti:

Demokratik düzenin hakim olduğu ülkelerde idarenin hukuka bağlılığı ilkesi kabul edilmiştir. Polis devletinin özelliği idarenin hukuk kuralları ile bağlı olmaması, güç ve yetkilerinin takdire dayanması, yargısal denetimin uygulanmamasıdır. Hukuk devletini, polis devletinden ayıran başlıca özellik, devlet yönetiminin belli kurallar içinde yürütülmesidir. Hukuk devletinde devlet yalnız hukuku koyan bir varlık değil aynı zamanda koyduğu hukuka bağlı olan bir devlettir.

Anayasa Mahkemesinin bir kararında da belirttiği gibi "Hukuk devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini zorunlu sayan ve bütün faaliyetlerinde hukuka ve anayasaya uyan bir devlet olmalıdır. Hukuk devletinde, kanun koyucu organ da dahil olmak üzere, devletin bütün organları üstünde hukukun mutlak bir hakimiyeti haiz olması, kanun koyucunun yasama faaliyetlerinde kendisini her zaman Anayasa ve hukukun üstün kuralları ile bağlı tutması lazımdır. (9)

(9) *Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi*, sayı 1 s. 348. 1964
Anayasa Mahkemesinin 11.10.1963 gün ve E. 63/124 sayılı kararı

Anayasa Mahkemesi bir başka kararında da (10) , yukarıdaki ilkelere daha da açıklık getirerek, "Hukuk devleti,.....hukuku tüm devlet organlarına egemen kulan, Anayasa ve hukukun üstün kuralları ile kendisini bağlı sayıp, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde, yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve Anayasa bulunduğu bilincinde, uzaklaştığında ise geçersiz kalacağını bilen devlettir."

Tüm bunları sağlamak için "pozitif hukuk" mekanizmasını kurmak ve işletmek, başka bir anlatımla devletin tüm organlarına, yargı denetimini uygulamak gerekir.

Hukuk devletinin gerçekleştirilmesi için, en geniş manada, yargısal denetim yeterli değildir. Bunun yanında temel hakların güvenliğine, yasama-yürütme-yargı güçlerinin (erklerinin) ayrılmasına, demokratik rejimin gerçekleştirilmesine, hakimlerin bağımsız ve tarafsızlığına da gerek vardır. Nitekim 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası da yalnız hukuk devleti ilkesini koymakla yetinmemiş, bunun gerçekleştirilmesi için gereken ortamı da sağlamıştır.(11)

Hukuk devleti ilkesinin gerekleri ise kısaca şunlardır;

- a-) Yasaların anayasal denetimi olmalıdır,
- b-) Yönetimin yargısal denetimi olmalıdır,
- c-) Sosyal adalet sağlanmalıdır,
- d-) Temel insan hakları güvence altına alınmalıdır,
- e-)Erklerin ayrılığı sağlanmalıdır,
- f-)Demokratik rejim uygulanmalıdır,
- g-)Yargı bağımsızlığı olmalıdır.

1.2.2 İdarenin Yargısal Denetimi ve Önemi:

Anayasa'da "idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır" hükmü (12) : 1982 Anayasasının 125. maddesi (1961 Anayasa md. 114) "İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır" hükmünü koymuştur. Eylemle idari bir fiil kastedilmektedir. Maddi tasarruflar hedef tutulmuştur. İşlemden kasıt hukuki tasarruflardır. İdari kararları ve idari mukaveleleri de içine alır.

-
- (10) *Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi*, sayı 22. s. 115. 1986:
Anayasa mahkemesinin 27.03.1986 gün ve E. 85/31, K. 86/11 sayılı kararı
- (11) *1961 Anayasası md 132;*
1982 Anayasası md 138.
- (12) *ÖZER, Atilla: Gerekçeli ve 1961 Anayasasıyla Mukayeseli 1982 Anayasası, Ankara-1984, sy. 476-480.*
ÖZER, Necati: İdari Hakimlik Sınavlarına Hazırlık Kitabı, 1994-İstanbul. sy.272-273
SAKAR, Mürjdat: 1982 Anayasası, 1989-İstanbul, sy. 140-141.

İdarenin, yargı yolu ile denetlenmesi yapılırken idareye asgari hareket kabiliyetinin sağlanması, ferdi menfaat ile kamu menfaati arasında bir denge kurulması zaruridir. İdarenin kendini hukuk kurallarına bağlı sayması, bu kuralların dışına çıktığında kendini bir müeyyide ile karşı karşıya bulması, demokratik toplumun özelliği olan hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir unsuru ve doğal bir neticesidir.

İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı, bu eylem ve işlemlerden hakları ziyana uğrayan kimselerin yargı yoluna başvurmaları, yani yargı yolunun açık oluşu hiç bir sebep ve suretle kısıtlanması düşünülmeyen bir haktır.

İdarenin eylem ve işlemlerinden menfaati etkilenen kimse yetkili yargı yerine başvurarak idari işlemin iptalini ya da karşılaştığı haksızlığın giderilmesini isteyebilir. Ülkemizde bu denetim genel olarak İdare ve Vergi Mahkemeleri, BİM Mahkemeleri, Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından yapılmaktadır. Sınırlı olarak da adliye mahkemelerinde bakılmaktadır.

1.2.3. Yargı Denetiminin Gereği, Önemi, Sakıncaları ve Ülkemizde Uygulanan Yargı Denetimi:

1.2.3.1. Yargı Denetiminin Gereği ve Önemi:

İdare (yönetim) üzerinde uygulanan ve idare dışındaki denetimin yollarından biri ve en etkili yargı denetimidir. Demokratik bir toplumda, idarenin kendisini hukuk kurallarına bağlı sayması, bu kuralların dışına çıktığında, kendini bir yaptırım karşısında bulması hukuk devleti anlayışının zorunlu bir ögesi ve aynı zamanda doğal bir sonucudur.

Kişiler arasında çıkan anlaşmazlıkların giderilmesinde en etkili ve sağlam yol, yargı yerlerinin işe karışmaları ve anlaşmazlıkları gidermeleridir.

İdare ile yönetilenler arasında çıkan anlaşmazlıkların giderilmesinde de, en etkili ve nesnel yol, yargı yerlerinin işe karışmaları ve yönetimin eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi tutmalarıdır.

1.2.3.2. Yargı Denetiminin Sakıncaları:

İdarenin yargı yolu ile denetiminin en önemli sakıncası, yargı denetiminin diğer denetim yollarına göre, yavaş işlemesi ve sonucun geç alınmasıdır.

Yargı denetiminin başka bir sakıncası da, yönetimin yargı ile denetiminin kişilere sağladığı güven ve yarara karşılık, yönetimin işlerini, kamu hizmetlerinin yürütülmesini güçleştirmesidir. Bu sakıncaların etkisini azaltmak için, kişisel yararlar kamu yararı arasında bir dengenin kurulmasını sağlamak zorunlu görülmektedir

1.2.3.3. Ülkemizde uygulanan Yargı Denetimi:

Türk hukuk sisteminde yönetimin eylem ve işlemlerinden “menfaat” ya da “haklı” etkilenen kimse, yetkili yargı yerine başvurarak yönetsel işlemlerin iptalini ya da karşılaştığı haksızlığın giderilmesini isteyebilir. Bu sonucun elde edilmesi için ülkemizde “yönetsel yargı” sistemi uygulanmaktadır.

2. İKTİDAR DİNAMİK İDARİ YARGI KURULUŞU: DANIŞTAY VE BİM

2.1. DANIŞTAY: (14)

2.1.1. Genel Açıklama:

Danıştay, yüksek idari ve yargı hizmeti gören bir mahkemedir. Bir taraftan ferdin menfaatini idare karşısında korur, diğer taraftan da kamu yararı, kamu düzeni, milli birlik ve bütünlüğü dikkate alarak devletin varlığını ve otoritesini göz önünde bulundurur. Danıştay, fert ile devlet (idare) arasındaki dengeyi sağlayarak, hukuk kurallarının uygulanmasında ve yorumlanmasında yüksek mahkeme olarak sorumluluk taşımaktadır.

Danıştay bir taraftan genel görevli temyiz yeri, diğer taraftan Danıştay Kanunu’nda belirtildiği gibi, ilk ve son derece mahkemedir.

2577 sayılı Kanunla kurulan Danıştay, T.C. Anayasası ile görevlendirilmiş yüksek idare mahkemesi, denetleme ve inceleme merciidir.(15)

Vergi mahkemelerince verilen kararların temyiz mercii olan Danıştay’ın temyiz kararları kesin olup, bu kararlar üzerine başka bir mercie başvurulması mümkün değildir.

-
- 14) ÖZDEŞ, Orhan: “Danıştay ve Tarihî Gelişimi”, *Danıştay dergisi*, sayı,1. sy.22,1971
GÖRELİ: *Devlet Şurası*, 1953
ONAR: Sıddık Sami: *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, cilt 1, sy 778; cilt 3, sy 1890
: “Yıkыл Bayunca Danıştay”, *Danıştay yayını*,1968.
GÖZÜBÜYÜK, Şeref: *Yönetsel Yargı*, sy. 30, 1993-Ankara
ARAL, Rıfık: “Danıştay’ın Tarihçesi, Kuruluş ve Görevleri”, *Danıştay dergisi*, sayı 3, sy. 29-43, 1971-Ankara.
- (15) CANDAN, Turgut: “Türk Vergi Yasası-II” sayı 263, sy. 57;
CANDAN, Turgut: “Türk Vergi Yasası-II” *Maliyet Postası*, Yıl:8, sayı 165, 15 Temmuz 1987, sy.51.

Her vergi mahkemesi kararının Danıştay'da temyizi mümkün değildir. Vergi mahkemelerinde tek hakimle verilen kararlar için Danıştay'a değil, itiraz yoluyla Bölge İdare Mahkemelerine başvurulur. Başka bir anlatımla, Kurul halinde alınan kararlara karşı Danıştay'da temyiz yoluna gidilir. Bölge İdare Mahkemesinin kararı kesin olup bunlara karşı Danıştay'a gidilemez.

Görüldüğü gibi Danıştay'a doğrudan doğruya vergi davası açılmaz. Ancak, vergilerle ilgili genel düzenleyici işlemler için açılacak iptal davalarında Danıştay ilk derece mahkemesidir.

2.1.2. Danıştay'ın Kuruluşu ve Görevleri:

2.1.2.1. Danıştay'ın Kuruluşu:

Danıştay, 1868 yılında, Fransız Sistemi'nin etkisi altında ve Fransız Danıştay'ı örnek alınarak kurulmuştur. O günden bugüne kadar çeşitli aşamalar geçirmiş (16) olan bu kuruluş, 1961 Anayasası ile görevlendirilmiş bağımsız yüksek idare mahkemesi, danışma ve inceleme mercii olarak 24.12.1964 tarih ve 521 sayılı Danıştay Kanunu ile kurulmuş ve çalışma düzenindeki aksaklıklar giderilmeye çalışılmıştır. Danıştay bir genel başkan, daire başkanları ve üyeleri, başkanın sözcüsü ile kanun sözcüleri, bagyardımcıları ve yardımcılarından meydana gelmektedir. En yüksek idari mahkeme olan Danıştay, bir başkan ve 13 daireden ibarettir.

Her dairede bir başkan ve dört üyeden meydana gelmektedir. Son olarak 2575 Sayılı yeni Danıştay Kanunu 20.01.1982 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.(17)

Yeni Danıştay Kanunu'na göre, Danıştay meslek mensupları, Danıştay Başkanı, Danıştay Başsavcısı, Danıştay Başkan vekilleri, Daire Başkanları ile üyelerden ibarettir.(2577 Sayılı Kanunun madde-3). Bunlardan, Danıştay Başkanı, Başsavcı, Başkan vekilleri, daire başkanları ve üyeler yüksek mahkeme hakimleri olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Kanunlarının teminatı altındadırlar (2577 S.K.Md. 4).

-
- (16) KARAGÖZOĞLU, H. FEVZİ: "Vergi Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları", Vergi Hukuku Yayınları- 1, sy.501, 1979-Ankara
ARAL, R.İSTİ: "Danıştay'ın Tarihçesi, Kuruluş ve Görevleri", Danıştay Dergisi, sayı 3, sy. 39-43, 1971-Ankara
ÖZDEŞ, ORHAN: "Danıştay'ın Tarihî Gelişimi", Danıştay Dergisi, sayı 1, 1971-Ankara
(17) Ancak Danıştay Kanunu, 22 Mart 1990 gün ve 3619 sayılı Kanun ile bazı maddelerde köklü değişiklikler yapılmıştır

2.1.2.2. Danıştay'ın Görevleri:

Yukarıda da belirtildiği gibi, T.C. Anayasası ile görevlendirilmiş yüksek idare mahkemesi, danışma ve inceleme mercii olarak nitelendirilmiştir. Yüksek idare mahkemesi sıfatıyla Danıştay, bağımsız ve genel görevli bir yargı organıdır. Hükümetle ilgili işleri Başbakanlık aracılığıyla yürütür. Danıştay'ın başkan ve üyeleri yüksek mahkeme hakimleri olarak Anayasa ve kanunların kendilerine sağladığı teminat altında görev yaparlar.

Danıştay'ın görevleri, 2575 Sayılı Danıştay Kanunu'nun(18) 23. maddesinde belirtilmiştir. Anılan maddeye göre Danıştay'ın görevleri aşağıdaki gibidir,

1-)İdare mahkemeleri ve Vergi mahkemelerinden verilen kararlar ve ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülen davalarla ilgili kararlara karşı temyiz istemlerini inceler ve karara bağlar.(18-a)

2-)Bu kanunda yazılı idari davaları, ilk ve son derece mahkemesi olarak karara bağlar.

3-)Başbakanlık veya Bakanlar Kurulu'ndan gönderilen kanun tasarı ve teklifleri hakkındaki görüşünü bildirir.

4-)Tüzük tasarılarını ve imtiyaz sözleşme ve şartlarını inceler,

5-)Devlet Başkanlığı ve Başbakanlık tarafından gönderilen işler hakkındaki görüşünü bildirir.

6-)Bu kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevlileri yapar.

Görüldüğü üzere Danıştay'ın görevi üç ana noktada toplanmaktadır. Bunlardan birincisi idari yargı sisteminin en üst yargı mercii oluşudur. İkincisi ise yine idari davaları ilk ve son derece mahkemesi olarak karara bağlamaktadır.(19) Bu iki görevin ikisi de Danıştay'ın yüksek mahkeme sıfatıyla yargısal gücünü ortaya koymaktadır. Üçüncü görevi ise Devlet Başkanlığı, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, tüzükleri, sözleşmeleri ve diğer işler hakkında inceleyerek görüşünü bildirmektir. Bu görevi ise onun danışma organı olarak hükümete kendi konusunda yardımcılık fonksiyonunu oluşturur.

(18) 6 Ocak 1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu(R.G. t:20/1/1982 ve n:17580)

(18-a) 22 Mart 1990 gün ve 3619 sayılı kanun ile değişikliktir. sonraki durum: (R.G. t:10/4/1990 ve n:20488)

3619 sayılı kanun değişikliğinden önceki durum ise şöyle düzenlenmişti: "İdare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinden verilen kararlara karşı temyiz istemlerini inceler ve karara bağlar"

(19) AYDEMİR, Oğuz: "Danıştay, İdare ve Vergi Mahkemelerinde dava Açma Süreleri", Maliye Postası, Yıl 12, sayı 260, 1 Temmuz 1991, sy.14.

Danıştay'ın ilk ve son derece mahkemesi olarak çözümleyip karara bağladığı davalar ise şunlardır:

a-)Bakanlar Kurulu kararlarına, müşterek karnamelere ve Başbakanca alınan kararlara,

b-)Bakanların düzenleyici işlemleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere karşı açılacak idari davaları çözmek,

c-)Danıştay idari dairelerince veya idari işlem kurulumca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemlere,

d-)Birden çok vergi ve idare mahkemesinin yetki alanına giren uyuşmazlık işlemlerine,

e-)Yabancı ülkelerde görevli makamlarca alınan kararlara,

f-)Yüksek Öğrenim Kurulu, Yüksek Öğrenim Denetim Kurulu, Öğrenci Yerleştirme Merkezi ve Üniversiteler Arası Kurul kararlarına,

g-)Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararlarına,

h-)Vergi Usul Kanunu gereğince şikayet yoluyla vergi düzeltme taleplerinin reddine ilişkin işlemlere karşı açılacak iptal, tam yargı davaları ile imtiyaz sözleşmelerinden doğan idari davaları çözmek,

ı-)Danıştay, belediyeler ile il özel idarenin seçimle gelen organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri inceler ve karara bağlar.(20) (21)

2.1.3. Danıştay'ın Yapısı, Danıştay'da Kurullar ve Danıştay Üyelerinin Nitelikleri:

2.1.3.1. Danıştay'ın Yapısı:

Danıştay onu dava ve ikisi de idari olmak üzere 12 daireden kurulmuştur. Her daire ise bir başkan ve en az 4 üyeden oluşmaktadır. Dairelerde görüşme sayısı beş olup, kararlar çoğunlukla alınmaktadır. Her dairede ayrıca yeteri kadar tetkik hakimi bulunmaktadır.

(20) 3619 sayılı kanun ile değişikliği. 3619 sayılı kanun değiştirmeden önceki durum ise şöyle düzenlenmişti: "Danıştay ayrıca, il merkez belediyeleri ile il özel idarelerinin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemlerini inceler ve karara bağlar"

(21) Bu fıkra ile alakalı olarak bkz:Konya İdare Mahkemesinin 20.09.1985 tarih ve E. 1985/373, E. 1985/422 sayılı kararı. Karar yayınlanmamıştır. (ERKUT, Celal ve SOYBAY, Selçuk: Anayasa ve İYUK'na İlişkin Kararlar: 1990-İstanbul, sy. 174-175.)

2.1.3.2. Dairelerin Görevleri:

Danıştay'ın birinci ve ikinci daireleri, dava niteliği bulunmayan idari işlere ilişkin uyuşmazlıkları çözmekle görevlendirilmişlerdir. Danıştay, görüş bildirme ve danışılma fonksiyonlarını bu iki daire aracılığı ile yerine getirmektedir. Diğer dairelerin görevleri ise aşağıda belirtilmektedir.

2.1.3.2.1 Üçüncü Dairenin Görevleri:

a-) Vergi mahkemeleri arasında görev ve yetkiye ilişkin uyuşmazlıklarda ve bağlantılı davalarda merci tayini,

b-) Vergi, resim ve harçlarla ilgili olup diğer vergi dairelerinin görevleri dışında kalan işlere ilişkin dava ve işleri çözümler.

2.1.3.2.2. Dördüncü Dairenin Görevleri:

Bu daire, gelir ve kurumlar vergilerine ilişkin davaları çözümler.

2.1.3.2.3. Altıncı Dairenin Görevleri:

a-) İmar, kamulaştırma ve yıkma işleri ile bunlara bağlı işlere,

b-) Eski eserler mevzuatından doğan uyuşmazlıklara ilişkin davaları çözümler.

2.1.3.2.4. Yedinci Dairenin Görevleri:

a-) Gümrük ve gider vergileri ile ithale ilişkin vergilere,

b-) İşletme vergisine,

c-) Motorlu taşıtlar ve taşıt alım vergilerine,

d-) Veraset ve intikal vergilerine,

e-) Damga vergisine ve dış seyahat harcamaları vergilerine ilişkin davaları çözer.

2.1.3.2.5. Sekizinci Dairenin Görevleri:

a-) Öğrenci ve öğrenim işlerine,

b-) Karayolları Trafik Kanununa,

c-) Esnaf demeklerinin feshi konusuna,

d-) Maden, taşocakları ve onarma mevzuatına,

e-) Sınır, iskan, toprak edinme mevzuatına,

f-)Mahalli idarelerin seçimle gelen organlarının organlık sıfatları kaybetmeleri konusuna,

g-)Kamu Hukuku niteliğindeki meslek kuruluşları mevzuatına,

h-)Köy, belediye ve özel idareleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasına ilişkin davaları çözümler.

2.1.3.2.6. Dokuzuncu Dairenin Görevleri:

a-)Harçlar Kanununa,

b-)Gayrimenkul kıymet artışı vergisine,

c-)Emlak vergisine ve emlak alım vergisine,

d-)Köy, belediye ve özel idare vergi, resim, harç ve payları ile bunların diğer gelirlerine ve bunlara ait tarifelere, ilişkin davaları çözer.

2.1.3.2.7. Onuncu Dairenin Görevleri:

a-)Vergi davalarına bakan dava daireleri hariç, diğer idari dava dairelerinin görevleri dışında kalan uyuşmazlıklara,

b-)İdare mahkemeleri arasında görev ve yetkiye ilişkin uyuşmazlıklarda ve bağlantılı davalarda merci tayinini,

c-)Türk parasının kıymetini koruma mevzuatına ilişkin uyuşmazlıklara ilişkin davaları çözümler.

2.1.3.2.8. Onbirinci Dairenin Görevleri: (Md. 34/A, Ek:8/12/1994, 4055 S.K./3.md.)

Onbirinci daire, katma değer vergisine ilişkin davaları çözümler.

2.1.3.2.9. Onikinci Dairenin Görevleri: (Md. 34/B, Ek:8/12/1994, 4055 S.K./3.md.)

Onikinci daire, kamu görevlerine ilişkin davaları çözümler.

2.1.3.3. Danıştay'da Kurullar

2.1.3.3.1. Danıştay Genel Kurulu:

Danıştay Başkanı, Başsavcı başkan vekilleri, daire başkanları ve üyeler ile Genel Sekreterden oluşan bir kuruldur. Genel Kurulun toplanma ve görüşme yeter sayısı başkan ve üyeler tam sayısının yarısından fazlasıdır. Kararlar çoğunlukla verilir ve oylarda eşitlik olduğu takdirde, başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sağlamış olur.

Danıştay Genel Kurulu bu kanunla ve diğer kanunlarla bu kurula verilen seçim görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve Danıştay Kurulu'nda öngörülen içtüzük ve yönetmelikleri kabul eder.

Genel Kurul'un seçim görevlerinden biri, Danıştay Başkanı, Başsavcı ile başkan vekilleri ve daire başkanlarının seçimidir. Belirlenen bu Danıştay Görevlileri, Danıştay Genel Kurulu'na ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilirler.

Seçim gizli oyla yapılır ve ilk üç oylamada sonuç alınamazsa seçim, üçüncü oylamada en çok oy alan iki aday arasında yapılır. Dördüncü oylamada bu çoğunluk sağlanmazsa seçim, yeniden aday gösterilerek tekrarlanır. Bundan sonraki üç oylamada sonuç alınamazsa, dördüncü oylamada en çok oy alan seçilmiş sayılır.

Genel Kurul'un bu seçim için yapacağı toplantılarda üye tam sayısının en az dörtte üçünün hazır bulunması şarttır.

2.1.3.3.2.Dava daireleri Genel Kurulları (İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları) (DK 17 ve 38 md) (22)

Danıştay'da biri idari diğeri vergi olmak üzere iki dava daireleri kurulu vardır. İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, İdari dava dairelerinin başkanlarıyla üyelerinden oluşur. Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu da vergi dava dairelerinin başkan ve üyelerinden oluşur. Bu genel kurullara, Danıştay Başkanı ve vekillerinden biri başkanlık eder. Bu kurulların toplanma ve görüşme yeter sayıları on yedidir. Toplantıda hazır bulunanlar çift sayıda ise kıdemli üye kurula katılmaz. Bu kurullarda kararlar çoğunlukla alınır.

İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, idare mahkemelerinden, Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu da vergi mahkemelerinden verilen düzenleyici işlemlerine karşı açılan davalara konularına göre ilgili dava daireleri genel kurulu çözümler.

(22) 2575 sayılı Danıştay Kanunu, 521 sayılı kanundan ayrılan bir özellikte; 2575 sayılı Danıştay Kanun'unun 17. maddesindeki düzenleme ile, "vergi davası" nı yepyeni bir dava türü olarak kabul etme eğiliminde olması; 521 sayılı kanunda yer alan Dava daireleri Kurulu yerine, 2575 sayılı Danıştay Kanunu ile iki ayrı kurul teşkiline yol açmıştır.

2.1.3.3.3. İctihatlari Birleştirme Kurulu: (DK 18 ve 39. md) (23)

Danıştay'ın önemli kurullarından birisi de budur. Bu kurulun amacı, Anayasa Mahkemesinin bir kararında da belirtildiği gibi, içtihadı birleştirme, yeni bir kural koyma değildir. İctihadı birleştirme kararları açıklayıcı bir işlem niteliğindedir, yorum ve anlam birliğini sağlama amacını güder.(24)Bu Kurul dava dairelerinin veya İdari ve Vergi dava daireleri genel kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında aykırılık veya uyumsuzluk öngörüldüğü ya da birleştirilmiş içtihatların değiştirilmesi gerekli görüldüğü takdirde, Danıştay Başkanının havalesi üzerine, başsavcısının düşüncesi alındıktan sonra işi inceler ve gerekli görürse, içtihadın birleştirilmesi veya değiştirilmesi hakkında karar verir.

İctihatların birleştirilmesi veya birleştirilmiş içtihatların değiştirilmesi Danıştay Başkanı, ilgili daireler ile Vergi ve İdari Dava Daireleri Genel Kurulları veya Başsavcı tarafından istenebilecektir.

Diğer yandan, aykırı kararlarla ilgili, kişilerde içtihatların birleştirilmesi için talepte bulunabilirler. Kurulca alınan içtihatları birleştirme kararları ayrıca Resmi Gazete'de yayınlanır. Bu kararlara, Danıştay daire ve kurulları ile idari mahkemeler ve idare uymak zorundadır.

İctihatları Birleştirme Kurulu, Danıştay Başkanı, Başkan vekilleri ile dava daireleri başkanları ve üyelerinden oluşur. Toplanma ve görüşme yeter sayısı en az otuz birdir. Esas hakkında kararlar, birinci toplantıda Kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile, bu toplantıda karar yeter sayısı sağlanmazsa ikinci toplantıda mevcudun salt çoğunluğu ile verilir. Kurulun diğer kararları oy çokluğu ile verilir.

2.1.3.3.4. İdari İşler Kurulu:

İdari daireler başkan ve üyeleri ile her yıl genel kuruluca seçilecek oniki dava dairesi başkan ve üyesinden oluşur.

(23) *Yüzyıl Boyunca Danıştay, sy. 711: İctihadı Birleştirme yolunun, 1961 Anayasasına aykırı olduğu ileri sürülmüştür.*

(24) *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, sayı 7, sy. 341. Anayasa mahkemesinin 12.06.1969 gün ve E. 68/38, K. 69/34 sayılı kararı*

Danıştay Başkanı veya başkan vekillerinden birinin başkanlığında toplanır ve görüşme sayısı on beştir. Kararlar oy çokluğu ile verilir ve oylarda eşitlik olursa, başkanın bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır. Memurların yargılanması ile ilgili işlerin görüşülmesinde kararı veren daire başkanı ve üyeleri toplantıya katılamazlar.

İdari İşler Kurulu'nun görevleri ise 2575 Sayılı Kanunun 46. maddesinde açıklanmıştır:

İmtiyaz sözleşmesi Danıştay idari dairelerinden çıkacak görev uyumsuzlukları bu kurulda çözülür.(25)

Ayrıca Memurun Muhakemat Kanunu hükümlerine göre ilgili dairece verilen men'i muhakeme kararlarını kendiliğinden, lüzumu muhakeme kararlarını ise itiraz üzerine incelenir ve karara bağlar. Danıştay'ın ilgili dairesi bozma kararına uymak zorundadır.

İdari dairelerden birinden çıkıp, Danıştay Başkanı tarafından Danıştay İdari İşler Kurulunca havale edilmemiş işler ve verilen kararlar, ilgili Bakanlığın görüşüne uygun olmadığı takdirde, bakanın isteği üzerine İdari İşler Kurulunda görüşülür.

İdari dairelerin göreve ve usulüne ilişkin nedenlerle işin esası hakkında karar vermediği işlerde, İdari İşler Kurulunca bu kararın yerinde görülmesi halinde, dosya ilgili daireye yeniden gönderilir ve bu dairece İdari İşler Kurulu kararı doğrultusunda inceleme yapılarak karar verilir.

2.1.3.3.5. Başkanlık Kurulu: (2575 SK. 52. md)

Üyelerin dairelere ayrılmasını, zorunluk halinde daire başkanlarının ve üyelerinin dairelerinin değiştirilmesini, daireler arasında iş dağıtımını, Danıştay daireleri arasında çıkan görev uyumsuzluklarını (26) ve diğer bazı işleri çözümlemekle görevlendirilmiştir. Kurul Danıştay Başkanının daveti üzerine toplanır.

(25) 3619 sayılı Kanunla değışmeden önceki 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 46.md/1.f. (a) bendinde "kanun ve tüzük tasarıları" da vardı. Ancak 3619 sayılı kanun, bu bendi kaldırdı. Onun yerine 3619 sayılı kanun, 48 maddeyi değıştirerek "Kanun ve Tüzük tasarıları"nın nasıl inceleneceğı hakkında değışiklik getirdi.

(26) Danıştay 4. Daire; ".....Yükümlü adına şahnen dahilî tevkiâtın onanmasına ilişkin hüküm fıkrası temyiz edilen..... Vergi Mahkemesi kararının temyiz yolu ile incelenmesi görevi Dairemize ait olmadığından dosyanın, Yedinci Daire ile Dairemiz arasında çıkan görev uyumsuzluğu giderilmek üzere Danıştay Başkanlık Kurulu'na gönderilmesine...." Danıştay 4. Daire, T. 26.04.1988, E. 88/1744, K. 88/1709, Danıştay Dergisi, s. 72-73, 1989, s. 266-269; ERKUT Celal- SOYBAY Selçuk: Anayasa ve İdari Yargılama hukukuna İlişkin Kanunlar, sy. 185, İstanbul-1990.

Başkanlık Kurulu, Danıştay Başkanının başkanlığında Başkan vekilleri ile Genel Kurulunca seçilen bir idari daire başkanı, bir idari dava dairesi başkanı, bir vergi dava dairesi başkanı ve bir üyeden oluşur. Aynı şekilde birer de yedek seçilir.

Asıl ve yedek üyeler iki yıl için Genel kurulda seçilir. Başkanlık Kuruluna aynı daireden birden fazla üye seçilemez. Başsavcılığı ilgilendiren işler ile Kurulunca lüzum görülen işlerin görüşülmesinde Başsavcı da toplantılara katılıp oyunu kullanır. Kararlar oy çokluğu ile verilir ve oylarda eşitlik halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır.

2.1.3.3.6. Yüksek Disiplin Kurulu : (2575 SK. 53.54.MD)

Yüksek Disiplin Kurulu, Danıştay Genel Kurulunca her daireden seçilecek birer üye ile ikisi dava daireleri ve biri de idari daireler başkanları arasından seçilecek üç daire başkanından kurulur, Danıştay Başsavcısı kurulun tabii üyesidir. Kurula iki daire başkanı ile beş üye yedek olarak seçilir. Kurul üye tam sayısı ile toplanıp, üçte iki çoğunlukla karar verilir.

Yüksek Disiplin Kurulu, Danıştay Kanunun hükümleri dairesinde Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkan vekilleri, daire başkanları ve üyeler hakkında disiplin kovuşturması yapılmasına ve disiplin cezası uygulanmasına karar verir. Diğer yandan, bu kanunla verilmiş başka bazı görevleri de yerine getirir.

2.1.3.4. Danıştay'daki Yargı Görevlileri : (27)

2.1.3.4.1. Danıştay üyeleri ve Tetkik hakimleri:

Danıştay'da bulunan yargı görevlileri iki kümede toplanabilir. Bunlardan bir kümeyi Danıştay başkanı, daire başkanları, üyeler ve Başsavcı; ikinci kümeyi, tetkik hakimleri ve

-
- (27) KOCAHANOĞLU, Osman Selim: "Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Uyuşmazlıklar", İstanbul-1982, sy. 163-170
ARAS, Necati-NAYMAN Muntaz: "Danıştay Meslek Grupları", Yüzyıl Boyunca Danıştay, sy. 937, 1968
ÖZER, Necati: İdare Hakimliğe Hazırlık Kitabı, sy. 314-317, İstanbul-1994
GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetmelik Yargı, sy. 34 vd., 9. baskı, Ankara-1993
İdari yargı: "Danıştay Üye seçimleri", İdari Yargı, sayı 10, sy. 1

savcılar oluşturur. Birinci kümede yer alanlar, yani karar verme yetkisi olanlar, Anayasanın yüksek mahkeme yargıçlarına sağladığı güvenceye sahiptirler (m.4) (28). İkinci kümede bulunanlar, yani karar alınmasında yardımcı olan tetkik hakimleri ve savcılar da yargıç güvencesine sahiptirler.

2.1.3.4.1.1. Danıştay Üyelerinin Nitelikleri: (D.K. 8.md)

2575 Sayılı Danıştay Kanununa göre Danıştay üyeleri, aşağıda belirtilen görevleri yapan kamu görevlileri arasından seçilmektedir,

- 1-)İdari yargı hakim ve savcıları,
- 2-)Başkanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, elçilik ve valilik,
- 3-)Generallik, amiralilik,
- 4-)Devlet Başkanlığı Genel Sekreterliği,
- 5-)Genel ve katma bütçeli idarelerde veya kamu kuruluşlarında genel müdürlük veya en az bu derecedeki tetkik ve teftiş kurulu başkanlıkları,
- 6-)Yüksek öğrenim kurumlarında hukuk, iktisat, maliye, kamu yönetimi profesörlüğü,
- 7-)Bakanlıkların baş hukuk müşavirliği veya birinci hukuk müşavirliği veya Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nda bu derecelerdeki hukuk müşavirliği, müşavir avukatlığı veya muhakemat müdürlüğü,

İdari yargı hakim ve savcılarının Danıştay üyeliğine seçilebilmeleri için birinci sınıfa ayrıldıktan sonra en az üç yıl bu görevlerde başarı ile çalışmış olmaları ve birinci sınıfa ayrılma niteliğini kaybetmemeleri gerekir.

İdari görevlerden Danıştay üyeliğine seçileceklerin yüksek öğrenimlerini tamamladıktan sonra devlet hizmetinde 20 yıl, yukarıda sayılan görevlerde toplam olarak en az üç yıl çalışmış bulunmaları, birinci derece aylığını kazanılmış hak olarak almaları ve hakimliğin gerektirdiği ahlak ve seviyeye sahip olmaları şarttır.

(28) 1961 Anayasasındaki deyimi : "Yüksek mahkeme hakimleri" md.137

2.1.3.4.1.2. Danıştay Üyelerinin Seçimleri: (D.K. 9.md.AY.155)

1924 Anayasası döneminde Danıştay başkan ve üyelerinin seçimleri Türkiye Büyük Millet Meclisince yapılmakta idi. 1961 Anayasası, Danıştay başkan ve üyelerinin seçimlerini, siyasal etkilerden uzaklaştırmak için, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyelerinin oluşturduğu bir kurula vermişti. Anayasada 1971 yılında yapılan değişiklikle, Anayasa Mahkemesinin yalnız Danıştay üyelerini seçmesi, Danıştay başkan ve Daire başkanlarının seçimini Danıştay tarafından yapılması yöntemi benimsenmiştir. Anayasa Mahkemesi, Danıştay'a üye seçimi yöntemini değiştirmiştir. Buna göre Danıştay'da boşalan üyeliklerin dörtte üçü için, idari yargı hakim ve savcılar arasından Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulunca, dörtte biri için de diğer yönetsel görevlerde bulunanlar arasından Cumhurbaşkanınca seçim yapılmaktadır (m.9). Bu sistem 1982 Anayasa'sınca da benimsenmiştir (m.155) .

2.1.3.4.1.2.1. Başkan ve Üyeler:

Danıştay Başkanı ve Başsavcısı seçilebilmek için sekiz yıl, başkan vekili ve daire başkanı seçilebilmek için altı yıl süre ile Danıştay üyeliği yapmak zorunludur. Başkan vekillerinden biri idari dava daireleri diğeri de vergi dava daireleri başkan ve üyeleri arasından seçilir.

Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkan vekilleri ve daire başkanlarının görev süreleri dört yıldır. Süresi dolanlar yeniden seçilebilirler. Yeniden seçilemeyenler ile seçime girmeyenler veya süresi dolmadan çekilenler Danıştay üyeliği görevine devam ederler.

Danıştay'dan boşalan üyelikler dörtte üçü idari yargı hakim ve savcılığundan, dörtte biri ise diğer görevliler arasından seçilirler. İdari yargı hakim ve savcılar Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca, diğer görevde bulunanlar ise Devlet Başkanınca Danıştay üyeliğine seçilirler.

Danıştay tetkik hakimleri ile savcılar, beş yıl meslekte hizmet etmiş ve olumlu sicil almış idari yargı hakimleri arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca atanırlar (md.11) .(29)

(29) KOCAHANOĞLU, Osman Selim: "Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Uyuşmazlıklar", 1982-İstanbul, sy. 163-170

2.2. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ (30)

2.2.1. Genel olarak Bölge İdare Mahkemelerinin İncelenmesi:

2.2.1.1. Genel Açıklama :

Bölge idare mahkemesinde dava açma hakkı, vergi mahkemesinin tek hakimle verdiği kararın davalıya tebliği tarihi itibarı ile doğar.

Vergi mahkemeleri ile idare mahkemeleri arasında ve vergi mahkemelerinin kendi arasında çıkacak görev ve yetki uyumsuzlukları ile; merci tayin işlemi ve bağlantı iddiaları da, bölge idare mahkemesi nezdinde dava konusu edilebilir.

Söz konusu konulara ilişkin kararlar kesin olup, Danıştay'a gidilemez.

Ayrıca, vergi mahkemesinde reddedilen başkan ve üye sayısının birden fazla olması halinde, bölge idare mahkemesi, yerinde bulunduğu red nedeni ile birlikte davanın esasını da karara bağlayabilir.

2.2.1.2. Tanımı:

2576 sayılı "Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun"un 1.maddesine göre, Bölge İdare Mahkemeleri bu kanunla verilen görevleri yerine getirmek üzere kurulmuş genel görevli bağımsız mahkemeler, olarak tanımlanmıştır.

1982 yılından beri vergi yargısı iki kademeli olarak düzenlenmiştir. Birinci kademede ilk derece yargı merci olarak görev yapan bağımsız vergi mahkemeleri bulunmaktadır. Üst derece yargı merci ise Danıştay'dır. Esas model budur ancak bunun yanında bazı özellikler bulunmaktadır. Bir kısım vergi davalarında, üst yargı merci olarak Danıştay'ın yerini bölge idare mahkemeleri almakta, bir kısım vergi davaları ise doğrudan Danıştay'ca ilk derece yargı merci olarak çözümlenmektedir. Öte yandan fon, kur farkı ve benzeri mali yükümlülüklerde ilk derecede vergi mahkemeleri yerine idare mahkemeleri görev yapmaktadır.

2.2.1.3. Kuruluşu:

Bölge İdare Mahkemeleri, Türkiye'deki bölgeleri coğrafi durumları ve iş hacmi dikkate alınmak sureti ile Adalet Bakanlığı'na kurulacak ve yargı çevreleri de aynı bakanlıkça tespit edilecektir.

(30) CANDAN, Turgut: "İdari Yargılama Usulü ile İlgili Son değişiklikler-XII", Maliye Postası, yıl 12, sayı 250, 1 Şubat 1991

GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetici Yargı, Ankara-1993, 9.baskı, sy.38 ud

Yargı çevresinden maksat, bölge idari mahkemelerinin hangi il ve ilçe merkezleriyle ilgili idari davalara bakabileceğinin tespiti. Adalet Bakanlığı bölge idari mahkemelerinin yargı çevrelerini tespit ederken, İçişleri, Maliye ve Gümrük Bakanlıklarının görüşlerini alacaktır. Maliye ve Gümrük Bakanlıklarının görüşlerinin alınmasının sebebi, bölge idare mahkemelerinin vergi davalarında itiraz mercii olmasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla, özellikle vergi davalarında bölgelerin iş hacmi bakımından ancak bu bakanlıklardan bilgi ve görüş alınarak, yargı çevresi isabetli tespit edilmiş olacaktır.

İçişleri Bakanlığı'nun bu konuda görüşünün alınması ise, yargı çevresinin tespitinde bölgelerinin idari ve coğrafi yapılarının dikkate alınmasından doğmaktadır. Buna göre, yargı çevresinin tespiti, idari taksimata değil coğrafi duruma ve iş hacmine göre yapılacaktır.

Bu mahkemelerin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, Adalet Bakanlığı'nun önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na karar verilebilir. Yalnız Adalet Bakanlığı'nun böyle bir öneride bulunabilmesi için İçişleri, Maliye ve Gümrük l Bakanlıklar'ının uygun görüşlerinin alınması gerekmektedir. Bölge idari mahkemelerinin kurulmaları, kaldırılmaları ve yargı çevrelerinin değiştirilmeleri hakkındaki kararlar ise Resmi Gazete'de yayımlanarak belli edilecektir.

2.2.1.4. Bölge İdari Mahkemelerinin Oluşumu:

Bölge İdari Mahkemeleri, prensip olarak bir başkan ile iki üyeden oluşmaktadır. 2576 sayılı Kanuna göre, Bölge İdare Mahkemelerinin üyelikleri, Bölge İdare Mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare ve vergi mahkemesi başkanları tarafından yerine getirilecektir.

Kanuna göre, Bölge İdare Mahkemeleri üyelikleri, mahkeme merkezinin bulunduğu yerdeki idare ve vergi mahkemelerinin birer veya birden fazla sayıda kurulmalarına göre değişmektedir.

a-) Eğer Bölge İdare Mahkemelerinin bulunduğu yerde bir vergi mahkemesi ve bir de idare mahkemesi varsa, o zaman bu iki mahkemenin başkanları, iki üye olarak, Bölge İdari Mahkemelerinin üyeliği görevini üstlenecektir. Yani, bu durumda mahkeme aşağıdaki gibi oluşacaktır,

- Başkan (Bölge İdari Mahkemesi Başkanı)
- Üye (Vergi Mahkemesi Başkanı)
- Üye (İdare Mahkemesi Başkanı)

b-) Eğer Bölge İdare Mahkemelerinin bulunduğu yerde birden çok vergi mahkemesi veya birden fazla idare mahkemesi kurulmuşsa, Bölge İdare Mahkemelerinin üyeleri kim olacağı konusunda da Kanun, Bölge İdare Mahkemesince itiraz edilen uyuşmazlığın niteliğine göre mahkeme üyelerini belirlemiş olmaktadır.

aa-)Eğer uyuşmazlık vergi davası ise, mahkeme üyeleri olarak, vergi mahkemeleri arasından en kıdemli iki başkan görevi alacaktır. Örneğin, bir il merkezinde dört vergi mahkemesi vardır. Vergi davası uyuşmazlık konusu olduğundan,iki üyenin vergi mahkemesi başkanları arasından seçilmesi gerekecektir. En kıdemli mahkeme başkanları iki ve dört numaralı mahkeme başkanları ise bu durumda Bölge İdare Mahkemeleri aşağıdaki şekilde oluşacaktır;

Başkan (Bölge İdari Mahkemesi Başkanı)

Üye (2 nolu Vergi Mahkemesi Başkanı)

Üye (4 nolu Vergi Mahkemesi Başkanı)

bb-)Eğer dava konusu idari bir uyuşmazlık ise Bölge İdare Mahkemelerinin iki üyeliğini bu defa da, en kıdemli iki idare mahkemesi başkanı üstlenecektir.

Örneğin,bir il merkezinde üç idare mahkemesi vardır. 1 ve 2 numaralı mahkeme başkanları en kıdemli kimseler ise mahkeme aşağıdaki gibi oluşacaktır;

Başkan (Bölge İdari Mahkemesi Başkanı)

Üye (1 nolu İdare Mahkemesi Başkanı)

Üye (2 nolu İdare Mahkemesi Başkanı)

Burada iki husus dikkati çekmektedir. Birincisi, Bölge İdari Mahkemesi başkanının, özellikle bu mahkemeye başkan olarak atanmış kişi olarak ortaya çıkmasıdır. İkinci husus da mahkemenin oluşumunda dava konusunun özelliği dikkate alınarak, üyelerinin yetkili mahkeme başkanlarından seçilmesi suretiyle, uzmanlık konusuna önem vermektedir.

2.2.1.5. Devamlı Atama:

2576 sayılı Kanunun 3. bendine göre, Bölge İdari Mahkemeleri yukarıda belirtilen şekilde katılan üyelerden değil de, üye olarak devamlı atama yapılmış hakimlerden de meydana gelebilecektir. Bu nedenle özellikle iş hacminin gerekli kıldığı hallerde Bölge İdari Mahkemesi Üyeliklerine Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulunca devamlı atama yapılabilecektir.

Eğer Bölge İdare Mahkemesine devamlı görev yapma amacıyla ve üye olarak hakim atanması yapılmışsa, şüphesiz ki, yukarıda örnekle belirttiğimiz mahkeme oluşumu gerçekleşmez. Yani vergi ve idare mahkemesi başkanları, artık üye sıfatı ile mahkemeye katılamazlar. Çünkü Bölge İdari Mahkemesinin görevli başkan ve üyeleri mevcuttur.

Üyeleri devamlı atama sureti ile gelmemiş Bölge İdari Mahkemelerinde, mahkeme başkanını kanuni sebeplerle yokluğu da başkanlığa o yer vergi ve idare mahkemelerinin başkanlıklarından en kıdemlisi başkanlık edecektir. Bu durumda kıdem sırasına göre idare veya vergi mahkemeleri başkanları, mahkeme başkanları yoksa bu mahkemelerin en kıdemli hakimleri, belirtilen esaslar çerçevesinde Bölge İdari Mahkemelerine üye olarak katılacaklardır.

Devamlı atanmış üyeleri bulunan Bölge İdari Mahkemelerinde ise başkanın yasal nedenlerle yokluğunda Bölge İdare Mahkemeleri Başkanlığına en kıdemli hakim üye vekalet edecektir.

Üyeleri devamlı atanan Bölge İdare Mahkemeleri gerektiğinde birden çok kurul halinde çalışabilmesi de kanunda öngörülmektedir. Bu takdirde Bölge İdare Mahkemeleri Başkanlığının katılmadığı hallerde mahkeme kurullarına, o kurullarındaki en kıdemli üye başkanlık edecektir. Bu mahkeme kurullarının oluşumu ve aralarındaki iş bölümü ise, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yapılacaktır.

Kanun Ankara, İstanbul ve İzmir Bölge İdare Mahkemesi başkanlıklarına, Danıştay üyelerinden istekte bulunanlar arasından Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulunca atanabileceğine hükme bağlamakla, adeta bir öncelik tanınmış olmaktadır.

2.2.2. Bölge İdare Mahkemelerinin ve Bölge İdare Mahkemesi Başkanının Görevleri:

2.2.2.1. Bölge İdare Mahkemelerinin Görevleri:

Bölge İdare Mahkemelerinin kuruluşu ve görevlerini düzenleyen 2576 sayılı Kanun, Bölge İdare Mahkemelerini, üst derece idare mahkemesi ve itiraz mercii olarak kurulumuştur.

Anılan kanununun 8. maddesine göre Bölge İdare Mahkemelerinin görevi aşağıdaki hususlarda karar vermektir.

a-) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle verilen kararların itiraz üzerine incelemek ve kesin olarak hükme bağlamak.

Anlaşıldığı üzere, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle verilen kararların itiraz merciidir. Bu konuda geniş olarak açıklamalar, itiraz mevzusunda yapılmıştır.

b-) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyumsuzluklarını kesin olarak hükme bağlamak.

Örneğin, idare ve vergi mahkemeleri idari yargının görev alanına giren bir davada görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle davanın reddine karar verirlerse dolayısıyla Danıştay'a veya görevli ve yetkili idare ve vergi mahkemesine gönderirler.

Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle dosyanın gönderildiği mahkemede kendisi görevsiz veya yetkisiz sayarsa, söz konusu mahkeme ile ilk görevsizlik veya yetkisizlik kararını veren mahkeme aynı Bölge İdare Mahkemelerinin yargı çevresinde ise, bu uyumsuzluğa Bölge İdare Mahkemelerinin çözmesi gerekecektir. Bölge İdare Mahkemelerinin görev ve yetki uyumsuzlukları ile ilgili olarak verdiği kararlar kesindir.

Bölge İdare Mahkemelerinin diğer bir görevi de diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

Buna bir örnekle, İYUK.'nın 28 ve müteakip maddeleriyle düzenlenmiş olan bağlantılı davalar hakkında karar vermektedir. Eğer iki ayrı vergi ve idare mahkemesinde açılan davalar arasında bağlantı varsa bu davalar birleştirilerek duruma göre Danıştay veya Bölge İdare Mahkemelerine gönderilir ve oralarda bağlantı yönünden incelenir.

Buna paralel olarak bağlantılı davalar eğer aynı Bölge İdare Mahkemesinin yargı çevresindeki mahkemelerde bulunuyorsa, dosyalar o yer Bölge İdare Mahkemelerine gönderilecektir. Bölge İdare Mahkemeleri bağlantılı olduğuna kanaat getirirse , yetkili mahkemeyi de belirleyerek davaları birleştirip görevli mahkemeye gönderecektir.

2.2.2.2. Bölge İdare Mahkemesi Başkanının Görevleri:

Bölge İdare Mahkemesi Başkanları görüşme ve duruşmaları yönetir, düşünce ve görüşlerini bildirerek oylarını kullanırlar. Bölge İdare Mahkemesi Başkanları mahkemelerin düzenli ve verimli çalışmalarını için gerekli tedbirleri idare ve vergi mahkemeleri başkanlarına danışarak alırlar.

Bölge İdare Mahkemesi başkanı her takvim yılı sonunda kendi bölgesindeki işlerin durumu, aksaklıklar varsa sebepleri ve alınması gerekli tedbirleri içeren bir raporu, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna sunulmak üzere Adalet Bakanlığına gönderirler. İdare ve vergi mahkemelerinin Adalet Bakanlığı ve diğer resmi mercilerle olan yazışmaları, Bölge İdare Mahkemesi Başkanı aracılığı ile yapılacaktır.

2.2.2.3. Bölge İdare Mahkemelerinin İşlevisi:

Bir başkan ve iki üyeden oluşan Bölge İdare Mahkemeleri üye tam sayısı ile toplanır ve oy çokluğu ile kara verir.

Başkanın bulunmadığı zamanlar Bölge İdare Mahkemesinin üyesi olan idare veya vergi mahkemesi başkanlarından kıdemli olan başkanlık eder. Bölge İdare Mahkemesi üyeliği görevinin devamı olarak atanmış üyelerce yerine getirilmesi durumunda ise, başkanın yokluğunda bölge idare mahkemesine en kıdemli üye başkanlık eder.

Üyeleri devamlı olarak atanan Bölge İdare Mahkemeleri gerektiğinde birden çok kurul halinde de çalışabilirler. Bu gibi durumlarda da, başkanın katılmadığı kurullara, o kurulda bulunan en kıdemli üye başkanlık eder. Bölge İdare Mahkemesinin birden çok kurul olarak çalışmasına, kurullar arasındaki iş bölümüne Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.

Bölge İdare Mahkemelerinin başkan ve üyeleri yargıç statüsündedir. Yönetmelik yargıda görev yapan yargıçlar da, adli yargıda görev yapan yargıçlar gibidir. Yönetmelik yargıda görev yapan yargıçlarda Hakimler ve Savcılar Yüksek kurulunca göreve alınmaktadır.

2.2.2.4. Bölge İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği:

Kırkbeşinci maddenin 5. fıkrası, Bölge İdare Mahkemesi kararlarının kesin olduğu, bu tür kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamayacağını (31) hükme bağlamaktadır. Ancak 51. maddede göreceğimiz üzere kesin olan bu kararlar, yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade ediyorsa, ilgili bakanlıkların istemi veya kendiliğinden Başsavcı tarafından "Kanun yararına temyiz"e konu edilebilir. Kanun yararına temyizde, Bölge İdare Mahkemesi kararının bozulmuş olması, önceden kesinleşmiş kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz.

(31) *Bölge İdare Mahkemesinin reddi hakkın isteklerinin reddine veya kabulüne ilişkin olarak verdiği kararlar temyiz edilebilir. Bkz. Danıştay 10 D. nin 17.11.1986 gün ve E:1986/2080 sayılı kararı*

Ote yandan, Bölge İdare Mahkemesi kararlarının "Kararın düzeltilmesi" istemine konu edilmesi mümkündür(md. 54/1).

KARAR

D.9 uncu D.nin 4.3.1988 gün ve

E:1988/397;K:1988/888 s.k.

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45. maddesinin 1. bendinde, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimli olarak verdiği nihai kararlara, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki Bölge İdare Mahkemesine itiraz edebileceği, 5.bendinde de, Bölge İdare Mahkemesi kararlarının kesin olduğu ve temyiz yoluna başvurulamayacağı hükmüne bağlanmıştır.

Olayda yükümlü adına tahakkuk ettirilen Emlak Vergisine ilişkin.... Vergi Mahkemesinin 16.11.1987 gün ve 1987/766 sayılı kararına karşı.... Bölge İdare Mahkemesine itirazda bulunulduğu, anılan mahkemenin yapılan itiraz reddedilerek vergi mahkemesi kararını onadığı anlaşılmıştır.

Bu durumda ilgili Bölge İdare Mahkemesince verilen karara karşı yukarıda açıklanan kanun hükümleri karşısında temyiz için Danıştay'a gidilmeseyseğinden temyiz isteminin incelenmeksiz reddine karar verildi."

D.7 nci D.nin 12.10.1987 gün ve

E:1987/3932;K:1987/2209 s.k.

"Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince,.... Bölge İdare Mahkemesince verilen 23.6.1987 gün ve E:1985/1062;K:1987/1184 sayılı kararın Danıştay Başsavcısı tarafından kanun yararına temyizden bozulmasına ilişkin istemi incelenerek Tetkik Hakimi....'ın yazılı ve sözlü görüş ve düşünceleri alındıktan sonra gereği görüldü:

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 7 inci maddesinde her türlü vergi, resim harç ve benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yetmiş beş bin lirayı geçmeyen tarhlara karşı açılan davaların, vergi mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümleneceği, aynı kanunun 8 inci maddesinde de, Bölge İdare Mahkemelerinin, yargı çevresindeki İdare ve Vergi Mahkemelerinde tek hakim tarafından, 7 inci madde uyarınca verilen kararların itiraz üzerine incelenerek kesin olarak hükme bağlayacağı belirtilmiş, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 47 inci maddesinde ise mükellefiyetin mevzuuna, esasına, şekline, muafiyet ve istisna hükümlerine ilişkin vergi uyumsuzluklarında, tek hakimle verilen kararların Danıştay'da temyiz edilebileceği açıklanmıştır.

Dava konusu olayda, kurum adına tarh olunan vergi tutarı 75.00 lirayı aşmadığından 2576 sayılı Kanunun 7 inci maddesine göre tek hakim tarafından karar verildiği ve uyumsuzluk konusunun, kuruma ait bulunan taşıtların, motorlu taşıtlar vergisinden muaf olup olmadığına dolayısı ile 2577 sayılı Kanunun yukarıda sözü edilen 47 inci maddesinde belirtilen hususa ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda uyumsuzluğun Bölge İdare Mahkemesinde itiraz yolu ile inceleme olanağı bulunmamaktadır.

Şu hale göre,.... Vergi Mahkemesinin 30.5.1985 gün ve 1985/319 sayılı kararına karşı yapılan itiraz üzerine.... Bölge İdare Mahkemesince itirazın görev yönünden reddedilerek dosyanın Danıştay'a gönderilmesine karar verilmesi gerektiğken, itirazın incelenerek karara bağlanmasında kanuni isabet görülmemiştir.

Bu nedenle, Danıştay Başsavcısı tarafından yapılan temyiz isteminin kabulü ile ... Bölge İdare Mahkemesinin 23.6.1987 gün ve E:1985/1062;K:1987/1184 sayılı kararının 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 51 inci maddesi uyarınca kanun yararına ve hükümün hukuki sonuçlarına etkili olmamak koşulu ile bozulmasına karar verildi."

2.2.2.5. Bölge İdare Mahkemesi Kararlarının Sonuçları:

Bölge İdare Mahkemesinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarına göre, idarenin işlem tesis etmesi veya eylemde bulunması; aksi halde idare ve kamu görevlileri aleyhine açılacak tazminat davaları infazın gecikmesinden dolayı, idarenin kamuni gecikme faizi ödenmesine ilişkin hususlar, vergi mahkemesi kararlarının uygulanmasında olduğu gibi gerçekleşmektedir.

2.2.2.6. Bölge İdare Mahkemelerinin Yetki Alanı:

2576 sayılı Kanunun 2. maddesinin Adalet Bakanlığı'na verdiği yetkiye istinaden, bu bakanlıkça, 22 ilde Bölge İdare Mahkemesi kurulması kararlaştırılmıştır. (32)

(32) Bölge İdare Mahkemesi Yargı Çevresine Dahil İller

1	Adana	İçel, Hakkâri
2	Ankara	Ankara
3	Antalya	İsparta, Burdur
4	Aydın	Denizli, Muğla
5	Bursa	Bahçeşehir, Çanakkale
6	Diyarbakır	Mardin, Siirt
7	Edirne	Tekirdağ, Kırklareli
8	Erzurum	Kars, Ağrı, Artvin
9	Eskişehir	Etiler, Kütahya, Afyon
10	Gaziantep	Adıyaman, Mardin, Urfa
11	İstanbul	İstanbul
12	İzmir	İzmir
13	Kayseri	Yozgat, Kırşehir, Nevşehir
14	Konya	Niğde
15	Malatya	Elazığ, Tunceli, Bingöl
16	Manisa	Uşak
17	Sakarya	Kocaeli, Bolu
18	Samsun	Sinop, Çorum, Amasya
19	Sivas	Erzincan, Tokat
20	Trabzon	Ordu, Rize, Giresun, Gümüşhane
21	Van	Muş, Hakkâri, Bitlis
22	Zonguldak	Çankırı, Kastamonu

2. BÖLÜM

3. KARARLARA KARŞI BAŞVURU YOLLARI:(33)

3.1. Genel Olarak:

Türk İdari Yargılama Usulünde kararlara karşı başvuru yolları,nitelik bakımından, “kanun yolları” ve “kanun yolları dışında diğer başvuru yolları” olmak üzere iki grupta incelenebilir.

3.2. Kanun Yolları:

3.2.1. Kanun Yolu Kavramı:

Genellikle dava açan kimse kendisinin haklı olduğuna inanır veya kendisini haklılığına inandırır. Mahkemenin veya hakimnin, beklediğinden farklı bir karar vermesi halinde karar, ona göre yanlıştır veya haksızdır. Aynı şekilde idare de; tasarrufunun doğru, haklı ve mevzuata uygun olduğu kanaatindedir. Mahkemenin veya hakimnin, davacının davasını kısmen veya tamamen kabul etmesini, yanlış verilmiş bir karar olarak görür.

Kendini önce gerçeğin meydana çıkarılarak hukuk kurallarının tam ve doğru uygulaması, sonra da tarafların çıkarlarının korumakla yükümlü gören savcı da davaları, savunmaları ve sonuçta verilen kararları bu amaçla değerlendirir.Aslında savcı, toplumun ve tarafların çıkarlarının ve hukukun uygulanmasının izleyicisi, hak ve adaletin güvencesi olmak itibariyle bir denge unsurudur.

Böyle olmakla beraber her zaman aynı suretle hareket etmemiş olabilir veya isteklerinin doğru olduğunu sanır, kararları değerlendirmede hata edebilir yahut ta istekleri ve değerlendirmeleri gerçekten doğrudur, kendisi değil, mahkeme yanılmıştır. Şu halde taraflar:

1-)Genellikle mahkeme kararlarını kendi görüşleri, kanaatları veya çıkarları doğrultusunda değerlendirmek eğilimindedir. Bu yüzden karar, her bakımdan doğru ve yerinde bir karar da olsa, şüphe ile karşılanabilmesini ve bütün taraflarca tatmin edici bulunmayışını doğal karşılamak gerekir.

(33) Sarıca,Ragıp:İdari Kaza, İstanbul 1942, İstanbul Üniversitesi Talebe Cemiyeti Yayınları No:2, s.323 v.d.Sarıca , Ragıp İdari Kaza, Cilt:I, İdari Davalar İstanbul 1949, İstanbul Üniversitesi Yayınları:403, Hukuk Fakültesi Yayınları:91, s.928 vd.Duran, Lütfi: “mahkeme kararları kroniği- kanun yolları, ilk inceleme” İstanbul Üniversitesi fakültesi Mecmuası, C:XXXIII, S:3-4, s:412.Ali Efendioğlu, Yılmaz: “Vergi Yargısı ve sorunları”, Danıştay Dergisi C:9, S:32-33, 1979, s:135-154.Göçübbilyük, Şeref: Yönelisel yargı, Ankara 1993, s:359 ve devamı.

2-)Bütün bunların yanında bazen da mahkeme veya hakim; bilgisizlik, tecrübesizlik,işlerin çokluğu yüzünden yeterli inceleyememe, araştıramama gibi nedenlerle mevzuata, usule ve hukuka aykırı kararlar da verebilir. Deliller takdirinde, kanun ve hukuk kurallarının yorumunda ve uygulamasında yanılmış veya hata etmiş olabilir. Başka bir deyişle karar, sübut bakımından veya hukuki yönden hatalı olabilir.

Bilindiği gibi idari bir kararın hatalı olduğu anlaşıldığı takdirde, o kararı veren makam veya kurul tarafından geri alınarak yeni bir karar verilmesi, kamu hizmeti görmekle yükümlü olan idarenin yetkisi gereği ise de bu ilke, kural olarak kazai kararlar hakkında geçerli değildir.

Kazai kararı veren , o kararı kendiliğinden bozamaz, değiştiremez, geri alamaz ve yeni bir karar veremez. Hatalı kazai kararın düzeltilmesi, yeni kural olarak bir üst merci tarafından alınacak kararlar mümkündür. Ancak üst mercide kazai kararları kendiliğinden inceleyemez, hatalı sandıkları kararları düzeltirmek isteyenlerin kendisine başvurmuş olmaları lazım gelir. İşte bu yüzden hukuk ve ceza yargulamalarında olduğu gibi idari yargılama usulünde de; her ne sebeple olursa olsun , yapılmış usulsüzlüklerin, yanlışların, hataların düzeltilmesi, -hukuk kurallarına ve kanuna uygunluğunun sağlanması amacıyla mahkeme kararlarının bir üst mahkemede incelenebilmesi için taraflara çeşitli hukuki başvuru yolları tanınmıştır. Bu yollar doktrinde ve pozitif hukukta genel olarak "kanun yolları" diye adlandırılır. Cumhuriyet döneminde ilk yürürlüğe giren 23 Teğrin-i Sani 1341 (23 Kasım 1925) gün ve 669 sayılı Şura-i Devlet Kanunu, kararlara karşı başvuru yollarını "İdari Davaların Usul-ü Muhakemesi" başlığı altındaki Dördüncü Fasl'ında gösterilmiştir. 25. maddesinde "Temyiz" ve 42.maddesinde "İtirazülgayır davaları" (34) ile "İade-i Muhakeme" düzenlenmiş, "Kanun yolları" deyimini kullanılmamıştır.

(34) *İtirazülgayır davaları, eski Usul-ü Muhakeme Hukukîye Kanunu'nun 161 ve izleyen maddelerinde düzenlenmiş olup bugün ne Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'muzda, ne de İdari Yargılama Usulü Kanunu'muzda vardır. Usul-ü Muhakeme Hukukîye Kanunu'nun 161. maddesine göre; bir davanın taraflarından olmayan yani gerek kendisi, gerek vekili mahkemeye çağrılmamış ve davaya katılmak üzere dilekçe vermemiş olan bir üçüncü şahsın غيابında hukukuna dokunur bir hüküm verilmiş olduğu takdirde o şahıs, bu hükme karşı itiraz yoluna başvurabilir. Bu itiraza "İtirazülgayır" denilmektedir. Demek ki bu yola taraflar değil, hükümden zarar gören üçüncü şahıslar başvurabilirler. Bu konuda fazla bilgi için bkz. Mustafa reşit Mufasssal Amel ve Nazari Usul-ü Muhakeme Hukukîye, İstanbul 1338-1340, s.437-448*

21 Aralık 1938 gün ve 3546 sayılı Devlet Şurası Kanunu'nun (35) sekizinci Fashı'nın başlığı "Kanun Yolları" dır ve kanun yolları olarak "Muhakemenin iadesi"(md.48), "Kararın tashihi"(md.50) ile kararın tavzihi, tenakuzun kaldırılması, hata yahut hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi (md.52) düzenlenmiştir. Temyiz ise bir kanun hakkında "temyizen tetkik" veya "temyiz davası" adıyla açılan idari bir dava türüdür (md. 24).

24 Aralık 1964 gün ve 521 sayılı Danıştay Kanunu (36) da "kanun yolları" deyimini kullanmış ve kanun yolu olarak yalnızca Muhakemenin İadesi (md. 96) ile Kararın Düzeltilmesi (md.987) gösterilmiştir.

Tavzih (md. 101) ile yanlışlıkların düzeltilmesi (md. 102), 3546 sayılı kanundan farklı olarak kanun yolları içinde sayılmamıştır.Temyiz yine bir kanun yolu değil, bir davadır.(37)

6 Ocak 1982 gün ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ise " kanun yolları" deyimini kullanmayarak veya böyle bir ayırımı yapmayarak üçüncü bölümünde "Kararlara karşı başvuru yolları" başlığı altında bu yolları; itiraz(md.45/1), temyiz (md.46), kanun yararına bozma (md.51), yargılamanın yenilenmesi (md.53) ve kararın düzeltilmesi (md.54) olarak geniş bir şekilde düzenlenmiştir.

Temyiz, artık bir dava değil, kanun yoludur. Açıklama (md.29) ve yanlışlıkların düzeltilmesi (md.30) ise hukuki olmaktan ziyade karar tekniğine ve şekline ilişkin başvuru olarak görüldüğünden kararlara karşı başvuru yolları arasında yer almamıştır.

3.2.2. Kanun Yollarının Amacı:

Kanun yolları iki amaca yöneliktir: Biri, kazai bir kararın bir üst mahkemede incelenerek yerinde olup olmadığını sağlamak, diğeri ise henüz kesinleşmemiş nihai kararların kesim hüküm haline gelmesini inceleme sonuna kadar durdurmaktır. Başka bir deyişle kanun yoluna başvurma, hükmün kesinleşmesini engeller.

(35) 3546 sayılı Kanun için bkz. 3.Tertip Düstur, C.20, s. 117.

(36) 521 sayılı Kanun için bkz. 5. Tertip Düstur, C.4, s.352, 31.12.1964 tarihli ve 11896 sayılı Resmi Gazete

(37) Bu kanunlarda yer alan başvuru yollarının içeriği, aşamalarla ilgili başlık altında incelenecektir

3.2.3. Kanun Yollarının Çeşitleri:

Kararların niteliğine ve içeriğine göre başvurulacak kanun yolları çeşitlidir. Doktrinde kanun yolları, “olağan kanun yolları” ve “olağanüstü kanun yolları” olmak üzere ikiye ayrılır. “Olağan kanun yolları”, kesinleşmemiş kararlara karşı başvuru ve onların kesinleşmesine engel olan kanun yollarıdır. İtiraz, temyiz, karar tashihi gibi.

“Olağanüstü kanun yolları” ise kesinleşmiş kararlara karşı başvuru kanun yollarıdır. Kural olarak kararın yerine getirilmesine engel olamazlar. Kanun yararına bozma, yargılamanın yenilenmesi gibi.(38) (39)

3.2.4. Kanun Yollarına Başvurulamayacak Kararlar:

Dava dilekçesinde dava, hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılırsa dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasıma tebliğine (İYUK. Değişik md. 14/3-f) veya dava dilekçesinin kanunun istediği şekilde düzenlenmemesi (İYUK. md. 3,5) halinde kanuna uygun şekilde yeniden düzenlenmek veya noksanları tamamlamak yahut ehliyetli olan şahsın avukat olamayan vekili tarafından dava açılmış ise otuz gün içinde bizzat veya bir avukat vasıtasıyla dava açılmak üzere dilekçelerin reddine dair ilk incelemede Danıştay, mahkeme veya tek hakim tarafından verilen kararlara karşı temyiz veya itiraz yoluna başvurulamaz (İYUK. Değişiklik md. 15/4).

3.2.5. Kararlara Karşı Kanun Yolları Dışında Diğer Başvuru Yolları:

İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda itiraz, temyiz, kararın düzeltilmesi, kanun yararına bozma, yargılamanın yenilenmesi olarak düzenlenen kanun yollarının yanında, kararlara karşı başka başvuru yolları da vardır. Bunlar ikiye ayırabiliriz:

1-) “Kararın açıklanması veya aykırılıkların giderilmesi” (İYUK. md. 29/1), “yanlışlıkların düzeltilmesi” (İYUK. md. 30/1) .

2-) Kanun yolu olmayan “özel itiraz” yolu.

İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle bazı karar ve işlemlere karşı, kanun yolu itirazlardan farklı ve fakat itiraz diye adlandırılan yeni bir başvuru yolu tanınmıştır. Bu başvuru yoluna “özel itiraz” diyebiliriz.

(38) Naci Şensoy, kanun yolları deyimini dar manada kullanılmakta olduğundan ona göre “İade-i muhakeme (yargılamanın yenilenmesi) bir kanun yolu sayılamaz. Çünkü kanun yolları henüz kaziyel muhakeme halini almamış bulunan hükümler aleyhine üst mercilere müracaatı tazammun eder”. bkz. Şensoy, Naci; İstinaz”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 12, S. 4, 1946, s. 1062.

(39) Kanun yolları (kanun yolları deyim, çeşitleri, aldıkları adlar) hakkında fazla bilgi için bkz.

3-)Haklarında özel itiraz yoluna başvurulabilecek kararlar ve işlemler dört çeşittir;

a-)Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar (İYUK: md. 27/12),

b-)Belediyeler ile il özel idarelerinin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri üzerine verilen kararlar (İYUK. Ek Madde 2),

c-)Kanunlarda, Bölge idare, idare ve vergi mahkemeleri nezdinde itiraz edilebileceği belirtilen işlemler (İYUK. Ek Madde 3) (40),

d-)Bağlantılı davalara ilişkin kararlar.

3.2.6. Türk İdari Yargısında “Kararlara Karşı Başvuru Yolları”nın Geçirdiği Aşamalar:

Daha önce “kanun yolu” kavramı açıklanırken belirtildiği üzere Cumhuriyet döneminde Danıştay’ın ilk teşkilat kanunu olan 23 Kasım 1925 gün ve Şura-i Devlet Kanunu’nda (41) kararlara karşı başvuru yolları olarak taraflara temyiz davası (ŞDK md. 20,25,26), itiraz (ŞDK md. 40 ve 38), bir defaya mahsus olmak üzere iade-i muhakeme (yargılamanın yenilenmesi) (ŞDK md. 42/2,3,4) ve iadei muhakeme şartları arasında da ismen belirtilmemekle beraber bazı şartları itibarıyla karar tashihi (kararın düzeltilmesi) düzenlenmiştir (ŞDK. md.42/1,5) (42).

(39 Nolu Dönemin Devamı) Belge say, Mustafa Reşit: *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C.II, İstanbul 1939, s. 349-358; Eroğlu, Hamza: İdare Hukuk Genel Esaslar İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi, Üçüncü Bası, Ankara 1978, s.488-489, Gözlibıyık, A.Şeref-Tekin Akıllıoğlu; Yönetim Hukuku, Gözden Geçirilmiş 9. Bası, Ankara 1992, s. 385; Gözlibıyık, A.Şeref: Yönetim Yargı, Gözden geçirilmiş 9. Bası, Ankara 1993, s. 359-360; Kuntel H. Nurullah: Muhakeme hukuku dahil olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 8. Bası, İstanbul 1986, s. 922-944; Kuru, Baki-Ramazan Arslan-Ejder Yılmaz: Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı, Ankara 1989, s.447-448; Onar, Süddik Sami: İdari Hukukunun Umumi Esasları, III. Cilt, 3. Bası, İstanbul 1966, s. 1989-1996; Taner, Tahir: Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul 1945, S. 344-345; Tıkveç Özkan: İdare Hukuku, Giriş-Temel Kavramlar-İdare Hukukunun Kaynakları-Yönetim Sistemleri-Türkiye Cumhuriyeti Yönetim Sistemi-İdari Yargı- Uygulamadan Örnekler, İzmir 1983, S. 294-295; Tuncay, Aydın H.-Orhan Özdeş-Recep Başpınar: “İdari Yargılama Usulü”, Yüzyıl Boyunca Danıştay, Ankara 1968, s. 721-722; Üstündağ, Salim: Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Bası, İstanbul 1989, s. 669-670*

(40) Kanun yolları ve kararlara karşı kanun yolları dışındaki diğer başvuru yolları, 3. bölümde incelenecektir.

(41) 3. Tertip Düstur, C.7, s.94. Bu kanun 12 temmuz 1931 (2 Ağustos 1931) tarihinde 1859 sayılı Kanunla değişiklik görülmüştür.

(42) 669 sayılı Şura-i Devlet Kanunu Madde 42- İdari davalar hakkında lahik olan hükümler lehinde Usulü Muhakeme Hukukuna tevfikân itirazulgayır davaları ikame bunabılır. Vicahen ita edilen veya gıyaben lahik olupta itiraz alelhüküm müddeil mürur etmişolan hükümler hakkında esbabı atiyeden dolayı bir defaya mahsus olarak iadei muhakeme talep olunabılır.

669 sayılı kanunun kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan Usul-ü Muhakeme Hukukiye Kanunu'nun 161 ve izleyen maddelerinde düzenlenen "itirazulgayır davalar"ı aynen 669 sayılı kanunun 42. maddesine alınmıştır. İtirazulgayır davası; bir davanın taraflarından olmayan yani gerek kendisi gerek vekili mahkemeye çağırılmamış ve davaya katılmak üzere dilekçe vermemiş olan bir üçüncü şahsın gıyabında hukukuna dokunur bir hüküm verilmiş olduğu takdirde o şahsın bu hükme karşı açtığı davadır. Bu dava çeşidi halen medeni usul hukukumuzda ve idari yargı usulümüzde yoktur.(43)

21 Aralık 1938 gün ve 3546 sayılı Devlet Şurası Kanunu'nda (44) kararlara karşı başvuru yolları olarak İdari Davalar bölümünde ayrı bir dava türü olarak kabul edilen temyiz başvurusu, Kanun Yolları bölümünde ise yargılamanın yenilenmesi, kararın düzeltilmesi, kararın tavgizi veya tenakuzun kaldırılması ve yanlışlıkların düzeltilmesi düzenlenmiştir.

24 Aralık 1964 tarihi ve 521 Sayılı Danıştay Kanunu'nda (45) kararlara karşı başvuru yolları olarak "Kanun Yolları" başlığı altında "kararın düzeltilmesi" ile "yargılamanın yenilenmesi", Danıştay'ın ve organlarının görevleri ile ilgili Dördüncü Bölümünde "idari uyuşmazlıklar ve davalar" başlığı altında "temyiz davaları", nihayet Yargılama Usulü Bölümü'nde "kararın açıklanması (tavzih)" ve "yanlışlıkların düzeltilmesi" düzenlenmiştir.

(42 nolu dipnotun devamı) Evraklar: Bir idari dava hakkında hüküm verildikten sonra tarafeynin zat ve sıfatları tebeddül ve tağayyür etmediği ve iddiaları eski davalardan ibaret bulunduğu velhasıl hükmü sabika mugayir müceddeden bir karar sudurana kamunen sebep olabilecek bir madde zuhur etmediği halde anın hilafına hüküm ve karar verilmesi,

Saniyen: Davanın esmayı rüyetinde hasun tarafından zuhur etmiş ve hüküm ve karar tesiri olmuş bir hilenin vuku bulması,

Salisen: Hüküm ve karara esas iddia edilmiş olan evrak ve senedatın badehüküm sahte olduğu itiraz veya ispat edilmiş olması,

Rabian: Hükme medar olup hasun tarafından ketmolunmuş veya ettirmiş bazı evrak ve senedatın badehüküm ibraz olunması,

Hamisen: Daavi Dairesiyle heyeti aleniyyenin sureti tezekküllü ve usulü tetkik ve muhakemesi ve nisabı müzakeresi hakkında işbu kanunun on birinci, on dördüncü, yirmi dokuzuncu, otuz birinci, otuz üçüncü, otuz beşinci maddelerinde muharrer ahkama riayet edilmesi ladeh muhakeme müddeti otuz gündür. Bu müddet hasını hilesinin ve evrak ve senedatın sahteliğinin tahakkuk eylediği ve evrakı mektumenin ele geçirildiği günden ve esbabı saire için hüküm vicahi ise tarihi tebliğinden, gıyabı ise itiraz aleh hüküm müddetinin hitamından itibaren cereyan eder.

(43) Mustafa reşit age, s.437-448.

(44) 3. Tertip Düstur, C.20. Bu kanun 27 Mayıs 1946 gün ve 4904, 12 Haziran 1959 gün ve 7354 sayılı kanunlarla değişikliğe uğramıştır. 7354 sayılı kanunun 2. maddesinin F fıkrası, 14.7.1960 gün ve 20 sayılı kanunla, 3546 sayılı kanunun 3 ve 10. maddeleri ise 20.9.1960 gün ve 84 sayılı kanunla değiştirilmiş ve yine bu kanunla bir Geçici Madde eklenmiştir.

(45) 5. Tertip Düstur, C.12, s.2356, 30 Haziran 1973 ve 1973 ve 1740 sayılı Kanunla 521 Kanun'un 75. maddesi değişmiştir

4. İDARİ YARGILAMA USULÜNDE KANUN YOLLARI:

4.1. Olağan Kanun Yolları:

4.1.1. Temyiz: (46)

MADDE 46. (Değişiklik: 10.4.1990-3622/16)

1. Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, Danıştay'da temyiz edilebilir.

2. Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarına karşı tebliğ tarihini izleyen otuz gün içinde Danıştay'da temyiz yoluna başvurulabilir.

2575, 2576 ve 2577 sayılı Kanunların ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle idari yargı sistemimiz, iki dereceli (aşamalı) yargı sistemine dönüşmüş olup; bir taraftan ilk derece (hüküm) mahkemeleri olarak idare ve vergi mahkemeleri kurulurken (2576 s.k.), diğer taraftan da Danıştay'a, hem ilk derece mahkemelerinin verdikleri kararları son inceleme görevi, hem de kanunla gösterilen belli davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakma (Anayasa md. 155) görevi verilmiştir.

4.1.1.1. Kavram:

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'yla müesseseleştirilen ve 2577 sayılı Kanunun 46. maddesinin başlığını oluşturan temyiz, Danıştay dava daireleri (47) ile, idare ve vergi mahkemelerinin kurul halinde verdikleri nihai kararların, davanın tarafı veya taraflarınca usul hükümlerine uyulmadığı, görev ve yetki dışında işe bakıldığı ya da hukuka aykırı olduğu nedenlerinden biri veya birkaçı öne sürülmek suretiyle yeniden incelenmesini ve sonuçta denetimini sağlayan çok önemli bir olağan kanun yoludur.

-
- (46) ONAR, Sıddık Sami: *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.3, s.1992
DERBİL, S.: *İdare Hukuk*, Ankara Hukuk Fakültesi yayını, s.176, Ankara-1959
ARAL, K.: *Danıştay Muhakeme Usulü*, Ankara-1981, s.53.
ARAL, R.: "Temyiz Davaları", *Yazıl Boyunca Danıştay*, Danıştay yayını, s.176, Ankara-1968
KURU, B.: *Medeni Usul Hukuku*, Ankara-1981, s.550.
YENİCE, K.-ESİN, Y.: *İdari Yargılama Usulü*, Ankara-1983, s.720.
(47) Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalara verdiği nihai kararlar daha önce temyiz edilemiyordu. 46. maddenin 3622 sayılı 12. maddesiyle değiştirilmesiyle bu sağlandı.

Temyiz yolunda "nihai karar" asıldır. Nihai karar neye denir?

4.1.1.2. Nihai Karar:

Nihai kararlar, açılan bir davada, davaya bakan mahkemenin verdiği ve kanun yolları dışında bir daha ele alamayacağı ve değiştirilemeyeceği, başka bir anlatımla, davadan sürekli şekilde ve kesin anlamda elini çekmesi sonuncunu doğuran kararlar olarak tanımlamak mümkündür. Böyle olunca, Danıştay dava daireleri ile, alt yargı yerlerinin (hüküm mahkemesinin) davayı esaslan çözdüğü ve davadan kesin anlamda elini çektiği herhangi bir karar nihai bir karardır ve temyiz edilemeyecek kararlardan değilse temyiz edilebilir. Yargı yerinin, açılan bir davada işin esasına girmeden görev, tetkik, ehliyet ve süre yönünden verdiği red kararları ile dava konusu idari işlemin kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olmaması nedeniyle verdiği red kararları ve davanın konusuz kalması nedeniyle verilen, karar verilmesine yer olmadığına ilişkin kararlar ile davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararlar da nihai karar olup, temyiz edilebilir niteliktedir.

4.1.1.3. Temyizin Niteliği:

Temyizin itiraz ve istinaftan farkı işin maddi yönü ile değil, hukuki yönü ile ilgilenmesidir. İlk derece mahkemesi vakıayı yargıladığı halde, temyiz yolunda mahkemenin kararı yargılanır. Kararın hukuk kurallarına, mevzuata ve usule uygun olarak verilip verilmediği araştırılır.

Temyiz yeri, yeniden bir yargılama yeri değildir. Hüküm mahkemesinde incelenen olgular (vakıalar), kural olarak yeniden inceleme konusu yapılamaz.(48)

Her kanun yolu kural olarak derecedir.(49) Temyiz ise bir "hukuki derece" yoludur.(50)

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun kabulünden önce temyiz başvurusu, idari yargımızda ayrı bağımsız bir dava türü iken dava durumundan çıkarılmış bir "temyiz istemi" haline konulmuştur.(51) (52)

(48) Gözabıyık, A. Şeref-Tekin Akıllıoğlu: *Yönetim Hukuku*, age., s.385;

Gözabıyık, A. Şeref: *Yönetim Yargı*, age., s.360.

(49) Kunter, Nurullah: age., s.924.

(50) Kunter, Nurullah: age., s.961

(51) Duran, Lütfi: age., s.77.

(52) Erkut, Celal: "İdari Yargılama Usulü Kanununun Çerçevesinde İdari Dava Türleri ve Bazı Usulî Değişiklikler", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.5, s.1-4, 1985, s.222.

Vergi mahkemesinin nihai kararları, taraflarca Danıştay'da temyiz edilebilir. Başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, söz konusu kararlar için temyiz mercii, Danıştay'dır.(53)

3622 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeden önce:

Vergi mahkemelerinin mükellefiyetin konusuna, esasına, şekline muafiyet ve istisna hükümlerine ilişkin olarak tek hakimle verdikleri kararlar da Danıştay'da temyiz edilebilmekteydi.

3622 sayılı Kanunun 27. maddesiyle bu cümle yürürlükten kaldırılarak, uygulamayla ilgili sorunlar sona ermiştir. Böylece, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimli olarak vermiş oldukları her türlü karara karşı itiraz yolu açık, temyiz yolu kapalı hale gelmiştir. Başka bir anlatımla, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimli olarak verdikleri nihai kararlara karşı itiraz, kurul halinde verdikleri aynı nitelikteki kararlara karşı ise temyiz başvurusu açık bulunmaktadır.(54) 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten itibaren, konusu ne olursa olsun, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimli oluşumla verecekleri kararlara karşı temyiz yolu kapalıdır.(55)

4.1.1.4. Temyiz Yerleri:

İdare ve vergi mahkemeleri kararlarının temyiz yeri, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştay'dır (İYUK.md.46/1, DK.md.23/a ve 25).

23.3.1990 gün ve 3619 sayılı Kanunla yapılan değişikliktan sonra Danıştay ayrıca kendi verdiği kararlar hakkında da temyiz yeri olmuştur. Yapılan değişikliğe göre idari dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararların temyiz yeri İdari Dava Daireleri Genel Kurulu (İYUK.dmd.38/1-b), vergi dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararların temyiz yeri Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'dur (İYUK.dmd.38/2-b).

(53) Dn. 3. D., 12.5.1987 tarih ve E.1987/28, K. 1987/1199 (KIZILOĞLU, ... Danıştay Kararları ve Muktezalar, s. 1062)

(54) Dn. 3. D., 28.4.1987 tarih ve E.1986/3766, K. 1987/1091 (KIZILOĞLU, ... Danıştay Kararları ve Muktezalar, s. 1067)

(55) Dn. 3. D., 16.9.1986 tarih ve E.1986/747, K. 1986/1646 (KIZILOĞLU, ... Danıştay Kararları ve Muktezalar, s. 1078)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 155. maddesinde; "Danıştay, idare mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar." denilmek suretiyle yüksek mahkemeler arasında yer alan Danıştay'ın hem idari mahkemelerce verilen, hem de kendisinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararların temyiz yeri olduğu belirtilmiştir. Anayasa'nın gerekçesine göre idare mahkemelerinin derecelendirilmesi sonucu olarak son inceleme merciî olmak sıfatını da kazanmıştır.

4.1.1.5. Temyiz Edilemeyecek Kararlar:

İdare ve vergi mahkemelerinin her verdiği karar temyiz edilemez.

Ayrıca Danıştay'ın temyiz incelemesinden geçmiş olan kararlara karşı ikinci kez temyiz yoluna başvurulamayacağı gibi (56), 3622 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlara karşı da temyiz yoluna başvurulamaz. (57)

A-) Maddede idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının temyiz edileceği belirtildiğinden, nihai nitelikte olmayan kararların temyizen inceleneceği açıktır.

Nihai nitelikte olmaması nedeniyle temyizen incelenemeyeceği kararlardan bazıları şunlardır:

a-) Yürütmenin durdurulması istemi üzerine, mahkemeye bu konuda verilen kararlar temyiz edilemez. (58)

KARAR

D.6 üncü D.nin 24.9.1987 gün ve
E:1987/1041;K:1987/836 s.k.

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 46. maddesinin 1. bendinde; İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştay'da temyiz edilebileceği kurala bağlanmıştır.

Nihai karar, davayı sona erdiren ve davaya bakan yargı mercinin işten el çekmesi sonucunu doğuran kararlardır. Mahkemelerin; yürütmenin durdurulması istemleri hakkındaki kararları ise, yargılama aşamasında verilen, ancak nihai karar niteliği taşımayan kararlardandır. Bu nedenle bu tür kararların temyizi konu edilemeyecekleri açıktır.

Bu nedenle davacının yürütmenin durdurulması isteği hakkında... İdare Mahkemesince verilen 30.7.1987 gün ve E:1987/459; sayılı kararın temyizine ilişkin istemin incelenmesi olanağı bulunmadığından reddine karar verildi."

(56) Danıştay 5. Dairesi'nin 19.4.1990 gün ve E.90/1105, K.90/894 sayılı kararı.

(57) Danıştay 5. Dairesi'nin 14.5.1990 gün ve E.90/1944, K.90/980 sayılı kararı.

(58) Danıştay 10. Dairesi'nin 29.3.1984 gün ve E.1984/1386, K.1984/678 sayılı kararı
(KIZILOĞLU, ... Danıştay Kararları ve Muktezalar, s. 1087)

D.8 inci D.nin 4.12.1987 gün ve
E:1991/3289;K:1991/1908 z.k. (59)

"Yürütmenin durdurulması isteminin reddine dair idare mahkemesi kararına yapılan itiraz süre aşımı nedeniyle reddine ilişkin bölge idare mahkemesi kararının Danıştay'da temyiz mümkün değildir."

b-)İYUK'nun 6 ncı maddesine göre dosyanın işlemden kaldırılması yolundaki kararlar (60) ile yargılamanın her safhasında verilen ara kararları (örneğin, hasım tayini ve değişikliği kararı, naip üye seçimi kararı, kaşif ve bilirkişi incelemesi kararı gibi) ve davaya taraf olarak katılan istemine ilişkin olarak verilen kararlar ile bağlantı konusunda verilen kararlar temyiz edilemez.

KARARLAR

D.8 inci D.nin 6.1.1992 gün ve
E:1991/3693;K:1992/3 z.k.

"2577 sayılı Yasanın 14. maddesi gereğince dosya incelendi.
Aynı yasanın 46. maddesinin 1. fıkrasında idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının temyiz edilebileceği kurala bağlanmıştır.
Temyizen incelenmesi istenen, davaya taraf olarak katılma isteminin reddine ilişkin karar, mahkemece verilmiş nihai karar niteliğinde değildir.
Bu nedenle temyizden incelenme olanağı bulunmamaktadır.
Açıklanan nedenlerle temyiz isteminin incelenmeksizine reddine karar verildi."

D.10 uncu D. nin 29.5.1991 gün ve
E:1991/1719;K:1991/2038 z.k.

".... tarafından, davacı hakkında verilmiş olan iki ayrı disiplin cezasının iptali istemiyle açılan ve Trabzon ile Ankara 2. İdare Mahkemelerinde görülmekte olan davalar arasında bağlantı bulunduğu iddiasıyla Trabzon İdare Mahkemesince verilen dilekçe üzerine bu iki davada bağlantı bulunmadığı kararını veren Trabzon İdare Mahkemesinin 11.4.1991 gün ve E:1989/1280 sayılı kararını temyizli istenilmektedir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 46. maddesinde, Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının Danıştay'da temyiz edileceği hükme yer almıştır.

Davacının temyizini istediği Trabzon İdare Mahkemesinin "bağlantı isteminin reddi" kararı nihai bir karar niteliği taşımadığından Danıştay'da temyizi hukuken olanaksız bulunmaktadır.

Açıklanan gerekçeyle davacının isteminin reddi ile dosya esas kaydının kapatılmasına karar verildi."

(59) Danıştay Dergisi, Yıl:1992, sayı: 84-85, sh.614

(60) İşlemden kaldırma davacıya tebliğinden itibaren bir yıl içinde noksanlık tamamlanmak suretiyle işleme konulması takdirde verilen "davanın açılmamış sayılması" yolundaki karar, nihai karar olması nedeniyle temyiz edilebilir.

c-)Kararın Açıklanması isteğinin reddine ilişkin kararlar temyiz edilemez.(61) Ancak kararın açıklanması veya yanlışlıkların düzeltilmesi istemi üzerine verilen karar ile hükmün değiştirilmesi veya yeni bir hüküm verilmesi halinde, bu hükmün tebliği tarihinden itibaren süresinde temyiz yoluna başvurulabilir. (62)

KARARLAR

**D.5 inci D.nin 11.2.1987 gün ve
E:1986/1534;K:1987/188 s.k.**

"Davanın idarenin, 26.6.1986 gün ve 735 sayılı..... İdare Mahkemesi kararının açıklanması isteğinin reddine ilişkin 13.10.1986 günlü... İdare Mahkemesi kararının temyizi istemine gelince;2577 sayılı İdare Yargılama Usulü Kanunun 46. maddesinde 'İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararları, başka kanunlarda aksi hükmü bulunsa dahi Danıştay'da temyiz edilebilir' hükmü yer aldığından ve açıklama isteğinin reddine ilişkin karar nihai karar niteliğinde olmadığından temyizden incelenmesi mümkün değildir. Bu nedenle, davalı idarenin temyiz isteğinin reddine karar verildi."

**D.5 inci D.nin 19.4.1990 gün ve
E:1990/907;K:1990/898 s.k**

"2577 sayılı İdare Yargılama Usulü Kanununun 29. maddesinde Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemelerince verilen kararların yeterince açık olmaması veya birbirine aykırı hüküm fıkraları taşımaları halinde tarafların her birinin kararın açıklanmasını veya aykırılığın giderilmesini isteyebileceği belirtilmiş, aynı Yasanın 46. maddesinde de İdare ve Vergi Mahkemelerine verilen nihai kararların Danıştay'da temyiz edilebileceği hükmü yer almıştır.

Nihai kararlar, yargıçın davadan elini çekmesi sonucu doğuran ve bu suretle davada yargılamaya son veren kararlardır. İdare ve Vergi Mahkemelerince verilen kararların açıklanması veya istekler üzerine verilen kararların nihai karar sayılmaları mümkün olmayıp, bu kararlar ancak nihai kararlarla birlikte temyize konu olabileceklerinden İstanbul 5 inci İdare Mahkemesince verilen 16.12.1988 gün ve E:1987/836 sayılı kararın davacı tarafından açıklanması isteğinin reddi yolundaki aynı Mahkemenin 8.11.1989 gün ve E:1987/573;K:1989/836 sayılı kararına karşı yapılan temyiz başvurusunun esasları inceleme olanağı bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle davacının temyiz isteğinin incelenmek istenmesine reddine karar verildi."

B-)Danıştay'ın kararın düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi istemi üzerine bu konularda verdiği kararlar, yasal yolların tüketilmiş olması cihetiyle temyizden incelenemez.

-
- (61) Danıştay 6. Dairesi'nin 30.12.1982 gün ve E:82/1824;K:82/4667 sayılı kararı ile 3. Dairesi'nin 28.1987 gün ve E:86/865;K:87/290 sayılı kararı.
Danıştay 9. Dairesi'nin 25.1.1989 gün ve E:87/3901;K:89/205 sayılı kararı.
(62) Danıştay 5. Dairesi'nin 30.11.1989 gün ve E:88/2601;K:89/2092 sayılı kararı.

KARAR

D.5 inciD.nin 7.10.1986 gdn ve
E:1986/958;K:1986/978 e.k

"Davaconun ikinci iğ yasağuna aykırı hareket ettiği gerekçesiyle görevine son verilmesine dair işleme açıldığı devrde... İdare Mahkemesinin 15.6.1984 gdn ve 573 sayılı karar ile işlemin iptaline karar verildiği, bu kararın davalı tarafıdan temyiz edilmesi üzerine dairesinin 10.1.1985 gdn ve 1985/2 sayılı karar ile mahkeme kararının bozularak davanın reddediliği, davaconun karar dışılaşma talebinin ve yargılamanın yenilenmesi talebinin de reddedildiği, bu defa davaconun yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine ilişkin Dairesinin 8.4.1986 gdn ve 1986/463 sayılı kararının temyizini istediği anlaşılmaktadır."

2577 sayılı İdari Targılamaya Üstünlük Kanununun 46. maddesinin 1. fıkrasında, idare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının başka kanunlarda aksiye hüküm bulunsa dahi, Danıştay da temyiz edileceği hükmüne bağlanmıştır.

Tukarda açıklanıldığı gibi ancak idare mahkemelerinin nihai kararlarına karşı temyiz isteminde bulunabilmeyi mümkün olan, davacı Dairesince verilen bozma red kararına karşı buşun yasal yollar kullanmış olduğu gibi, söz konusu kanunda yargılamanın idaresinin reddine dair kararların, temyiz yoluyla yeniden incelenmesini doğdıran herhangi bir hüküm de yer almadığı olduğundan bu yoldaki istemin reddine karar verildiği."

C-)Danıştay'ın temyiz incelemesinden geçmiğ olan idare ve vergi mahkemesi kararlarına karşı ikinci kez temyiz yoluna başvurulamaz.

KARAR

D.5 inciD.nin 19.4.1990 gdn ve
E:1990/1105;K:1990/894 e.k

"Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Tıbbi Okulu Çocuk Gelirini ve Eğitimi Bölümü mezunu olan davaconun sağış hizmetleri şifasında uzmanlık kadrosuna alınması ve maaşına gürğ dairesinin 8/1 olarak sayılanın yolundaki başvurusunun reddine ilişkin PTY Genel Müdür-lüğünden 7.3.1986 gdnle, 4641 sayılı işlemin İsmir 2 inci İdare Mahkemesince verilen 2.11.1988 gdnle E:1988/869;K:1988/1006 sayılı kararla iptal edildiği, davalı idarenin bu karara karşı 6.3.1989 tarihinde yaptığı temyiz başvurusu, Danıştay Başmce Dairesinin 22.5.1989 gdn ve E:1989/101;K:1989/833 sayılı kararla reddedilerek anılan mahkeme kararı onanmıştır.

Davalı idare, 12.6.1989 tarihinde kayda geçen 8.6.1989 gdnle Yasa ile değişik 46. maddesinin idare Mahkemesinin 2.11.1988 gdn ve E:1988/8680;K:1988/1006 sayılı kararına temyiz incelemeyerek bozulması ikinci kez istenmektedir.

2577 sayılı İdari Targılamaya Üstünlük Kanununun 3622 sayılı Yasa ile Değişik 46. maddesinin 1. fıkrası, Danıştay Dava Daireleri ile idare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının Danıştay da temyiz edilebileceğini hükmüne bağlanmakta, aynı Tasarın 3622 sayılı Yasa ile değişik 54. maddesinin 1. fıkrasında da "Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dav Daireleri Genel kurullarının temyiz üzerine verdikleri kararlar....." hükmünde, bir defaya mahsus olmak üzere... taraylarca.... kararın dışılaşmasının' istenebileceği ifade edilmektedir.

Belirtilen yasal düzenlemeye göre, haktında temyiz yoluna başvurulmuş ve temyiz incelemesinden geçmiğ olan Danıştay Dava Daireleri kararları ile idare ve vergi mahkemeleri kararlarının ikinci kez temyiz isteminde konu edilebilmelerine olmak bulunmadığından bu yoldaki isteminin esasları incelenmesi de mümkün değildir."

D-)Aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde bulunan mahkemelerde görülmekte olan davalarda ileri sürülen bağlantı iddiası mahkemesi kabul edilmediğinde, bu yönde kararların temyizle konu edilmesi mümkün değildir. Ancak, bu tür kararlara karşı bölge idare mahkemesi nezdinde itiraz edilebilir (TYUK md.41).

E-)İdare ve vergi mahkemelerinin tek hakimle verdiği kararlar temyiz edilemez (İYUK. md.47).

Tek hakimlerin çözümlediği davalara ilişkin kararlara yalnız itiraz edilebilir. 3622 sayılı kanunla yapılan değişikliktten önce bu kuralın istisnası vardı ve tek hakimlerin verdikleri bazı kararlar temyiz edilebiliyordu .(İYUK. 47. maddesinin ilk şeklinin ikinci cümlesi)

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 7. maddesinde (62) toplamı iki milyon lirayı aşmayan tam yargı davalarının idare mahkemesi hakimlerinden biri; kazançları götürü usulden tespit edilen mükelleflerin sınıf ve derecelerinin tespitine ilişkin işlemlere karşı açılan davalar ile her türlü vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı iki milyon lirayı geçmeyen tarhlara ve bu miktarla sınırlı olmak üzere 6183 sayılı Amme Alacaklarının tahsili Usulü Hakkında Kanunun Uygulanmasına ilişkin davaların vergi mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümleneceği belirtilmiş olup, şimdi incelediğimiz 47. madde ile de idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimle verdiği nihai kararların Danıştay'da temyiz edilemeyeceği esası getirilmektedir. 45. maddenin incelemesi sırasında da gördüğümüz üzere bu tür kararlar (tek hakimle verilen kararlar), ancak bölge idare mahkemesi nezdinde itiraza konu edilebilir.

KARAR

D.5 İnci D.ada 2.3.1993 gün ve
E:1990/124;E:1993/980 z.k.

"Öğretmen olarak çalışmakta iken 1402 sayılı Yasa uyarınca görevine son verilen davacı, hakkındaki sakıncalılık kararının kaldırılman üzerine göreve bağlatıldıktan sonra, açıkta kaldığı sürelerle ilişkin parasal haklarının karşılığı olarak 480.500 liraya hükmedilmesi istemiyle dava açmıştır.

İdari Yargılama Usulü Kanunun 47. maddesinde de, İdare ve Vergi Mahkemelerinin tek hakimle verdiği kararların temyiz edilemeyeceği hükmü bağlanmıştır. Anılan hükümler uyarınca, 480.500 lira tazminata hükmedilmesi istemiyle açılan ve tek çözümlenen davaya ilişkin kararın itiraz üzerine Bölge İdare Mahkemesince incelenip, kesin olarak hükme bağlanman gerektiğinden, temyiz yoluyla Danıştay'ca incelenmesine olanak bulunmamaktadır.

-
- (62) 7. maddedeki parasal sınırlar, 24.2.1988 gün ve 3410 sayılı Kanunun 4. maddesiyle 1.1.1993 tarihinden itibaren sekiz milyona çıkarılmıştır. (R.G. t:2/3/1988 ve N:19742)
Açıklanan nedenlerle davacı idarenin temyiz isteminin görev yönünden reddi ile dosyanın Trabzon Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verildi."

F-)Temyizin, mahkeme kararlarından zarar gören ve bu kararın bozulmasında yarar olan tarafça kullanılabilecek bir kanun yolu olması nedeniyle, lehe olan kararların temyizden incelenmesi mümkün değildir.

G-)Dava dilekçesinin İYUK.3 ve 5 maddelerine uygun şekilde yeniden düzenlenmesi veya noksanlarının tamamlanması yahut ehliyet söz konusu olduğu hallerde, dava ehliyetli olan şahsın avukat vasıtasıyla dava açılması için verilen "dilekçenin reddi kararı" temyiz edilemez (İYUK.Dmd.15/4) (63)

Burada söz konusu olan ehliyet, davacı olabilme ehliyetidir.

Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu'nun 38. maddesine göre davaya ehliyet, Medeni Kanun ile belirlenir. Medeni Kanun'a göre temyiz kudretine sahip olan reşit kişiler medeni hakları kullanmaya yetkilidirler (md.9), temyiz kudreti bulunmayanlar ile küçükler ve mahcurlar medeni hakları kullanma yetkisinden mahrumdurlar (md.14) ve bu nedenle dava ehliyetleri yoktur. Bunlar ancak kanuni temsilcileri, velileri, vasileri aracılığı ile dava açabilirler.

Tüzel kişiler ise organları aracılığı ile ve gereken izni alarak dava açar veya davada temsil edilirler (MK. md.48, HUMK.md.39). (64)

Bu bakımından dava ehliyetli olmayan gerçek ve tüzel kişiler tarafından dava açılmış ve dilekçe red edilmişse, bu red kararı temyiz olunamaz.

Aynı şekilde davacı Avukatlık Kanunu'nun 25. maddesi gereğince mahkemelerde müvekkili adına davayı takip etmek yetkisine sahip Baro'ya kayıtlı bir avukat yerine avukat olmayan bir kişiyi vekil tayin etmiş ve davayı ona açtırmışsa, davayı (otuz gün) içerisinde bizzat açması veya bir avukat vasıtasıyla açtırması için verilen "dilekçenin reddi kararı" da temyiz edilemez.

H-)Bölge idare mahkemesinin kararları kesindir, bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (İYUK.md.45/5). (65) (66)

(63) Danıştay 8. Dairesi'nin 1.10.1990 gün ve E:1991/2212;K:1991/1490 sayılı kararı. bkz. Danıştay Dergisi, Yıl:22,S.84-85,1992,s.607-608

(64) Derneklerin, ticaret şirketlerinin (kollektif, komandit, anonim ve limited şirketlerle kooperatiflerin), vakıfların ve nihayet kamu tüzel kişilerinin dava ehliyetleri bakımından fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel Esin: age., s.464-482.

(65) Dn. 3., 13.31987 tarih ve E:1987/1101;K:1987/978 (KIZILOTLU...Danıştay Kararları ve Muktezalar, s.1070)

(66) Bkz: "Bölge İdare Mahkemesi kararlarının kesinliği" konusuna.

4.1.1.6. Temyiz Edilebilecek Kararlar:

1. İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararları (İYUK.md.46) ile ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülen davalarla (67) ilgili nihai kararlar (DK.Dmd.25)

1990 yılında İdari ve vergi dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlar da temyiz kapsamına alınmıştır. Bunların kararlarına karşı, Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarına temyizden başvurulabilir. Böylece Askeri Yüksek İdare Mahkemesi dışında, tek dereceli idari yargı yeti kazanmıştır. uygulamada bazı güçlükler doğmasına karşın, iki dereceli muhakeme usulünün kabul edilmesi idari yargı alanında alınan önemli bir adımdır. İdari yargı alanında yapılan bu değişikliğin Anayasaya aykırı olduğu, iptal edilmesi, hem Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunca hem de Anayasa Muhalefeti Partisiince Anayasa Mahkemesinden istenmiştir. Anayasa Mahkemesi, iptali istenen yasanın Anayasaya aykırı olmadığından ve itirazın reddine karar verilmmiştir.

"Yüksek Yargı organlarından herhangi birinin ilk derecede çözümleneceği dava türlerini belirlemek ve bunlara karşı kesin yollarını açıp açmamak tercihi, yasanın organına ilişkin bir haklıdır."

"Kanunla İlgili Anayasa'nın 153. maddesinde Danıştay'ca ilk derecede verilen kararların kendiliğinde temyizini öngören herhangi bir düzenleme yer alınmazından bu davalar için temyiz yolunun açılmasında anayasal bir engel bulunmamaktadır."

"Yargılama hususunda temyiz yolunun varlığı kilitlerin her arada değiştirilmesi ve olmaları bakımından bir kısıtlamayı değil, terhi bu yolları demokratik anlayış uygun bir biçimde genişletmeyi ve geliştirmeyi anıltır. Bu nedenle dava konusunun Yasaya kadar Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak verdiği tek dereceli kararlar için temyiz yolunun açılman taraflar yönünden güvencesizlik değil tam terhi güvencesi getirmişti."

- (67) Danıştay Kanunu'nun 24. maddesine göre Danıştay ilk derece mahkemesi olarak: (1) Bakanlar Kurulü kararlarına, (2) Müzakereler Kurulü kararları, (3) Başbakanca alınan kararlara, (4) Bakanlıkların diğerleyici işlemlerine, (5) Kamu Kurulları veya Kamu Kurumları niteliğindeki Meclis Kurullarınca çıkarılan ve ilke cephinde uygulanacak diğerleyici işlemler, (6) Danıştay idari dairelerince veya idari işler kurullarınca verilen kararlar üzerine uygulanan işlem ve işlemler, (7) Birden çok idare veya vergi mahkemelerinin yetki alanına giren işler, (8) Yabancı ülkelerde görevli mahkemelerin alınan kararları, (9) Danıştay Yüksek Dışişleri Kurulü kararlarına, (10) Yüksek Öğretim Kurulü, Yüksek Öğretim Denetleme Kurulü, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Üniversitelerden Kurul kararlarına, (11) Vergi usul yasası gereğince ihtiyat yolu ile vergi dairesine tebliğ edilen reddine ilişkin karar ve işlemler, karşı açılacak iptal açılacak iptal ve tam yargı davaları ile bunlara ilişkin diğer idari davalara bakar.

"Mahkemelerce verilecek kararlardan hangilerinin kesin olduğu başta Anayasa'nın yargı ile ilişkileri olmak üzere Anayasa'da belirlenen kurallara aykırı olmamak kaydıyla kanunkoyucunun takdirine bırakılmıştır.

"Anayasa'nın 2.maddesi ile benimsenen "Hukuk Devleti" bu konuda konulacak kuralların herkesçe kabul edilen hukuk ve adalet ölçüleri içinde olmasını gerektirir. Dava konusu kurallar ile bu ilke herhangi bir yönden zedelenmemiştir." (68).

2-)Temyiz dilekçesinin İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3. maddesi esaslarına uygun şekilde düzenlenmemesi üzerine (on beş gün)lük sürede eksiklikler tamamlanmadığı takdirde verilen "temyiz isteminde bulunmamış sayılması kararı" (İYUK.Dmd.48/6).

3-)Temyiz dilekçesi verilirken harç ve giderlerin tamamının ödenmemesi üzerine verilen "kararın temyiz edilmemiş sayılması kararı" ile temyizın kanuni süre geçtikten sonra yapılması halinde verilen "temyiz isteminin reddi kararı" (İYUK.Dmd.48/6), hakkında temyiz yolunda başvurulabilir.

4.1.1.7. Kararların Temyiz Edilebilme Şartları:

İki şartı vardır,

1-)Kararın idare mahkemeleri ile vergi mahkemelerinden verilmiş veya Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalara ait bir karar olması lazımdır.

İdare ve vergi mahkemeleri kural olarak uyuşmazlıkları başkan ile iki üyeden oluşan kurullar (BİM. md.4) halinde çözümler.

İdare ve Vergi Mahkemeleri bazı uyuşmazlıkları ise kurul halinde çözümler. Toplam sekiz milyon lirayı aşmayan tam yargı davaları mahkemesi hakimlerinden biri tarafından (BİM.md.7/1), kazançları götürü usulde tespit edilen mükelleflerin sınıf ve derecelerinin tespiti işlemlerine karşı açılan davalar ile her türlü vergi, resim ve harç ve benzeri mali yükümleri ve bunların zam ve cezaları toplamı sekiz milyon lirayı geçmeyen tarhlara ve bu miktarla sınırlı olmak üzere 6183 sayılı Amme Alacaklılarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un uygulanmasına ilişkin davalar da vergi mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümlenir (BİM.md.7/2).

İdare ve Vergi Mahkemelerinin ancak kurul halinde verdikleri kararlar temyiz edilebilir. Tek hakimle verilen kararlara karşı ise itiraz yoluna başvurulabilir.

(68) Resmi Gazete, 30.9.1992-21361, Anayasa Mahkemesinin 21.6.1991 gün ve E:90/20,K:91/17 sayılı kararı:Anayasa Mahkemesinin aynı konuda ki başka bir kararı için, Bkz. Resmi Gazete 26.9.1992-21357, E:91/1,K:91/16, 21.6.1991.

22.3.1990 gün ve 3619 sayılı Kanunla Danıştay Kanunu'nda yapılan değişiklikten sonra Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlar da temyiz edilebilmektedir (DK.D.md.25)

Danıştay kararlarına karşı temyiz yolunun tanınması; Danıştay'ın ihtisaslaşmış dairelerinin aldığı kararların ihtisas dışı dairelerin tetkikine sunulması ve Danıştay'ın kendi gördüğü işler konusunda temyiz mercii haline getirmesinin ise Danıştay'ın iş yükünün artırılması olacağı gerekçesiyle Anayasa'ya aykırı bulunduğu görüşü ileri sürülmektedir.

Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararların temyiz mercii,kararın ilgisine göre İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları'dır(İYUK.Dmd.17/1). Bu kurullar idari dava daireleri ile vergi dava dairelerinin başkanları ve üyelerinden oluşmaktadır (DK.Dmd.17/1).Bu bakımdan Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların ihtisas dışı kurullara incelettirilmesi söz konusu olmadığı gibi işlerin çoğalması ihtimali de Değişiklik Kanunu'nun iptalini gerektirmez.

2-)Karar nihai bir karar olmalıdır.

Nihai kararın davayı sonuçlandıran, yargılamayı sona erdiren, mahkemeye işten el çektiren bir karar olduğunu, davayı esasından çözümleyerek dava ile uyumsuzlukları sona erdirdiği, ara kararların nihai karar olmadığını, mahkemenin nihai karardan dönmeyeceğini, verdiği kararı geri alamayacağını itiraz konusunu incelerken açıkladığımız için tekrarlamıyacağım. Yanlız şu kadarını ilave edelim ki, nihai karardan önce verilen ve nihai karara temel oluşturan kararlar da, yani ara kararları da nihai kararla birlikte temyiz edilebilir. Örneğin nihai kararı etkileyen bilirkişi incelemesi isteminin veya kararın dayandırıldığı bilirkişi raporuna karşı yapılan itirazların dikkate alınmayarak yeniden inceleme yapılmasına ilişkin istemin reddi kararları ile kural olarak usule ilişkin görevsizlik kararı, yetersizlik kararı, hakimin davadan çekilmesi kararı, hakimin red talebinin reddine veya kabulüne ilişkin mercii kararı gibi kararlar da nihai kararlarla birlikte temyiz olunabilir.

İdare veya vergi mahkemelerinin görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermeleri halinde, davaya hangi mahkemenin bakacağına ilişkin kararları, davayı sonuçlandıran kararlar değildir. (69)

(69) Danıştay 3. Dairesi'nin 5.11.1985 gün ve E:85/772, K:85/902 sayılı kararı ile 14.1.1987 gün ve E:86/75, K:87/4 sayılı kararı.

4.1.1.8. Temyiz Talebi (İstemi):

Danıştay, İdare mahkemelerinden verilen kararları kendiliğinden inceleyemez. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun kabulünden önce bu konu daha belirgindi. Birinci Bölüm'de belirtildiği gibi idari yargı yerlerinden verilen kararları, Danıştay ancak açılan temyiz davaları üzerine temyizden incelenebiliyordu.

İdari yargıda, ceza yargılamaları usulünden olduğu gibi, taraflarca temyiz yoluna başvurulmamış olsa bile bazı kararların kendiliğinden üst mahkemede incelenmesi söz konusu değildir. (70). İdari kazada temyiz ihtiyaridir. Bu nedenle tarafların istemi ile temyiz yoluna başvurmaları halinde mahkeme kararları Danıştay'da temyizden incelenir.

4.1.1.8.1. Temyiz Talebinde Bulunabilecekler:

Kimlerin temyiz isteminde bulunacakları hakkında İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda açık bir hüküm yoktur. Müstakar yargı kararlarına göre temyiz isteminde davanın tarafları bulunabilir. Davada taraf olmayanlar temyiz isteminde bulunamazlar. (71)

Bilindiği gibi idari yargıda kural olarak idare davalı, gerçek veya tüzel kişiler davacıdır. Kural olarak dememizin nedeni, vergi uyumsuzluklarında bazen idare de davacı olabilmektedir (72). Burada ise dava açmak değil, bir idari dava sonunda verilen karara karşı karın yoluna başvurma söz konusu olduğu için kararı kendi çıkarlarına uygun görmeyen taraflar- yani ister kişiler, ister idare- temyiz yoluna başvurulabilir. (73) Kararı taraflardan

-
- (70) *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 305. maddesi gereğince on beş sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalarla ölmüş cezalarına ait hükümler, hiçbir harç ve masrafa tabi olmaksızın Yargıtay'ca kendiliğinden incelenir.*
- (71) *Danıştay 10. Dairesi'nin 10.4.1989 gün ve E:1987/24,K:1989/766 sayılı kararı.
Danıştay 10. Dairesi'nin 6.4.1987 gün ve E:1985/587,K:1987/711 sayılı kararı
Danıştay 8. Dairesi'nin 14.9.1988 gün ve E:1988/718,K:1988/579 sayılı kararı
Danıştay 8. Dairesi'nin 29.3.1985 gün ve E:1985/65,K:1985/338 sayılı kararı
Danıştay 5. Dairesi'nin 11.11.1989 gün ve E:1985/357,K:1986/1164 sayılı kararı*
- (72) *Danıştay 3. Dairesi'nin 4.3.1987 gün ve E:1986/1044,K:1987/616 sayılı kararı:
"Gözetilme matrahı taktirlerine karşı defterdarlıkça açılan davalarda hasım, olarak -ilçe takdir komisyonu başkanlığı değil- belediye, ticaret ve sanayi odası ve varsa mesleki teşekkül gösterilir."*
- (73) *Danıştay 5. Dairesi'nin 20.3.1984 gün ve E:1984/969,K:1985/724 sayılı kararı:
"Hazineyi ilgilendirmeyen uyumsuzluk dolayısıyla hazine avukatı temyiz isteminde bulunması."*

yanlız biri temyiz edebildiği gibi diğer taraf da temyiz edebilir (74).

"Kararı temyiz edilen mahkemenin, azınlıkta kalan üyeleri, davanın taraflarından olmadıkları için, temyiz yoluna başvuramazlar." (75).

D.8 Incl D.nin 27.5.1991 gün ve
E:1991/715;K:1991/997 s.k. (76)

"2577 sayılı yasanın 24. maddesi; uyumsuzluğa ilişkin yargı kararlarında uyumsuzlukta taraf olan kişilerin ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları yahut unvan ve adreslerinin bulunacağı kurala bağlanmıştır.

Yargı yerlerinde görülen uyumsuzluğun konusunu genel nitelikte ve düzenleyici bir işlem oluşturmadığı sürece verilen yargı kararları yalnızca bu uyumsuzlukta taraf olan kişileri ilgilendireceği ve bağlayacağı kuşkusuzdur. 2577 sayılı Yasanın 31. maddesi ile yollamada bulunulan Hukuk Yargılama Usulü Yasasının 53. maddesinde kurala bağlanan davaya katılma hakkı idari yargılama usulünde de uygulanmaktadır.

Yasanın verdiği bu haktan yararlanabilmek için yargılama sırasında davaya katılmak isteyen kişinin yargı yerine başvurmuş olması ve yargı yerince de katılmanın kabul edilmiş olması gerekir. Bu kurallara göre davaya katılan kişilerin, verilen yargı kararları çıkarılmaları ilgilendirdiğinden bu kararların temyizden incelenmesini isteme hakları bulunduğu yargı yeri içtihatları ile kabul edilmiştir.

2577 sayılı Yasanın yargı kararlarının temyizden incelenmesini ilişkin 46. maddesi, yasanın kararlara karşı başvuru yolları başlıklı üçüncü bölümünde yer almıştır. Yasanın sistematığına göre bu yasal yolun yalnızca davada taraf olanlara tanınmış olduğu açıktır.

Buna göre davada taraf olmayan ya da yargı içtihatlarında kabul edildiği gibi davaya katılma istemi kabul edilmeyen kişilerin yargı kararlarına karşı bu yasal yola başvurma olanağı bulunmamaktadır.

Bu nedenle uyumsuzluk konusunda karar veren Sakarya İdare Mahkemesi kararında taraf olmayan ve davaya katılma isteminde de bulunmadığı anlaşılan Ali Hocalar Köyü Muhtarlığının yukarıda anılan yasa kuralları nedeniyle idare mahkemesi kararının temyizden incelenmesini isteyebilme olanağı da bulunmamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle anılan muhtarlığın temyiz isteminin, 2577 sayılı Yasanın 15. maddesinin 1/b fıkrası kuralı uyarınca ehliyet yönünden reddine karar verildi."

Yanlız idare, kararları temyiz etmekte her zaman serbest değildir. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 4.12.1985 gün ve 3239 sayılı Kanunla değişik 377. maddesinin son iki fıkrasına göre vergi daireleri Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın, il özel idareleri ile belediyeler bağlı bulundukları valilerin muvafakatını almadan vergi mahkemelerinin kararlarına karşı Danıştay'da temyiz isteminde bulunamazlar. Ancak Maliye ve Gümrük Bakanlığı, tespit edeceği hadlerle sınırlı olmak şartıyla, muvafakat verme yetkisini defterdarlıklara devredebilir.

-
- (74) Danıştay 5. Dairesi'nin 21.5.1985 gün ve E:1985/372;K:1985/881 sayılı kararı ile Danıştay 5. Dairesi'nin 6.12.1988 gün ve E:1985/2122;K:1988/2826 sayılı kararı:
"İdare mahkemelerinden verilen kararların temyizden incelenmesini isteme hak ve yetkisi, kural olarak, kararda taraf olarak gösterilen kişi veya idari makamlara aittir. Bunlar dışında kalan kişi ve makamlarca yapılan temyiz başvuruları incelenmez."
- (75) Gözübüyük, A.Şeref: Yünetmelik Yargı, age, s.369.
- (76) Danıştay Dergisi, Yıl:1992, Sayı:84-85, sh.610, Yıl:22

Maliye Bakanlığının muvafakatı alınmadan mahkeme kararı temyiz edilip muvafakat, verilen bir süreden sonra alındığı takdirde kabul edilmekte ve temyiz incelenmesi yapılmaktadır. Süreye rağmen muvafakat alınmazsa, temyiz isteminin yapılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekmektedir. (77) Karar, süresinde temyiz edildiği halde muvafakat Maliye Bakanlığında temyiz süresi geçtikten sonra alınrsa; Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun 2.7.1985 gün ve E:1985/4;K:1985/5 sayılı içtihadı birleştirme kararına göre; temyiz istemi kabul edilerek iş esastan incelenir.

Hazine avukatı da kendi imzası ile temyiz dilekçesi düzenleyemez (78). 2996 sayılı Maliye Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunun 23. maddesinin 2. fıkrasına göre vergi dairesi müdürü, itiraz ve temyiz komisyonları ile Danıştay'da Hazine lehine veya aleyhine açılan vergi itiraz ve davalarda hazineyi temsilen dilek ve savunmalarda bulunmaya yetkili kılınmış, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 3239 sayılı kanunla değişik 377. maddesinin 4. fıkrasında ise, vergi dairelerinin Maliye ve Gümrük bakanlığından muvafakat

-
- (77) Danıştay 9. Dairesi'nin 20.1.1986 gün ve E:1986/200;K:1986/141 sayılı kararı:
"Mahkeme kararının temyizi için Maliye ve Gümrük Bakanlıgınca muvafakat verilmeyen hallerde yapılan temyiz isteminin yapılmamış sayılması gerekir."
-Danıştay 9. Dairesi'nin 25.11.1986 gün ve E:1987/1303;K:1988/188 sayılı kararı:
"Muvafakat yazısının verilen süreye rağmen gönderilmemesi nedeniyle temyiz isteminin yapılmamış sayılması gerekir."
-Danıştay 3. Dairesi'nin 1.5.1985 gün ve E:1985/179;K:1985/1357 sayılı kararı:
"Vergi daireleri Maliye Bakanlıgından izin almadan vergi mahkemesi kararlarına karşı Danıştay'da temyiz isteminde bulunamaz."
-Danıştay 9. Dairesi'nin 24.10.1984 gün ve E:1984/262;K:1985/1357 sayılı kararı:
"Belediyeler valiligin muvafakatını almadan Danıştay'da temyiz isteminde bulunamazlar."
- (78) Danıştay 7. Dairesi'nin 22.11.1990 gün ve E:1987/39;K:1990/3776 sayılı kararı. 4353 sayılı Maliye Bakanlıgi bağ hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Genel Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Davalarının Takibi Usullerine ve Merkez İller Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun'un "İdari Davalar Temsil" başlıklı 22. maddesinde; idari davaların açılmasının ve idareler aleyhine açılan bu nevi davaların takip ve müdafasının daire amirlerine veya bu dairenin bağlı bulundukları Bakanlıklar Hukuk Müşavirliğine ait olduğu, Danıştay'daki duruşmalarda bu dairelerin kendi amirleri veya Hukuk Müşavirliği Teşkilatı olmayan dairelerde ilgili şube amiri tarafından temsil olunacağı, Hazineyi ilgilendiren işlerde bu görevin Hazine Müşavir Avukatı veya avukatları tarafından yapılacağı ifade edilmiştir. Anlaşıldığı üzere idari davalarda davalara ait savunma ve ağırlanacak itiraz, temyiz dilekçeleri daire amirleri tarafından imzalanacaktır, hazine müşavir avukatı veya avukatları ise sadece idari yargı yerlerinde yapılacak duruşmalarda Hazineyi temsil yetkisine sahiptirler. Kanun hazine müşavir avukatı ve hazine avukatlarına itiraz ve temyiz etme yetkisi tanımamıştır. Eğer temyiz dilekçesi hazine avukatı tarafından imzalanmışsa, temyiz başvurusunun incelenmesine imkan yoktur. Bu bakımdan mahkeme kararının da, hazine avukatına değil, ilgili idareye tebliğ edilmesi gerekir ki, idare lüzum görürse kararın kendisi temyiz etsin, bkz. Danıştay Dergisi, Yıl:22, S.82-83, 1992, s.585-587.

almadan vergi mahkemelerinin Kararlarına karşı Danıştay'da temyiz yoluna (79) gidemeyecekleri, aynı kanunun aynı maddesine eklenen 5. fıkraya göre 4. fıkra da belirtilen muvafakatin Maliye ve Gümrük Bakanlığının tespit edeceği hadlerle sınırlı olmak şartıyla defterdarlıklara devredebileceği esası getirilmiştir

Öte yandan 4353 sayılı Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Davalarının Takip Usullerine ve Merkez İller Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanunun, 5797 sayılı Kanunla değişik 22. maddesine göre; idari davaların açılmasının, idareler aleyhine açılan bu nevi davaların takip ve müdafaasının daire amirlerine veya bu dairelerin bulundukları Bakanlıklar Hukuk Müşavirliklerine ait olduğu, Danıştay'daki duruşmalarda, bu dairelerin kendi amirleri veya Hukuk Müşavirleri, hukuk müşavirleri teşkilatı olmayan dairelerde ilgili şube amiri tarafından temsil olunacağı, hazineyi ilgilendiren işlerde bu görevin Hazine Müşavir Avukatı veya avukatları tarafından yapılacağı belirtilmiş olup, bu hükümlere göre hazine avukatlarının idari yargı yerlerinde yalnızca duruşmalara katılma yolunda temsil yetkileri bulunmakta, ancak bu kişilerin kanun ve itiraz yoluna temsil başvurularına yasal olarak imkan bulunmamaktadır.

Bu durumda; vergi ve cezalarına ilişkin davalarda, mahkeme kararları hakkında kanun yollarına başvurmak gerekiyorsa, bu konudaki başvuruların Maliye Bakanlığı'ndan veya Defterdarlıktan alınacak izinle, Vergi Dairesi Müdürü tarafından yapılması ve temyiz yetkisinin bu şekilde kullanılması gerekir.

İdari Yargılama Usulü Kanun'unun 31. maddesinin göndermede bulunduğu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 53 ve 57 maddeleri gereğince hakkı veya borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü şahıslar iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebilir. Katılma isteği dilekçe ile yapılır. Dilekçe taraflara tebliğ edilir ve mahkemece katılma isteği kabul olunursa üçüncü şahıs, katıldığı tarafla birlikte hareket eder. Katılma isteğinin kabulü, katılana davada taraf olma sıfatını kazandırmaz .

(79) Maliye Bakanlığı, 31.12.1985 gün ve 18975 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 169 sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'yle; vergi ve resim asılları ile vergi cezaları toplam 5.000.000 (Beş milyon) lirayı aşmayan vergi mahkemesi kararı için defterdarlığından, 5.000.000 (Beş milyon) liranın üzerindeki kararlar için bakanlıktan muvafakat alınması gerektiğini teşkilatına duyurmuştur.

Sadece katıldığı tarafla birlikte hareket etme olanağı sağlar (80) . Bu nedenle katıldığı taraf mahkemece verilen kararı temyiz ederse, müdahil de isterse temyiz edebilir, tek başına temyiz edemez. (81)

Kararın tebliği sırasında veya tebliği izleyen temyiz süresi içerisinde veya karar temyiz edildikten sonra henüz Danıştay'ca karar verilmeden tarafların kişilik veya niteliğinde ölüm veya medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetme, vesayet veya hacir altına alınma, davacının iflas etmesi gibi herhangi bir nedenle değişiklik olursa, davayı takip hakkı kendisine geçenin başvurusuna kadar, ölüm halinde, idarenin mirasçılar aleyhine takibi yenilenmesine kadar dosya ilgili mahkemece işlemden kaldırılır (İYUK.md.26/11). (82) Bu hallerde taraf olma ehliyetini, takip hakkı kendisine geçer veya mirasçılar kazanmış olur. (83)

Yalnız öleni ilgilendiren davalara ait dilekçeler iptal edileceğinden (İYUK.md. 26/2) temyiz istemi düşer. Ölen kişi hasım gösterilerek temyiz isteminde bulunulamaz. (84)

-
- (80) *Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age., s.56'dan naklen Danıştay'ın 19.12.1985 günlü kararı: "3577 sayılı yasanın 31. maddesinin yollamada bulunduğu 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 53. maddesinde hakkı veya borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü kişinin, iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebileceği ve 57. maddesinde de davaya katılanın katıldığı tarafla birlikte hareket edeceği, fakat hükmün katılan tarafla yönelik olarak vereceği kuralı yer almaktadır. Bu kurallara göre davaya katılanın katılma isteğinin kabulü kendisine davada taraf olma niteliğini kazandırmamakta, katıldığı tarafla birlikte hareket etme olanağını sağlamaktadır. Olayda, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunanın asıl davada katılma istemi kabul edilmekle birlikte, tek başına yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunmasında yukarıda açıklanan yasa kurallarına uyarlık bulunmamaktadır..... Açıklanan nedenle, istemin incelenmeksizlin reddine 19.12.1985 gününde oybirliği ile karar verildi."*
- Baskı hatası yüzünden kararın hangi daireye ait olduğu, esas ve karar sayıları kitapta atlanmıştır. Ancak Cemil Alver'in 1993 tarihli age.'inde kararın Danıştay 8. Dairesi'nin 19.12.1985 gün ve E:1985/1022 sayılı kararı olduğu anlaşılmaktadır. bkz. s.210.*
- (81) *Danıştay 8. Dairesi'nin 16.9.1985 gün ve 1985/595-759 sayılı kararı. bkz. Doğan Ali Abdullah-Cemil Alver: age., s.80 Yine Danıştay 6. Dairesi'nin 13.11.1986 gün ve E:1986/1233;K:1986/954 sayılı kararı.*
- (82) *İşlemden kaldırma süresi hakkında "ülraz" incelenirken gerekli açıklama yapıldığından burada tekrarlamıyacağım.*
- (83) *Tarafların kişilik ve niteliğinde olacak değişiklikler hakkında fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel Esin: age., s.563-573.*
- (84) *Danıştay 3. Dairesi'nin 26.12.1984 gün ve E:1984/4998;K:1984/3570 sayılı kararı.*

Temyiz yoluna başvuran tarafın kararı temyiz etmekte bir menfaati olmalıdır. İdari dava, menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılabilirdi gibi (İYUK md.2/1-a)- ki buna sübjektif ehliyet de denilmektedir- temyiz yoluna da mahkemece verilen karardan menfaati ihlal edilmiş olanlar başvurabilir. Menfaat; doğrudan doğruya tarafı ilgilendiren meşru ve güncel bir menfaat olmak kaydıyla maddi veya manevi de olabilir. Lehine karar verilen taraf, temyizde bir menfaatinin olmayacağı tabii bulunduğu için kararı temyiz edemez, özellikle kararın gerekçesini beğenmediğini veya sonuç aynı olmakla beraber kararın başka bir gerekçeye dayandırılması gerektiğini ileri sürerek temyiz yoluna başvuramaz. (85) (86) Dava açıldığı zaman var olan menfaatin temyiz yoluna başvurulduğu zaman da devam etmesi gerekir (87).

4.1.1.9. Temyiz Süresi:

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda ve Vergi Usulü Kanunu'nda birbirinden farklı temyiz süreleri vardır.

1-)30 günlük temyiz süresi

Kural olarak idare ve vergi mahkemeleri ile Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri nihai kararlara karşı, kararın tebliğ tarihini izleyen (otuz gün) içinde temyiz yoluna başvurulabilir (İYUK md.46/2). (88) Bu süre daha önce altmış gün iken 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla otuz güne indirilmiştir. Ancak otuz günlük süre, 3622 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 10 Nisan 1990 tarihinden sonra verilecek nihai kararlara karşı yapılacak temyiz istemleri hakkında uygulanacaktır (İYUK Geçici Madde/c).

(85) *Doktrinde kanun yollarına başvurulabilmek için tarafın bir "menfaatı"nın olması lazım geldiği kabul edilmekle beraber, neyin menfaat olduğu ve menfaatin nasıl nitelendirilmesi gerektiği konusu tartışmalıdır. Fazla bilgi için bkz. Üstündağ, Sami: age., s.702-708.*

(86) a-)Danıştay 6. Dairesi'nin 9.5.1988 gün ve E:1987/1606;K:1988/652 sayılı kararı: "Kanun yollarına ancak hukuki yarar bulunması halinde başvurulabileceği nedeniyle lehine sonuçlanan bir davada idare temyiz isteminde bulunamaz."

b-)Danıştay 9. Dairesi'nin 9.12.1982 gün ve E:1982/188;K:1982/5126 sayılı kararı: "Temyiz davaları, dava konusu kararda zarar gören ve kararın bozulmasından yarar sağlamayı amaçlayan tarafça açılabilirliğinden, lehine karar verilen terkin kararının bozulması isteği ile mükellefçe açılan davanın inceleme kabiliyeti yoktur."

c-)Danıştay 9. Dairesi'nin 5.2.1986 gün ve E:1984/813;K:1987/364 sayılı kararı.

(87) Danıştay 6. Dairesi'nin 21.2.1989 gün ve E:1984/1816;K:1985/1679 sayılı kararı.

(88) Danıştay 9. Dairesi'nin 3.12.1985 gün ve E:1984/1412;K:1985/1679 sayılı kararı: "Vergi mahkemesi kararına karşı bölge idare mahkemesine yapılan itiraz, Danıştay'da temyiz yoluna başvurulması için öngörülen süreyl durduramaz."

Değişiklik Kanunu tasarısı gerekçesine göre altmış günlük temyiz süresi, davaların bir an önce kesin sonuca bağlanması ve idari istikrarın sağlanması, işlerin sür'atlenmesi amacıyla otuz güne indirilmiştir (89).

Temyiz dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilir.Dosya, temyiz dilekçesi tebliğ edilmeden Danıştay'a gönderilmişse Danıştay,tebligat işleri tamamlanmak üzere dosyayı kararı veren mahkemeye gönderir (90).

Temyiz dilekçesini karşı tarafa tebliğinde, karşı taraf dilerse dilekçenin tebliğini izleyen otuz gün içinde cevap verebilir, dilerse mahkeme kararını daha önce temyiz etmemiş olsa bile, düzenleyeceği dilekçesinde temyiz isteminde bulunur. Bu taktirde cevap dilekçesi, temyiz dilekçesi yerine geçer (İYUK.Dmd.48/3). Görüldüğü gibi cevap veren taraf, temyiz için munzam bir müddet kazanmış olmaktadır. Bu cevap dilekçesi, dilerse cevaplandırmak üzere karşı tarafa tebliğ edilir.

İlk önce temyiz yoluna başvuran tarafın başvurusu süresinde değilse, karşı tarafın temyiz dilekçesinin tebliği üzerine otuz gün içinde verdiği cevapta bulunduğu temyiz isteminin geçerli olup olmadığı "itiraz" incelenirken tartışılacaktır.

Bize göre; önce temyiz yoluna başvuranın temyiz isteminin süreden, karşı tarafın temyiz isteminin ise "temyiz hakkı doğmamış olmasından dolayı" red edilmesi lazımdır

Burada hatırlatalım ki karşılıklı temyiz isteminin, kanunda öngörülen otuz günlük temyiz süresi içinde yapılmış olması gerekmektedir. Eğer ilk temyiz istemi süresinde değilse, evvelce kararı süresinde temyiz etmemiş olan taraf temyiz isteminde bulunan tarafın isteminin kendisine tebliği üzerine cevap dilekçesinde temyiz isteminde bulunamaz, bulunursa da geçerli değildir. Danıştay bu durumda her iki temyiz istemini işin esasına girmeksizin süre aşımı noktasında reddedilir (91).

(89) bkz. TBMM. Dönem:18,Yasama Yılı:2, (S.sayı:120), s.5.

(90) Danıştay 9. Dairesi'nin 14.1.1983 gün ve E:1983/109;K:1983/145 sayılı kararı

(91) Danıştay 5. Dairesi'nin 10.3.1988 gün ve E:1988/101;K:1988/713 sayılı kararı ile 3. Dairesi'nin 10.10.1989 gün ve E:1989/624;K:1989/2111 sayılı kararı.

KARAR

D.6 nci D.nin 26.11.1991 gün ve
E:1990/1518;E:1991/2851 z.k. (92)

"2577 sayılı İdari yargılama Usulü Kanununun 3622 sayılı Kanunla değişik 46. maddesinin 2. fıkrasında Danıştay Dava Daireleri ile İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarına karşı tebliğ tarihini izleyen otuz gün içinde Danıştay'da temyiz yoluna başvurulabileceği kurala bağlanmıştır.

Mahkemece gönderilen dosyanın incelenmesinde İstanbul 5. İdare Mahkemesinin 26.11.1991 gün ve E:1987/587;E:1990/297 sayılı kararının davalı Kartal Belediye Başkanlığına 30.5.1990 gününde tebliğ edildiği Kartal Belediye Başkanlığı bu kararın temyizen incelenmesi için Danıştay'a gönderilmek üzere dilekçesinin 29.8.1990 gününde İstanbul 5. İdare Mahkemesi kalemine kaydettirdiği anlaşıldığından, anılan Yasa maddesiyle belirtilen otuz günlük süre geçildikten sonra yapılan istemin 2577 sayılı yasanın 3622 sayılı Yasa ile değişik 15. maddesinin 1. fıkrasında (b) bendi uyarınca süre aşımı nedeniyle incelenmeksiz reddine karar verildi."

2-) 15 günlük temyiz süresi

4.1.1961 gün ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (93) 23.6.1982 gün ve 2686 sayılı Kanun'la (94) değişik mükerrer 49. maddesinin b bendi gereğince Takdir Komisyonlarının arsalara ve araziye ait asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin taktirleri hakkında il ve ilçe merkezlerindeki Ticaret Odaları, Ziraat Odaları, mahalle ve köy muhtarlıkları ile vergi daireleri (1.3.1986 tarihinden itibaren belediyeler) tarafından açılan davalar sonunda vergi mahkemelerince verilen kararlara karşı, kararın tebliği tarihini izleyen (on beş gün) içinde temyiz yoluna başvurulabilirler. (95)

3-) 7 günlük temyiz süresi

Temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamının ödenmemiş olması halinde kararı veren mercii on beş günlük süre içinde noksanın tamamlanması halinde vereceği "kararın temyiz edilmemiş sayılmasına" ilişkin karar ile temyiz kanuni süre geçtikten sonra yapılması halinde kararı veren mercii temyiz isteminin reddi" kararlarına karşı, bu kararların tebliği tarihini izleyen günden itibaren (yedi gün) içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

(92) Danıştay Dergisi, Yıl:1992, Sayı 84-85, s.410 vd.

(93) bkz. IV. tertip Düstur, C.1, s.1037.

(94) bkz. V. tertip Düstur, C.21, s.357.

(95) Danıştay 9. Dairesi'nin 11.2.1983 gün ve E:1983/1173;E:1983/738 sayılı kararı.

"Arsa metrekaresi birim değer tespitine ilişkin vergi mahkemesi kararının tebliğinden itibaren on beş gün içinde temyiz isteminde bulunulması gerekir

4.1.1.9.1. Temyizin süresinin başlangıcı; hesaplanması ve sonu.^^^^^^^^^^^^

Sürelerin başlangıcı, kararların taraflara veya temyiz dilekçesinin karşı tarafa tebliğini izleyen gündür. (96) Bu bakımından karar yazılı olarak tebliğ edilir. (İYUK.md.25)

İdari yargıda her türlü tebliğ işleri Tebligat Kanunu (97) hükümlerine göre Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi aracılığı ile yapılır (İYUK.md.60). Tebligat, Tebligat Kanununa aykırı biçimde yapılırsa, tebligatın yapıldığı tarih, sürenin başlangıç tarihi olarak kabul edilemez (98).

Vekille takip edilen işlerde vekile yapılır. Vekil birden çoksa, bunlardan birine tebligat yapılması kafidir. Tebligatın bizzat vekile yapılması gerekmez. Yanında daimi işçisi (katibi) olarak çalışan şahsa yapılan tebligat geçerlidir. (99)

Eğer tebligat birden fazla vekile yapılmışsa, bunlardan ilkinde yapılan tebliğ tarihi, asıl tebliğ tarihi sayılır. (100) (101)

Temyiz dilekçesinin, geçerli temyiz süresinin başlangıç gününden itibaren otuz, on beş veya yedi günlük temyiz süresi içerisinde verilmesi halinde temyiz, süresinde yapılmış sayılır. Temyizin yapıldığı tarih ise; temyiz dilekçesinin kararı veren mahkemeye, Danıştay'a veya bunlara gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk hakimliklerine veya yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına verilerek temyiz defterine kaydının yapıldığı tarihtir. Dilekçenin mahkeme başkanına veya hakimine havalesi yaptırıldığı halde Temyiz Defteri'ne kaydı daha sonra yaptırılmış ise, temyiz süresinin başlangıcı havale tarihi değil, kaydın deftere yapıldığı tarihtir. (102)

-
- (96) Danıştay 4. Dairesi'nin 10.11.1988 gün ve E:1987/3886K:1988/3764 sayılı kararı:
"Temyiz dilekçelerinin karşı tarafa tebliği üzerine süresinde verilen cevapta mahkeme kararının onanması talebinde bulunduğundan sonra verilen ek dilekçede yer alan temyiz istemi, süre açını nedeniyle incelenemez."
- (97) bkz. 19.2.1959 gün ve 10139 sayılı Resmi Gazete; T.C. Mer'i Kanunlarımız, C.1, s.813.
- (98) Danıştay 10. dairesi'nin 21.5.1990 gün ve E:1988/2294,K:1990/1113 sayılı kararı.
- (99) Danıştay 6. Dairesi'nin 23.12.1983 gün ve E:1983/1058;K:1983/4245 sayılı kararı.
- (100) Tebligat Kanunun md.11; 11 Eylül 1959 gün ve 10303 sayılı Tebligat Tüzüğü md.13.
- (101) Süreler hakkındaki bilgi için bkz. Sevim, Eyref; agm., s.27-31; Meriç, Osman: "İdari Yargı Alanında Gerçekleşen Yeni Düzenlemelerin Dava Açma Mercii ve Süre Yönünden Belediye uyumsuzluklarına İlgilendiren Hükümleri", agm., s.774-775.
- (102) Danıştay 3. Dairesi'nin 20.1.1986 gün ve E:1986/296,K:1986/1352 sayılı kararı:
"....2577 sayılı Kanunda gösterilen yerlere verilen dilekçelerin harç ve posta ücreti alınarak kaydının yapıldığı tarihte temyiz başvurusu yapılmış sayılır."

Temyiz dilekçesi kararı veren mercie gönderilmek üzere postaya verilirse, bu tarih temyiz tarihinin başlangıcı olarak sayılmadığı gibi postada geçen süre de dikkate alınmaz. (103)

Ancak Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 4 gereğince verildiği merci tarafından üzerine sadece havale tarihi yazılarak deftere kaydedilmeden süresinde postaya verilerek ilgili mahkemeye gönderilmesi halinde temyiz isteminin süresinde yapıldığını kabul etmiş, süresinin başlangıç tarihi olarak deftere kayıt tarihini aramamıştır. (104)

Temyiz süresinin hesabında otuz, on beş ve yedi gün, kararın veya temyiz dilekçesinin tebliğini izleyen günden başlamak üzere gün olarak sayılır. Örneğin tebliğ tarihi 1 Mart Perşembe günü ise, o gün hesaba katılmaz, 2 Mart Cuma gününden başlayarak otuz gün veya yedi gün sayılır. Temyiz süresi otuz gün olanda süre 31 Mart, yedi günden süre 8 Mart günü çalışma saatinin sonunda (105) biter. (Otuz gün)ü (bir ay) ile, (yedi gün)ü de (bir hafta) ile karıştırılmamalıdır. Gerçi İdari Yargılama Usulü Kanununda süreler hep gün olarak gösterilmiş, ay ve hafta kullanılmamışsa da, genellikle uygulamada taraflar otuz gün ile (bir ay)ı ve yedi gün ile (bir hafta)ı aynı saymakta ve bu yüzden hak kaybetmektedirler. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 161. maddesine göre süre (hafta) veya (ay) ile belirtilmiş ise başladığı güne, son hafta veya ayda karşılık olan günün tatil saatinde biter. Yukarıda verdiğimiz örnekteki (7) günlük temyiz süresi 2 Mart cuma günü başladığına göre 8 Mart Perşembe günü bitmekteydi, halbuki süreyi bir hafta olarak ifade edersek 9 Mart cuma günü biter. 2 Mart günü başlayan (30) günlük temyiz süresi 31 Mart cumartesi günü, (bir ay)lık temyiz süresi ise 2 Nisan pazartesi günü çalışma saati sonunda biter.

(103) Danıştay 7. Dairesi'nin 21.1.1985 gün ve E:1984/198;K:1985/1352 sayılı kararı:

"Dava dilekçesinin PTT idaresine verildiği tarihte dava süresi kesilmez, dilekçenin deftere kayıt tarihi esastır."

(104) Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu'nun 30.11.1990 gün ve E:1990/12;K:1990/61 sayılı kararı, bkz. Danıştay Dergisi, Yıl:22, S.82-83, 1992, s.163-168.

(105) Sürenin sonunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 161. maddesi "Son günün tatil saati" olarak ifade etmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanununda bu konuda açık bir hüküm yoktur. Yalnız sürelerle ilgili genel esasları düzenleyen 8. maddenin 2. fıkrasında sürenin son günü tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününün izleyen "çalışma gününün bitimine" kadar uzayacağına dair kayıtların süre sonunun çalışma saati sonunda bittiği anlaşılmaktadır.

Görülüyor ki sürenin gün olarak hesabında fark vardır ve idari yargıda temyiz süresi gün olarak hesaplanmalıdır

Tatil günleri sürelele dahildir. Ancak sürenin son günü tatile rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün bitimine kadar uzar (İYUK.md.8/2). Süre, bayram arifesi gibi yarım tatil gününe rastlarsa uzamaz (106) ve çalışma saati bitiminde sona erer. Sürenin son günü, çalışmaya ara verme zamanına rastlarsa, süre, ara vermenin sona erdiği günü izleyen tarihten itibaren (yedi gün) uzamış sayılır (İYUK.md.8/3).

Çalışmaya ara verme zamanı; bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemeleri için her yıl Temmuz ayının yirmisinden Eylül ayının altısına kadar geçen süredir (İYUK.md.61/1). Danıştay, ara verme süresinin 5 Eylül günü akşamı çalışma saati bitiminde, buna bağlı olarak da yedi günlük uzatma süresinin 12 Eylül günü akşamı çalışma saati bitiminde sona erdiğini kabul etmektedir (107) .

4.1.1.10. Temyiz Şekil ve Usulü:

4.1.1.11. Temyiz Dilekçesi:

Temyiz istemleri, Danıştay Başkanlığına hitaben yazılmış dilekçeler ile yapılır (İYUK.md.48/1).Temyiz dilekçelerinin İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndaki esaslara göre (md.3) düzenlenmesi gereklidir. Düzenlenmemiş ise (on beş gün) içinde tamamlanması, kararı veren Danıştay veya mahkemece ilgiliye tebliğ olunur. Bu süre eksiklikleri tamamlanmazsa, (temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına) karar verilir (İYUK.md.18/2). Bu bakımdan temyiz dilekçesinin düzenlenmesinde uyulması gereken esaslar üzerinde durulması lazımdır.

Temyiz dilekçesinde;

1-)Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri yazılır.

Temyiz eden birden fazla ise her birinin ad, soyadı ve adreslerinin ayrı ayrı yazılması lazımdır.Eğer dava vekil ile takip ediliyorsa vekil ve davacının adresleri yazılmalıdır. Yalnız vekilin adresinin yazılması halinde dilekçe red edilir.

(106) Danıştay 9. Dairesi'nin 16.1.1986 gün ve E:1985/1725;K:1986/33 sayılı kararı

(107) Danıştay 9. Dairesi'nin 31.1.1991 gün ve E:1990/3262;K:1991/227 sayılı kararı. bkz. Danıştay Dergisi, Yıl:22, S.82-83, 1992, s.862-863.

Tebliğat Kanunu'na göre kazai tebliğlerin imza karşılığı yapılması gerektiğinden adresin ev veya işyeri olarak açık yazılması, posta kutusu gibi tebliğ evrakını teslim elverişsiz, imza alınmasına imkan vermeyen adres gösterilmemesi zorunludur.

2-)Davanın ve temyiz edilen kararın konusu açıklanır, sebepleri, ve dayandığı deliller gösterilir.

Kısaca "dava konusu olay" ve "verilen karar" yazıldıktan sonra "Temyiz sebepleri", gerektiği ölçüde "maddi ve hukuki dayanaklar ve deliller" gösterilir. "Son istek" açık bir şekilde belirtilir.

Gerçi üst mahkeme bütün dosyayı, dava ve cevap dilekçelerini, ekli belgelerle işlem dosyasını kendiliğinden incelenip her türlü bilgileri diğer yerlerden isteyebilir (İYUK.md.20/1), ancak temyiz dilekçesinin istemi ortaya tam koyabilmesi, usulüne uygun şekilde gerekli bütün bilgi ve delilleri mahkemeye bildirmesi davanın ve hakkın layık ile anlaşılmasını sağlar.

3-)Temyiz edilen kararın yazılı bildirim tarihinin gösterilmesi gerekir. Bildirim tarihinin yazılmaması halinde işlem konusunda uygulamada birlik yoktur (108) . Bu bakımdan herhangi bir usulsüzlük yapılmamış olması için yazılı bildirim tarihi açıklanmalıdır.

4-)Tam yargı davalarına veya vergi uyuşmazlıklarına yahut yargılama giderlerine ilişkin temyiz isteklerinde, uyuşmazlık ve temyiz konusu miktarın bildirilmesi gerekir.

Hem maddi hem manevi tazminat isteniyorsa miktarları ayrı ayrı gösterilmelidir. Dava dilekçelerinde yapıldığı gibi temyiz dilekçesinde de davacılar her birinin istediği tazminat miktarı, her davacı için ayrı yazılarak belirtilmelidir.

5-)Vergi uyuşmazlıklarıyla ilgili temyiz başvurularında, vergi, resim ve harç benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları, cezanın nev'i ve yılı, ihbarnamenin tarih ve sayısı, varsa mükellefin hesap numarası gösterilir (İYUK.md.45/3 ve md.3/2-e).

6-)Belgeler temyiz dilekçesine eklenmelidir.

Temyiz edilen karar ile temyiz sebeplerine ilişkin belgelerin asılları veya örnekleri, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 3239 sayılı Kanununla değişik 377. maddesi gereğince vergi dairelerinin mahkeme kararını temyiz edebilmeleri için Maliye ve Gümrük Bakanlığının muvafakatnamesi, bu bakanlık muvafakat verme yetkisini devretmiş defterdarlığının, il özel

(108) Fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel Esin: a.g.e., s.114

idareleriyle belediyelerin temyiz edebilmeleri için bağlı bulundukları valiliklerin muvafakatnamesi temyiz dilekçesine eklenir. Halbuki 521 sayılı Danıştay Kanunu'na göre belgelerin onaylı olması zorunluydu.

Kanunda yazılı olmamakla beraber dilekçenin bütün nüshalarının, itiraz eden davalı veya davacı, varsa mümessilleri veya vekilleri tarafından imzalanması lazımdır. Dilekçe aslının veya örneklerinin imzasız olması ya da aslının imzalı, örneklerinden birinin, birkaçının veya hepsinin imzasız olması dilekçenin reddini gerektirir (109).Keza dilekçe başkası tarafından imzalanmışsa, istek incelenmede red edilir (110).

7-)Eksikliklerin tamamlanması.

Temyiz dilekçesi yukarıda belirtilen esaslara (İYUK.md.3) göre düzenlenmiş ise eksikliklerin (on beş gün)içinde tamamlanması, karar veren Danıştay veya mahkeme tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Bu sürede eksikliklerin tamamlanmazsa, tebligat yapan merci tarafından temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verilir. (İYUK.md.48/2)

Bu karara karşı (yedi gün) içinde temyiz yoluna başvurulabilir. (İYUK.Dmd.48/6)

Temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamı ödenmemiş ise kararı veren mahkeme veya Danıştay Başkanı tarafından ilgiliye tamamını ödenmesi için (on beş) günlük süre verilir, bu süre içinde tamamlanmazsa temyizden vazgeçmiş sayılacağı kendisine bildirilir. İlgili bu tebligata rağmen süresinde harç ve giderleri tamamlamazsa mahkeme, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay Dairesi, kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verir. (111) (112)

(109) Fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-yüksel Esin: age., s.149.

Yazarlar, dava dilekçesinin imzasız olması halinde dava açma istemini belirten "irade beyanı"nın yokluğu sebebiyle dilekçenin değil, davanın reddi gerektiği görüşündedirler. Biz bu görüşe katılmıyoruz. bkz. s.51, Dipnot: 54.

(110) Danıştay 3. Dairesi'nin 19.2.1985 gün ve E:1984/4582;K:1985/610 sayılı kararı:

"Adli Tıp Kurumunca yapılan yokluğu tetkik sonucu mükellef tarafından imzalanmadığı sabit olan dilekçenin temyiz dilekçesi olarak kabulüne olanak bulunmadığından ... temyiz talebinin incelenmeksizin reddine..."

(111) Danıştay 6. Dairesi'nin 22.6.1987 gün ve E:1984/520;K:1987/657 sayılı kararı:

"Eksik harç ve posta pulunun istenmesine karşı verilen süre içerisinde bu noksanlar tamamlanmadığından mahkemece kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verilmesi gerekir."

(112) Tebligat giderleri ile ilgili fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde Tebligat Giderlerine İlişkin Bir İnceleme", agm., s.101-112.

b-)Temyiz dilekçesinin verileceği yer

Temyiz dilekçeleri ilgisine göre kararı veren mahkemeye, Danıştay veya bunlara gönderilmek üzere idare ve vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare ve vergi mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk hakimliklerine ve yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına verilebilir (İYUK.Dmd.48/3). Temyiz dilekçesi idare ve vergi mahkemesinin bulunduğu veya bu mahkemelerin yetki alanına giren yerlerdeki asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemelerine verilemez, verilirse bu süreyi durduramaz. (113) (114)

c-)Temyiz dilekçesinin verildiği yerin yapacağı işlemler

1-)Temyiz dilekçesinin kaydı.

Dilekçe mahkeme başkanının veya hakiminin havalesi ile işleme konur (İYUK.Dmd.14/2). 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce dilekçeleri havale yetkisi yalnız mahkeme başkanlarına tanınmış olduğu için uygulamada zorluklar çıkmaktaydı.

Kararı veren mahkemeye veya Danıştay'a gönderilmek üzere temyiz dilekçesinin verildiği yerler, herhangi bir sebep ve bahane ile dilekçeyi almamazlık edemezler. Aldıkları temyiz dilekçelerini, en geç üç gün içinde harcı ve posta ücretleriyle birlikte taahhütlü olarak ait olduğu kararı veren mahkemeye veya Danıştay'a gönderirler (İYUK.md.6/3).

Harç ve posta ücretleri alınan dilekçenin derhal Temyiz Defterine kaydı yapılır, kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır (İYUK.md.6/1). Başvurana kayıt tarih ve sayısını gösteren imzalı ve mühürlü, pulsuz bir alındı kağıdı verilir (İYUK.md.6/2).

2-)Harç ve giderlerine tamamlattırılması.

Temyiz dilekçesi veren tarafın harç ve giderleri tam olarak ödemesi lüzumu yukarıda "Eksikliklerin tamamlanması" başlığı altında açıklanmıştır. Burada tekrarlamıyacağım.

3-)Temyizin süresinde yapılıp yapılmadığının incelenmesi

Temyizin süresinde yapılıp yapılmadığını temyiz dilekçesi kendisine verilen veya gönderilen kararı veren mahkeme veya ilk derece mahkemesi olarak davaya bakan Danıştay dava dairesi inceler.

(113) Danıştay 6. Dairesi'nin 15.4.1986 gün ve E:1986/323;K:1986/369 sayılı kararı: "İstanbul'daki idare ve vergi mahkemelerinin yetki alanı Kartal ilçesini de kapsadığından karar düzeltme dilekçesinin Kartal Asliye Hukuk hakimliğine kayıt tarihli on beş günlük süresinin başlangıcı olarak kabul edilemez."

(114) Danıştay 6. Dairesi'nin 30.9.1983 gün ve E:1982/4780;K:1983/2970 sayılı kararı: "Vergi mahkemesi bulunan yerlerde karar düzeltme dilekçesinin sulh hukuk mahkemesine verilmesi süreyi kesmez."

Temyiz, dilekçenin Temyiz Defteri'ne kaydedildiği tarihte yapılmış sayılır. (115) Bu kayda göre temyiz süresinde yapılmamışsa kararı veren mahkeme veya ilk derece mahkemesi olarak davaya bakan Danıştay dava dairesi tarafından "temyiz isteminin reddine" karar verilir (İYUK.Dmd.48/6). Ancak Danıştay, temyiz başvurusunun süresinden sonra yapılması halinde istemin süre aşımı yönünden reddi için dosyanın ait olduğu mahkemeye gönderilmesinin zorunlu olmadığı, bu yoldaki kararın temyiz merciince de verilebileceği kanısındadır. (116)

Temyiz dilekçeleri, karar veren vergi mahkemesine verilir. Mahkeme, dilekçesini bir örneğini karşı tarafa tebliğ eder. Karşı taraf, dilekçenin kendisine tebliğini izleyen 30 gün içerisinde cevap verebilir. Cevap tarihi itibarıyla temyiz süresi geçmiş olsa dahi, karşı taraf da temyiz talebinde bulunabilir. (117)

4-)Tebliğat işlerinin yapılması, karşılıklı temyiz ve dosyanın inceleme merciine gönderilmesi.

Temyiz süresinde yapılmışsa temyiz dilekçesinin bir nüshası karşı tarafa tebliğ edilir. Ancak temyiz dilekçesinde yürütmenin durdurulması istemi varsa, temyiz dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilmeden dosyası ile birlikte, yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilmek üzere, kararı veren mahkemece Danıştay Başkanlığına, Danıştay Dava Dairesi'nin ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda, görevli dairece konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'na gönderilir. Danıştay'da görevli daire veya kurul tarafından yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verdikten sonra tebligat, bu daire veya kurulca yapılarak dosya tekemmül ettirirler (İYUK.Dmd.48/5). Temyiz dilekçesi kendisine tebliğ edilen karşı taraf, tebliğ tarihini izleyen (otuz gün) içerisinde temyiz dilekçesine dilerse cevap verir, dilerse vermez. Vermezse dosya tekemmül eder.

(115) Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu'nun 30.11.1990 gün ve E:1990/12;K:1990/61 sayılı kararı,(Danıştay Dergisi, Yıl:22, s.82-83, 1992, sy.163-168.)

(116) Danıştay 5. Dairesi'nin 17.12.1990 gün ve E:1990/4419;K:1990/2960 sayılı kararı.

(117) CANDAN,Turgut: "İdari Yargılama usulü ile ilgili son Değişiklikler-XIII, Maliye postası, Yıl:12, Sayı:251, 15 Şubat 1991, s.61.

Cevap vermek isterse ya yalnızca cevapla yetinir ya da kendisi kararı süresinde temyiz etmemiş olsa bile, bu defa düzenleyeceği cevap dilekçesinde temyiz isteminde bulunabilir. Bu takdirde cevap dilekçesi, temyiz dilekçesi yerine geçer (İYUK.Dmd.48/3). Varsa temyizın dayandığı deliller de gösterir ve dilekçesine ekler (İYUK.md.3/3). Gerekli harç ile posta giderini öder. Mahkeme, temyiz dilekçesi sayılan bu dilekçeyi karşı tarafa tebliğ eder, karşı taraf da dilerse otuz gün içinde bu dilekçeyi cevaplandırır.

Temyiz dilekçesinin ve cevap dilekçelerinin karşı tarafa tebliğ edilmemesi halinde, İYUK.26. maddesi kıyasen uygulanarak, karşı tarafın tebligata elverişli yeni adresi bildirilinceye veya 7201 sayılı Kanun gereğince ilanen tebligat isteğinde bulunuluncaya kadar dosya işlemiden kaldırılır (118) ve varsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Dosyanın işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir yıl içinde yeni adres bildirilmek suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir (İYUK.Dmd.26/3) ve bu kararlar diğer tarafa tebliğ edilir (İYUK.Dmd.26/4).

Karar veren Danıştay veya mahkeme; dosya tekemmül ettikten yani harç ve giderler tamamlandıktan, taraflara gerekli tebligat yapıldıktan, cevap dilekçesi verildikten veya cevap süresi geçtikten sonra dosyayı dizi listesine bağlı olarak temyiz istemini inceleyecek olan mercie göndermek (İYUK.md.48/4) zorundadır. Yoksa kararı veren mahkeme temyiz istemini, açıklama veya yanlışlığın düzeltilmesi istemi olarak kabul edip temyiz yoluyla düzeltilmesi gereken bir konuyu (119) kendisi inceleyemez.

(118) *Honda, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İtiraz ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar", agm., s.971.*

(119) *Danıştay 9. Dairesi'nin 12.3.1986 gün ve E:1986/832;K:1986/962 sayılı kararı.*

4.1.1.11.1. Danıştay Dava Dilekçesi Örneği:

**DANIŞTAY BAŞKANLIĞINA
ANKARA**

Davacı Adı Soyadı :
Adresi :
Hesap No :
Vekilli (varsa) Adı Soyadı :
Adresi :
Davalı : Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dava Konusu Karar : Vergi Mahkemesinin
...../...../..... gün ve Esas Karar Sayılı kararı
Kararın Tebellüğü Tarihi :
Nev'i :
Vergi ve Cezanın Miktarı :
Yılı :
Davanın Konusu ve Nedeni: Müktekkilim adına satılan.....TL. vergi veTL. ceza ile ilgili olarak tasdik kararı veren.... vergi mahkemesinin heyet halinde verdiği gün ve Esas..... Karar..... sayılı karar kanun hükümlerine hükümlerine uygun olmadığından iş bu davanın açılmasına zaruret hasıl olmuştur.
Bozma Sebepleri : Vergi Mahkemesince Heyet Halinde verilen kararın kanun veya usul yönünden bozulmasını gerektiren nedenler birer birer sıralanır.
Sonuç : 1)Duruşma ve yürütmenin durdurulması isteği varsa açıkça belirtilir. 2)Dava konusu Vergi Mahkemesi kararının bozulmasına karar verilmesi istenir. 3)Yargılama giderlerine ve (varsa) avukatlık ücretinin karşı tarafa yükletilmesi istenir.

Tarih
(Davacı Vekilli)
Adı Soyadı

4.1.1.11.2. Mahkemenin Danıştay'a Gönderdiği Dilekçeler:

ÖRNEK

T.C. İSTANBUL İDARE MAHKEMESİ

ESAS NO :1994

TEMYİZ NO:1995.....

... 1995
İSTANBUL

**DANIŞTAY BAŞKANLIĞINA
ANKARA**

.....Vekili Av. tarafından Vergi Dairesi makamına karşı açılan dava ile ilgili olarak mahkememizce verilmiş olan gün ve E:1993/.....;K:1994/..... sayılı kararımız davacı tarafından temyiz edilmiş olup, 2577 sayılı Kanunun 48. maddesi uyarınca temyiz dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilerek süresi içerisinde cevap verilmediğinden tükennmül ettiren dosya dizi pusulasına bağlanarak ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz olunur.

.....
HAKİM
İdare Mahkemesi Başkanı
İmza

EKİ:

1 Adet Temyiz dava dosyası

Not Cüddü dönüğü ücreti

P.T.T.'ye ödendiğidir.

4.1.1.11.3. Temyiz Dilekçesinde "Yürütmenin Durdurulması" İsteği Halinde:

ÖRNEK

ESAS NO :1994/.....

TEMYİZ NO:1995/.....

... .. 1995
İSTANBUL

DANIŞTAY BAŞKANLIĞINA
ANKARA

..... tarafından Tapu Kadastro Genel Müdürlüğüne karşı açılan dava ile ilgili olarak mahkememizce verilmiş olan gün ve sayılı karar davalı idarece temyiz edilmiş olup yürütmeyi durdurma isteminde bulunulduğundan temyiz dilekçesine karşı tarafa tebliğ edilmeden dava dosyası dizi pusulasına bağlanarak ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz olunur.

.....
HAKİM
İdare Mahkemesi Başkanı
İmza

EKİ:

1 Adet Temyiz dava dosyası

Not Cihazı dönüş ücreti

P.T.T.'ye ödenmiştir.

4.1.1.11.4. Danıştay Daire Kararı Temyiz Edildiğinde:

ÖRNEK

T.C.

ÇANAKKALE İDARE MAHKEMESİ

ESAS NO :1994/.....

TEMYİZ NO:1995/.....

KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VEKİLİ

AV.

Köy Hizmetleri II. Bölge Müdürlüğü

ÇANAKKALE

Tarafımızca Biga Belediye Başkanlığı ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne karşı açılan dava ile ilgili olarak mahkememizce verilmiş olan karar tarafınızdan temyiz olup, temyiz dilekçemizle ve ekleriyle incelenmesinden; peşin olarak ödenmesi zorunlu olan 100.000 TL. posta gideri ile 28.700 lira başvurma ve 38.400 lira karar harcının toplam 68.000 TL.'lık harç pulunun verilmemiş olduğu anlaşılmış olup, 68.000 liralık harcın "Harç Pulı" olarak 100.000 TL.'lık posta giderinin ise "Para" olarak posta ile yada mahkememizin T. Emlak Bankası Çanakkale Şubesindeki 30404/12994-1 Nolu hesabına yatırılarak alınacak makbuzun 15 gün içinde Mahkememize gönderilmesi, gönderilmediği takdirde kararımızın temyiz edilmemiş sayılacağına karar verileceği hususunu tebliğ olunur.

... .. 1995

.....
HAKİM
İdare Mahkemesi Başkanı
İmza

4.1.1.12. Temyiz İncelenmesi:

1-)Temyiz incelenmesine katılamayacak olanlar.

Danıştay'da temyiz istemine ilişkin olarak dosyayı incelemekte olan İdari Dava Daireleri Genel Kurulu ile Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu başkan ve üyeleri red edilmişse, aynen bölge idare mahkemelerinde olduğu gibi, red istemi karara bağlanmadan, red edilmiş olanların iştiraki ile temyiz isteminin incelenmesine geçilmemesi gerekir.

Bilindiği gibi itiraz üzerine davaya bakmakta olan bölge idare mahkemesi başkan veya üyelerinden biri, birkaçı veya hepsi edilmişse, red istemi karara bağlanmadan red edilmiş olanların iştiraki ile dosyanın incelenmesine geçilemez. Red istemi, bölge idare mahkemesinde incelenirken red edilen başkan veya üyeler mahkeme heyetine katılamazlar (İYUK.md.57/2).

Danıştay dava dairesi başkan ve üyeler de çekinme ve red hallerinde, çekinme veya red istemi hakkında karar verilinceye kadar (İYUK.md.56/1) çekindikleri veya red edildikleri işe ait temyiz incelemesinde bulunamazlar.

Temyiz istemini inceleyecek olan Danıştay dava dairesinde veya genel kurullarında görevli tetkik hakimleri veya savcılar da çekinebildikleri gibi taraflarca red edebilmektedirler (İYUK.md.56/5). Temyiz istemi ile ilgili işden çekinmiş veya red edilmiş iseler, bu konuda karar verilinceye kadar dosyayı inceleyemez, kendi düşünce ve görüşlerini sözlü veya yazılı olarak bildiremez, dosya ile ilgili hiçbir işlem yapamazlar.

Danıştay Kanunu'nun 22.3.1990 gün ve 3619 sayılı Kanunu'la değişik 17/4. maddesi gereğince idari dava daireleri ile vergi dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların temyiz yoluyla incelenmesinde bu dairelerde hükme müessir olacak hukuki işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunmuş veya karara katılmış olanlar genel kurullarda bulunamazlar.

Bu madde ile ilgili düşüncelerimi ve özellikle "hükme müessir olacak hukuki işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunmuş olmak" ibaresine ilişkin görüşlerimi "itiraz"ı incelerken açıklayacağım için bu konuyu daha sonraya bıraktım.

İdari yargı hakimi iken Danıştay'a üye seçilenler hakkında DK.17/4. maddesine benzer bir hüküm sevkedilmemiştir, bu haliyle toplantılarına katıldıkları kararların temyiz incelenmesinde bulunabilecekleri gibi kendi verdikleri kararın temyiz incelemesini bile yapabileceklerdir. Buna hukuken imkan bulunmadığı açıktır. Bu nedenle üyenin çekinmesini veya reddini beklemeden DK.17/4. maddesinin kıyasen uygulanması uygun olacaktır.

2-)Temyiz incelemesinin evrak üzerinde yapılması.

Kural olarak Danıştay ve idari yargı mahkemelerinde "yazılı yargılama usulü" uygulandığı için, inceleme evrak üzerinde yapılır (İYUK.md.1/2). Danıştay İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları da bu kurala uygun olarak temyiz üzerine, karar veren mahkeme veya ilk derece mahkemesi olarak Danıştay dava dairelerinde kendisine gönderilen dosyanın incelenmesini evrak üzerinde yapar. İncelenmekte olan işler hakkında lüzum görülen her türlü evrakı getirebilir ve bilgi isteyebilir (DK.md.49/1).

3-)Temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması.

Kural incelemenin evrak üzerinde yapılması olmakla beraber, taraflar istediği ve Danıştay karar verdiği (İYUK.md.17/2) veya Danıştay kendiliğinden istediği (İYUK.Dmd.17/4) takdirde inceleme duruşmalı olarak da yapılabilir. Duruşma istisnadır. İncelemenin duruşmalı yapılabilmesi için temyize konu kararın ilişkin bulunduğu dava; iptal ve beş milyon lirayı aşan tam yargı davası veya tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı on milyon lirayı aşan vergi davası (İYUK.Dmd.17/1) olmalıdır. 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce parasal sınır çok azdı. İkiyüz bin lirayı aşan davalarda duruşma istenebiliyordu. Bu sınır, yapılan değişiklikle önce beş milyon liraya, (Ek Madde 1) ile de 1.1.1993 tarihinde itibaren on milyon liraya çıkarılmıştır.

Değişiklik kanunu ile Danıştay'ın kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verme koşulları da değiştirilmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun ilk şeklinde Danıştay'a kendiliğinden duruşmaya karar verebilmesi için davaların iki yüz bin lirayı aşan parasal sınıra sahip davalar olması gerekiyordu. Halbuki bu defa yapılan değişiklikle tarafların istemi ve davanın on milyon lira sınırını aşan dava olması kayıtlarıyla bağlı olmaksızın; taraflar istemese de ve dava çok cüz'î bir miktara ilişkin de olsa; Danıştay kendiliğinden incelemenin duruşmalı olarak yapılmasına karar verebilecektir (İYUK.Dmd.17/4). Duruşma isteği, temyiz veya cevap dilekçelerinde yapabilirler (İYUK.md.17/3).

Kanunun aradığı parasal sınırın var olması halinde, davaların duruşmalı olarak incelenmesi isteğinin kabulü gerektiği halde (120) iptal davalarıyla parasal sınıra ulaşmayan tam yargı ve vergi davalarında temyiz incelemesinin duruşmalı yapılabilmesi için sadece istek yeterli değildir. Ayrıca mahkemenin de isteği uygun görüp karar vermesi lazımdır (121). Duruşma yapılmasına karar verilince duruşma davetiyeleri, duruşma gününden en az otuz gün önce taraflara gönderilir (İYUK.md.17/5).

Duruşmalar açık olarak yapılır. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hallerde, mahkemenin kararı ile duruşmanın bir kısmı veya tamamı gizli olarak yapılır (İYUK.md.18/1). Duruşmaları başkan yönetir (İYUK.md.18/2), taraflara ikişer defa söz verir. Taraflarda yalnız biri duruşmaya gelirse onun açıklamaları dinlenir, hiçbiri gelmezse duruşma açılmaz, inceleme evrak üzerinde yapılır (İYUK.md.18/3).

Danıştay'da yapılacak duruşmaların bölge idare mahkemelerinde yapılacak duruşmalardan farkı, Danıştay'daki duruşmalarda savcının bulunmasının şart olmasıdır (İYUK.Dmd.18/4).

4-) Dosya ve kararın incelenmesi

Temyiz dilekçesi ile Danıştay'a gelen dosyanın önce "ilk inceleme"si yapılır; görev ve yetki, merci tecavüzü, ehliyet, idari davaya konu olacak kesin ve yürütmesi gereken bir işlem olup olmadığı, süre aşımı, husumet ve dilekçelerin İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3. ve 5. maddelerine uygun olup olmadıkları yönlerinden sırasıyla incelenir (İYUK.md.Dmd.14/3). (122) Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davaların temyizden incelenmesinde mahkeme kararlarının incelenmesinde uygulanan usul kıyasen uygulanır. Yalnız Danıştay dava dairesi ısrar kararı veremez (İYUK.Dmd.49/6). Danıştay da temyiz incelenmesi tarafların ileri sürdükleri temyiz nedenleri ile sınırlı değildir.

-
- (120) 1. Danıştay 7. Dairesi'nin 14.12.1984 gün ve E:1984/407;K:1984/2609 sayılı kararı: "İkiyüzbin liranın üzerindeki vergi uyumsuzlukları ile ilgili davada duruşma isteğinin kabulü gerekir." bkz. Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age, s.45,
2. Danıştay, 4. Dairesi'nin 15.6.1989 gün ve E:1987/3778;K:1989/2843 sayılı kararı: "2577 sayılı Kanunun 17/1. maddesi hükmü emredicidir. Duruşma istendiği halde, davanın duruşma yapılmadan esasla sonuçlandırması nedeniyle mahkeme kararının bozulmasına..."
- (121) İdari davalar ile temyizden görülen davaların duruşmalı yapılması istemlerinin kabulü bakımından böyle farklı bir hüküm sevkine neden bizzat görüldüğü kanun gerekçesine açıklanmamış, sadece "Danıştay temyizden görülen davalarda duruşmanın, tarafların istemi üzerine ilgili dâirenin kararı ile yapılabileceği esası getirilmiştir" denilmekle yetinilmiştir. bkz. Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age, s.12.
- (122) Bu konularda gerekli açıklama "itiraz" incelenirken yapılacağından burada tekrarlanmayacaktır.

Anayasaya aykırılık, mevzuata açık aykırılık, kamu düzenine ilişkin kurallara uyulmaması gibi hallerde temyiz mercii, herhangi bir istemi olmasa da bu bozma nedenlerini kendiliğinden dikkate alır (123). Kural olarak olayın gerçeğe uymadığı yolundaki iddialar, inceleme konusu yapılmaz ise de soruşturmanın eksik bırakılmış olduğu hallerde Danıştay bu iddiaları bozma sebebi olarak kabul etmektedir (124).

4.1.1.13. Temyiz Nedenleri:

İdare veya vergi mahkemesince tekemmül ettiren temyiz dosyası, temyiz istemini incelemekte görevli Danıştay dairesine geldiğinde buraca bir ön incelemeye tabi tutulur. Bu incelemede; temyiz dosyasının alt yargı yerince tekemmül ettirilip ettirilmediği, temyize ait harç ve posta giderlerinin verilir verilmendiği, temyiz edilen kararın temyiz edilebilir nitelikte olup olmadığı, temyiz isteminin süresinde yapılıp yapılmadığı konuları ele alınarak incelenir. Ele alınan bu konularda bir pürüz yoksa görüşü alınmak üzere dosya savcılığa gönderilir. Savcının düşünce yazısı geldikten sonra, duruşma talebi varsa ve bu talep dairesince kabul edilmişse duruşma yapılır ve dosya esas yönünden incelemeye hazır hale getirilir.

Temyiz, kararların hukuka uygunluğunu denetleyen bir kanun yolu olduğu için kararlar bu nedenle temyiz edilebilir. Ancak ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar temyiz yolu ile ileri sürülemez (125) , kamu düzenini ilgilendiren aykırılıklar ise, ilk derece mahkemesinde söz konusu edilmemiş olsa bile temyiz isteminde ileri sürülebileceği gibi Danıştay tarafından da kendiliğinden dikkate alınır. İdari Yargılama Usulü Kanunu temyiz nedenlerini tahdidi olarak göstermiş ve üç başlıkta toplamıştır. Bunlar:

- Görev ve yetki dışında işe bakılmış olması,
- Hukuka aykırı karar verilmesi,
- Usul hükümlerine uyulmamış olması (İYUK.md.49/1) dır.

(123) Kanatı, Sellm: agm, s.397; Yenice, Kazım-Yüksel Esin: age, s. 729-730.

(124) Gözüküyük, A.Şeref.Yönetmelik Yargı, age., s.366.

(125) Örneğin mahkeme yargılama giderlerine hükmedilmesi istenmemiş ise, hüküm bu nedenle temyiz edilip yargılama giderleri istenemez. Danıştay 4. Dairesi'nin 29.4.1991 gün ve E:1998/3390;K:1991/1563 sayılı kararı. bkz. Danıştay Dergisi, Yıl:22, S.82-83, 1992 s.359-360.

Kanaatimce bu sıra, bir temyiz incelemesi sırası değildir. Çünkü dava, süresinde açılmamış veya merci tecavüzünde bulunulmuş yahut da ehli olmayan kimse tarafından açılmış olması nedenleriyle redde mahkum ise artık mahkemenin görevli olup olmadığını, kararın hukuka uygun bulunup bulunmadığını incelemeye lüzüm ve zorunluluk yoktur.

1-) Bir işe görev ve yetki dışında bakılmış olması.

Mahkemelerin görevi ve yetkisi kamu düzeni ile ilgili olduğundan (126) taraflar görev ve yetkiler bakımından herhangi bir itirazda bulunulmamış olsalar da, ilk derece mahkemesi daha başlangıçta işi bu yönden inceler, kendisini görevli ve yetkili görürse o işe bakar ve sonuçlandırır. Danıştay da taraflar temyiz dilekçelerinde ileri sürmemiş olsalar bile, mahkemenin görevli ve yetkili olup olmadığını kendiliğinden inceler, görev ve yetki kurallarına uyulmadığını gördüğü takdirde kararı bozar ve dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.

KARARLAR

D.8.İnci D.nın 14.3.1991 gün ve

E:1990/1216;K:1991/541 s.k. (127)

"Davacıdan kaçak kullandığı öne sürülen su bedeli olarak 410.000 lira alınmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın, işlemin hukuka uygun olduğundan reddi yolundaki 17.1.1990 gün ve 1990/31 sayılı Eskişehir İdare Mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

Dava konusu encümen kararı ile, davacının kaçak kullandığı su bedelinin alınmasına karar vermiştir.

Kaçak olarak su bedelinin tahsiline ilişkin işlemin, özel hukuk alanını ilgilendirmesi nedeni ile idarelerin bu konudaki alacakların, sebepsiz zenginleşme kurallarına göre adli yargı yerinde açacakları dava sonucuna göre alınmaları mümkündür. Dolayısıyla kaçak olarak kullanılan su bedelinin alınmasına ilişkin anlaşmazlığın idari yargı yerinde değil, adli yargı yerinde görülmesi gerekmektedir.

Açıklanan nedenle, adli yargı yerinin görev alanına giren anlaşmazlığın esasen incelenerek karara bağlanmasında usul hükümlerine uyarlık bulunduğundan Eskişehir İdare Mahkemesinin 17.1.1990 gün ve 1990/315 sayılı kararının bozulmasına, dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine karar verilir."

D.10 uncu D. nin 16.4.1984 gün ve

E:1984/24;K:1984/301 s.k.

"Davacı Banka şubesinde satın alınan dövizli çeklerin Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 17 sayılı karara ilişkin Seri 1 No:2 Usul ve Müxterek Hükümlerle ilgili tebliğin 11. maddesinde yer alan 1 aylık süre içerisinde tahsil edilmemesi sonucunda doğan ve ödeme emrine dayanılarak itiraz kayıtlı ödenen 10.903.332,74 TL tutarındaki kur farkının 1.427.762,74 TL. lık kısmının ve bu kısma tsakabül eden gecikme zammının iadesi istemi ile açılan davada,.....1. vergi mahkemesinin 13.10.1983 gün ve E:1993/92;K:1983/687 sayılı kararı ile davanın reddine karar verilmiş, dava da bu kararın temyizen incelenmesi ve bozulması istemiyle açılmıştır.

(126) İdarî sözleşmelerde taraflar sözleşme ile yetkili mahkemeyi belirleyebilme hakkına sahiptirler. Bu bakımdan yetki, bu hal hariç olmak üzere sair bittin hallerde kamu düzeni ile ilgili (İYUK.md.32)

(127) Danıştay Dairesi, Yıl:1992, Sayı:82-83, sh:715.

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 6. maddesinde vergi mahkemelerinin vergi uyumsuzluklarıyla ilk derece de Danıştay'da çözümlenecek olanlar dışındaki idari davaları çözümleyeceği belirtilmiştir. Getirilen bu düzenlemeden görev konuları yönünden idari yargıda, idare mahkemelerinin genel görevli, vergi mahkemelerinin ise özel görevli mahkemeler olduğu anlaşılmaktadır.

Uyumsuzluk konusu kur farkının, 2576 sayılı Kanunun Vergi Mahkemelerinin görevlerini belirleyen 6. maddesinde sayılan, genel bütçeye, il özel idarelerine, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunlara ilişkin zam ve cezalardan olmadığı açıktır.

Bu durumda, Vergi Mahkemesinin görev ve yetki alanına girmeyen ve İdare Mahkemesince çözümlü gereken söz konusu uyumsuzluğun 2577 sayılı Kanunun 15. ve 43. maddeleri uyarınca görev yönünden reddi ile davanın idare mahkemesine gönderilmesi gerekirken, bu husus dikkate alınmaksızın davanın reddedilmesine isabet bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı Kanunun 49. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca 1. Vergi Mahkemesinin 13.10.1983 gün ve E:1983/92;K:1983/687 sayılı kararının bozulmasına."

D.3 Üçüncü D.nin 17.12.1986 gün ve
E:1986/1280;K:1986/2614 s.k.

"Uyumsuzluk, davacının 5.1.1982 gününde gayrimenkul satış vaadi sözleşmesiyle 1/2 hissesini satın alarak... 8. Asliye Hukuk Mahkemesinin 13.9.1984 gününde kesinleşen 8.3.1984 gün ve E:1984/99;K:1984/140 sayılı kararı uyarınca tapu sicilinde adına tescil ettirdiği taşınmaz üzerine, satıcının vergi borcundan dolayı davalı Vergi Dairesi Müdürlüğünce, gayrimenkul satış sözleşmesinin tapu siciline şerh verildiği 5.1.1982 gününden sonra fakat taşınmazın davacı adına tescil edildiği tarihten önce 17.11.1982 gününde tapuya konulan 10.11.1982 günlü haciz şerhinin kaldırılması yolunda davalı Vergi Dairesi Müdürlüğüne yapmış olduğu 13.11.1984 günlü başvurunun 28.11.1984 gün ve 57995 sayılı yazı ile reddi üzerine açılan davada ...Üçüncü Vergi Mahkemesince 29.4.1985 gün ve E:1984/428;K:1985/183 sayı ile talep kapsamı dışına çıkarılarak verilen haciz işleminin iptaline dair kararın temyizden bozulması isteminin ilişkin bulunulmaktadır.

Vergi mahkemesinde açılan dava, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 62. maddesine göre testis edilen haciz işleminin, unsurlarındaki hukuka aykırılıklar nedeniyle iptal için vergi borçlusu veya menfaati haleldar olanlar tarafından idari dava açma rüfesi içinde açılan ve haciz işleminin yapıldığı tarih itibarıyla hukukiliğinin değerlendirilmesini gerektiren bir idari dava niteliğinde değildir. Davada, satıcının vergi borcundan dolayı davalı Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından taşınmazın tapu siciline konulan haciz şerhinin kaldırılması istenilmekte olup bu talep, haciz işleminden önce, bu işleme nazaran üçüncü kıtî durumunda olan davacı lehine tapuya verilen gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi şerhi ile tapu sicilinde yargı kararına dayanarak yapılan mülkiyet hakkı alanına giren üstün hakkının varlığının Mahkemece anılan hukuk kurallarına göre irdelenip değerlendirilmesini gerektireceğinden, yukarıda sözü edilen 6183 sayılı Kanunun 66. maddesinde öngörülen yonteme uyularak mülkiyet hakkı iddiasıyla alacaklı tahsil dairesine yapılan itirazın buraca reddedilmesi üzerine (7) gün içinde açılacak istihkak davasına konu edilecek niteliktedir. İstihkak davalarının haciz yapan tahsil dairesinin bulunduğu mahal mahkemesinde, yani adli yargı düzenine mensup mahkemelerde açılması ise aynı adli yargı düzenine mensup mahkemelerde açılması ise aynı Kanunun 68. maddesinin hükmü gereğidir.

Bu nedenle, adli yargı düzenine mensup mahkemelerin görevine girdiği açık bulunan davanın görevsizlik nedeniyle reddi gerekirken, işin esasına girilerek karar verilmesinde isabet görülmediğinden, temyiz isteminin kabulüne ve ... Vergi Mahkemesinin temyize konu kararının bozulmasına."

Danıştay, incelemesinden önce görev, sonra yetki konusunu dikkate alır. (128)

2-)Hukuka aykırı karar verilmesi.

Burada hukuka aykırılık deyiminden; usule aykırılık ayrı bir temyiz nedeni olduğu için; usule aykırılık dışında kalan halleri anlamak gerektiği kanaatindeyiz. Özellikle maddi hukuku oluşturan pozitif hukuk kurallarına, kısaca mevzuata (Anayasa, kanun, tüzük, kararname ve yönetmelik) (129) , örf ve adet hukukuna, içtihatlarla belirginleşmiş ve uygulanmakta olan kurallara aykırı karar verilmiş olması veya hukuk kurallarının yorumunda hata edilmiş olması hallerinde (130) hukuka aykırılık var demektir. Danıştay'ın temyiz mercii olarak asıl görevi de kararların hukuka uygunluğu bakımından denetlenmesini sağlamaktır.

Vergi hukuku alanında bazı kanunlar-örneğin 11.1.1985 gün ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu-, vergilendirmenin özü ile ilgili olmayan ayrıntı niteliğindeki bazı konuların düzenlenmesini Maliye ve Gümrük Bakanlığına bırakılmaktadır. Bakanlık da bu düzenleme yetkisine dayanarak "tebliğ"ler yayınlamaktadır. Bu "tebliğ"lere aykırılık, hukuka aykırılık niteliğindedir. Düzenleme yetkisinden kaynaklanmayan, yalnız açıklayıcı nitelikte olan tebliğler ise yargı üyelerini bağlamaz (131) .

3-)Usul hükümlerine uyulmamış olması.

Söz konusu olan usul hükümleri, kararı etkileyen usul kurallarıdır. Genellikle usul kurallarından davanın açılması, dosyanın tekemmül ettirilmesi, yargılama ve kararın verilmesi yöntemi anlaşılır. Hukuk yargılamaları usulünde var olan ve doktrinde mutlak usulsüzlük diye ifade edilen ve kararın mutlak bozulmasını gerektiren usule aykırılıklar (HUMK.md.428) gibi bir ayırım İdari Yargılama Usulü Kanununda yoktur. Usul hükümlerinden hangisinin kararın bozulmasını gerektirmeyeceği Danıştay'ın taktirine kalmıştır. Bununla beraber merci tecavüzü, ehliyet, husumet ve dava açma süresinin geçirilmiş olması gibi konulardaki usulsüzlükler mutlak bozma nedeni sayılması gereken usulsüzlüklerdir.

(128) İdari yargıda görev uyumsuzlukları hakkında fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk: "Danıştay, dâre Mahkemeleri, Vergi mahkemeleri arasında ortaya Çıkan Görev Uyumsuzlukları", *agm.*, s.13-34; Duran, Lütfi: *agm.*, s.68-70.

(129) Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 22.2.1985 gün ve E:1984/124;K:1985/5 sayılı kararı.

(130) Danıştay 10. Dairesi'nin 19.2.1985 gün ve E:1984/1768;K:1985/254 sayılı kararı.

(131) Kaneti, Selim: *agm.*, s.401.

Danıştay, davaya katılma istemi hakkında mahkemenin bir karar vermemiş olmasını usul kurallarına aykırı bulmadığı gibi, (132) ara kararında verilen sürenin dolması beklenilmeden ve henüz idarece bir cevap verilmeden davanın karara bağlanmasını da zorunlu usul hükümlerine aykırı bulmuştur (133). Buna karşılık Danıştay otuz günlük cevaba cevap süresinin beklenilmeksizin dosyanın tekemmül ettirilip karar verilmesini, bu usulsüzlüğün kararın sonucu ve hükmü etkilemeyeceği gerekçesiyle bozma sebebi saymamıştır. (134)

Kararın hakimlerden biri tarafından imzalanmamış olması (135) , red edilen hakim hakkında bir karar verilmeden hakimin nihai karara katılması, davanın dava ehliyetine sahip kimse veya avukat olmayan vekil marifetiyle görülüp karara bağlanması gibi usulsüzlüklerde de kararın mutlaka bozulması gerekir.

4.1.1.14. Temyizde Duruşma:

Tarafların talebinin kabulü halinde, temyiz duruşmalı olarak yapılabilir. Duruşma talebi, temyiz dilekçesi veya cevap dilekçesinde (savunma) yapılabilir. Danıştay'ın kendiliğinden duruşma kararı vermesi mümkündür. Duruşma taleplerinin kabulü halinde, duruşma davetiyelerinin, duruşma gününden en az 30 gün önce taraflara gönderilmesi gerekir. Ayrıca on milyon liralık miktar ve tarafların talebi gibi şartlarla bağlı olmaksızın da üst yargı organları gerekli gördükleri hallerde duruşma yapılmasına karar verebilirler (İYUK.md.17/4).

4.1.1.15 Temyiz İncelemesi Sonunda Verilecek Kararlar:

1-)Bozma kararı

Kararda bozma sebeplerinden herhangi biri varsa Danıştay, kararı bozar (İYUK.md.49). Bozma kararında hukuk ve usule aykırılıklar, araştırılacak ve soruşturulacak hususular ile yanlışlıklar, eksiklikler açıkça belirtilir.

(132) Danıştay 8. Dairesi'nin 28.3.1991 gün ve E:1990/817;K:1991/617 sayılı kararı. bkz.Danıştay Dergisi, Yıl:22,S.82-83,1992,s.719-720.

(133) Danıştay 9. Dairesi'nin 17.11.1986 gün ve E:1985/1322;K:1986/3007 sayılı kararı

(134) Danıştay 4. Dairesi'nin 11.6.1985 gün ve E:1985/2514;K:1985/1741 sayılı kararı.

(135) Danıştay 5. Dairesi'nin 23.5.1985 gün ve E:1984/455;K:1984/2393 sayılı kararı.

2-)Düzeltilerek onama kararı

Temyiz incelemesi sonunda kararda yalnızca maddi yanlışlıklar bulunduğu ve bu yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün olduğu takdirde kararın düzeltilerek (136) onanmasına karar verilir. (İYUK.md.49/5)

3-)Kısmen bozma, kısmen onama kararı

Kararda çeşitli uyuşmazlıklar çözümlenmiş olabilir. Bunlardan bir kısmı hakkında verilen hukuk ve usule uygun olabildiği gibi diğer bir kısmı hakkında verilen bozulmayı gerektirebilir. Bu hallerde Danıştay kararı onaylanarak kesinleşen kısmını kararında belirtir. (İYUK.md.49/5)

4-)Onama kararı

Temyiz edilen karar her bakımdan yerinde ise temyiz istemi reddedilerek karar onaylanır.

4.1.1.16. Temyizen Verilen Karar Üzerine Yapılacak İşlem:

4.1.1.16.1. Birinci Aşama:

Danıştay dairesinin , idare ve vergi mahkemesi kararlarını, İdari ve Vergi Daireleri Genel Kurullarının daire kararlarını temyizen incelendikten sonra verdikleri kararları dava dosyası ile birlikte kararı veren mahkemece veya Danıştay dairesine geri gönderirler.

Danıştay daireleri ve mahkemeler, karar ve dosyanın kendilerine geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde bu kararları taraflara tebliğ ederler.

Tebliğden sonra taraflar Danıştay bozma kararına karşı 15 gün içinde karar düzeltme isteminde bulunabilecekleri için, uygulamada, dosya bu süre geçinceye kadar esas defterine kaydedilmeden bekletilmekte ve karar düzeltme isteminde bulunulursa dosya tekrar Danıştay'a gönderilmektedir.

4.1.1.16.2. İkinci Aşama:

1-)Bozma kararının ilk derece yargı yarine gönderilmesi:

Kararın temyiz yerince bozulması durumunda dosya, ilk derece yargı yerine geri gönderilir. İlk derece yargı yeri, bozma sınırları içinde dosyayı, öncelikli işlerin de önüne alarak inceler ve yeniden karar verilir. (md.49/3.f)

(136) Danıştay 9. Dairesi'nin 15.10.1991 gün ve E:1991/118;K:1991/2893 sayılı kararı:
"Olayda ihtilaf konusu noter harcı olduğu halde kararda tapu olarak yazıldığından, bu şekilde yapılan maddi hatanın "Noter Harcı" olarak düzeltilmesine"

Karar bozulmuş ve taraflar karar düzeltme isteminde bulunmamışlarsa dosya ilk derece mahkemesinin esas defterine yeniden kaydedilmektedir

Mahkeme bozma kararını ve gerekçesini inceler, bozma kararına uyar veya uymaz. Bozmaya uyarlsa dosyayı diğer öncelikli işlere (137)nazarın daha öncelikle inceler, varsa gerekli tahkik işlemlerini tamamlar ve yeniden karar verir(IYUK.Dmd.49/3).

Bozmaya uymazsa eski kararında ısrar eder.

2-)İsrar kararı:

İsrar kararı idari yargımıza İdari Yargılama Usulü Kanunu ile gelmiştir. (İYUK.md.49/4) Yanlız temyizden incelenen kararlara karşı ısrar edilebilir. Tek hakimle görülen davalarda itiraz üzerine bölge idare mahkemesinin verdiği kararlar kesin olduğu için tek hakim; kararlarını temyiz yoluyla İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları incelediği ve kurulların kararları da uyulması zorunlu kararlar olduğu için ilk derece mahkemesi olarak Danıştay dava dairesi; kararlarında ısrar edemezler.

Mahkeme Danıştay'ın bozma kararını uygun görmezse nedenlerini ve gerekçesini belirterek ilk kararını aynen yazmak suretiyle ısrar eder, bozulan kararın verme gerekçesini değiştiremez (138) .Ancak mahkeme, kararını esas gerekçe değişmeden yeni gerekçelerle kuvvetlendirebilir(139) . Mahkemenin yeniden inceleme yapması gerekiyorsa bu incelemeyi yaptıktan sonra kararında ısrar edebilir.

-
- (137) Danıştay'ın öncelikle bakacağı işlere ilişkin "Danıştay Başkanlık Kurulu Kararı" 18.4.1982 An ve 17668 sayılı Resmi Gazete'de, İdare mahkemelerinin öncelikle bakacakları işlere ilişkin "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kararı" 17.12.1982 gün ve 17901 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. bkz. Günday, Metin: age, s. 65-96.
- (138) Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 30.1.1987 gün ve E:1986/23;E:1987/1 sayılı kararı: "Temyiz edilen vergi mahkemesi kararının ısrar kararı niteliğinde olup olmadığı konusunda karar verme yetkisi Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'na aittir ve mahkemenin ısrar kararındaki gerekçe ile ilk kararındaki gerekçenin aynı olması gerekir."
- (139) Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 2.6.1989 gün ve E:1988/159;E:1989/76 sayılı kararı: "Davayı bozma kararı üzerine inceleyen mahkemenin kararında yeni gerekçelere yer vermesi, hükmünün ısrar kararı olma niteliğini ortadan kaldıramaz." bu karar (128) numaralı dipnottaki 30.1.1987 tarihli karar arasında çelişki var gibi görünüyor da yukarıda belirttiğimiz gibi bu genel kurul kararı, mahkemenin ilk kararını vermekteki hukuki dayanak değişmedikçe bu kararı kuvvetlendirecek yeni gerekçeler olarak anlamaktayız.

Kararın ısrar kararı olabilmesi için ısrar kararının ilk kararındaki hukuki sebebe dayalı olması lazımdır(140) (141). Bir kararın ısrar kararı niteliğinde olup olmadığının takdiri, ısrar kararı hakkında karar verme yetkisine sahip İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'dur (142) .İsrar kararı davayı sonuçlandıran kararlardan olduğu için taraflarca temyiz edilebilir. Temyiz incelenmesi Danıştay dava dairelerinde değil, davanın konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nda yapılır. Genel Kurul Danıştay dava dairesinin bozma kararını uygun görürse ısrar kararını bozar, uygun görmezse ısrar kararını onaylar.Genel kurulların kararına uyulması zorunludur(İYUK.md.49/4).

Mahkeme veya ilk derece Danıştay dava dairesi bozma kararının bir kısmına uyar,bir kısmında ısrar ederse,önce İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu,kararın ısrara ilişkin kısmını inceleyip kararını verdikten sonra, kararın diğer kısımları hakkında da temyiz istemi varsa, bu istemlere ilişkin temyiz incelemesi görevli Danıştay dava dairesince yapılır (143) (144) .

3-) Temyiz İncelemesinden Sonra Uyuşmazlığın Danıştay'ca Karara Bağlanması:

Temyiz incelemesinden sonra uyuşmazlığın Danıştay'ca karara bağlanması iki durumda ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri mahkemece karara bağlanan uyuşmazlığın Danıştay'ın görevi içinde olması, diğeri de ilk derece yargı yeri kararında yapılmış olan maddi yanlışlıkların temyiz yerince düzeltilebilecek nitelikte olmasıdır.

a-)Mahkemece karara bağlanan konunun Danıştay'ın görevi içinde olması. Danıştay'ın görevi içine giren bir konunun yanlışlıkla mahkemece karara bağlanması durumunda, Danıştay kararı görev yönünden bozar ve davanın esasını da kendisi karara bağlar.

(140) Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 15.4.1988 gün ve E:1987/41;K:1988/26 sayılı kararı: "Vergi Dava daireleri Genel Kurulu diğer bir kararında: 'İsrar kararından söz edebilmek için yerel mahkemenin temyiz mercii'ne bozulan ilk kararındaki hükmü benimsemiş olması ve bu hükme taraflardan yeni iddia ve savunmalarda bulunmaları istenmeksizin verilmiş olması gerekmektedir. Davadaki maddi olaylar ile hükmün fıkrası arasında bağ kuran hukuksal nedenler ile gerekçenin ilk kararındaki hükmü desteklemek üzere genişletilmesi veya kısmen değiştirilmesi, kararın ısrar kararı olması niteliğini etkilemez' denmektedir. bkz. 2.6.1989 gün ve E:1988,K:1986/72 sayılı karar."

(141) Selçuk Hondu, bu konuda farklı düşünülmektedir. İsrar kararından;ilk derece mahkemesinin yeni araştırmaya veya incelemeye girmeden önceğin ara kararı, bilirtkiği incelemesi kararı vermeden ilk kararın tekrar etmesi anlaşıldığı görülmektedir. bkz. Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İsrar", Danıştay Dergisi, C.16,S.60-61,1986,s.51.

(142) Bkz:128 numaralı dipnottaki 30.1.1987 tarihli Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu kararına

(143) Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 28.4.1989 gün ve E:1998/137;K:1989/35 sayılı kararı

(144) İsrar kararı konusunda fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk: İdari Yargılama Usulünde İsrar", agm,s.48-53.

b-) *İlk derece yargı yerince yapılan hatanın temyiz yerince düzeltilmesi.* İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. maddesinde değişiklik yapılmadan önce, Danıştay’ca bozulan kararın, ilk derece yargı yerine gönderilmeden, üç durumda Danıştay’ca karara bağlanması öngörülmüştür. Buna göre, “Temyiz incelemesi sonunda maddi vakıalar hakkında edinilen bilgi yeterli görülürse veya uyumsuzluk sadece hukuki noktalara ilişkin ise veya karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise, karar bozulmakla beraber işin esası hakkında da Danıştay karar verebiliyordu. Bu yöntem bir yandan işin uzamasına engel oluyor, diğer yandan da ilk derece mahkemelerinin bozma kararına karşı direnme haklarını kısıtlıyordu. 1990 yılında İdari Yargılama Usulü Kanununda yapılan değişiklik ile, temyiz incelemesi sonunda Danıştay’ın ilk derece yargı yerinin kararını düzeltmesi ‘karardaki düzeltilmesi mümkün olan maddi yanlışlıkların düzeltilmesi’ ile sınırlandırılmış diğer iki düzeltme nedeni madde metninden çıkarılmıştır. Buna göre Danıştay ancak “temyiz incelemesi sonunda karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise kararın düzeltilerek onanmasına karar” verebilecektir (m.49/2). Diğer durumlarda Danıştay kararı bozacak ve dosyayı ilk derece yargı yerine gönderecektir (m.50).

4.1.1.17. Temyizden Vazgeçme:

Mahkeme veya ilk derece mahkemesi olarak Danıştay dava dairesince dava hakkında nihai karar verilmeden, başka bir deyişle temyiz hakkı doğmadan temyizden vazgeçilemez. Nihai karar verildikten sonra taraflar, temyiz yoluna başvurmada temyiz etme hakkından vazgeçerek kararın bir an önce kesimleşmesini sağlayabilecekleri gibi temyiz yoluna başvurduktan sonra da temyiz mercii tarafından temyiz istemi hakkında bir karar verilinceye kadar yine temyiz istemlerinden vazgeçebilirler.

Temyizden vazgeçme mahkemeye veya ilk derece mahkemesi olarak Danıştay dava dairesine verilecek bir dilekçe ile olur. Dilekçenin asıl tarafça imzalanması şart değildir. Vekil veya temsilci de imzalayabilir (145). Ancak vekilin veya temsilcinin “temyizden vazgeçmeye yetkili olması” lazımdır kanaatindeyim.

(145) Danıştay 8. Dairesi’nin 15.6.1989 gün ve E:1988/297;K:1989/559 sayılı kararı.

İYUK.48/3. maddesi gereğince bir tarafın temyiz dilekçesi kendisine tebliğ edilen taraf, kararı süresinde temyiz etmemiş olsa bile, cevap dilekçesinde temyiz edebilmekte ve bu dilekçesi temyiz dilekçesi yerine geçmekteydi. İlk temyiz yoluna başvuran tarafın temyizden vazgeçmesi, bu temyiz üzerine temyiz süresini geçirmiş olduğu halde cevap dilekçesinde temyiz isteminde bulunmuş olan tarafın temyiz başvurusunu etkilemez.

Temyizden vazgeçen, kararı kabul etmiş olur.

4.1.1.18. Yürütmenin Durdurulması:

Bu konu hem temyiz, hem de itiraz için aynı kanun maddesinde (İYUK.md.52) incelendiği için ortak konum oldu. Ancak her ikisini de kendi içinde de ayrıca inceledim.

Temyiz ve itiraz yoluna başvurulması, mahkeme veya Danıştay dairesi kararlarının yürütülmesini durduramaz. Ancak, davacının mahkemece veya Danıştay dairesince verilen red, davalının ise iptal kararına karşı temyiz veya itiraz yoluna başvurularında, yetkili yargı mercilerinden (Danıştay dava dairesi, kurulu ve Bölge İdari Mahkemesi), mahkemece ve Danıştay dava dairesince verilen kararın yürütülmesinin durdurulmasını istemeleri mümkündür. Yetkili merci, gerekli şartların varlığı halinde, temyize konu kararın yürütülmesinin durdurulması için temyiz ya da itiraz yerinin aradığı iki şart vardır. Bunlar: *Temyiz veya itiraz konusu mahkeme veya daire kararının uygulanmasının ilgili taraf için giderilmesi güç veya imkansız bir zarar meydana getirmesidir.*

KARAR

*D.8 Incl D. nin 1985/481 esas sayısında
kayıtlı dava verdiği 1.7.1985 günlü karar*

"2880 sayılı Yasanın geçici 1. maddesinin (b) fıkrasında: Ders geçme veya borçlu sınıf geçme sistemi uygulanan yüksek öğretim kurumlarından toplam derslerin dörtte üçünü sınavlarını başarmış olanlara, 1977 yılından bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar başaramadıkları dersler nedeniyle Yüksek Öğretim Kurumları ile ilişikist kesilen veya kesilme durumuna gelenlere eğitim programlarının tümünü izleyerek tamamlamış olmak koşuluyla 1985 yılı sonuna kadar açılacak sınav dönemlerinde her ders için iki sınav hakkı tanınacağı, ancak, bunların askerlik tecil işlemi dışında öğrencilik haklarından yararlanamayacakları kuralı yer almıştır.

2547 sayılı Yasanın 2880 sayılı Yasa ile değişik 45. maddesinin (C) fıkrasında da, Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babında yer alan Devletin Şahsiyetine karşı işlenen suçlar nedeniyle ceza alanlarının Yükseköğretim kurumlarına giremeyecekleri belirtilmiştir.

Dosyanın incelenmesinden 28.9.1976 tarihinde öğrenime başlayan davacının 7.5.1982 tarihinde Erzincan Sıkıyönetim 2. numaralı Askeri Mahkemesince Türk Ceza Kanununun 141. maddesinin 5. fıkrası uyarınca beş yıl cezaya mahkum edildiği, 1.12.1982 tarihinde de okulla ilişkisinin kesildiği anlaşılmaktadır.

Bu durum karşısında, davacının 2880 sayılı Yasanın geçici 1. maddesi uyarınca kaydının yenilenebilmesi için durumunun söz konusu yasanın 45. maddesine uygun olması gerektiğinden, davacının 26.9.1983 günü başvurusu üzerine yasanın geçici 1. maddesi uyarınca kaydının yenilenmesine ilişkin 11.1.1984 gün ve 53 sayılı Fakülte Yönetim Kurulu Kararının 2547 sayılı Yasanın değişik 45. maddesi uyarınca aynı kurulun 6.7.1984 gün ve 76. sayılı kararıyla iptal edilmesinde isabetsizlik bulunmadığından,..... İdare Mahkemesince verilen 22.5.1985 gün ve 246 sayılı kararın yürütülmesinin durdurulmasına 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. ve 52. maddeleri uyarınca..... tarihinde.....karar verildi."

İYUK. 52/1. maddesine göre temyiz aşamasında verilen "Mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması kararı"nı birbirine karıştırmamak gerekir."İdari işlemin durdurulması" hakkındaki istem üzerine verilen karara karşı İYUK. 27. maddesi gereğince itiraz edilebildiği halde "mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması" istemi hakkında verilen karara itiraz edilemez (146). Teminat alınmadıkça durdurma kararı verilemez. Ancak adli yardımdan yararlananlar ile idareden teminat alınmaz (İYUK. md.52/3).

27 inci maddede, mahkemelerin yürütmenin durdurulması kararlarını doksan gün süreyle verebilecekleri, doksan günün bitiminden itibaren istem üzerine yeniden YD kararı verilebileceği belirtilmiştir. İncelemekte olduğumuz 52 inci maddede ise, mahkeme kararlarının yürütülmesinin durdurulması halinde, durdurmanın ne kadar bir süreyi kapsayacağı belirtilmemiştir. Uygulamada, yetkili mercilerce 52 inci maddeye göre verilen, mahkeme kararlarının yürütülmesinin durdurulması yolundaki kararlarda herhangi bir süre sınırlaması yoluna gidilmemekte; yetkili merciinin verdiği yürütmenin durdurulması kararları, temyiz ve itirazın esası hakkında karar verilene değin geçerli olmaktadır.

KARAR

*D.4 üncü D.nin 1985/3530 esasında kayıtlı
davada verdiği 10.3.1986 günlü karar*

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27 inci maddesinde, Danıştay'da ve İdari Mahkemelerde açılacak davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilme şartları, hükümleri ve sonuçları açıklanmıştır. Bu hüküm Danıştay,İdare ve Vergi Mahkemelerinde ilk derecede görülecek davalarda verilecek yürütmenin durdurulması kararları için uygulanabilir. Temyiz safhasında yürütmenin durdurulması ile ilgili esaslar, kararlara karşı başvuru yollarını düzenleyen ve kanunun III üncü bölümünde yer alan 52 inci maddede hükme bağlanmıştır.

Temyiz safhasında verilen yürütmenin durdurulması kararlarında 52 inci madde hükümlerinin uygulanması, 27 inci maddede yürütmenin durdurulması içi öngörülen şartların temyiz safhasında verilen yürütmenin durdurulması kararları için aranmayacağının kabulünü gerektirir.

(146) Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 11.1.1991 gün ve Y.D. İtiraz No: 1191/5 sayılı kararı. bkz. Danıştay Dergisi, Yıl:22, S.82-83, s. 157-159.

Kanun koyucu bu hükümlerin temyiz safhasında da uygulanması amacıyla olsa idi, Kanunun düzenleniş tarzı itibarıyla, 27 inci maddede yer alan hükümleri 52 inci maddede aynen tekrarlanması gerekirdi. Nitekim yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarda teminat aranıp aranmayacağı konusunda bu iki maddede aynı hükümler sevk edilmiş, idareden ve adli yardımdan yararlananlardan teminat aranmayacağı yolundaki hükme her iki maddede ayrı ayrı yer verilmiştir.

Temyiz istemlerinde yürütmenin durdurulması ile ilgili olarak uygulanması gereken İdari Targilama Usulü Kanunu'nun 52 inci maddesinde, mahkeme kararının yürütmenin durdurulmasına dair kararların belli bir süre için verileceği yolunda bir hüküm yoktur. Kanunun 27 inci maddesindeki bu yönde mevcut sınırlayıcı hükmün temyiz istemlerindeki yürütmenin durdurulması kararında da uygulanacağı yolunda bir atf bulunmadığına göre, temyiz safhasında verilen yürütmenin durdurulması kararının, temyiz isteminin esası hakkında karar verilinceye kadar hüküm ifade edeceği sonucuna varılmaktadır.

Nitekim temyiz istemlerinde dairemizce verilen yürütmenin durdurulması kararlarında yürütmenin, temyiz istemi sonuçlanıncaya kadar durdurulduğu ifade edilmektedir.

8.11.1985 gün ve 1985/3530 sayılı kararımızda yükümlünün temyiz istemi hakkında bir karar verilinceye kadar yürütmenin durdurulmasına karar verildiğinden, 18.2.1986 günlü dilekçeyle vaki yürütmenin durdurulması isteminin (yeniden) incelenmesine gerek bulunmamaktadır.

Bu nedenle ikinci kez vaki yürütmenin durdurulması talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına,karar verildi."

Maddenin ikinci fıkrasında, iptal davalarına ilişkin olarak verilen yürütmenin durdurulması kararında teminat istenmeyebileceği belirtilmiş olup, bu hükümle temyiz ve itiraz mercülerine, iptal davalarında verdikleri YD kararları için teminat alıp almama konusunda takdir hakkı vermektedir. Uygulamada, iptal davalarında verilen YD kararları için genellikle teminat alınmadığı görülmektedir. Nelerin teminat olacağı ve bunlar hakkındaki geniş açıklamayı "itiraz"ı incelerken yapacağımızdan burada tekrarlamayacağız.

Öte yandan maddenin 4 üncü fıkrasında kararın bozulmasının, kararın yürütülmesini kendiliğinden durduracağı belirtilmekte olup, bu fıkranın maddeye ekleniş nedeni bizce anlaşılamamaktadır. Çünkü, yetkili yargı merciinin verdiği yürütmenin durdurulması kararları esas itibarıyla bir ön karar niteliğindedir ve yetkili merciinin temyiz ve itirazın esası hakkında verdiği kararla da zaten kendiliğinden ortadan kalkar.

4.1.2. İTİRAZ (147)

4.1.2.1. İtirazın Niteliği:

İdari yargıda kararlara karşı başvuru kanun yolu olarak itiraz, 6.1.1982 gün ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (148) ile kabul edilmiştir.

İtiraz, hukuk ve ceza yargılamaları usullerinde mevcut itirazlardan farklı bir itirazdır. İtirazın bütün nitelikleri, şartları, tabi olduğu usuller, inceleme şekli ve sonuçları İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda saptanmış olduğu halde, bazı bakımlardan istinafa benzetilmektedirler. Bu benzetişe göre itiraz, birinci derecede verilmiş nihai bir kararın, daha yüksek bir derecede bir defa esasları incelenmesini sağlaması bakımından bir tür istinaf sayılabilir (149) yahut "bütün dava malzemesinin gerek olgusal, gerek hukuksal yönden yeniden gözden geçirilmesine ve gereğinde tamamlanmasına olanak tanıyan yasal bir yol olması itibarıyla de istinaf başvurusu olarak değerlendirilmesi" (150) gerekir. Gerçekten de bölge idare mahkemesinin, mahkeme kararını hukuki ve maddi noktalardan yeniden incelemesi ve kararı hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın yeni vakıalara ve yeni delillere dayandırabilmesi bakımından itiraz, istinafa benzemektedir (151).

-
- (147) Gözünbük, Şeref: *Yönetmelik yargı, 9. Baskı, Ankara 1993, s.373 ve devamı*
Berkem, Kemal: "Alt kademe İdari Yargı Yetkisini Haiz Merciler", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*
İdari Yargı Özel Sayısı, C:2 S:6, Ocak-Mart 1967, s.17-19.
Hondü, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İtiraz ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar", *Danıştay Dergisi, C:3 S:50-51, 1983, s.51-55.*
Hondü, Selçuk: *Bölge İdari Mahkemeleri ve Uygulanması, Adalet Dergisi C:77, S:3, Mayıs-Haziran 1986 s.101-107.*
Sevim, Eşref: "Vergi Mahkemesinde Dava açma- İtiraz ve Temyiz Etme Süreleri" *vergi Dünyası*
C:8, S:87 Kasım 1988, s.27-31.
Karavelioğlu, Celal: *Açıklama ve en son İçtihatlarla İdare Yargılama Usul Kanununun, Trabzon İdare Mahkemesi Başkanı, Trabzon 1993, s.895- ve devamı.*
(148) Kanun için bkz. 20 Ocak 1982 gün ve 17580 sayılı Resmi Gazete. Ayrıca bkz. Doğan, Ali
Abdullah Cemil Alver; *İdari Yargılama Usulü Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 1988;*
Günday, Metin: İçtihatı Birleştirme ve Genel Kurul Kararları ve En Son Değişiklikleriyle
İdari Yargı Temel Kanunları ve İlgili Mevzuat, (notlu), Ankara 1993; Erkut, Celal-Selçuk
Soybay: Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar, Genişletilmiş İkinci Baskı,
İstanbul 1990; Alver, Cemil: İdari Yargılama Usulü Kanunu Açıklamalı İçtihatlı Gerekçeli, 3.Baskı,
Ankara 1993.
(149) Duran, Lütfi: "İdari Yargı Adilceği", *İstanbul Barosu Dergisi, C.56, S.1-3, 1982 s.314 ve*
İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sarıca'ya Armağan, C.3, S.1-3, 1982, s.75.
(150) Kanetl, Sellin: "Vergi Davalarında Temyiz Denetiminin Kapsamı ve Sınırları", *İktisat ve*
Maliye Dergisi, C.33, S.11, Şubat-1987, s.395-396.
(151) İstinaf hakkında fazla bilgi için bkz. Şensoy, Naci: "İstinaf", *İstanbul Üniversitesi Hukuk*
Fakültesi Mecmuası, C.12, S.4, 1946, s. 1058-1072.

Bazıları da itirazı; itiraz üzerine verilen kararların kesin olması, bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaması, temyiz şekli ve usullerine tabi olması nedenleriyle bir temyiz yolu olarak kabul etmektedirler (152).

İtirazın istinaf ve temyize benzer yanları varsa da aslında ne bir istinaf ve ne de bir temyiz yoludur yahut ne istinaf ve ne de temyiz gibi değerlendirilebilir. Çünkü idari yargımızda itiraz üzerine verilen kararlar kesin olduğu halde, istinaf üzerine verilen onama kararı veya davanın tekrar görölerek yapılan soruşturma ve inceleme sonucu alınan yeni karar kesin değildir, sadece hukuki yönden de olsa temyiz edilebilir. Bu bakımdan istinaftan farklıdır. Temyiz yolu ise sadece hukuki meseleye ilişkin aykırılık uyumsuzluklarını çözmek için başvuru olan bir yoldur. Bu yolla işin maddi yönü inceleme konusu yapılamaz.

İtirazın, temyiz şekil ve usullerine tabi olması şekli bir benzerlik sağlarsa da bu, aralarındaki nitelik farkı dolayısıyla onun temyiz yolu olarak kabulü için yeterli bir sebep olamaz (153). Ayrıca, asıl olan temyiz yolunun, kararlardaki aykırılıkları, kararı "bozma" yolu ile gidermesidir. İstisnaî olarak kararları "ıslah"da eder. Halbuki itiraz yolu sadece ıslah için kabul edilmiş bir yoldur ve bu niteliği ile temyizden ayrılır (154).

-
- (152) Danıştay itirazın "tek hakimle verilen kararların temyizli niteliğinde" olduğu görüşündedir. bkz. 10. Daire'nin 28.11.1983 gün ve E.83/1125, K.83/2428 sayılı kararı. Aynı görüşle A. Şeref Gözübüyük de belirtmemiş, olağan kanun yollarını "temyiz yolu" ve "kararın düzeltilme..." olarak ikiye ayırıp itiraz'ı "adına itiraz denilmiş olmasına karşın bu bir tkr temyiz yoludur" biçiminde değerlendirdikten sonra Danıştay gibi "tek hakimle verilen kararların temyizi" diye nitelendirmiştir. bkz. Gözübüyük, A. Şeref: Yönetmelik Yargı, Gözden Geçirilmiş 9. Bası, Ankara 1993, s. 360 ve s. 373-374; Gözübüyük, A. Şeref-Tekin Akıllıoğlu: Yönetim Hukuku, Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Ankara 1992, s. 385 ve 390.
- (153) Kararlara karşı başvuru yolu olarak itiraz, 20 Aralık 1968 günü İsviçre İdari Usul Kanunu'nda da vardır. Metin Kıratlı tarafından sistematik bir şekilde özetlenmiş olan kanun ile kanunun itiraza ait hükümlerinden İdari yargılama usulümüz bakımından yararlanmamız gereken hükümler bulunduğunu kanaatındayız. Bilgi için bkz. Kıratlı, Metin: "İsviçre'de İdari Usul Kodifikasyonu", Amme İdaresi Dergisi, C.4, S.2, Haziran 1973, s.47-60; Hukuk ve ceza yargılamaları usulündeki itirazlarla karşılaştırmak için bkz. Kuru, Baki- Ramazan Arslan - Ejder Yılmaz: Medeni usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 1989, s. 218; Kunter, Nurullah: Muhakeme Hukuku dahil olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Sekizinci Bası, İstanbul 1986, S. 944-945; Schönke, Adolf (çev.Necmettin M. Berklin): "Alman Hukuk Prosedüründe İtiraz Yolu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.15, S.4, 1949, s. 1209-1217.
- (154) Kunter, Nurullah: age, s. 960.

4.1.2.2. İtirazda Bulunabilecek Kararlar ve Şartları:

İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimli olarak verdikleri nihai kararlara karşı itirazda bulunabilir (İYUK.md.45/1).

Bu kararlara itiraz edilebilmesi için iki şart vardır:

Biri kararın tek hakim tarafından verilmiş olması, diğeri kararın nihai bir karar olmasıdır.

a-Karar tek hakim tarafından verilmiş olmalıdır.

İdare ve vergi mahkemeleri başkan ile iki üyeden oluşur (BİM.md.4) ve kural olarak davaları kurulca görürler. Ancak toplam sekiz milyon lirayı (155) aşmayan tam yargı davaları, idare mahkemesi hakimlerinden biri tarafından (BİM.md.7/1, Ek md.1), kazançları götürü usulde saptanan mükelleflerin sınıf ve derecelerinin tespiti işlemlerine karşı açılan davalarla her türlü vergi, resim, harç, ve benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplam sekiz milyon lirayı geçmeyen tarhların ve bu miktarlarla sınırlı olmak üzere 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un (156) uygulamasına ilişkin davalar vergi mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümlenir (BİM. Dmd. 7/2).

24.2.1988 gün ve 3410 sayılı Kanun'la (157) 2576 sayılı Kanun'un 7. maddesinin 2. fıkrasında yapılan değişiklikten önce 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğan uyumsuzluklar, miktarı ne olursa olsun; BİM. 6/b maddesi gereğince vergi mahkemeleri tarafından çözümlenmekte, tek hakimnin görevi dışında bulunmaktaydı.

KARAR

*D.5 inci D.nin 2.3.1993 gün ve
E:1990/124;K:1993/980 s.k.*

"Davalı idare, davanın süresinde açılmadığını öne sürmekte ve kararın temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 7. Maddesinin 1. fıkrasında, "Toplam yetmiş beş bin lirayı aşmayan tam yargı davaları idare mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümlenir hükmü". yer alması, 2.3.1988 günlü Resmi Gazetede yayımlanan 3410 sayılı Yasanın 3. maddesiyle bu sınır iki milyon liraya yükseltilmiştir.

-
- (155) *İki milyon liralık sınır, 24.2.1988 gün ve 3410 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle 1.1.1993 tarihinden itibaren sekiz milyona çıkarılmıştır*
- (156) *Kanun için bkz. 3. Tertip Düstur, C.34, s.1618.*
- (157) *Kanun için bkz. 3. Tertip Düstur. c.27.*

2576 sayılı Yasanın 8. maddesinin (a) bendinde ise, yargı çevresindeki İdare ve Vergi Mahkemelerince tek hakim tarafından 7. madde hükümleri uyarınca verilen kararların Bölge İdare Mahkemelerince itiraz üzerine inceleneyeceği ve kesin olarak hükme bağlanacağı, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 47. maddesinde de, İdare ve vergi Mahkemelerinin tek hakimle verdiği kararların temyiz edilemeyeceği hükmüne bağlanmıştır.

Anılan hükümler uyarınca, 480.500 lira tazminata hükmedilmesi istemiyle açılan ve tek hakimle çözümlenen davaya ilişkin kararın itiraz üzerine Bölge İdare Mahkemesince incelenip, kesin olarak hükme bağlanması gerektiğinden, temyiz yoluyla Danıştay'ca incelenmesine olanak bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle davalı idarenin temyiz isteminin görev yönünden reddi ile dosyanın Trabzon Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verildi."

Miktar itibarıyla tek hakim tarafından çözümlenmesi gereken yani tek hakimin görevi içinde bulunan uyuşmazlıklar, kurul tarafından karara bağlanamaz (158).

Tek hakimle çözümlenen bu davalar hakkında hakimin verdiği nihai kararlara karşı başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi itiraz edilebilir (İYUK.md.45/1) temyiz edilemez (İYUK.md.47) (159) . Burada "başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi" kaydı haşıvdir. Çünkü idare ve vergi mahkemeleri yeni kurulmuştur. Daha önce herhangi bir kanuna bu yolda bir hüküm konulmuş olabileceği düşünülemez. Bundan sonra yayınlanacak bir kanunun, tek hakimin herhangi bir kararına karşı itiraz yolunu kapaması halinde ise bu kaydın itiraz yolunu açık tutması söz konusu olamaz.

İdare mahkemeleriyle vergi mahkemelerinde tek hakimle çözümlenecek davalar, dava çeşidi ile parasal yönden sınırlandırılmıştır.

İdare mahkemesinde tek hakim, iptal davaları ile genel hizmetlerden birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalara bakamayacaktır (160) . Yalnız toplam sekiz milyon

(158) - Danıştay 3. Dairesi'nin 19.1.1984 gün ve E.83/2028, K.84/136 sayılı kararı "... uyuşmazlık konusunu teşkil eden vergi ve ceza toplamı 75.000 lirayı geçmediği cihetle uyuşmazlığın vergi mahkemesince çözümlenmesinde görev yönünden kanuna uyarlık görülmemiştir... temyiz isteğinin kabulü ile mahkemesince verilen kararın bozulmasına.."

(159) - Danıştay 3. Dairesi'nin 7.6.1984 gün ve E.84/268, K.84/2016 sayılı kararı. Uygulamada idare ve vergi mahkemelerinin tek hakim tarafından verilen kararlarına karşı itiraz yerine temyiz yoluna başvurulmuşsa, dosya, Danıştay tarafından yetkili bölge idare mahkemesine gönderilmekte, bölge idare mahkemesi de dosyayı incelemektedir. Danıştay 10. Dairesi 8.6.1989 gün ve E.89/1150, K.89/1267 sayılı kararı ile tek hakimle verilen kararlara karşı ancak itiraz edilebileceği gerekçesiyle temyiz incelemesi yapılmak üzere kendisinde bulunan dosyayı Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne göndermiş, bölge idare mahkemesi de dosyayı karara bağlamıştır. bkz. Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 25.1.1990 gün ve E.1989/1039, K.1990/63 sayılı kararı.

(160) Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 25.1.1990 gün ve E.1989/929, K.1990/39 sayılı Kararı:

"... olayın, iptal davasının konusunu teşkil etmesi sebebiyle... vergi mahkemesi kurulunca incelenerek karara bağlanması gerekirken tek hakimle karar verilmesi uygun ve isabetli görülmemiştir."

lirayı aşmayan tam yargı davalarını çözümleyecektir (BİM.md. 7/1, Ek md.1) . O halde itiraz, yalnız tam yargı davaları hakkında verilen kararlar için söz konusudur.

Tam yargı davaları idari eylem ve işlemlerden dolayı hakları muhtel olanlar tarafından açılan davalardır (İYUK.md.1/b) .

Vergi mahkemelerinde tek hakim, genel olarak götürü mükelleflerin sınıf ve derece tesbiti işlemlerine karşı açılan davalarla toplamı sekiz milyon lirayı geçmeyen tarhiyat ve amme alacaklarının tahsiline ilişkin davalara bakacaktır (BİM.7/2) . Vergi tahakkuku ile tahsil işlemi arasında sebep sonuç ilişkisi bulunan ahvalde, tahakkuk miktarı sekiz milyon lirayı geçmiyorsa, tek hakim bu davalara da bakar. Tarhiyat olarak nitelendirilemeyecek sair konular hakkında açılacak davalar (161) görevi dışındadır.Şu halde kurul veya tek hakimle görülen işlerde uygulanacak kıstas, uyumsuzluk konusu miktardan önce tarhedilen vergi, resim, harç ve bunların zam ve cezalarıdır (162).

“Götürü usulde tespit edilen ücretlerle, ticari kazanç ve serbest meslek sahiplerinin tarh zamanlarında, vergi karnelerini bağlı oldukları vergi dairesine ibraz ederek, vergilerini tarh ettirmeleri üzerine veya mükellefin vergisini tarh ettirmesinden ötürü idarece yapılan tarh üzerine dava açılması durumunda, açılan dava sınıf derecesinin tesbitine ilişkin ise, tarh edilen vergi ve cezanın toplam miktarına bakılmaksızın dava tek hakim tarafından çözümlenecektir.

Her türlü vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarında tarhiyatın ikmalen, re’sen veya idarece yapılmış olması durumunda, dava konusu miktar iki (sekiz) milyon lirayı aşmıyorsa, dava tek hakim tarafından karara bağlanacaktır.

-
- (161) - Danıştay 9. Dairesinin 26.3.1984 gün ve E.84/571, K.84/1641 sayılı kararı: Tarhiyat olarak nitelenemeyecek işyerinde düzenlenecek yoklama fişine karşı açılan davanın, tek hakim tarafından değil, mahkeme kurulumca çözümlenmesi gerekir.
- Danıştay 9. Dairesi'nin 3.4.1984 gün ve E.84/574, K.84/1678 sayılı; 30.9.1985 gün ve E.85/1503, K.85/1183 sayılı; 13.2.1987 gün ve E.85/1012, K.87/448 sayılı kararları: Ödeme emrine karşı açılan davalar tek hakimle görülemez.
- Danıştay 9. Dairesi'nin 24.12.1986 gün ve E.84/207, K.86/3681 sayılı kararı: Değerleme raporuna karşı açılan davanın görüm ve çözümlü vergi mahkemesi heyetine aittir.
- Danıştay 4. dairesi'nin 23.3.1984 gün ve E.84/1836, K.84/1243 sayılı kararı: Gayri saft kazanç farkı takdirine ilişkin ortalama kar hadleri yetkili komisyonu kararı tarh niteliğinde olmadığından uyumsuzluğun tek hakim tarafından değil, mahkeme kurulumca çözümlenmesi gerekir.
- (162) Danıştay 9. Dairesi'nin 28.4.1986 gün ve E.84/2131, K.86/1690 sayılı kararı ile 28.2.1989 gün ve E.1988/3549, K.1989/699 sayılı kararı.

Keza verginin ihbarname ile salınmayıp tahakkuku tahsiline bağı vergilerde tahsilat, tevkif yolu ile alınan vergilerde, istihkak sahiplerine ödeme yapılması veya ihtirazi kayıtlı beyanname verilmesi üzerine dava açılması durumunda da, yine uyuşmazlığa konu miktarı iki (sekiz) milyon liranın altında olması halinde davanın tek hakim tarafından karara bağlanması gerekecektir.” (163) .

Tek hakimin bakacağı davalardaki para sınırı, kanunun ilk kabulünde 75.000 lira idi. Bu miktarın azlığından hemen herkes şikayet etmiştir. Nihayet 24.2.1988 tarih ve 3410 sayılı 2.3.1988 tarihinde yürürlüğe giren değişiklik kanunu ile 75.000 lira iki milyon liraya ve Ek Madde 1 gereğince de iki milyon lira 1.1.1993 tarihinden itibaren sekiz milyon liraya yükseltilmiştir. Artık sınır sekiz milyon liradır. Ancak bu miktar artışından dolayı idari yargı mercileri, görevsizlik kararı veremeyeceklerdir.

Hukuk yargılamaları usulü ile ceza yargılamaları usulünde sulh hukuk, sulh ceza ile asliye hukuk, asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerinde görev, para miktarına göre değil, işlerin çeşidine veyahut suç veya suça verilen ceza çeşidine göre belirlenmiştir.

Yine hukuk ve ceza usullerinde belli miktar para ve belli suç veya cezalara ilişkin kararlar kesindir. İdari yargıda ise, kural olarak bütün kararlar için başvuru yolları açıktır.

b- Karar, nihai bir karar olmalıdır.

Nihai karar, davayı sonuçlandıran (164), yargılamayı sona erdiren, mahkemeye işten el çektiren kararlardır (165) . Buna göre nihai kararlar, bir davayı esasından çözümleyen ve bu suretle yalnız davayı değil, uyuşmazlığında sona erdiren”hüküm”lerle, hakimin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran, ancak uyuşmazlığı esasından çözünlemediği halde yargılamaya son veren kararları ifade etmektedir (166) .

(163) Tekgündüz, Metin: “Vergi Mahkemelerinin Görevleri ve Tek Hakimle Çözümlenecek Davalar”, *Adalet Dergisi*, C.76, S.1, Ocak-Şubat 1983, s.116.

(164) Danıştay 8. Dairesi'nin 14.1.1987 gün ve E.1986/75, K.1987/4 sayılı kararı bkz. Doğan, Ali Abdullah Cemil Alver: *age.*, s.81.

(165) Üstündağ, Saim: *Medeni Yargılama Hukuku*, C.I-II, 4. Bası, İstanbul 1989, s.648; Yenice, Kazım-Yüksel Esin : *Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu İdari Yargılama Usulü*, Ankara 1983, s.721.

(166) Danıştay 5. Dairesi'nin 23.3.1989 gün ve E.89/498, K89/506 sayılı kararı.

Mahkeme veya hakim nihai karardan dönemez, daha doğrusu verdiği karar geri alamaz. Halbuki ara kararlarından, taraflardan biri lehine usuli bir kazanılmış hak doğmamışsa dönülebilir (167) . Nihai kararlar - üst mahkemelerce- bozulmadıkça, hakim veya mahkeme, davaya tekrar el koyamaz (168) . Davanın kabulü veya davanın; görev, ehliyet, idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmaması, süre aşımı ve sübut bulmaması nedenleriyle, reddi hakkındaki kararlar, nihai kararlardır.

Davayı sonuçlandırmadıkları için dilekçenin reddi (169), dosyaların birleştirilmesi (170), görevsizlik (171) ve yetkisizlik (172) kararları ile kararların açıklanması isteminin reddine ilişkin kararlar (173) nihai karar değildir.

“Nihai karar” deyimini yerine “son karar” deyiminde kullanılmaktadır (174). Biz “davayı sonuçlandıran karar” deyimini tercih etmekte isek de, paralellik sağlamak amacıyla İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun “nihai karar” deyimini kullanacağız.

Ara kararlarına ancak nihai kararla birlikte itiraz edilebilir, yalnız başına itiraz edilemez. Örneğin yetkisizlik itirazı hakim tarafından red edilmişse, bu karara karşı ancak nihai kararla birlikte itiraz yoluna başvurulabilir.

c- İstisna

Kural, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimle verdiği nihai kararların temyiz edilemeyip yalnız itiraz konusu yapılabilmeleri olmakla beraber İYUK. 47. maddesinin ikinci cümlesine göre vergi uyuşmazlıklarına ilişkin bazı kararların istisnaen temyiz olunabilmeleri kabul edilmişti.

-
- (167) Üstündağ, Saim: age., s.648.
(168) Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 11.12.1970 gün ve 1971/3-4 sayılı kararı. bkz. Üstündağ, Saim: age., s. 647, 2 No.lu dipnotları naklen.
(169) - Danıştay 10. Dairesi’nin 30.4.1984 gün ve 1984/712-1857 sayılı kararı: “2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 15. maddesinin 1/d bendine göre, vergi mahkemelerinin verdikleri dilekçenin reddi yolundaki kararları nihai niteliğinde olmadılarından temyiz yoluna başvurulamaz.”
bkz. Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age., s.80.
- Danıştay 3. Dairesi’nin 29.5.1986 gün ve E.86/644, K.86/1452 sayılı kararı.
(170) Danıştay 6.Dairesi’nin 12.11.1986 gün ve E.86/1229, K.86/926 sayılı kararı.
(171) Danıştay 8. Dairesi’nin 3.10.1985 ve E.85/282, K.85/838 sayılı kararı.
(172) Danıştay 5. Dairesi’nin 23.3.1989 gün ve E.89/498, K.89/506sayılı kararı.
(173) Danıştay 5. Dairesi’nin 19.4.1990 gün ve E.90/907, K.90/898sayılı kararı.
(174) Küster, Nuruallah: age., s.961.

Mükellefiyetin mevzuuna, esasına, şekline, muafiyet ve istisna hükümlerine ilişkin vergi uyuşmazlıklarında tek hakimle verilen kararlar temyiz edilebiliyordu (175) .

Mali mükellefiyetlerin mevzuu, esası ve uygulama şekli vergi kanunlarında gösterilmiştir. Kaldırılan bu istisna hükmünü bazı örneklerle açıklamak mümkündür. Örneğin: Buğday alım satım yaptığı öne sürülerek ticari kazanç esasına göre vergilendirilen bir yükümlünün, sattığı buğdayları kendisinin ürettiğini, bu nedenle zirai kazanç esasına tabi tutulması gerektiğini iddia etmesi yahut bir adi ortaklığın ticari ortaklık olarak kabulü ile yükümlünün kurumlar vergisine tabi tutulması hallerinde "mükellefiyetin mevzuuna ilişkin vergi uyuşmazlığı",

Usulüne uygun olarak işini terkettiğini bildiren yükümlü adına, işini terkten sonraya rastlayan dönem için tarhiyat yapılması halinde "mükellefiyetin esasına ilişkin vergi uyuşmazlığı",

Götürü usulde vergilendirilmesi gereken bir yükümlünün gerçek usulde vergiye tabi tutulması veya bunun gibi vergilendirmede izlenen yöntem konusunda bir anlaşmazlık bulunması hallerinde "mükellefiyetin şekline ilişkin vergi uyuşmazlığı",

Vergi, resim ve harçlarla ilgili kanunlarda yer alan esnaf, küçük çiftçi, diplomat muafiyetlerinin veya menkul ve gayrimenkul sermaye iradlarındaki istisnaların uygulanmasından doğacak anlaşmazlıklarla ilgili davalarda "muafiyet ve istisna hükümlerine ilişkin vergi uyuşmazlığı" vardır (176).

Bu sayılan hallerde tarhiyat tutarı zam ve cezalarıyla birlikte iki milyon lirayı aşmamışsa uyuşmazlık tek hakim tarafından çözümlendiği halde 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce uyuşmazlıklar, mükellefiyetin mevzuuna, esasına, şekline, muafiyet ve istisna hükümlerine ilişkin olduğu için, tek hakim bu konularda vereceği kararlara karşı itiraz değil, temyiz yoluna başvurulmaktaydı.

İstisna, kanunda konu olarak tespit edilmiş olduğu halde istisnadan tarafların ne suretle yararlanacakları, istisnanın hudut ve şumulu açıklanmış veya belirlenmiş değildi.

(175) Bu istisna aynı zamanda bölge idare mahkemelerinin görevini sınırlayan hükümlerden biriydi ve adeta bölge idare mahkemelerinin görevini düzenleyen kanun hükmüne (BİM.md.8/a) getirilmiş bir istisnaydı. bkz. Hondu, Selçuk: "Bölge İdare Mahkemeleri ve Uygulanması", Adalet Dergisi, C. 77, S.3, Mayıs-Haziran 1986, s.104.

(176) Yenice, Kazım-Füksel Esler: age., s.722-723.

Özellikle;

İstisnayı oluşturan uyumsuzluklar hakkında tek hakimın verdiği karara karşı, taraflar, itiraz ve temyiz yoluyla başvurma hakkından birinin tercih edecektir. Taraflardan biri itiraz, diğeri temyiz yoluna başvurursa durum ne olacaktır? Keza bilindiği gibi bölge idare mahkemelerinin kararları kesindir, acaba istisna hükmü, tek hakim tarafından mükellefiyetin mevzuuna, esasına, şekline, muafiyet ve istisna hükümlerine ilişkin vergi uyumsuzluklarında verilir de itiraz üzerine bölge idare mahkemelerinde incelenerek kesin biçimde karara bağlanan kararlara karşı temyiz yolunu açan bir hüküm müdür, yani itiraz üzerine verilen kararlar tatmin olmayan taraf, bu istisna hükmüne dayanarak ayrıca bir de temyiz yoluna mı başvuracaktır? gibi çözümü gereken çeşitli sorunlarla karşılaşılıyordu. İfade edildiğine göre uygulamada böyle bir anlayışa veya başvuruya hiç rastlanmamıştır. Kanunda, her ne kadar istisnayı oluşturan konular hakkında verilen kararlara karşı "temyiz edilebilir" deniliyorsa da, bu ifadenin bir hak tanıdığı düşünülemez (177) . Çünkü kanunun amacı, tek hakimle verilen bu kararlara karşı yalnız temyiz yoluna başvurulacağını(178) bu nedenle bu kararların itiraz konusu yapılamayacağını (179) hükme bağlamaktır. Nitekim Danıştay da istisna maddesinde belirtilen davalara ilişkin kararların temyizden inceleneyeceği görüşünde idi (180) . Bölge idare mahkemeleri de itiraz yoluna başvurulduğu takdirde görevsizlik kararı vererek dosyayı Danıştay'a gönderiyordu.

Tek hakimın bakmakla görevli bulunduğu sınırlı davalar hakkında verilen nihai kararlara karşı tanınmış olan itiraz, bir de bu istisna ile sınırlandırılmaktaydı. Başka bir deyişle bu hüküm, istisnanın istisnası niteliğinde olup itiraz alanını daraltmaktaydı. Bu bakımdan doktrinde istisnanın kaldırılması ve tek hakimın bütün kararlarına karşı yalnız itiraz yoluna başvurulabilmesi görüşü ileri sürülmekteydi (181) . Kaldı ki ifade

(177) Hondu, Selçuk: *agm.*, s.104.

(178) Kanetl, Sellm: *agm.*, s.396.

(179) Yenice, Kazım-Yüksel Esin: *age.*, s.716.

(180) Danıştay 2. Dairesi'nin 3.1.1984 gün ve E.1983/1915, K.1984/10 ve 3.12.1986 gün ve F.1986/520, K.1986/2446 sayılı kararları.

Bu kararlar için bkz. Doğan, Ali Abdullah-Cemil alver: *age.*, s.82.

(181) Aynı görüş için bkz. Çetintemel, Harun: "İlk Derece Yargı Yerlerinin Sorunları", *Danıştay Dergisi*, C.18, S.68-69, 1988, s.114.

edildiğine göre uygulamada vergi mahkemelerinden bölge idare mahkemelerine gelen itiraz dosyalarında mevcut uyumsuzlukların içinde mükellefiyetin mevzuuna, şekline ilişkin olmayan uyumsuzluk hemen hemen yok gibi idi ve bu bakımdan istisna hükmü son derece mahzurlu bulunuyordu.

5.4.1990 gün ve 3622 sayılı değişiklik kanunu ile İYUK.47. maddesinin ikinci cümlesinde yer alan istisnanın kaldırılması isabetli olmuştur.

4.1.2.3. İtiraz Yeri:

İtirazın inceleme mercii bölge idare mahkemesidir.

Asıl olan nihai kararların temyiz yolu ile Danıştay'da incelenmesidir. İtiraz yolu, İdari Yargılama Usulü Kanunu ile yeni kabul edilmiş bir yoldur. 1982 yılında 2575, 2576, 2577 sayılı kanunlarla idari yargı yeniden düzenlenirken itirazın, kararı veren idare veya vergi mahkemelerinde incelenmesi doğru görülmemiş, temyiz gibi Danıştay'da incelenmesi ise Danıştay'ın işlerini fazlasıyla çoğaltacağından uygun bulunmamış, itirazları incelemek üzere ayrı mahkemeler, daha doğrusu bir üst mahkeme olan Bölge İdare Mahkemeleri kurulmuştur (BİM.md.8/a) (182) . İdare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle verilen nihai kararların itiraz mercii bölge idare mahkemeleridir. Bölge idare mahkemeleri ayrıca kanunlarda nezdinde itiraz edilebileceği belirtilen işlemlere karşı yapılacak itirazların da merciidir (İYUK.D Ek Madde 3)

Bölge idare mahkemeleri yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyumsuzluklarını çözümlemekle de görevlendirilmiştir (BİM.md.8/b) . Bu mahkemelerin yetki alanı ise geniş tutulmuş yargı çevresine göre düzenlenmiştir. Bu bakımdan mahkemeye isim verilirken yargı çevresinin genişliği nedeniyle adına "bölge" kelimesinin eklendiği , halbuki idare ve vergi mahkemelerinin de yargı çevresi genişliği esasına göre kurulduğundan bölgesel nitelikleri bulunduğu, bu yüzden bölge idare mahkemesi adının karışıklık yarattığı, "Üst İdare Mahkemesi"

(182) *Osman Meriç, Bölge İdare Mahkemelerini "İtirazları inceleyip karara bağlayacaklarına göre İstinaf Mahkemesi olarak nitelendirmek yerinde olur" görüşündedir. bkz. Meriç, Osman: "İdari Yargı ve Bu Alanda Ülkemizde Yapılan Yeni Düzenlemeler", Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.1, S.2, Haziran-1983, s.208.*

olarak adlandırılmalarının daha uygun olacağı görüşü ileri sürülmektedir (183) . Biz de bu görüşe katılıyoruz. Söz konusu edilen karışıklıktan başka, bu ad ile mahkemenin asıl görevi gözardı edilmekte, mahkeme bölgeye mahsus, iptal ve tam yargı davalarına bakan bir ilk derece mahkemesi imiş gibi adlandırılmış olmakta ve böyle sanılmaktadır.

Bu mahkemeler mürettiptir (184) . Başkan ile iki üyeden oluşur. Üyelik görevi o yerlerdeki idare ve vergi mahkemesi başkanlarıca yürütülür (BİM.md.3/1,2/a) .

Bölge idare mahkemesinin bulunduğu il merkezinde idare veya vergi mahkemelerinin birden fazla olması halinde, mahkemeye üye olarak, vergi uyuşmazlıklarına ilişkin konularda vergi mahkemesi başkanlarından en kıdemli iki başkan, idari uyuşmazlıklarla ilgili konularda idare mahkemesi başkanlarından en kıdemli iki başkan katılır (BİM.md.3/2-b) . Bölge idare mahkemesi başkanının kanuni sebeplerle yokluğunda, kendisine o yer idare ve vergi mahkemelerinin başkanlarından en kıdemlisi, bölge idare mahkemesi üyeleri devamlı atanan mahkemelerden üyelerden en kıdemlisi vekalet eder, üyeliklere de kıdem sırasına göre mahkeme başkanları, mahkeme başkanları yoksa en kıdemli hakimler getirilirler (BİM.md.2/c,3/3-a) .

4.1.2.4. İtiraz Talebi:

Bölge idare mahkemesi, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin tek hakim tarafından verilen nihai kararlarını kendiliğinden inceleyemez. Aslında idari yargıda, ceza yargılamaları usulündeki gibi bazı kararların, taraflarca kanun yoluna başvurulmasa bile kendiliğinden üst mahkemede incelenmesi (185) söz konusu değildir. Kararların itiraz yoluyla incelenebilmesi için mutlaka itiraz isteminde bulunulmuş olması lazımdır.

(183) Fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk: agm, s.101-103.

(184) Bölge idare mahkemeleri'nin kuruluşu ve mürettip oluşunun mahzurları konusunda bkz. Hondu, Selçuk: agm, s.106-107; Hondu, Selçuk: "Bölge İdare Mahkemelerinin Oluşumu ile İlgili Bazı Sorunlar", I. İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap İdari Yargı, 1-4 Mayıs 1990 Ankara, s.397-402.

(185) Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu'nun 305. maddesi gereğince on beş sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalar ile ölümlü cezalarına ait hükümler hiçbir harç ve masrafa tabi olmaksızın Yatgıtay'ca re'sen incelenir.

4.1.2.4.1. İtiraz Talebinde Bulunabilecekler:

Kural olarak idari davada hasım idaredir. Bu bakımdan özel veya tüzel kişiler davacı, idare davalıdır. Kural olarak dememizin nedeni vergi uyumsuzluklarında örneğin götürü matrah takdirlerine karşı idare (defterdarlık) davacı sıfatıyla belediye, ticaret ve sanayi odası ve varsa meslek teşekkülleri aleyhine idari dava açabilmektedir (186) . İtiraz ise karara karşı yapıldığı için, kararı kendisi bakımından uygun bulmayan davacı kişiler -varsa vekili, kanuni mümessili, vasisi veya davalı idare yani taraflar (187) itiraz isteminde bulunabilirler. Karara taraflardan yalnız biri itiraz edebildiği gibi her iki taraf da itiraz edebilir (İYUK.md.45/3,48/3) .

Hazine avukatıda kendi imzası ile itiraz dilekçesi düzenleyemez (188) .

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin göndermede bulunduğu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 53 ve 57. maddeleri gereğince hakkı veya borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü şahıslar iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebilir. Katılma isteği dilekçe ile yapılır. Dilekçe davanın taraflarına

-
- (186) Danıştay 3. Dairesi'nin 4.3.1987 gün ve E.86/1004, K.87/616 sayılı kararı. "Götürü matrah takdirlerine karşı defterdarlıkça açılan davalarda hasım olarak İlçe Takdir Komisyonu Başkanlığı değil- belediye, ticaret ve sanayi odası ve varsa ve mesleki teşekkül gösterilir."
- (187) Danıştay 5. Dairesi'nin 21.5.1985 gün ve E.85/372, K.85/881 sayılı kararı ve Danıştay 5. Dairesi'nin 6.12.1988 gün ve E.88/2122, K.88/2836 sayılı kararı. İdare mahkemelerinden verilen kararların temyizden incelenmesini isteme hak ve yetkisi, kural olarak, kararda taraf olarak gösterilen kişi veya idari makamlara aittir. Bunlar dışında kalan kişi ve makamlarca yapılan temyiz başvurusu incelenmez.
- (188) Danıştay 7. Dairesi'nin 22.11.1990 gün ve E.1987/39, K.1990/3776 sayılı kararı. 4353 sayılı Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Genel Müdürlüğünün Vazifelerine Devlet Davalarının Takibi Usullerine ve Merkez İller Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun'un "İdari Davalarda Temsil" başlıklı 22. maddesinde; idari davaların açılmasının ve idareler aleyhine açılan bu nevi davaların takip ve müdafiasının daire amirlerine veya bu dairelerin bağlı bulundukları Bakanlar Hukuk müşavirlerine ait olduğu, Danıştay'daki duruşmalarda bu dairelerin kendi amirleri veya Hukuk Müşavirliği Teşkilatı olmayan dairelerde ilgili şube amiri tarafından emsil olunacağı, Hazineyi ilgilendiren işlerde bu görevin Hazine Müşavir Avukatı ve avukatları tarafından yapılacağı ifade edilmiştir. Anlaşılacağı üzere idari davalarda davalara ait savunma ve hazırlanacak itiraz temyiz dilekçeleri daire amirleri tarafından imzalanacaktır, hazine müşavir avukatı veya avukatları ise sadece idari yargı yerlerinde yapılacak duruşmalarda Hazineyi temsil yetkisine sahiptirler. Kanun hazine müşavir avukatı ve hazine avukatlarına itiraz ve temyiz etme yetkisi tanımamıştır. Eğer temyiz dilekçesi hazine avukatı tarafından imzalanmışsa, temyiz başvurusunun incelenmesine imkan yoktur. Bu bakımdan mahkeme kararının da hazine avukatına değil, ilgili daireye tebliğ edilmesi gerekir ki idare lüzum görürse kararı kendisi temyiz etsin. bkz. Danıştay Dergisi, Yıl: 22, S.82-83, 1992, s.585-587.

tebliğ edilir. İstek mahkemece incelenir, uygun görülürse davaya katılmasına karar verilir (189) . Bundan sonra üçüncü şahıs katıldığı tarafla birlikte hareket eder. Bu bakımdan davaya katılanın katılma isteğinin kabulü, katılana davada taraf olma niteliğini kazandırmamakta, kendisine sadece katıldığı tarafla birlikte hareket etme olanağını sağlamaktadır (190) . Bu nedenle katılan, ancak katıldığı tarafla birlikte karara itiraz edebilir, tek başına edemez (191).

Kararın tebliği sırasında veya tebliği izleyen itiraz süresi içerisinde veya itiraz yapıldıktan sonra henüz itiraz merciince karar verilmeden tarafların kişilik veya niteliğinde ölüm veya medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetme, vesayet veya hacir altına alınma, davacının iflas etmesi gibi herhangi bir sebeple değişiklik olursa, davayı takip hakkı kendisine geçenin başvurusuna kadar, ölüm halinde, idarenin mirasçılar aleyhine takibi yenilemesine kadar dosya ilgili mahkemece işleminden kaldırılır (İYUK.md.26/1) . Bu hallerde taraf olma ehliyetini, takip hakkı kendisine geçen veya mirasçılar kazanmış olur (192).

Bu gibi hallerde işlemden kaldırma süresinin ne kadar olacağı, daha doğrusu davayı takip kendisine geçenin başvurusunun veya idarenin takibi yenilemesinin, dosya işleminden kalktıktan sonra geçecek ne kadar bir süre içerisinde yapılacağı hakkında kamunda bir hüküm olmadığı gibi itiraz ve temyiz başvurularında

(189) Danıştay 6. Dairesi'nin 30.12.1983 gün ve E.83/1415, K.83/4428 sayılı kararı. Katılma dilekçesinin incelenmeden ve davanın taraflarına tebliğ edilmeden kabulünde isabet yoktur.

(190) Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age., s.58'den naklen Danıştay'ın 19.12.1983 günün kararı:

"2577 sayılı yasanın 31. maddesinin yollamada bulunduğu 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 53. maddesinde hakkı veya borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü kişinin, iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebileceği ve 57. maddesinde de davaya katılanın katıldığı tarafla birlikte hareket edeceği, fakat hükmün katılana tarafa yönelik olarak verileceği kuralı yer almaktadır.

Bu kurallara göre davaya katılanın katılma isteğinin kabulü kendisine davada taraf olma niteliğini kazandırmamakta, katıldığı tarafla birlikte hareket etme olanağını sağlamaktadır.

Olayda, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunanın asıl davada katılma istemi kabul edilmekle birlikte, tek başına yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunmasında yukarıda açıklanan yasa kurallarına uyarlık bulunmamaktadır.

(191) Danıştay 8. Dairesi'nin 16.9.1985 gün ve 1985/595-759 sayılı kararı. bkz. Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age., s.80.

Danıştay 6. Dairesi'nin 13.11.1986 gün ve E.86/1223, K.86/954 sayılı kararı.

(192) Tarafların kişilik ve niteliğinden olacak değişiklikler hakkında fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel Esin :Age ., s.563-573.

ve bunların incelenmesi sırasında itiraz ve temyizi düzenleyen 45. ve 48. maddelerden önceki madde hükümlerinin bu istemler hakkında uygulanıp uygulanmayacağı konusunda da herhangi bir atıf yoktur. Halbuki 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 100. maddesinde muhakemenin iadesi ile karar düzeltilmesi için böyle bir atıf vardır. Bu defa 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla yapılan değişiklikle de herhangi bir hüküm getirilmemiştir. Yalnız 26. maddenin 3. fıkrasında yapılan değişiklikle davacının gösterdiği adrese tebligat yapılmaması halinde, yeni adresin bildirilmesine kadar dosyanın işlemiden kaldırılacağı ve bu tarihten başlayarak bir yıl içinde yine adres bildirilmek suretiyle dosyanın yeniden işleme konulması istenmediği taktirde, davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği kabul edilmiştir. Kişilik ve nitelik değişiklikleri nedeniyle işlemiden kaldırılan dosyalar için de kıyasen, bir yıllık başvuru süresi uygulanabilir.

Yalnız öleni ilgilendiren davalara ait dilekçeler iptal edileceğinden (İYUK.md.26/2) itirazın düşmesi gerekmekte gibi görünmekte ise de, itirazda bu hükümün uygulanma yeri olmadığı kanısındayız. Çünkü itirazın düşmesi söz konusu olamaz.

4.1.2.4.2. İtiraz edenin itiraz etmede bir menfaati olmamalıdır.

İtirazda bulunabilmek için, itirazı yapacak tarafın, itirazında bir menfaati olmalıdır. Lehine karar verilen taraf, lehe olan sonucu bir tarafa bırakarak, kararın gerekçesini beğenmediği veya kararın daha başka bir gerekçeye dayandırılması için itirazda bulunamaz. (193) (194)

Bu menfaatin, davayı, sonuçlandıran kararın kesinleşmesine kadar devam etmesi gerekir. (195)

(193) Doktrinde kanun yollarına başvurulabilmek için tarafın bir "menfaati"nin olması lazım geldiği kabul etmekle beraber, neyin menfaat olduğu veya menfaatin nasıl nitelenmesi gerektiği konusu tartışmalıdır. Fazla bilgi için bkz. Üstündağ, Sami: age., s. 702-708.

(194) a-)Danıştay 5. Dairesi'nin 9.5.1988 gün ve E:1987/1606;K:1988/652 sayılı kararı: "Kanun yollarına ancak hukuki yarar bulunması halinde başvurulabileceği nedeniyle lehine sonuçlanan bir davada idare temyiz isteminde bulunamaz."

b-)Danıştay 9. Dairesi'nin 9.12.1982 gün ve E:1982/188;K:1982/5126 sayılı kararı: "Temyiz davaları, dava konusu karardan zarar gören ve kararın bozulmasından yarar sağlamayı amaçlayan tarafça açılabilirliğinden, lehine verilen terkin kararının bozulması isteği ile mükellefçe açılan davanın inceleme kabiliyeti yoktur."

c-)Danıştay 9. Dairesi'nin 5.2.1986 gün ve E:1984/813;K:1986/364 sayılı kararı.

(195) Danıştay 6. Dairesi'nin 21.2.1989 gün ve E:1988/1816;K:1989/323 sayılı kararı.

4.1.2.5. İtiraz Süresi.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda taraflara itirazda bulunabilmeleri için iki türlü süre tanınmıştır. Birisi idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimli olarak verdiği kararlara karşı, tarafların kararın tebliğini izleyen (otuz gün) içinde itiraz edebilmeleridir (İYUK.md.45/2).

İtiraz süresinin geçirilmesinden sonra bölge idare mahkemesine yapılan başvurular süre aşımı yönünden reddedilir.

KARARLAR

Trabzon Bölge İd. Mah.nin 17.2.1989 gün ve E:1989/54;K:1989/35 s. k.

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45. maddesinin 2. fıkrasında; İdare ve Vergi Mahkemelerinin tek hakimli olarak verdikleri nihai kararlara karşı tebliğ tarihini izleyen otuz gün içinde itiraz edebileceği hükmüne bağlanmıştır.

Doşyanın tetkikinde.....Vergi Mahkemesinin 15.11.1988 gün ve E:1988/143;K:1988/669 sayılı kararının 7.12.1988 tarihinde şirket vekiline tebliğ edildiği, buna karşılık itiraz isteğine ilişkin dilekçenin 30 günlük süre geçtikten sonra 18.1.1989 tarihinde Vergi Mahkemesi kaydına geçtiği anlaşılmaktadır.

Davacı vekili itiraz dilekçesinde ek olarak hastalığın nedeniyle 17.1.1989 tarihli raporu eklenmiş ve bu şekilde ve bu şekilde süre aşımının mücbir sebepten kaynaklandığını belirtmek istemiş ise de, vekilin rahatsızlığı 213 sayılı Vergi Usulü Kanununun 13. maddesinde sayılan hallerde hiçbiri girmediği gibi, dava açmanın vergi ödevleri içinde sayılmamış olması ve dava süresinin 2577 sayılı Kanunla belirlenmiş olması karşısında konunun mücbir sebep yönünde incelemesi mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle itirazın süre aşımı yönünden reddine karar verildi."

Diğeri ise itiraz dilekçesinin karşı tarafa tebliğinde karşı taraf bu karara itiraz etmemiş olsa bile, itiraz dilekçesinin kendisine tebliğ tarihini izleyen otuz gün içerisinde düzenleyebileceği dilekçe ile itiraz edebilmesidir (İYUK.md.45/3,48/3).

Şu halde normal süresi otuz gündür. Taraflar bu süre içinde itirazda bulunmazlarsa karar kesinleşir. Eğer taraflardan biri süresinde itiraz ederse, karşı taraf süresinde itiraz etmemiş olması bile, itiraz dilekçesinin tebliğ tarihinden itibaren yeniden itiraz etme hakkını kazanmış olur ve otuz günlük süre yeniden işlemeye başlar.

4.1.2.5.1. Sürelerin başlangıcı, hesaplanması ve sonu:

Sürelerin başlangıcı, kararların taraflara veya itiraz dilekçesinin karşı tarafa tebliğini izleyen gündür. Bu bakımdan karar yazılı olarak tebliğ edilmelidir (İYUK.md.25). İdare ve Vergi mahkemelerine ait her türlü tebliğ işleri Tebligat Kanunu (196) hükümlerine göre Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi aracılığı ile yapılır (İYUK.md.60).

Vekille takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır. Vekil birden çoksa, bunlardan birine tebligat yapılması kafidir. Eğer tebligat birden fazla vekile yapılmışsa, bunlardan ilkinin yapılan tebliğ tarihi, asıl tebliğ tarihi sayılır. (197) (198)

İtiraz dilekçesinin, yukarıda belirtilen kanunen geçerli süresinin başlangıç gününden itibaren otuz gün içinde verilmesi halinde, itiraz süresinde yapılmış olur.

İtirazın yapıldığı tarih, kararı veren mahkemeye veya kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, bu mahkemelerin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk hakimliklerine veya yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına itiraz dilekçesinin verilerek deftere kaydının yapıldığı tarihtir. Deftere kayıt çok önemlidir. Şahıs dilekçeyi havale ettirdikten sonra yanında alıp giderse, harcını sonradan yatırsa bile, itirazın havale tarihinde değil, deftere kayıt tarihinde yapılmış sayılır.

İtiraz dilekçesi, kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere postaya verilirse, dilekçenin postaya verilmiş tarihi itirazın yapıldığı tarih olarak sayılmaz. (199) Postadaki gecikmeler de dikkate alınmaz.

(196) Tebligat Kanunu için bkz. 19.2.1959 gün ve 10139 sayılı Resmi gazete: T.C. Mer'i Kanunlarımız, C.1, s.813.

(197) Tebligat Kanunu md.11; 11 Eylül 1959 gün ve 10303 sayılı Tebligat Tüzüğü md. 15.

(198) Süreler hakkında bilgi için bkz. Sevin, Eşraf. "Vergi Mahkemelerinde Dava Açma-İtiraz ve Temyiz Etme Süreleri", Vergi Dünyası, C.8, S.87, Kasım 1988, s.27- 31; Meriç, Osman: "İdari Yargı Alanında Gerçekleşen Yeni Düzenlemelerin Dava Açma Mercii ve Süre Yönünden Belediye Uyuşmazlıklarını İlgilendiren Hükümleri", İller ve Belediyeler Dergisi, C.38, S.439, Mayıs 1982, s.774-774.

(199) Danıştay 7. Dairesi'nin 21.1.1985 gün ve E:1984/198;E:1985/114 sayılı kararı: "Dava dilekçelerinin FTT idaresine verildiği tarihte dava açma süresi kesilmez, dilekçenin deftere kayıt tarihi esastır."

İtiraz dilekçesi kararı veren mahkemeye karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf için itirazda bulunma istemi için sürenin başlangıcı itiraz dilekçesinin tebliğ tarihini izleyen gündür (İYUK. md.45/3,48/3). İtiraz dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilmemişse, dosya bölge idare mahkemesince tebligat işlemleri tamamlamak üzere kararı veren mahkemeye gönderilir. (200) Süresinin hesabında (30 gün)ü,(bir ay) ile karıştırmamak lazımdır. 30 gün, günün sayılması suretiyle saptanır. Örneğin 1 Mart günü kendisine karar tebliğ eden tarafın itiraz süresi, 31 Mart günü çalışma saati sonunda biter. Halbuki süre (bir ay) olsa, sürenin başladığı güne, izleyen ayda karşılıklı olan günün-örneğimizde 2 Nisan gününün- çalışma saati sonunda biter.

Sürenin tebliğ tarihini izleyen gün başlaması, HUMK.nun 161. maddesinde yer alan kuralla paralel olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre sürenin gün olarak tayin edildiği hallerde kararın tebliğ edildiği gün hesaba katılmaz ve süre izleyen gün başlar. Ancak İdari Yargılama Usulü Kanunu müddetin başlangıcını açıkladığı halde bitiş zamanını açıklamamış olduğundan bu konuda HUMK. nun 161. maddesinde belirtildiği şekilde, sürenin, son günün tatil saatinde bittiğini kabul ediyoruz.

Tatil günleri süreler dahilidir. Ancak sürenin son günü tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün bitimine kadar uzar (İYUK.md.8/2). Sürenin son günü, çalışmaya ara verme zamanına rastlarsa, süre ara vermenin sona erdiği günü izleyen tarihten itibaren 7 gün uzamış sayılır (İYUK.md.8/3) (201) .

Çalışmaya ara verme zamanı; bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemeleri için her yıl Temmuz ayının yirmisinden Eylül ayının altısına kadar geçen süredir (İYUK.md.61/1).

4.1.2.6. İtirazın Şekil ve Usulü:

İtiraz, temyizın şekil ve usullerine tabidir (İYUK.md.45/3).

a-)İtiraz dilekçesi

İtiraz istemi bölge idare mahkemesi başkanlığına hitaben yazılmış bir dilekçe ile yapılır (İYUK.md.45/3, Dmd.48/1).

(200) Danıştay 9. Dairesi'nin 14.1.1983 gün ve E:1983/109;K:1983/145 sayılı kararı

(201) Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 6.2.1990 gün ve E:1989/649;K:1990/122 sayılı kararı.

Dilekçede;

aa-)Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri yazılır.

İtiraz eden birden fazla ise her birinin ad, soyadı ve adreslerinin ayrı ayrı yazılması lazımdır. Eğer dava vekil ile takip ediliyorsa vekil ve davacının adresleri yazılmalıdır. Yalnız vekilin adresinin yazılması halinde dilekçe red edilir.

Tebliğat Kanunu'na göre kazai tebliğlerin imza karşılığı yapılması gerektiğinden adresin ev veya işyeri olarak açık yazılması, posta kutusu gibi tebliğ evrakını teslim elverişsiz, imza alınmasına imkan vermeyen adres gösterilmemesi zorunludur.

bb-)Davanın ve itiraz edilen kararın konusu açıklanır, sebepleri ve dayandığı deliller gösterilir.

Kısaca "dava konusu olay" ve "verilen karar" yazıldıktan sonra "itiraz sebepleri", gerektiği ölçüde "maddi ve hukuki dayanaklar ve deliller" gösterilir. "Son istek" açık bir şekilde belirtilir. Gerçi üst mahkeme bütün dosyayı, dava ve cevap dilekçelerini, ekli belgelerle işlem dosyasını kendiliğinden inceleyip araştırmak ve soruşturmakla görevli (İYUK md. 20/1) ise de dilekçenin istemi ortaya tam koyabilmesi, usulüne uygun şekilde gerekli bütün bilgi ve deliller mahkemeye bildirilmesi davanın ve hakkın layığı ile anlaşılmasını sağlar.

cc-)İtiraz edilen kararın yazılı bildirim tarihinin gösterilmesi gerekir.

Bildirim tarihinin yazılmaması halinde yapılacak işlem konusunda uygulamada birlik yoktur (202). Bu bakımdan herhangi bir usulsüzlük yapılmamış olması için yazılı bildirim tarihi açıklanmalıdır.

dd-)Tam yargı davalarına veya vergi uyuşmazlıklarına yahut yargılama giderlerine ilişkin itiraz isteklerinde; uyuşmazlık ve itiraz konusu miktarın bildirilmesi gereklidir.

Hem maddi, hem manevi tazminat isteniyorsa miktarları ayrı ayrı gösterilmelidir. Dava dilekçelerinde olduğu gibi, itiraz dilekçesinde de davacılardan her birinin istediği tazminat miktarı, her davacı için ayrı yazılarak belirtilmelidir.

(202) Fazla bilgi için bkz. Ycnice, Kazım-Yüksel Esin: a.g.e., s.114.

ee-) Vergi uyusmazlıklarıyla ilgili itiraz başvurularında, vergi, resim ve harç ve benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları, cezanın nev'i ve yılı, ihbarname tebliğ olunmuşsa, ihbarnamenin tarih ve sayısı, varsa mükellefin hesap numarası gösterilir (İYUK.md.45/3 ve md.3/2-e).

ff-) Belgeler itiraz dilekçesine eklenmelidir.

İtiraz edilen karar ile itiraz sebeplerine ilişkin belgelerin asılları veya örnekleri itiraz dilekçesine eklenir. İtiraz dilekçesi ile ekli belgelerin örnekleri karşı taraf sayısından bir fazla olur (İYUK.md.3/3). Ekli belge örneklerinin ilgili idare, noter veya vekil tarafından onaylanmış olması şart değildir. Belgenin aslı veya onaylı ya da onaysız örnekleri dilekçeye eklenmeleir. Halbuki 521 sayılı Danıştay Kanunu'na göre belgelerin onaylı olması zorunluydu.

Kanunda yazılı olmamakla beraber dilekçenin bütün nüshalarının, itiraz eden davalı veya davacı, varsa mümessilleri veya vekilleri tarafından imzalanması lazımdır. Dilekçe aslının veya örneklerinin imzasız olması ya da aslının imzalı, örneklerinden birinin, birkacının veya hepsinin imzasız olması dilekçenin reddini gerektirir. (203) Keza dilekçe başkası tarafından imzalanmışsa istek incelenmeden red edilir. (204)

gg-) İtiraz dilekçesinin yenilenmesi ve eksikliklerin tamamlanması, harç ve giderlerin tamamının ödenmesi gerekir.

İtiraz dilekçesi yukarıda belirtilen esaslara (İYUK.md.3) göre düzenlenmemiş ise eksikliklerin (on beş gün) içinde tamamlanması, kararı veren Danıştay, mahkeme veya tek hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Bu sürede eksiklikler tamamlanmazsa, tebligatı yapan merci tarafından itiraz isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verilir (İYUK.md.45/3, md.48/2).

(203) Fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksek esir: age., s. 149.

Yazarlar, dava dilekçesinin imzasız olması halinde, dava açma istemini belirten "irade beyanı"nın yokluğu sebebiyle dilekçenin değil, davanın reddi gerektiği görüşündedirler. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Çünkü dilekçeyi hazırlamak, belge ve deliller sağlayarak dilekçeye eklemek, harca ve posta ücretini ödemek suretiyle dava açma istemini belirten irade beyanı yapılmıştır. Dava dilekçesini, dalgınlık, unutkanlık, telaş gibi nedenlerle davacının imzalanmamış olması, bu kadar emek ve masrafla izhar ettiği dava açma iradesinin yokluğuna delalet etmez. Kaldı ki, böylece Anayasa'da idarenin her türlü eyleme ve işlemlerine karşı açık olduğuna bildirilen yargı yolu da, dolaylı bir yoldan kapatılmış olur. Bu bakımdan davanın değil, dilekçenin reddine yolundaki uygulama yerindedir.

(204) Danıştay 3. Dairesi'nin 19.2.1985 gün ve E:84/4582;K:85/610 sayılı kararı: "Adli Tıp Kurumunca yapılan tetkik sonucu mükellef tarafından imzalanmadığı sabit olan dilekçenin temyiz dilekçesi olarak kabulüne olanak bulunmadığından temyiz talebinin incelenmeksizin reddine.....".

İtiraz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamı ödenmemiş ise bu harç ve giderlerin on beş günlük süre içerisinde tamamlanması, aksi halde itirazından vazgeçilmiş sayılacağı kararı veren hakim tarafından yazılı olarak bildirilir (İYUK.Dmd.48/6). Süre, yazılı bildirim tarihini izleyen gün başlar (İYUK.md.18/1). Harç ve giderler süresi içinde tamamlanmazsa, itiraz isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verilir (İYUK.48/3, Dmd.48/2). Bu karara karşı, kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

b-)İtiraz dilekçesinin verileceği yer

İtiraz dilekçesi bölge idare mahkemesine gönderilmek üzere itiraza konu kararı veren mahkeme (İYUK. md. 48/3) veya kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlığına, idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk hakimliklerine veya yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına verilebilir (İYUK.md.48/3,md.4). -

5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla değişiklik önce İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 48. maddesi, İYUK.4. maddesine göndermede bulunmuyordu. Bu yüzden bazı yazarlar, 48/2. maddede 3. maddeye gönderme yapılırken 4. maddeye gönderme yapılmamış olmasını temyiz -itiraz- dilekçesinin kararı veren mahkemeden başka 4. maddede yazılı olduğu şekilde kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere diğer mahkemelere verilebileceği konusunda açıklık bulunmadığı, bu nedenle dilekçenin ilgili mahkemeden başka bir yere verilemeyeceği izleniminin uyandığı, ancak taraflara kolaylık sağlamak amacıyla getirilmiş olan 4. maddenin temyiz - itiraz - dilekçeleri hakkında da uygulamasının uygun olacağı görüşünde idiler. (205)

Bizce 48/2. maddenin 3. maddeye göndermede bulunması temyiz - itiraz - dilekçelerinin, idari davaların açılmasına dair dilekçeler gibi düzenlenmesini sağlamak içindir. 48. maddenin 4. maddeye göndermede bulunmasına ise lüzüm yoktur. Çünkü 4. maddede genel olarak "dilekçeler" ile "davalara ilişkin her türlü evrak"tan söz edilmektedir, buradaki "dilekçeler" in mutlaka "dava dilekçesi" olacağına dair bir kayıt yoktur. Maddede ayrıca "savunmalar"ın da yazılmış olması dilekçenin dava dilekçeleri olduğu anlamına gelmez.

(205) Çetindemel, Harun: a.g.m., s.122.

“Dilekçeler” deyimi “dava , itiraz ve temyiz dilekçeleri” de dahil olmak üzere her türlü dilekçeyi kapsar. Bu bakımdan itiraz dilekçesinin İYUK.4. maddesi gereğince; yalnız karar veren mahkemeye değil; kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere diğer sayılan mahkemelere ve Türk konsolosluklarına verilmesinde herhangi bir yasal engel yoktur. Ama elbette yapılan değişiklikle konuya açıklık getirilmesi iyi olmuştur.

İtiraz dilekçesi doğrudan doğruya itirazı inceleyecek olan mercie de verilemez. Çünkü İYUK.48/3 maddesinde temyiz - itiraz - dilekçesinin Danıştay’a - itirazı inceleyecek bölge idare mahkemesine- gönderilmek üzere karar veren mahkemeye verilmesi öngörülmüş olup ne İYUK.4. maddesinde, ne de İYUK.48/3. maddesinde temyiz - itiraz - dilekçesinin verileceği yer olarak Danıştay’dan - bölge idare mahkemesi başkanlığından - söz edilmiştir.

Keza PTT de itiraz dilekçesinin verileceği yer değildir. Böyle olmakla beraber uygulamada itiraz dilekçeleri, asliye hukuk mahkemelerince veya PTT aracılığı ile doğrudan bölge idare mahkemesine gönderilmekte, bölge idare mahkemesi de “dosyanın tekemmülü için” kaydı ile itiraz dilekçesini ait olduğu mahkemeye havale etmektedir.

c-)İtiraz dilekçesinin verildiği yerin yapacağı işlemler

aa-)İtiraz dilekçesinin kaydı

Dilekçe mahkeme başkanının veya hakiminin havalesi ile işleme konur (İYUK.Dmd.14/2). 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce dilekçeleri havale yetkisi yalnız mahkeme başkanlarına tanınmış olduğu için uygulamada zorluk çıkmaktaydı.

Kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere itiraz dilekçesinin verildiği yerler, herhangi bir sebep ve bahane ile dilekçeyi almamazlık edemezler. Aldıkları itiraz dilekçelerini, en geç üç gün içinde harcı ve posta ücretleriyle birlikte taahhütlü olarak ait olduğu kararı veren mahkemeye gönderirler (İYUK.md.6/3).

Harç ve posta ücretleri alınan dilekçenin derhal deftere kaydı yapılır., kayıt tarihi ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır (İYUK.md.6/1). Başvurana kayıt tarih ve sayısını gösteren imzalı ve mühürlü, pulşuz bir alındı kağıdı verilir. (İYUK.md.6/2)

İtiraz dilekçesinin kaydolduğu defter, Esas Defterinden ayrı İtiraz kayıt Defteri’dir. İtiraz esas numarasını bölge idare mahkemesinde alır.

bb-)Harç ve giderlerin tamamlattırılması

5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla yapılan değişiklikle harç ve giderlerin tamamının ödenmemiş olması halinde kararı veren hakim, mahkeme veya Danıştay Daire Başkanı tarafından itiraz edene, noksanların on beş günlük süre içerisinde tamamlanması, aksi halde itirazdan vazgeçmiş sayılacağı yazılı olarak bildirilir. Verilen süre içinde harç ve giderler tamamlanmadığı takdirde hakim, mahkeme ve ilk derece Danıştay Dava Dairesi, itirazın yapılmamış sayılmasına karar verir ve tebliğ eder. Bu karara karşı, tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir (İYUK.Dmd.48/6) (206) (207) .

Kararı veren Danıştay'a veya mahkemeye, İYUK.4. maddede yazılı yerlere verilen veya itiraz eden tarafından posta ile gönderilen dilekçelerde harç veya posta ücreti yoksa veya noksansa, ne gibi işlem yapılacağı hakkında İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda bir hüküm yoktur. Dava dilekçeleri hakkında uygulanan İYUK.6. maddesinde herhangi bir göndermede bulunulmadığı gibi Kanunun 31. maddesinde de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun'na açık bir gönderme yapılmamıştır. Uygulamada genellikle, Kanunun 31. maddesiyle HUMK.434. maddesine gönderme yapıldığı kabul edilerek temyiz - itiraz - isteminde bulunanın harç veya posta giderlerini 7 günlük kesin süre içinde tamamlanması, aksi halde temyizden - itirazdan - vazgeçmiş sayılacağı, kararı veren mahkeme tarafından kendisine yazılı olarak bildirilmekteydi (208) (209) .

(206) Danıştay 6. Dairesi'nin 22.6.1987 gün ve E:1987/520,K:1987/657 sayılı kararı: "Eksik harç ve posta pulunun istenmesine karşın verilen süre içerisinde bu noksanlık tamamlanmadığından mahkemece kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verilmesi gerekir."

(207) Tebligat giderleri ile ilgili fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde Tebligat Giderlerine İlişkin Bir İnceleme", Adalet Dergisi, C.76, S.4, Temmuz-Ağustos 1985, s.101-112.

(208) Çeliktemel, Harun: a.g.m., s.122-123.

(209) Bu konuda fazla bilgi için bkz: Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İtiraz ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar", Adalet Dergisi Özel sayı, C.74, S.5, 1983, s.968-969; Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İtiraz ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar", (Aynı Makale), Danıştay Dergisi, C.13, S.50-51, 1983, s.51-53.

cc-) İtirazın süresinde yapılıp yapılmadığının incelenmesi

İtiraz dilekçesi kendisine gönderilen veya kendisine verilen mahkeme veya Danıştay Dava Dairesi, itiraz dilekçesinin süresinde verilip verilmediğini inceler.

5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce itirazın süresine yapılıp yapılmadığını; itiraza konu olan kararı veren hakim mi, hakim mensup bulunduğu mahkemenin mi, yoksa itirazı inceleyecek olan bölge idare mahkemesinin mi inceleyeceği hakkında kanunda bir açıklık yoktur. Dolaylı olarak kararı veren mahkemenin dosyayı tekemmül ettirip herhangi bir inceleme yapmadan bölge idare mahkemesine gönderilmesine dair kanun hükmü (İYUK.md.48/4) gereği, bu incelemenin bölge idare mahkemesince yapılıp karara bağlanacağı kabul edilmekteydi ve uygulamada da böyle yapılmıyordu.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yapılan değişiklikten sonra aynen HUMK:432. maddesinde temyiz istemlerinde olduğu gibi itirazın süresinde yapılıp yapılmadığını, itiraza konu kararı veren mahkeme veya Danıştay Dava Daireleri yapacaktır (İYUK.md.45/3, md.48/6).

İtiraz, itiraz dilekçesinin kayıt tarihinde yapılmış sayılır. Bu kayda göre itiraz süresinde yapılmamışsa, itiraz konusu kararı vermiş olan mahkeme ve Danıştay Dava Dairesi, dosyayı itirazı inceleyecek mercie göndermeden, itiraz isteminin reddine karar verir ve red kararını tebliğ eder. İtiraz istemi red edilen taraf red kararına karşı, tebliğ tarihini izleyen günden itibaren (yedi gün) içinde temyiz yoluna başvurabilir (İYUK.48/6).

dd-)Tebliğat işlemlerinin yapılması, karşılıklı itiraz ve dosyanın mercie gönderilmesi

İtiraz süresinde yapılmışsa itiraz dilekçesi kendisine verilen veya gönderilen karar mahkemesi itiraz dilekçesinin bir nüshasını karşı tarafa tebliğ eder.

Eğer itiraz dilekçesinde yürütmenin durdurulması isteği varsa, itiraz dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilmeden dosya ile birlikte, yürütmenin durdurulması isteği hakkında karar verilmek üzere, itirazı inceleyecek olan mercie gönderir. Mercii yürütmenin durdurulması isteği hakkında bir karar verdikten sonra dosyayı geri göndermeyerek tebligatı kendisi yapıp dosyayı tekemmül ettirir (İYUK Dmd.48/5). 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki uygulamada bölge idare mahkemesi, yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verdikten sonra dosyayı, tekemmül ettirmesi için ait olduğu mahkemeye gönderiyordu.

İtiraz dilekçesi kendisine tebliğ edilen karşı taraf tebliğ tarihini izleyen 30 gün içerisinde itiraz dilekçesine dilerse cevap verir, dilerse vermez. Cevap vermezse dosya tekemmül eder. Cevap vermek isterse ya yalnız cevapla yetinir yada kendisi karara süresinde itirazda bulunabilir. Bu taktirde cevap dilekçesi, itiraz dilekçesinde itirazda bulunabilir. Bu taktirde cevap dilekçesi yerine geçer (İYUK.Dmd.48/3). Varsa itirazın dayandığı delilleri de gösterir ve dilekçesine ekler (İYUK.md.3/3). Gerekli itiraz harcı ile posta giderini öder. Mahkeme, itiraz dilekçesi sayılan bu dilekçeyi karşı tarafa tebliğ eder, karşı taraf da dilerse 30 gün içinde bu dilekçeyi cevaplandırır.

İtiraz dilekçesinin ve cevap dilekçelerinin karşı tarafa tebliğ edilmemesi halinde, İYUK.26. maddesi kıyasen uygulanarak, karşı tarafın tebligata elverişli yeni adresi bildirilinceye veya 7201 sayılı Kanun gereğince ilan tebligat isteğinde bulununcaya kadar dosya işleminden kaldırılır (210) (211) ve varsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden hükümsüz kalır.

Dosyanın işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir yıl içinde yeni adres bildirilmek suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği taktirde davanın - itirazın açılmamış sayılmasına karar verilir (İYUK.Dmd.26/3) ve bu kararlar diğer tarafa tebliğ edilir (İYUK.Dmd.26/4).

Kararı veren Danıştay veya mahkeme dosya tekemmül ettikten yani harç ve giderler tamamlandıktan, cevap dilekçesi verildikten veya cevap süresi geçtikten sonra dosyayı dizi listesine bağlı olarak itirazı inceleyecek mercie gönderir (İYUK.md.48/4).

(210) Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İtiraz ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar", agm., s.971; Hondu, Selçuk: "İdari Yargılama Usulünde İtiraz ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar", agm., s.54.

(211) Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 24.10.1989 gün ve E:1989/909 sayılı kararı: "2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 26. maddesinin 3. fıkrasında davacının gösterdiği adreste tebligat yapılmaması halinde yeni adresin bildirilmesini kadar dava dosyasının işlemiden kaldırılacağı ve varsa yürütmenin durdurulması kararın kendiliğinden hükümsüz kalacağı, 4. fıkrasında ise dosyaların işlemiden kaldırılmasına ait kararların diğer tarafa tebliğ edileceği hükme bağlanmıştır....karara karşı yapılan itirazın noksan posta pulu ücretinin istenmesi için davacıya gösterdiği adreste tebligat yapılmamış olduğundan dosyanın yeni adresi bildirilinceye kadar işlemiden kaldırılmasına...".

4.1.2.7. İtirazın Nedenleri:

İdari Yargılama Usulü Kanunu itiraz için belli nedenler göstermemiş ise de, aynen temyizde olduğu gibi, kararlara görev ve yetki, hukuka aykırı karar vermiş olması, usul hükümlerine uyulmamış bulunması bakımından itiraz edilebileceği tabiidir.

Ayrıca vakıaların değerlendirilmesinde ve delillerin taktirinde hata yapılmış olması, soruşturulmanın tam yapılmaması gibi maddi vakıalara ve sübuta ilişkin konularda itirazda yer alabilir.

4.1.2.8. İtirazın İncelenmesi:

a-)İtiraz incelenmesine katılamayacak olanlar

İtiraz üzerine davaya bakmakta olan bölge mahkemesi başkan veya üyelerinden biri, birkaçı veya hepsi red edilmişse, red istemi karara bağlanmadan red edilmiş olanların iştiraki ile dosyanın incelenmesine geçilemez. Red istemi, bölge idare mahkemesinde incelenirken red edilen başkan veya üyeler mahkeme heyetine katılamazlar (İYUK.md.57/2).

Tek hakimli mahkemede hüküm veren hakim, aynı davanın itiraz yoluyla bölge idare mahkemesince incelenmesinde bulunamaz (İYUK.md.45/6).

Aynı şekilde Danıştay'da itiraz üzerine dosyanın incelenmekte olan İdari Dava Daireleri Genel Kurulu ile Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu başkan ve üyeleri red edilmişse, aynen bölge idare mahkemelerinde olduğu gibi, red istemi karara bağlanmadan, red edilmiş olanların iştiraki ile itiraz isteminin incelenmesine geçilmemesi gerekir.

Diğer yandan 22.3.1990 gün ve 3619 sayılı Kanun ile değiştirilen Danıştay Kanunu'nun 17. maddesinin 4. fıkrasına göre İdari Dava Daireleri ile Vergi Dava Dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların itiraz yoluyla incelenmesinde bu dairelerde "hüküm müessir olacak hukuki işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunmuş veya karara katılmış olanlar" genel kurullarda bulunamazlar.

"Karara katılmış olmak" ibaresi açık ise de "hükme müessir olacak hukuki işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunmuş olmak" ibaresi kolaylıkla anlaşılabilecek derecede berrak değildir, hatta müphem ve karışlıktır diyebiliriz. Yürütmenin durdurulması isteminin kabulü veya reddi hakkındaki kararlara katılmak ise, bu bakımdan çok büyük bir önem taşıyor konusundayız. Çünkü "idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların

doğması” ve “idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması” şartlarının varlığı tartışılarak ve gerekçesi gösterilerek istem kabul veya red edilecektir. Başka bir deyişle adeta işin esası her bakımdan, özellikle hukuka uygunluk bakımından incelenecektir. Böyle olunca yürütmenin durdurulması isteklerinin incelenmesinde bulunmuş olan başkan ve üyeler, herhalde itiraz incelenmesi sırasında genel kurulda bulunamaz . Buna karşılık delillerin tespitinde, keşifte bulunmak veya bilirkişi tayin etmek, soruşturmak veya soruşturmayı derinleştirmek amacıyla ilgili yerlerden bilgi ve belgelerin istenmesine dair yazıları imzalamış olmak “hükme müessir olacak hukuki işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunmuş” olmak mıdır, hukuki işlem yapılmış olmak mıdır veya bu sayılanlar birer hükme müessir hukuki işlem midir? sorunlarına aslında olumlu cevap vermek icap eder. Biraz daha ihtiyatlı olmak gerektiği düşünülürse, o takdirde bu sorunları, her dosyanın içeriğine göre ayrı ayrı araştırıp değerlendirmek zorunluğu ortaya çıkar. Esasen kanun koyucu alt mahkemede karar veren hakimin, üst mahkemede itiraz incelenmesine katılmaması istenmiştir. Fakat Danıştay Kanunu’nun 17. maddesinde yapılan değişiklikle Danıştay dava dairelerinde bulunanların kurullara katılmalarını gerektiren haller çok genişletilmiş olduğu halde, 17. maddedeki hükmün tek hakim için konulmadığı gibi idari veya vergi mahkemeleri hakimleri için de söz konusu edilmiş değildir.

Halbuki tek hakimli mahkemede hüküm veren hakim, “hüküm verdiği” takdirde itiraz incelenmesinde bulunamamaktadır. “Hüküm veren hakim” ibaresi mutlaka olduğuna göre dava için soruşturma ve araştırma yapmış, delil tespitinde, keşifte bulunmuş, bilirkişi dinlemiş, yürütmenin durdurulması isteğini kabul veya red etmek suretiyle karara bağlamış ve fakat hüküm vermemişse, kendisi hakimlikte çekinmedikçe veya taraflarca red edilmedikçe, üst mahkemede itiraz incelenmesinde bulunabilecektir.

İtiraz incelemesinde katılacak tek hakimli mahkeme hakimi ile Danıştay Dava Daireleri başkan ve üyeleri arasında itirazı inceleyecek kurula katılma bakımından hangi nedenlerle böyle bir ayırım yapılmış olması anlamak imkansızdır. İYUK.45/6. maddesi ile Danıştay Kanunu’nun 22.3.1990 gün ve 3619 sayılı Kanun ile değiştirilen 17/4. maddesi arasında paralellik sağlanmalı, ayrıca “hükme müessir olacak hukuki işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunmuş olmak” gibi içine her türlü işlemin sokulabileceği çok genel bir hüküm yerine daha kolay uygulanabilir bir hüküm sevkedilmelidir.

b-)İtiraz incelemesinin evrak üzerinde yapılması

Kural olarak Danıştay ve idari yargı mahkemelerinde "yazılı yargılama usulü" uygulandığı için, inceleme evrak üzerinde yapılır. (İYUK.md.1/2) Bölge idare mahkemesi de bu kurala uygun olarak itiraz üzerine kararı veren mahkemece kendisine gönderilen dosyanın incelenmesini evrak üzerinde yapar. (İYUK.md.45/4) 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla Danıştay Dava daireleri tarafından verilen bazı kararlara karşı tanınan itiraz da Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulları'nca, kurala göre evrak üzerinde yapılır.

c-)İtiraz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması

Kural incelemenin evrak üzerinde yapılması olmakla beraber, taraflar istediği ve itiraz inceleyecek merciler karar verdiği (İYUK.md.17/2) veya itiraz inceleyecek merciler kendiliklerinden istedikleri (İYUK.Dmd.17/4) taktirde inceleme duruşmalı olarak da yapılabilir. Duruşma istisnadır. İncelemenin duruşmalı yapılabilmesi için itiraza konu kararın ilişkin bulunduğu dava; iptal ve on milyon lirayı aşan tam yargı davası veya tarhedilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı on milyon lirayı aşan vergi davası (İYUK.Dmd.17/1, Ek md.1) olmalıdır. 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla duruşma istenebiliyordu. Bu sınır, yapılan değişiklikle önce beş milyon liraya, (Ek Madde 1) ile de 1.1.1993 tarihinden itibaren on milyon liraya çıkarılmıştır.

Değişiklik kanunu ile itirazi inceleyecek mercilerin kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verme koşulları da değiştirilmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun davaların iki yüz bin lirayı aşan parasal sınıra sahip davalar olması gerekiyordu. Halbuki bu defa yapılan değişiklikle tarafların istemi ve davanın on milyon lira sınırını aşan dava olması kayıtlarıyla bağlı olmaksızın; taraflar istemese de ve dava çok cüz'i bir miktara ilişkin de olsa; itiraz mercileri, kendiliklerinden incelemenin duruşmalı olarak yapılmasına karar verebileceklerdir. (İYUK.Dmd.17/4, Ek md.1)

Duruşma isteği, itiraz veya cevap dilekçelerinde yapılabilir (İYUK.md.17/3). Kanunun aradığı parasal sınırın var olması halinde, davaların duruşmalı olarak incelenmesi isteğinin kabulü gerektiği halde (212) iptal davalarıyla parasal sınıra ulaşmayan tam yargı ve

(212) a-) "İkiyüzbin liranın üzerindeki vergi uyumsuzlukları ile ilgili davada duruşma isteğinin kabulü gerekir." Danıştay 7. Dairesi'nin 14.12.1984 gün ve E:1984/407;K:1984/2609 sayılı kararı, bkz. Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: age., s.45.

vergi davalarında itiraz incelemesinin duruşmalı yapılabilmesi için sadece istek yeterli değildir. Ayrıca mahkemenin de isteği uygun görüp karar vermesi lazımdır.

Duruşma yapılmasına karar verilince duruşma davetiyeleri, duruşma gününden en az otuz gün önce taraflara gönderilir (İYUK.md.17/5).

Duruşmalar açık olarak yapılır. Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hallerde, Mahkemenin kararı ile duruşmanın bir kısmı tamamı gizli olarak yapılır (İYUK.md.18/1). Duruşmaları başkan yönetir (İYUK.md.18/2). Taraflara ikişer defa söz verilir. Taraflardan yalnız biri duruşmaya gelirse onun açıklamaları dinlenir; hiçbiri gelmezse duruşma açılmaz, inceleme evrak üzerinde yapılır.

4.1.2.9. İtiraza konu olan kararın ve Dosyanın İncelenmesi:

İnceleme, dava dilekçelerinin ilk incelemesinde izlenecek sırayı gösteren İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun değişik 14/3. maddesindeki sıra ile yapılır.

a-)Görev ve yetki yönünden inceleme

Mahkemelerin görevi kamu düzeni ile ilgili olduğundan taraflar görev bakımından herhangi bir itirazda bulunmamış olsalar bile, mahkeme işi bu yönden inceler. (213)

Miktar itibarıyla tek hakim tarafından çözümlenmesi gereken davanın, mahkemece kurul olarak görülüp karara bağlanması, görev bakımından aykırıdır. (214)

(213) İdari yargıda görev ve görev uyumsuzlukları hakkında fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk:

"Danıştay, İdari mahkemeler, Vergi Mahkemeleri arasında Ortaya Çıkan Görev Uyumsuzlukları", *Danıştay Dergisi*, c.15, S.56-57, 1985,s.13-34; Duran, Lütfi: agm., s. 68-70; Dinçer, Güven: "İdari Makamlar arasında Görev ve Yetki Uyumsuzluğu", *Yızyıl Boyunca Danıştay 1868-1968, Ankara 1968, s.811-824; Çokar, Zühal: "Genel Olarak Görev ve Yetki Konusu", İdare Hukuku ve İlimleri dergisi (İHİD), C.6, S.1-3, Aralık-1985, s.43-64.*

(214) "Miktarı yetmiş beş bin lirayı geçmeyen ve ceza tarh işlemine karşı açılan davanın vergi mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümlenmesi gerekirken, vergi mahkemesi görevi dışında çözümlenmiş olması kanuna uygun değildir.", *Danıştay 3. dairesi'nin* 7.6.1984 gün ve E:1984/268;K:1984/2016 sayılı kararı. bkz.Doğan, ali Abdullah-Cemil Alver: *age*,s.82. ".....uyumsuzluk konusunu teşkil eden vergi ceza toplamı 75.000 lirayı geçmediği cihetle uyumsuzluğu çözümlenmekle tek hakim görevli bulunmasına rağmen uyumsuzluğun vergi mahkemesince çözümlenmesinde görev yönünden kanuna uyarlık görülememiştir.....temyiz isteğinin kabulü ile Vergi Mahkemesince verilen kararın bozulmasına...." *Danıştay 3. Dairesi'nin* 19.1.1984 gün ve E:1983/2028;K:1984/136 sayılı kararı.

Davaya görevsiz hakim olarak bakılması halinde bölge idare mahkemesi kararı bozarak dosyayı geri gönderir. Bölge idare mahkemesinin bu kararı kesindir, karara karşı ısrar hakkı yoktur. (İYUK.Dmd.45/5) Görevli kılınan mahkeme davaya bakmak zorundadır .Görevsizlik kararı veremez. (215) 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle önce bölge idare mahkemesi görevsiz hakim tarafından bakılmış davaya ilişkin karar bozduktan sonra dosyayı geri gönderemiyor, her türlü soruşturma, araştırma ve incelemeyi yapıp dosyayı karara bağlıyordu.

Uyuşmazlığın miktar itibariyle mahkemece kurul halinde incelenerek çözülmesi gerekirken tek hakim tarafından çözülmesi de görev bakımından kanuna aykırıdır. (216)

Bu bakımından "karar itiraz üzerine bölge idare mahkemesince öncelikle karara esas dava konusunun 2576 sayılı yasanın 7. maddesinde sayılan konulara girip girmediğinin araştırması, girmesi halinde işin esasına inilerek uyuşmazlığın kesin bir çözüme bağlanması, aksi halde daha işin başında itiraza konu kararın usulden bozularak dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesi-gerekmektedir.(217)

İdari sözleşmelerde tarafların sözleşme ile yetkili mahkemeyi belirleyebilme hakları hariç, diğer bütün hallerde mahkemelerin yetkisi de kamu düzeni ile ilgilidir. (İYUK.md.32) Bu bakımdan taraflar yetkisizlik itirazından bulunmamış olsalar bile mahkeme, davanın her aşamasında yetki konusunu kendiliğinden dikkate alır. 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle önce eğer taraflarca ilk derece mahkemesinde yetkisizlik itirazı yapılmamış ise, itirazın aşamasında artık yetkisizlik itirazında bulunulamıyordu (İYUK.md.43 eski 5. fıkra). Böyle olunca da bölge idare mahkemesinin ; kamu düzeninde olmasına rağmen,yetki konusunu,usulüne uygun bir itiraz var olmadıkça kendiliğinden incelemesi söz konusu değildi. Kanunun, bu düzenleme ile yetki konusunda bir tür "iptidai itiraz" yarattığı görüşü ileri sürülmekteydi. (218) Aslında bu hal, yetkinin kamu düzeninde olması kurallarının istisnasını oluşturmaktaydı. Başka bir deyişle İYUK.md.43. maddesinin eski 5. fıkrası hükmü karşısındaki yetki, idari yargımızda ilk derece mahkemelerinde kamu düzeninde idi, ama taraflar mahkemenin yetkisini kabul edip itirazda bulunmamışlarsa artık

(215) Yenice, *Kazım-Yüksel esin: age. s.706.*

(216) *Danıştay 4. Dairesi'nin 26.10.1989 gün ve E:1989/1444K:1989/3716 sayılı kararı.*

(217) *Danıştay 10. Dairesi'nin 28.11.1989 gün ve E:1983/1125K:1983/2428 sayılı kararı.*

(218) *Duran, Lütfi: age. s.706.*

üst derece mahkemesinde itiraz konusu yapamıyorlar ve üst derece mahkemesi de kendiliğinden mahkemenin yetkili olup olmadığını inceleyemiyordu, yani yetki bu halde istisnaen kamu düzeninde değildi. Bu bakımdan değişiklik yerinde olmuştur.

İlk derece mahkemesinde yapılan yetkisizlik itirazın reddine ilişkin karara tek başına itiraz edilemez. (219) Bu red kararına nihai kararlar birlikte itiraz edilmişse , bölge idare mahkemesi konuyu inceler. Kararı veren mahkemeyi yetkili görürse bu konudaki itiraz red ile diğer itiraz nedenlerini ve dosyayı incelemeye devam eder. Karar veren mahkemeyi yetkili görmezse itiraz kabul ile verdiği kararı ilgili mahkemelere yani yetkisiz ve yetkili olduklarına karar verdiği mahkemelere bildirir, taraflara da tebliğ eder. (İYUK.md.43/2) Dosyayı geri gönderir. (İYUK.Dmd.45/4) Bölge idare mahkemesinin yetki konusunda verdiği karar kesindir (İYUK.md.43/3), aleyhinde herhangi bir kanun yoluna başvurulamaz. Yetkili kılınan mahkeme; davaya bakmak zorundadır. Yetkisizlik kararı veremez. (220)

Görevsiz mahkeme, yetki uyuşmazlığı çıkaramaz. (221)

b-)Merci tecavüzü bakımından inceleme:

Kanunlarımızda bazıları idarenin idari işlemlerine karşı idari yargı mahkemelerine veya Danıştay'a başvurulmadan yani idari dava açılmadan önce, bu işlemlerin idari itiraz konusu yapılarak ikinci derecede tetkik merciler olarak Avukatlık Kanunun çeşitli maddelerinde Türkiye Barolar Birliğini veya Adalet Bakanlığını; Belediye Kanunun, belediye meclislerinin kesin kararlarına karşı İl İdare Kurullarını göstermiştir. (222)

Bu mercilere başvurulmadan idari dava açılmış olduğu itiraz inceleme aşamasında anlaşılırsa, merci tecavüzü dolayısıyla önce karar bozulur, sonra dosya ait olduğu mahkemeye gönderilir. Mahkeme de dosyayı görevli merciine gönderir.

(219) Danıştay 5. Dairesi'nin 23.3.1989 gün ve E:1989/498;K:1989/560 sayılı kararı.

(220) Yenice, Kazım-Yüksel eslin: age.,s.706.

(221) Danıştay 3. Dairesi'nin 6.2.1986 gün ve E:1986/52;K:1986/383 sayılı kararı.

(222) Bu konu hakkında fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel eslin: age.,s.442-455..

c-)Ehliyet yönünden inceleme

Genellikle "ehliyet" deyiminden davacı ve davalı olabilme ehliyeti anlaşılmaktadır. İdari yargıda kural olarak idare davalı (223), gerçek ve tüzel kişiler ise davacıdır. Kanun yollarına veya kararlara karşı başvuruna bakımından ehliyet ise idare de dahil olmak üzere bütün taraflara bakımından söz konusudur (224). İtiraz incelemesinde, ehliyet, hem dava ehliyeti, hem de itiraz yoluna başvurabilme ehliyet yönlerinden ele alınacaktır.

İtiraz, ehil olmayanlar tarafından yapılmışsa, itirazın reddi gerekir. Eğer dosya bölge idare mahkemesine geldikten sonra veya dosyanın incelenmesine başlandıktan sonra itiraz hakkında henüz karar verilmeden tarafların kişilik veya niteliğinde ölüm veya herhangi bir nedenle değişiklik olursa, davayı takip hakkı dolayısıyla itiraz hakkı kendisine geçerin başvurmasına kadar, ölüm halinde mirasçılar hakkında takibin idarece yenilenmesine kadar işlemiden kaldırılacağı için (İYUK.md.26/1) itirazın incelenmesi durur.

d-)İdari davaya konu olacak kesin ve yürütmesi gereken bir işlem olup olmadığının incelenmesi:

İdari davalar idari işlemlere karşı açılır. İdari işlem, idarenin idare hukuku esaslarına dayanarak yaptığı işlemidir ve tek taraflı bir tasarruftur. (225) İdari işlem, bir idari karara dayanır. (226) Ancak dava açabilmek için idarenin aldığı idari kararın varlığı yeterli değildir. Bu kararın kişiler hakkında hukuki sonuç doğurması, kesin ve yürütmesi gereken bir karar,eski deyimini ile kat'i ve icrai bir karar olması lazımdır. İdari işlemin kesin olması iki anlama gelebilir. Biri idari işlemin iptal davasına konu olabilmesi için işlemin uygulamaya hazır, tamam bir işlem olması, diğeri de işleme karşı denetim yollarının kaldırılması anlamında kesinliktir. Burada söz konusu olan kesinlik, idari işlemin uygulanması anlamında kesinliktir. Burada söz konusu olan kesinlik idari işlemin uygulanması zorunlu, eski deyimini

(223) Kural olarak diyoruz. Çünkü vergi uyumazlıklarında idare de davacı olabiliyor. Örneğin götüren matrah takatlerine karşı idare (defterdarlık); belediye, ticaret ve sanayi odası ve varsa mesleki teşekküllü hasım göstererek dava açar. bkz. Danıştay 3. Dairesi'nin 4.3.1987 gün ve E:1986/1004;K:1987/616 sayılı kararı.

(224) Bu konuda fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel esin: age.,s.442-455

(225) Yıldızhan Yayla, idari işlemler "İdarenin, tek yanlı olarak kişiler hakkında sonuç doğuran işlemlerine idari işlem adı verilir" diye tanımlanmaktadır. bkz. Yayla, Yıldızhan: İdare Hukuk-1, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Baskı,s.87, İstanbul 1990.

(226) İlhan Özyay, idare içinde yer alan makam ve mercilerin işlem niteliğindeki kararlarını "idari yaptırım" olarak adlandırılmaktadır. bkz. İdari Yaptırımlar,s.40, İstanbul 1983.

ile lazımül icra olmasıdır. (227) Yine “kesin” deyiimi ile mevzuatın bu idari karara karşı idare mahkemesinden başka bir inceleme mercii göstermemiş olması anlaşılmaktadır. (228) “Yürütülmesi gereken işlem” ise böyle bir karar almaya yetkili idari makam tarafından alınan ve kendiliğinden yürütülebilme, uygulanabilme niteliğinde olan karardır. Bu bakımdan yürütülmesi gereken işlemin dayandığı karar alınmadan önce hazırlık aşamasında yapılan işlemler, yazışmalar, yazılar yürütülebilir işlem değildir. Aynı şekilde soruşturmalar, istişari mütalaalar, idarenin ikaz, direktif ve ihtar mahiyetindeki tasarrufları, projeler, tavsiye kararları, onayı gerektiren ve henüz kesin şeklini almamış kararlar, görüş belirten kararlar, uygulama ile ilgili kararlar yürütülebilir karar sayılamazlar ve dava konusu olmazlar. (229)

İdari davaya konu olacak kesin ve yürütmesi gereken bir işlem olup olmadığının incelemesi, 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 14. maddesinde yapılan değişiklik ilk inceleme konuları arasında alınmıştır. (230) Aslında idari davanın temel şartlarından olan “kesin ve yürütmesi gereken işlem” in var olup olmadığı her davada incelenen bir konu olmakla beraber uygulamada genellikle ilk inceleme aşamasında ele alınmıyordu.

İtiraz incelemesinde de işin esasına girmeden önce idari dava konusu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı araştırılacaktır. Ancak bu inceleme kanaatimce idari işlemin unsurlarını kapsayacak, idari işlemin varlığına inhisar edecektir. Unsurlar bakımından inceleme esasa girilince yapılacaktır.

Bundan başka itiraza konu kararın da daha önce değindiğimiz gibi nihai bir karar olması gerekir. Bu nedenle ara kararı ile dilekçenin red kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulursa, itiraz istemi incelenmeden red edilir.

(227) Tan, Turgut: “İdarenin Kesin İşlemleri ve 5917 sayılı Kanun Uygulaması”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.2,S.4, aralık-1969, s.109.

(228) Sarica, Ragıp: *İdari Kaza*, cilt1, İstanbul 1949, s.19.

(229) Fazla bilgi için bkz. Gözübüyük, A. Şeref: *Türkiye’nin İdarî yapısı*, İkinci baskı, Ankara 1971, s.291,293-297; Gözübüyük, A. Şeref-Tekin Akalhoğlu: *Yönetim Hukuku*, a.g.e., a.234-250,261-262; Gözübüyük, A. Şeref: *Yönetsel Yargı*, a.g.e., s.104vd; Sarica, Ragıp: *İdari Kaza*, İstanbul 1942, s.11-13, s.17-38

(230) 3622 sayılı *Değişiklik Kanunu* gerekçesi, bkz. TBMM. dönem:18, Yasama yılı:2, (S.Sayı:120), s.2.

e-)İtirazın süresinde yapılıp yapılmadığının incelenmesi:

5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra itiraz isteminin süresinde yapılıp yapılmadığının itiraza konu kararı veren mahkeme veya Danıştay Dava Dairesi tarafından inceleneceğini, itirazın süresinde yapılmadığı takdirde itirazın isteminin red edileceğini, red kararına karşı ilgililerin (yedi gün) içinde temyiz yoluna başvurabileceklerini (İYUK.md.45/3, Dmd.48/6) yukarıda (4.1.2.5.- İtirazın süresinde yapılıp yapılmadığının incelenmesi) başlığı altında açıklamıştık.

Bu bakımdan itiraz isteminin süresinde olup olmadığı hakkındaki gerekli inceleme hem ilk derece, hem de temyiz yoluyla ikinci derece merciler tarafından yapılarak sonuçlandırılmış olduğundan, artık itiraz merci tarafından yeniden ele alınmasına lüzum yok gibi görünürse de süre, idari yargıda kamu düzeni ile ilgili ve "hak düşürücü" nitelikte olduğu için ve mahkemenin davayı sonuçlandıran kararı da henüz kesinleşmediğinden davanın her aşamasında bölge idare mahkemesinde Danıştay Dava Daireleri Genel Kurullarında, taraflar ileri sürmeseler bile itirazın süresinde yapılıp yapılmadığının kendiliğinden incelenmesi gerekir. Çünkü teorik de olsa, itirazın süresinde yapılmamış olduğu, bütün incelenmelere rağmen gözden kaçmış olabilir. Bu halde, süresinde yapılmayan itiraz istemi, bu defa itiraz merciince red edilir. Ancak bu red, kanaatimce yeni bir sorun ortaya çıkarabilir. Daha önce açıklandığı gibi 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla İdari Yargılama usulü Kanunu'nda değişiklik yapılmadan evvel itiraz dilekçesi; süresinde verilsin veya verilmesin; kararı veren mahkemece karşı tarafa tebliğ edilir ve karşı taraf, karara süresinde itiraz etmemiş olsa bile itiraz dilekçesinin kendisine tebliği tarihini izleyen günden itibaren (otuz gün) içinde düzenleyeceği cevap dilekçesinde verilmemiş ise karşı taraf tebliğ edilmeden red olunduğundan bu suretle süresinde verilmemiş bir itiraz dilekçesi üzerine, süresinde itiraz etmemiş olduğu için itiraz hakkında kaybetmiş olan taraf bakımından yeni bir itiraz hakkı doğmamaktadır.

Eğer süresinde verilmeyen itiraz dilekçesi, bir yanlış sonucu süresinde verilmiş kabul edilerek karşı tarafa tebliğ edilir ve itiraza konu karara evvelce süresinde itiraz etmemiş olan taraf da otuz gün içinde cevap dilekçesinde itirazda bulunursa, ortaya çözümlenmesi gereken bir sorun çıkmış olur. Gerçekten de itirazı inceleyecek merci tarafından yapılan inceleme sırasında itirazın süresinde yapılmamış olduğu saptanarak red edilirse,

itiraz dilekçesinin kendisine tebliğ üzerine itiraz hakkını yeniden kazanan tarafın cevap dilekçesinde yapmış olduğu itirazın da red edilip edilmeyeceği idari yargılama usulünde açıklanmamıştır. Bu konuda farklı düşünceler ileri sürülebilir. Örneğin karara süresinde itiraz etmeyen tarafa, diğer tarafın itiraz dilekçesinin tebliği üzerine kanun, cevap dilekçesinde yeniden itirazda bulunabilmek hakkı tanıyarak itiraz edebilmesi için genel 30 günlük süre dışında tekrar bir 30 günlük süre vermiş ve cevap dilekçesinde itirazda bulunduğu takdirde dilekçesinin "itiraz dilekçesi" yerine geçeceğini belirtmiştir (İYUK.md.45/3,48/3). Bu bakımdan cevapla tanınan itiraz hakkı kazanılmış bir haktır. İtiraz dilekçesi yerine geçen cevap dilekçesi süresinde verilmişse, bu itiraz artık bağımsız bir itirazdır ve karşı tarafın itirazına tabi olamaz denebilir. Biz ise: Evvelce karara süresinde itiraz etmeyen taraf, itiraz hakkını kaybetmiş ve karar, onun bakımından kesinleşmiştir. Tekrar itirazda bulunabilmek hakkının varlığı, diğer tarafın geçerli yani kararın tam kesinleşmesini durduracak olan itirazda bulunmasına bağlıdır. Eğer itiraz süresinde değilse yani geçersizse karar her iki taraf için de kesinleşmiş olacaktır ki, bu durumda itiraz dilekçesinin tebliği üzerine itiraz hakkını yeniden kazanan tarafın yapmış olduğu itirazın da, asıl itirazla birlikte reddi gerekecektir diye düşünmekteyim. Başka bir deyişle her iki itirazından birincisi süre aşımından, ikincisi ise itiraz hakkının doğmamış olmasından dolayı red edilmelidir kanaatindeyim. Danıştay ise her iki başvurunun da süresinde reddi gerektiği görüşündedir. (231)

f-)Husumet yönünden inceleme:

Husumet yönünden inceleme,dava dilekçesi verildiği zaman yapılmaktadır (İYUK.Dmd.14/3-f). Dava hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılmışsa, gerçek hasım tespit edilerek dava dilekçesi ona tebliğ olunur (İYUK.Dmd.15/1-c). Gerçek hasımın tespiti, idari yargı yerine aittir. (232)

Husumet sorunu yargılamanın her aşamasında inceleme konusu yapılabilmektedir. Hasım gösterilmesinde yanlışlık veya noksanlık, davanın hangi aşamasında tespit edilirse edilsin, o aşamada dava dilekçesi gerçek hasma tebliğ olunur (İYUK.Dmd.14/6). Eğer bu durum itiraz incelemesi sırasında meydana çıkarsa, aynı şekilde davanın gerçek hasma

(231) Danıştay 5. Dairesi'nin 10.3.1988 gün ve E:1988/101;K:1988/713 sayılı kararı.

(232) Yenice, Kazım-Yüksel Esin: a.g.e, s.500.

Danıştay 3. Dairesi'nin 4.3.1984 gün ve E:1984/1004;K:1987/616 sayılı kararı; "Götlürlü matrah taktirlerine karşı defterdarlıkça açılan davalarda belediye, ticaret ve sanayi odası ve varsa mesleki teşekkül hasım olarak gösterilir.

yöneltilmesi gerekir. Gerçek hasmın davaya katılması davanın bulunduğu aşamadan itibaren olmamalıdır. Aksi halde savunma hakkı kısıtlanmış olur. Bu bakımdan gerçek hasma; dava dilekçesi hakkında savunmalarını vermek ve savunmasını doğrulamak üzere ibraz etmek veya toplamak istediği delillerin ibrazına ve toplanmasına imkan sağlamak, usule ilişkin isteklerini yerine getirmek suretiyle, savunma hakkını kullanmak gerekir.

Ölen kimse hasım gösterilerek itiraz isteminde bulunulamaz. (233)

g-)Dosyanın tekemmül edip etmediğinin incelenmesi:

Kural olarak; dilekçelerin İYUK.3. maddesine göre düzenlenmesi (İYUK.md.45/3, Dmd.48/1), dilekçeye dava konusu kararın ve belgelerin asılları ve örneklerinin eklenmesi, İYUK.6/4 maddesine göre noksan harç ve posta giderlerinin tamamlanması, İYUK.16. maddesine göre dilekçelerin karşılıklı tebliği, cevapların alınması, İYUK.5. maddesine göre aynı dilekçe ile aynı şahsa ilgilendiren birden fazla işlem aleyhine veya birden fazla şahsı ilgilendiren işlemten dolayı dava açma şartlarının var olup olmadığı, nihayet itiraz dilekçesinin İYUK.45/3. ve 48/3. maddeleri gereğince karşı tarafa tebliğ edilmesi, cevabının alınması gibi hususların, kararı veren mahkemeye tekemmül ettirerek dosyanın itiraz merciine gönderilmesi gerekmektedir. Bununla beraber itiraz mercii, dosyayı bu bakımlardan da inceler. Örneğin tebligata rağmen eksiksizlikler süresinde tamamlanmamışsa, itirazı red eder (İYUK.md.45/3, Dmd.48/1). Keza itiraz incelemesinde esas dosyanın da tekemmül edip etmediğine bakılır. Eğer dosya tekemmül etmeden karara bağlanmışsa karar bozularak dosya ait olduğu mahkemeye gönderilir.

h-)İtirazın esasları incelenmesi:

İdari yargı mahkemeleri bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeyi kendiliklerinden yaparlar. (234) Bölge idari mahkemesi de, itiraz üzerine ilk derece mahkemeleri tarafından tekemmül ettirerek kendisine gönderilen dosyaları, maddi vakıalar

(233) Danıştay 3. dairesi'nin 26.12.1984 gün ve E:1984/4998;K:1987/3570 sayılı kararı.

(234) Kendiliğinden Soruşturma İlkesi hakkında fazla bilgi için bkz. Zabunoğlu, Yahya: "İdari Yargılama Usulü: Genel İlkeler ve Pozitif Düzenlemeler", İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu (Ankara 10-11-12 Haziran 1982), Ankara 1982, s.96-97,87-101.

hakkında edinilen bilginin yeterli olup olmaması bakımından incelerler. Eğer bilgiler yeterli değilse mahkeme gerekli inceleme ve tahkikatı bir ilk derece mahkemesi gibi kendisi yeniden yapar. Lüzum gördüğü evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden ister. Bu konudaki kararların ve isteklerin ilgililerce yerine getirilmesi mecburidir (İYUK.md.20/1). Mahkeme gerek gördüğü hallerde delil tespiti veya keşif yapar, bilirkişi incelemesi yaptırır.

Mahkeme maddi vakıalar hakkında edinilen bilgi ve belgeleri yeterli görür veya itiraz sadece hukuki noktalara ilişkin olursa veya itiraz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi imkanı varsa işin esası hakkında yeniden karar verir. (İYUK.md.45/4) Ancak kanunda belirtildiği şekilde "itirazın hukuki noktalara ilişkin" olması halinde mahkemece her zaman işin esası hakkında karar vermek mümkün olmayabilir. "Hukuki noktaların" tam anlaşılabilmesi maddi vakıaların tam bilinmesine veya delillerin isabetle değerlendirilmiş olmasına bağlıdır. Bu nedenle itiraz hukuki noktalara ilişkin olduğu halde vakıaların araştırılması, soruşturmanın derinleşmesi gerekebilir. Bu taktirde maddedeki bu kayıt yetersizdir. (235)

Mahkeme, kararın usul hükümlerine uyulmamış olup olmaması bakımından da inceler. Eğer zorunlu usul hükümlerine uyulmamış ise kararı bozar. (236) Örneğin; kararın hakimlerinden biri tarafından imzalanmamış olması (237) gibi.

Bölge idare mahkemesinin kararları kesindir; bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (İYUK.md.45/5). (238) Ancak 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle bölge idare mahkemesinin itiraz üzerinde verdikleri kararlar hakkında, bir defaya mahsus olmak üzere, kararın tebliğ tarihinin izleyen on beş gün içinde taraflarca kararın düzeltilmesi istenebilir (İYUK.Dmd.54).

(235) Yenice, Kazım-Yüksel Esin; a.g.e., s. 717-718.

(236) Danıştay 5. Dairesi'nin 23.5.1985 gün ve E:1984/434;K:1984/3007 sayılı kararı: "Ara kararına verilen sürenin dolması beklenilmeden ve henüz idarece bir cevap verilmeden davanın karara bağlanması yerinde olmadığından zorunlu usul hükümlerine aykırı kararın bozulmasına."

(237) Danıştay 9. Dairesi'nin 17.11.1985 gün ve E:1985/434;K:1986/3007 sayılı kararı: "Mahkeme üyelerinden birisi tarafından imzalanmayan karar temyizden incelenemez".

(238) Danıştay 3. Dairesi'nin 25.4.1985 gün ve E:1985/1322;K:1985/307 sayılı kararı: "Bölge idare mahkemesinin- İtiraz üzerine- verdiği kararlar kesin olduğundan vakfi temyiz istemlerinin incelenmeksizin reddine....".

Danıştay 3. Dairesi'nin 26.6.1984 gün ve E:1984/590;K:1984/2245 ve 21.9.1984 gün ve E:1984/693;K:1984/2489 sayılı aynı içerikteki kararları.

4.1.2.10. Karşı Dava:

İtiraz dosyasının oluşması aşamasında ortaya çıkan bir başka husus da, karşı itiraz hakkının doğmasıdır. Yani bir tarafın normal kanuni süresinde itiraz etmesi halinde, itiraz süresi geçmiş olsa bile kanun diğer tarafa, itiraz dilekçesinin tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde karşı itiraz hakkı tanımıştır. Buna uygulamada karşı dava denilmektedir. Ancak, karşı itiraz dilekçesinin diğer tarafa tebliğ edilip edilemeyeceği konusunda, ilgili maddede bir açıklık bulunmamaktadır.

4.1.2.11. İtiraz Dilekçesi Örneği:

BÖLGE İDARE MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA

Davacı : Adı, Soyadı ve Adresi.
Vekili : Av.....
Davalı : Vergi Dairesi Müdürlüğü
Vergi ve Cezanın :
Nev'i :
Miktarı :
Yılı :
Kararın Tebliğ Tarihi :/...../19.....
Hesap Numarası :
Davanın Konusu : (Yapılan tarhlyat ve vergi mahkemesi aleyhte verilen kararın bozulması istemi belirtilecektir.)
Dava ve Hukuki Nedenler : (Burada, dava dilekçesinden söz edilerek, ayrıntılı bir açıklama yapılmayabileceği gibi istenilirse, aynı hususlar yeniden belirtilebilir.)
Sonuç : (Dilekçe de belirtilen delil ve iddialar karşısında vergi mahkemesinin hem usul hükümlerine, hem de hukuka aykırı olan kararın gösterilen nedenler ışığında bozulması talep edilir.)

...../...../.....
Adı-Soyadı
İmza

4.1.2.12. İtirazdan Vazgeçme:

Mahkemece bir karar verilmeden, daha doğrusu itiraz hakkı doğmadan itirazdan vazgeçilemez. Ancak karar verildikten sonra taraflar bu karara karşı itiraz hakkından vazgeçebilirler veya itiraz dilekçesini verdikten yani itiraz hakkını kullandıktan sonra itiraz, bölge idare mahkemesince karara bağlanuncaya kadar yine itirazlarından vazgeçebilirler.

İtirazdan vazgeçme mahkeme başkanlığına verilen dilekçe ile olur.

İYUK 45/3 ve 48/3 maddeleri gereğince bir tarafın itiraz dilekçesi kendisine tebliğ edilen taraf, süresinde itiraz etmemiş olsa bile, cevap dilekçesinde itirazda bulunabilmekte ve bu dilekçesi yerine geçmekteydi. İlk itirazda bulunan tarafın itirazından vazgeçmesi, bu itiraz üzerine itiraz süresini geçirmiş olduğu ilk itiraz eden tarafın itirazda bulunmuş olan tarafın itirazını etkilemez. Evvelce ilk itiraz eden tarafın itirazını süresinde yapmamış olması halinde, bu itiraz geçersiz olduğu için cevap dilekçesinde itiraz eden tarafın itirazının da, asıl itirazla birlikte reddi gerekeceği kanaatını ileri sürmüştük. Burada ise durum farklıdır. Çünkü ilk itirazı yapanın itirazı geçerlidir. Bu itiraz üzerine diğer tarafın yaptığı itiraz da geçerli ve bağımsız bir itirazdır, bu yüzden incelenmesi gerekir.

İtirazdan vazgeçen, kararı kabul etmiş olur.

4.1.2.13. İtiraz Kararını Yerine Getirilmesini Durdurmaz:

İdari Yargılama Usulü Kanunu gerek ilk şekilde, gerek 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla bu kez yapılan değişiklikte her ne kadar itiraz “mahkeme kararlarının yürütülmesini durdurmaz” demekle ise de burada söz konusu olan İYUK 27. maddesindeki idari işlemin durdurulması değil, mahkeme tarafından verilen kararın infazının durdurulmasıdır. İtiraz kararını yerine getirilmesini durdurmaz. Ancak itiraza incelemeye yetkili bölge idare mahkemesi teminat karşılığında kararın yürütülmesinin durdurulmasına karar verebilir (İYUK md.52/1). Mahkeme teminat almadıkça durdurma kararı veremez. Ancak adli yardımdan yararlananlar ile idareden teminat alınmaz (İYUK md. 52/3).

Teminat hakkında Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu’nun 96-100 üncü maddeleri hükmü uygulanır. (İYUK md. 31/1).

Nelerin teminat olarak verilebileceği HUMK 96. Maddesinde gösterilmiştir. Bunlar nakit, sehim, tahvilat, gayrimenkul rehni, muteber banka kefaleti, noterden onaylanmış senetle kefalet’tir.

Teminat olarak verilmesi gereken “nakit”, Türk parasıdır. Kesin miktarı, bölge idare mahkemesince takdir edilerek saptırılır. Yabancı paralar teminat olarak kabul edilmez.

“Sehim” (239), bir şirketin başkalarına devri kabil olmak üzere çıkardığı hisse senetleridir.

“Tahvilat” (240), anonim şirketlerin ve mali müesseselerin tedavülü kabil olmak üzere çıkardıkları borç senetleridir. Her türlü esham ve tahvilat teminat olamaz. Ancak mahkemelerin kabul edeceği esham ve tahvilat, teminat olarak verilebilir. Mahkeme, kuvvetli bir ihtimalle kıymetini koruyacak olan esham ve tahvilatı tam kıymetleriyle değil, kıymetlerinin bir kısmı ile teminat olarak kabul etmelidir.

“Gayrimenkul rehni”, Medeni Kanunu’muzun 765 ve müteakip maddelerinde düzenlenmiştir. Mahkeme gayrimenkulün kıymetini, takdir edilen kıymet ile değil, satılması halinde edeceği muhtemel kıymet üzerinden teminat olarak kabul edebilir.

“Banka kefaleti” nin muteber olup olmadığının takdiri yine bankaya aittir.

“Noterden onaylı senetle kefalet” in bugün için kabul edilebilir bir teminat olduğu şüphelidir. Çünkü noter, kefilin mali gücünü değil, imzanın kefile ait olduğunu onaylamaktadır. Kaldı ki kefilin mali gücü onaylanmış olsa bile, onay, imza tarihindeki mali güce ilişkin bulunması itibarıyla de yeterli bir teminat olup olmadığının iyice değerlendirilmesi gerekir.

Kanunda yazılı olmayan bir teminatın mahkemece kabul edilmemesi görüşünde olanlar bulunduğu gibi kanunda yazılı bulunmamasına rağmen “menkul rehni”nin de teminat olabileceği görüşünde olanlar vardır. (241)

İtiraz edenin hangi teminatı göstereceğini mahkeme tayin eder. Ancak teminat göstermekle yükümlü tarafın önerdiği teminatı mahkeme kabul edip etmemekte serbesttir.

Mahkeme teminat karşılığı kararın yerine getirilmesinin durdurulmasına karar verirse, bu karar itiraz incelemesi sonuna kadar geçerlidir.

(239) Türk Ticaret Kanunu Madde 399-419

(240) Türk Ticaret Kanunu Madde 420-433

(241) Business görüşler ve teminat hakkında fazla bilgi için bkz. Belgesay, Mustafa Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C.1, İkinci Tabı, İstanbul 1939, s.259-262, Kuru, Baki-Ramazan Arslan-Ejder Yılmaz: age., s.419-422

İYUK.52/1. maddesine göre temyiz aşamasında verilen “Mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması kararı” ile İYUK 27. maddesi gereğince dava açılması üzerine verilen “idari işlemin yürütülmesinin durdurulması kararı”nı birbirine karıştırmamak gerekir. “İdari işlemin yürütülmesinin durdurulması” hakkındaki istem üzerine verilen karara karşı İYUK md. 27/12 gereğince itiraz edilebildiği halde “mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması” istemi hakkında verilen karara itiraz edilmez.(242) (243)

4.1.3. TASHİHİ KARAR (KARAR DÜZELTME) (244)

4.1.3.1. Kavram Ve Gelişimi:

Kanun yollarından biri “kararın düzeltilmesi” yoludur. Kararın düzeltilmesi yolu ile belli bir süre içinde ve kanunda belirtilen nedenlerden dolayı “nihai” olarak verilmiş bir yargı kararının yeniden gözden geçirilmesini ve muhtemel sakatlıkların önlenmesi sağlanır. İYUK “kararın düzeltilmesi” deyimini kullanmaktadır. HUMK’nda “tashihi karar”, öğretide “karar düzeltme” deyimleri de kullanılmaktadır.

Kararın düzeltilmesi yolu, Türk hukukunun geliştirdiği ve Türk hukukuna has bir kanun yoludur (245) .Buna benzer bir usulün İsviçre Federal Mahkemesi Önünde Uygulanacak Hukuk Yargılama Yöntemi Kanununda yer aldığı ileri sürülmüştür (246) .Fakat İsviçre’de uygulanan bu yol “kararın düzeltilmesinden çok, nedenleri genişletilmiş bir “yargılamanın yenilenmesi” yoluna benzemektedir.(247)

-
- (242) Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu’nun 11.1.1991 gün ve Y.D. İtiraz No:1991/5 sayılı kararı, bkz. Danıştay Dergisi, Yıl 22, S.82-83, 1992, s.157-159
- (243) Bkz. Temyizde Yürütmenin Durdurulması konusuna
- (244) K. Demircioğlu, *Hukukta Tashihi Karar*, 1945; İ.H. Karafakih, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 1952; BE.DE., Gürdoğan, *Tashihi Karar Müessesesi*, *Ord. Prof. Ahmet Arsebük’ün Aziz Hatırasına Armağan*, 1958, s.286; A.Ş. Gözübüyük, *İdari Yargıda Kararın Düzeltilmesi*, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, cilt XX., Sayı 4, s.145; Kuru-Arslan-Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 1986, s.487; N. Bilge, *Türk Yargısında Karar Düzeltme Yoluunun Tarihi Gelişimi ve Hukuki Değeri*, Yargıtay Yüzüncü Yıldönümü Armağanı, 1968, s.273; N. Bilge, *Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme*, 1973.Yenice, Kazım-Yüksel, Esin: *İdari Yargılama Usulü*, Ankara 1983, sy. 742vd., sf. 89 vd.
- (245) İ.H. Karafakih, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 1952, s.262; T.Taner, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, 1955, s.403; BE.DE., Gürdoğan, *Tashihi Karar Müessesesi*, *Ord. Prof. Ahmet Arsebük’ün Aziz Hatırasına Armağan*, 1958, s.286
- (246) Demircioğlu, *Hukukta Tashihi Karar*, 1945, s.8
- (247) İ.H. Karafakih, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, s. 262

Yönetmelik yargı alanında kararın düzeltilmesi yoluna 1938 yılında kabul edilen 3546 sayılı Danıştay Kanununun 50.maddesinde rastlamaktayız. Cumhuriyet döneminin ilk Danıştay yasası olan ve 1925 yılında kabul edilen 669 sayılı yasada, Fransız örneğine uygun olarak, kararın düzeltilmesi yer almamıştır. 1938 yılından önceki dönemde Danıştay'a, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan esinlenerek, kararın düzeltilmesi için başvurular üzerine, "kanunen tashihi karar usulü bulunmadığı cihetle vaki talebin reddine" karar verilmiştir (248).

Adli yargıda uzun süreden beri uygulanmakta olan kararın düzeltilmesi yolu, Adliye Encümeni Mazbatasında da belirtildiği gibi idari yargı alanında "diğer bir kanun yolu olarak" kabul edilmiş ve bunun sebepleri ve şartları 3546 sayılı Danıştay Kanunu ile belirtilmiştir (249). Aynı kurum esas itibarıyla, 521 sayılı Danıştay Kanunu ile İdari Yargılama Usulü Kanunu tarafından da benimsenmiştir (m. 54).

Kararın düzeltilmesi yolu ile Danıştay Dava Daireleri ve İdari veya Vergi Dava İdare Daireleri genel kurullarının temyiz yeri olarak verdikleri karar ile, bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri kararlar hakkında bir kez kanunda gösterilen süre içinde ve sebeplere dayanarak, kararın yeniden gözden geçirilmesi ve yapılmış sakatlıklar varsa bunların düzeltilmesi amacı güdölür.(m. 54).

Kararın düzeltilmesi, yeni bir dava değildir. Önceden verilmiş bir yargı kararının, bu kararı vermiş olan yargı yerince bir kez daha hukuka uygunluk açısından ve kanunda gösterilen ve kararın düzeltilmesi isteminde yer alan nedenlerle sınırlı olmak üzere gözden geçirilmesidir.

Danıştay, İçtihadı birleştirme kararında, kararın düzeltilmesinin özelliklerini şöyle belirtmiştir;

Kararın düzeltilmesi "yeni bir ihtilafı tazammun etmediği cihetle ayrı ve müstakil bir dava ve ihtilaf telakki edilemez" .Bu yol ile varılmak istenen amaç "yeni bir ihtilaf hallettirmek olmayıp, evvelce dava mevzuu yapılan ihtilaf hakkında şu ya da bu sebeple verilmiş olan kat'i bir kararın tekrar aynı kaza merciinde bir kere daha incelenmesini" sağlamaktan ibarettir.

(248) Danıştay Kararlar Dergisi, sayı 1, sf. 62; Danıştay D.H. heyetinin E. 37/210 sayılı kararı

(249) 18.05.1938 tarihli Adliye Encümeni mazbatasını, sf. 10, Asliye Encümeni mazbatasını 14.12.1938 günlü Meclis Oturumuna Ali Tutanak Dergisinin sonundadır.

Kararın düzeltilmesi; henüz kesinleşmemiş nihai kararlara karşı başvuru olan bir kanun yolu olması bakımından olağan bir kanun yoludur (250). Bu yollar taraflara kanunda tahdidini olarak belirtilen nedenlerden dolayı üst derece mahkemelerinin, itiraz ve temyiz istemleri üzerine verdikleri kararların belli bir sürede bir defaya mahsus olmak üzere incelettirilmesi imkanı tanımıştır (İYUK. Md. 54).

5.4.1990 gün ve 3622 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce yalnız Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları tarafından "verilen kararlar" hakkında kararın düzeltilmesi isteminde bulunuluyordu. 3622 sayılı kanun önemli değişiklikler getirmiş, düzeltilmesi istenen kararları hem genişletmiş, hem sınırlandırmıştır.

Genişletmiştir, kararlarına karşı düzeltme yoluna başvurulacak olan Danıştay Dava Daireleri ile İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarına bölge idari mahkemeleri de eklenmiştir. Bilindiği gibi bölge idare mahkemelerinin kararları kesindir, temyize başvurulmaz. Bu değişiklik ile bölge idare mahkemelerinin kesin kararlarına karşı karar düzeltilmesi yolu açılmaktadır(251). Sınırlandırılmıştır, değişiklikten önce İYUK. 15/4. maddesi gereğince ilk inceleme sırasında; dilekçenin usulüne uygun olarak düzenlenmemesi veya davanın ehliyetli şahıs tarafından açılmamış olması hallerinde verilen dilekçenin red

(250)Yenice, Kazım-Yüksel Esin,Şükrü Kızılot ve Celal Karavelioğlu; kararın düzeltilmesinin olağanüstü kanun yolu olduğu kanaatindedir. Bkz. A.g., sf. 742;Şükrü Kızılot;Düzeltilme isteminin reddi hakkındaki kararlara karşı düzeltme yoluna başvurulamaz. Çünkü düzeltme talebi bir defaya mahsustur.Uygulamada,kararın düzeltilmesi yolunun çok sık kullanıldığı farkedilmektedir. Özellikle vergi daireleri,kararın düzeltilmesini talep edip,sonucunu almadan,uyuzmazlık dosyasını kapatmaktadırlar.Aynı şekilde,mükelleflerde,Danıştay'da davayı kaybettikten sonra kararın düzeltilmesini isteme yoluna sık sık başvurumaktadırlar. Oysa,yukarıda belirtilen koşulların incelenmesinden de fark edileceği üzere,karar düzeltme yolu,olağanüstü bir kanun yoludur. Bu yola başvurmak suretiyle sonuç elde edilmesi de, ancak istisnai durumlarda söz konusu olabilmektedir;Celal Karavelioğlu;Kararın düzeltilmesi,Danıştay Dava Dairelerinin İdare veya Vergi mahkemelerinin vermiş olduğu kesin kararları temyizden incelemesi sonucu verdiği nihai kararlar ile İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının,dava daireleri kararlarını temyizden incelemeleri sonucu verdikleri nihai kararlar ve bölge idare mahkemelerinin itiraz (İYUK md.45) üzerine verdikleri nihai kararlarla hukuki bir menfaati bulunanların,kanunda belirtilen süre içerisinde ve bir defaya mahsus olmak üzere,yasada belirtilen nedenlerden birini veya bir kaçını öne sürmeleri sonucu,önceden verilen kararın yeniden incelenmesini sağlayan olağan üstü bir kanun yoludur. A. Şeref Göz;Abdülkâzım olağan kanun yolu olduğu kanaatindedir. Bkz. Yönetmelik Yargı, a.g., s. 360.Doktrindeki genel kanaat, karar düzeltmenin olağan kanun yolu olduğudur.

(251) İdare Mahkemesince verilen kararların düzeltilmesi istenemez. Bkz. Danıştay 6. Dairesinin 30.4.1984 gün ve E. 84/181, E. 84/1878 sayılı kararı.

kararı dışında; Danıştay'ca verilen kararlara karşı kararın düzeltilmesi yoluna gidilebiliyordu (252). Değişiklikle bu kararlara karşı düzeltme yolu kaldırılarak temyiz ve itiraz yolu getirilmiştir (İYUK. md. 15/4).

4.1.3.2. Düzeltilmesi İstenebilecek Kararlar:

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yapılan değişiklikle, kararın düzeltilmesi, Danıştay Dava Daireleri ve İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının, ancak temyiz yeri olarak verdikleri kararla sınırlandırılmıştır. Danıştay Dava Dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararlar, kararın düzeltilmesi yönteminin kapsamı dışında tutulmuştur. Yine aynı değişiklik ile, Bölge İdare Mahkemelerinin idare ve vergi mahkemelerinin davayı sonuçlandıran kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine verdikleri kararları da, kararın düzeltilmesi yönteminin kapsamı içinde almıştır. Adına itiraz denmiş olmasına karşın, Bölge İdare Mahkemelerinin yaptıkları incelemeler ve verdikleri kararlar, esas olarak bir temyiz incelemesi ve bir temyiz kararıdır.

Kararın düzeltilmesi istenecek kararlar, nihai olmalıdır. Danıştay; mahkeme kararlarının temyiz incelemesi sonunda işin esasına girilmeden bozularak dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesi halinde; bozma kararının nihai karar olmadığı ve bu nedenle de bozma kararı hakkında kararın düzeltilmesi isteminde bulunulamayacağı görüşündedir(253). Bu görüşe göre "onama" kararları ile "maddi yanlışlıkların düzeltilerek onama" kararlarının düzeltilmesi istenebilecektir. HUMK. 440/III.maddesinde Yargıtay'ın karar düzeltilmesi yoluna gidilemeyecek kararları gösterilmiştir. Karşılaştırıldığında Yargıtay'a nazaran Danıştay'ın kararın düzeltilmesi istemi yoluna başvurulabilecek kararlarının çok sınırlı olduğu görülür.

(252) Danıştay 3. Dairesinin 3.12.1985 gün ve E. 84/5152, K. 85/3136 sayılı kararı ile Danıştay 10. Dairesinin 5.12.1987 gün ve E. 87/2, K. 87/186 sayılı kararı.

(253) Danıştay 10. Dairesinin 24.12.1984 gün ve E. 84/2489, K. 85/2168 sayılı kararı: İdari ve Vergi Mahkemelerinin kararlarının temyiz incelemesi sonunda bozulması ve işin esasına girilmeden dosyanın Danıştay'ca ilgili mahkemeye gönderilmesi halinde, bu bozma kararı nihai olmadığından düzeltilmesi istenemez. Doğan, Ali Abdullah-Cemil Alver: a.g.e., s.89.

4.1.3.3. Düzeltilmesi İstenemevecek Kararlar

a) Danıştay Dava Daireleri ile İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının almış oldukları davayı sonuçlandırıcı nitelikte olmayan "ara kararları" ile harç ve posta giderinin hiç verilmemesi ya da eksik verilmesi halinde, istenmesine rağmen bu hususun yerine getirilmemesi durumunda alınan "işlemden kaldırma kararları"na ve "yürütmenin durdurulması kararları"na karşı düzeltme yoluna gidilemez.

KARARLAR

*D.8 inci D.nin 28.1.1986 gün ve
E:1985/461; K:1986/39 s.k.*

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 54. Maddesinde Danıştay Dava Daireleri ve İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları tarafından verilen kararların düzeltilmesi yoluna başvurulabileceği kuralı öngörülmez, Danıştay Dava Dairelerinin yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının düzeltilmesi isteminde bulunabileceğine ilişkin bir kurala anılan yasa da yer verilmemiştir.

Olayda, Muhtarlığı tarafından İdare Mahkemesinin 9.5.1984 gün ve K:1984/265 sayılı kararının temyizden incelenmesi istemi için açılan dosyada Danıştay 8. Dairesince verilen 1.3.1985 günlü karar, İdare Mahkemesi kararının yürütülmesinin durdurulmasına ilişkin karar olup, yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarında yukarıda açıklanan yasa kuralı karşısında düzeltilmesi yoluna gidilemeyeceğinden, karar düzeltme isteminin incelenmeksizin reddine, gününde oybirliğiyle karar verildi."

*D.5 inci D.nin 22.1.1974 gün ve
E:1973; K:1974/25 s.k.*

"Harç istenilmesine ilişkin ara kararlarının düzeltilmesi yoluna gidilemez."

b) Dava dilekçesinin, kanunun 3 ve 5 inci maddelerine uygun olarak düzenlenmemesi nedeniyle, anılan maddelere uygun olarak düzenlenmek veya noksanları tamamlanmak üzere reddine ilişkin Danıştay daire kararları ile, davanın ehliyetli şahsın avukatı olmayan vekili tarafından açılması nedeniyle otuz gün içinde bizzat veya bir avukatı vasıtasıyla dava açılmak üzere dilekçenin reddine ilişkin Danıştay Daire Kararlarının düzeltilmesi istenemez (Md. 15/4). Çünkü karar düzeltme yolu ancak "temyiz üzerine verilen kararlara" karşı başvurulabilecek bir yoldur (İYUK. Md. 54/1). Kanunun 15.maddesinin 4.fikrasında ise yukarıda belirtilen konularda verilen kararlara karşı temyiz yoluna gidilemeyeceği belirtildiğinden haliyle bu kararlara karşı düzeltme yoluna da gidilemez.

c) Davaların bağlantılı bulunup bulunmadığı yolundaki Danıştay kararları için kararın düzeltilmesi yoluna gidilemez (Md. 42/3).

d) Danıştay "idari daire"lerinin (254) ve "idari işler kurulu"nun yargısal nitelikte olmayan kararlarına karşı düzeltme isteminde bulunulamaz. Çünkü kararın düzeltilmesi yolu yalnız "yargı kararları" için söz konusudur.

KARAR

D. 2nci D.nin 15.9.1989 gün ve

E:1989/1536; K:1989/254 s.k. (255)

"..... İlt Orman İşletmesi Avukatı 'nun men'i muhakemesine ilişkin olarak verilen il yönetim kurulunun 16.7.1989 gün ve 54 sayılı kararının bozularak sanığın TCK'nun 230'uncu maddesi uyarınca lüzumu muhakemesine ilişkin dairemizin 10.2.1989 gün ve E:1987/1397; K:1988/4249 sayılı kararının karar düzeltme yoluyla yeniden incelenerek il yönetim kurulu kararının onarılması isteğine ilişkin sanık 'ya ait 13.6.1989 günlü dilekçe incelenerek gereği görüldü."

Memurun Muhakematı Hakkında Kanun hükümlerine göre, il yönetim kurallarınca birinci derecede verilmiş bulunan men'i muhakeme ya da lüzumu muhakeme biçimindeki kararların itiraz üzerine ya da kendiliğinden ikinci derecede incelenmesi Danıştay 2' inci Dairesine ait olup, bu tür kararlar ancak Dairemizce verilen kararlarla kesinliğe kavuşmakta ve Dairemiz kararına karşı başkaca bir itiraz ya da kanun yolu bulunmamaktadır.

Diğer yandan; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunun 54'üncü maddesinde düzenlenmiş olan kararın düzeltilmesi yolu, Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları tarafından verilen kararlar hakkında bir başvuru yolu olduğundan incelenme olanağı bulunmayan dilekçenin reddine ve kararın bir örneğinin sanığa yazılı bildirimünün yapılmasına ve dosyanın yerine geri çevrilmesine 15.9.1989 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."

e) Danıştay'ın görev ve yetki uyumsuzluklarına ilişkin olarak verdiği merci tayinine (md 43, 44) ilişkin kararların düzeltilmesi istenemez.

f) Yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararlara karşı karar düzeltme yoluna gidilemez.

(254) Danıştay İdari Daireleri 1 ve 2. Dairelerdir. (2575 s.k. md. 41-42-43)

(255) Danıştay Dergisi, Yıl 1990, Sayı 78-79, sh. 49

KARARLAR

D.8 inci D.nin 24.5.1985 gün ve
E:1985/309; K:1985/529 s.k.

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 54.maddesinde, Danıştay Dava Daireleri ve İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları tarafından verilen kararların bir kez olmak üzere kararın bildirim tarihini izleyen on beş gün içinde taraflarca düzeltilmesinin istenebileceği kurala bağlanmıştır. Bu kurala göre söz konusu organlarca ilk inceleme dolayısıyla veya davanın esası hakkında verilen kararların düzeltilmesi istenebileceğinden bu nitelikte bir karar hakkında yargılamanın yenilenmesinin istenilmesi üzerine bu istemin reddine dair kararın da düzeltilmesinin istenebileceğine ilişkin bir kural kanunda yer alması bulunmaktadır.

Dosyanın incelenmesinden; Davacının, Kütahya ili İlçesine bağlı Köyü mevkiinde maden kömürü sahasına ilişkin işletme izni istemini reddeden, Bakanlık işleminin iptali istemiyle açtığı davayı reddeden Danıştay 8 inci Dairesinin kararı hakkında yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine dair Danıştay 8 inci Dairesinin Kararının düzeltilmesini istediği anlaşıldığından bu konudaki istemin incelenmeksizin reddine karar verildi."

Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun 14.3.1952 gün ve E:1952/3; K:1952/86 s.k.

"Yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi yoluna verilen bir kararın, kararın düzeltilmesi yoluyla tekrar incelenmesi istenemez."

D.3 üncü D.nin 5.1.1984 gün ve E:1983/4854; K:1984/36 s.k.

"Gerek yargılamanın yenilenmesi gerek kararın düzeltilmesi müessesesi yeni bir uyumsuzluğun çözümlüne değil, evvelce dava konusu yapılmış olan bir uyumsuzluk hakkında verilen kesin kararın aynı yargı mercii tarafından yeniden incelenerek değiştirilmesini temine mahuf bir kanun yolu olduğu cihetle, bunların ilk davadan ayrı, müstakıl bir uyumsuzluk gibi mütalaa edilmesi mümkün bulunmadığı gibi iktisadi arandaki yegane fark eski bir içtihadı birleştirme kararında da belirtildiği üzere, kararın düzeltilmesi yolunun iradi bir hatanın, yargılamanın yenilenmesi yolunun ise trade dışında vuku bulmuş bir hatanın tashihine yönelin bulunduğundan her iki kanun yolunun aynı mahiyette mütalaa edilmesinde zaruret vardır.

Boyle olunca da, aynı gayeye mahuf olmak üzere ancak esas karar hakkında müracaat edebilecek bu kanun yollarına birbirleri hakkında da müracaat edilebilmesine, bir diğer deyişle yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine verilen karar hakkında kararın düzeltilmesi yoluna, kararın düzeltilmesi talebi üzerine verilen karar hakkında da yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesine cevaz ve imkan olmaları lazım gelir. Zira; aksine bir uygulama kesin hükmün yargı mercileri nezdinde ilanihaye inceleme konusu yapılabilmesi neticesini doğurur ki bu tecvitz edilmez.

Bu sebeplerle yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulü suretiyle verilen kararın düzeltilmesi talebinin incelenmeksizin reddine karar verildi."

g) Karar düzeltme kararlarına karşı karar düzeltme yoluna gidilemez.

KARAR

*D.5inci D.nin 6.4.1989 gün ve
E:1989/742;K:1989/578 s.k. (256)*

"....Üniversitesi Tıp Fakültesinde kadın hastalıkları doçenti olan davacı, görev süresinin sonunda ilişkisinin kesilmesine ilişkin iptali istemiyle açtığı davanınİdare Mahkemesinin 16.11.1987 gün ve E:1987/223;K:1987/518 sayılı kararı ile reddedilmesi üzerine temyiz yoluna başvurmuş Danıştay 5. Dairesi'nin 8.6.1988 gün ve E:1988/962;K:1988/1839 sayılı kararı ile istem kabul edilerek Mahkeme kararı bozulmuş ve dava konusu işlem iptal edilmiştir. Ancak Davalı İdarece kararın düzeltilmesinin istenmesi üzerine, 19.12.1988 gün ve E:1988/2881;K:1988/3047 sayılı kararı ile istek kabul edilmiş ve Dairemiz kararı kaldırılarakİdare mahkemesinin 16.11.1987 gün ve E:1987/223;K:1987/518 sayılı kararı onanmıştır.

Bu kez davacı, Dairemizin davalı idarenin kararın düzeltilmesi isteminin kabulüne ilişkin söz konusu kararının düzeltilmesini istemektedir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 34. maddesi, Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları tarafından verilen kararlar hakkında, "bir defaya mahsus olmak üzere" kararın tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde taraflarca kararın düzeltilmesinin istenebileceğini öngörmektedir.

Danıştay'ca ilk derece veya İdare ve Vergi Mahkemelerinden verilen kararların temyizi üzerine verilen kararlar hakkında taraflarca kararın düzeltilmesi yoluna başvurulabilmesine "bir defaya mahsus olmak üzere" olanak tanıyan söz konusu hüküm karşısında, Danıştay'ca kararın düzeltilmesi istemlerinin esasları reddi veya kabulü yolunda verilen kararlara karşı yeniden aynı yola başvurulamayacağı, dolayısıyla bu tür istemlerin incelenme olanakının bulunmadığı açık olduğundan davalı idarenin kararın düzeltilmesi isteminin kabulü yolunda Dairemizce verilmiş olan 19.12.1988 gün E:1988/2881;K:1988/3047 sayılı karara karşı bu kez davacı tarafından yapılan kararın düzeltilmesi isteminin incelenmeksizin reddine karar verildi."

h-)Esas kararın düzeltilmesi istemi karara bağlandıktan sonra, aynı yere yapılan tavzih (açıklama) isteğinin incelenmesi sonucu isteğin kabulü ile hükmün açılanması halinde bu kararın; isteğin kabul edilmemesi halinde de tavzih isteminin reddi yolundaki kararın düzeltilmesi istenemez.

ı-)Kanun yararına bozma kararları için karar düzeltme isteminde bulunulamaz (D.5 inci D.nin 22.9.1987 gün ve E:1987/2107;K:1987/1194 s. k.).

i-)2577 sayılı Kanunda değişiklik yapan 3622 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 10.4.1990 tarihinden sonra Danıştay'ın "ilk derece mahkemesi" olarak baktığı davalarda (2575 s.k. md.24) verdiği kararla kararlar hakkında karar düzeltme talebinde bulunulamaz (Bu kararlar için önce Dava Daireleri Genel Kurulunda temyiz yoluna gidilmesi ve ancak buradan çıkacak karar üzerine düzeltme yoluna başvurulması mümkündür.).

KARAR

D.9 uncu D. nin 15.6.1990 gün ve

E:1990/1915;K:1990/2618 s.k. (257)

"2577 sayılı kanunun 'Kararın Düzeltilmesi' başlıklı 54. maddesi 10.4.1990 gününde yürürlüğe giren 3622 sayılı kanun ile değiştirilmiş olup, bu değişikliğe göre Danıştay Dava Dairelerinin, bu tarihten sonra, ancak temyiz üzerine verdikleri kararlar hakkında düzeltme istenebilecektir. Nitekim, aynı yasanın 3622 sayılı kanun ile değiştirilen 46. maddesinde, Danıştay Dava Dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatı ile verdikleri nihai kararlarına karşı tebliğ tarihini izleyen otuz gün içinde yine Danıştay'da (Dava Daireleri Kurulunda) temiz yoluna başvurulabileceği hükme bağlanmıştır.

....Açıklanan bu hükümler karşısında, 3622 sayılı Yasanın Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdiği tarih olan 10.4.1990 gününden sonra Datremizce ilk Derece mahkemesi olarak verilen kararlara karşı düzeltme talebinde bulunmak mümkün olmayıp, ancak usulüne uygun olarak düzenlenmiş dilekçelerle ve başvurma harcıyla posta giderleri yatırılmak suretiyle temyiz isteminde bulunulabilecektir."

j-)İdare ve Vergi Mahkemesi kararlarına karşı düzeltme yoluna gidilemez. Çünkü madde açıkça, Danıştay Dava Daireleriyle İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının temyiz üzerine verdikleri kararlar ile Bölge İdare Mahkemelerinin İtiraz üzerine verdikleri kararlar hakkında karar düzeltme isteminde bulunulabileceğini hükme bağlamaktadır.

4.1.3.4. Düzeltmesi İsteminde Bulunabilecekler:

Düzeltilme talebinde bulunma yetkisi esas davanın taraflarına aittir (m.54/1).

Davaya katılan, tek başına düzeltme talebinde bulunamaz. Bilindiği gibi katılan, ancak katıldığı taraf ile birlikte hareket etmek zorundadır. Davada taraf olma yeteneğini yitiren taraf da kararın düzeltilmesini isteyemez.

"Düzeltilme isteginde bulunan Üçgedik Köyü muhtarlığının düzeltilmesi istenenkarar sayılı davada taraf olmadığı anlaşıldığından ...ehliyet noktasından davanın (düzeltme isteminin) reddine" (258)

"Kanun yollarına ancak ilamda taraf olarak kabul edilenler başvurabileceğinden ve karar düzeltilmesi talebinde bulunan Maliye Bakanlığının ise esas davada kendilerine husumet tevcih edilemeyeceği itirazında bulunduğu ve düzeltilmesi talep olunan kararda da adı geçen Bakanlığın husumet mevkinden çıkarıldığı anlaşıldığı cihetle artık davada taraf olma sıfatı kalmayan Maliye Bakanlığının karar düzeltilmesi talebinin açıklanan nedenlerle reddine ..." (259)

(257) Danıştay Dergisi, Yıl:1991, sayı:81, sh:327

(258) Anıme İdaresi Dergisi, cilt: 7, Sayı:2, s.212,Haziran 1974; Danıştay 8. D.nin 25.10.1973 gün ve E:1973/2645;K:1973/3170 sayılı kararı.

(259) Anıme İdaresi Dergisi, cilt: 7, Sayı:1, s.186, Danıştay 5. D.nin 21.6.1973 gün ve E:1972/1849;K:1973/4763 sayılı kararı.

Düzeltilme isteminde karşı taraf, düzeltilme isteminde bulunan taraf, düzeltilme dilekçesinde karşı tarafı da belirtme durumundadır. Düzeltilmesi istenen karardan yararlanan taraf, karşı taraf olarak gösterilir. Başka bir deyişle, davacı düzeltilme isteminde bulunuyorsa, davalı karşı taraf olarak gösterilir.

4.1.3.5. Düzeltilme İsteğinde Süre:

Kararın düzeltilmesi isteminde süre on beş gündür. Bu süre kararın yazılı bildirimini izleyen günden itibaren işlemeye başlar (m.54/1). Kararın sözlü bildirim sürenin işlemesi için yeterli değildir. Kararın düzeltilmesi süresinin bitimi çalışmaya ara vermeye rastlar ise, ara vermenin sona erdiği 6 Eylül'den itibaren 7 gün uzatılmış sayılır (m.8/3).

Taraflardan birinin düzeltilme isteminde bulunması; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre kararın düzeltilmesi dilekçesinin kendisine bildirim tarihinden itibaren on beş gün içinde kararın düzeltilmesi süresini geçirmiş olsa bile, düzeltilme isteminde bulunabilir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndakine benzer bir hüküm varolmadığından, Danıştay kararın düzeltilmesi dilekçesine verilecek cevap dolayısıyla düzeltilme yolunu kabul etmektedir.

"Tashihi karar talepleri, esas ilamı tebellüğ eden tarafların, kanuni müddet içinde düzeltilme istemeleri halinde tetkik olunabilir. Bir tarafın tashihi karar talebinin karşı tarafa tebliği üzerine, buna verilecek cevaplarda müddet geçtikten sonra aynı kararın başka yünden düzeltilmesi talebinin ancak ilamın o tarafa tebliği tarihine nazaran müddeti içinde yapılmış olması halinde tetkiki mümkün değildir." (260)

Düzeltilme nedenini göstermeyen dilekçe süreyi kesmez; Düzeltilme nedenlerini göstermeyen bir dilekçe ile düzeltilme süresini kesme olanağı yoktur. Kararın düzeltilmesi istemlerinde, gerek Danıştay'da, gerekse Yargıtay'da yasanın ön gördüğü süre içinde önce düzeltilme süresini korumak için dilekçe verme, düzeltilme süresi geçtikten sonra düzeltilme nedenlerini bildirme yolu benimsenmemiştir. On beş günlük süre içinde gerekçeli olarak düzeltilme dilekçesini vermek gerekir.

"Bilahare bir layiha verileceğinden bahisle ...süre kesilemeyeceğinden ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun temyiz sebeplerini ayrı bir layiha ile bildirileceği yolunda mevridin münhasır ve temyiz arzu halinin itirazından itibaren bir hafta süre ile mukayyet bulunan hükmü, idari dava muhakeme usulünde yer almasıyla beraber, esasen temyiz yoluna mahsus olan bu usulün tevsiyan karar tashihi yolunda tatbiki de mümkün görülmemiştir." (261)

(260) Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı: 50-53, s.300; Danıştay 4. D'nin 28.12.1950 gün ve E:1950/3387;K:1950/5934 sayılı kararı.

(261) Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı: 50-53, s.367; Danıştay 5. D'nin 23.5.1950 gün ve E:1949/2136;K:1950/1407 sayılı kararı.

4.1.3.6. Düzeltme Nedenleri:

İdari yargı açısından kararın düzeltilmesi nedenleri İdari Yargılama Usulü Kanununda sayma yoluyla gösterilmiştir. Bu kanunun 54. maddesinde belirtilen düzeltme nedenleri, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 440. maddesinde yer alan düzeltme nedenlerinin aynısıdır. Yalnız her iki metin arasında dil bakımından fark vardır. İdari Yargılama Usulü Kanununda yer alan düzeltme nedenleri şunlardır:

a-)Kararın esasına etkisi olan iddia ve itirazların kararda karşılanmamış olması.

b-)Bir kararda birbirine aykırı hükümler bulunması.

c-)Kararın usul ve kanuna aykırı bulunması.

d-)Hükümün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekarlığın ortaya çıkmış olması.

Kanunda belirtilenle düzeltme sebeplerinin dışında kalan bir sebepten dolayı düzeltme isteminde bulunulamaz. Esasen Danıştay, düzeltme istemlerinin büyük bir bölümünü kanunda gösterilen nedenlere dayanmadığı gerekçesiyle reddetmektedir. Danıştay, Yargıtay gibi, düzeltme isteminde ileri sürülen nedenlerle bağlıdır(m.54/2). Danıştay düzeltme isteminde ileri sürülmeyen bir nedenden dolayı düzeltmeye kendiliğinden karar veremez. Aynı kural 521 sayılı eski Danıştay Kanununun 98. maddesinde de yer almıştır. Danıştay bu kuralla bağdaşması güç bir içtihadı birleştirme kararı almıştır. Buna göre, bir davanın görülmesi sırasında, süre aşımı dikkate alınmadan dava karara bağlandıktan sonra, kararın düzeltilmesi istemi üzerine davanın yeniden incelenmesi sırasında, düzeltme nedeni olarak ileri sürülmeyen süre aşımını Danıştay kendiliğinden dikkate almıştır.

Düzeltilme nedenlerini, kanundaki sıraya uygun olarak gözden geçirelim:

a-)İddia ve itirazların kararda karşılanmamış olması: Burada söz konusu olan "iddia ve itirazlar", gerek dava dilekçesinde, gerek cevap yada cevaba cevap dilekçelerinde ileri sürülen iddia ve savunmalar olması gerekir. Bunların düzeltme nedeni sayılabilmesi için, kararın esasına etkili olacak güç ve nitelikte olması ve gerekçeli olarak kararda karşılanmamış bulunması gerekir.

Gerek Danıştay, gerek Yargıtay, kararlarını gerekçeli olarak vermek zorundadırlar (262). Buna karşın uygulamada belki işlerin çokluğundan, her iki yargı yeri, özellikle onama

(262) İdari Yargılama Usulü Kanunu m. 24/e; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun m.439.

kararında gerekçe gösterme yoluna gitmemektedirler. Çoğu kez Yargıtay "dosyaya, gerekçeye ve takdire nazaran yerinde olmayan itirazların reddi ile, hükmün tasdikine" formülünü, Danıştay ise, "davada ileri sürülen iddialar, kararının dayandığı gerekçeler karşısında yerinde ve kararın bozulmasını sağlayacak durumda değildir." formülünü kullanmaktadır.

b-) *Kararda bir birine aykırı hükümlerin bulunması*: Düzeltme nedenlerinden ikincisi, bir kararda birbirine aykırı hükümlerin bulunmasıdır. Burada dikkat edilecek nokta, hüküm fıkrasında, birbirine aykırı hükümlerin bulunmasıdır. Yoksa kararın gerekçesinde birbirine aykırı görüşlerin yer alması, tek başına düzeltme nedeni sayılmamak gerekir. Buna karşın gerekçe ile hüküm fıkrası arasındaki aykırılık düzeltme nedeni sayılmalıdır. (263) Bir kararda "birbirine aykırı" hüküm fıkralarının bulunması, aynı zamanda bir "açıklama" nedenidir (m.29/1).

Kararın düzeltilmesi isteminin kabul edilmesi durumunda eski kararın ortadan kaldırılarak yeniden karar verilmesi gerektiği halde açıklamada buna benzer bir durum yoktur. Açıklama ile belirsizlik ve aykırılık giderilir, fakat kararı ortadan kaldırarak yeniden karar verilmesi gerektiği halde, açıklamada buna benzer bir durum yoktur. Açıklama ile belirsizlik ve aykırılık giderilir fakat karar ortadan kaldırılarak yerine yeni bir karar alınmaz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında belirtildiği gibi, "tashihi sebebi olmayan herhangi bir müphem ve tezadın tavih sebebi olabileceği gibi tashihi karar hakkı kullanılabilmek için de ilk önce temyiz kararındaki müphemiyi tavihine ve tenakuzun refine lüzum ve ihtiyaç olabilir." (264).

"Kararda birbirine aykırı hükümlerin bulunmasına Danıştay 6. Dairesinin 'Kemal Film'in açtığı dava dolayısı ile verdiği karar örnek olarak gösterilebilir.

Danıştay bu kararında (265) 'davacı ile belediye arasındaki münasebet hususî hukuk hükümlerine tabi kiralayan ve kiracılık münasebetlerinden başka bir şey değildir' dedikten sonra 'hiçbir hukukî yazasa ve münasabete dayanmayan tazminat talebinin reddine' karar vermiştir. Danıştay kararında yer alan bu iki hüküm bir birine aykırıdır. Çünkü davacı ile yönetim arasındaki ilişkiyi bir özel hukuk ilişkisi olarak kabul eden Danıştay'ın, görevsizlik kararı vermesi beklenirdi. Halbuki, Danıştay davayı esastan reddetmiştir. Bu karara karşı yapılan düzeltme istemi üzerine, Danıştay davacı ile yönetim arasındaki ilişkinin bir özel hukuk ilişkisi olmadığı sonucuna vararak, eski kararını kaldırması ve yönetimi tazminata mahkum etmiştir." (266)

(263) Aksi görlük için Bk. Demircioğlu, *Hukuk Tashihi Karar*, s.89; *Bilge karar düzeltme*, s.153

(264) 3. Tertip Düstur, Cilt:26, s.3

(265) Danıştay 6. D. nin 13.12.1961 gün ve E:1960/1457;K:1961/3952 sayılı kararı.

(266) Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı:89-90, s.135; Danıştay 6. D. nin 3.4.1963 gün ve E:1962/873;K:1963/1062 sayılı kararı.

c-)Kararın usul ve kanuna aykırı bulunması. Düzeltme sebeplerinin en geniş kararın usul ve kanunlara aykırı olmasıdır. Usul ve kanuna aykırılık deyimini geniş olarak anlamak, kanunların yanında hukukun genel ilkelerini, yargı içtihatlarını da içerdiğini kabul etmek gerekir.

"Danıştay bu konuda şu ilgi çekici kararı almıştır: 'Mümasil hadiselerde aynı veçhile karar vermek kanunun emrettiği bir usul işabı değildir. Diğer taraftan bir kanunun menasının bir tarihte bir türlü, diğer tarihte başka türlü anlaşılmış olması her iki fıktta kanuna muhalefet noktasından tashihi karara mesnet tutulamaz. Zira tashihi karar sebepleri içinde mevcut olan kanuna muhalefet ancak teşrii bir metne sarahaten aykırılık demektir. Yoksa kazai tefsiirler, yani kanun metninin telakki şekilleri bu sebebler içinde yer almaz. Şu esaslar karşısında tashihi talebinin reddine ...karar verildi.' (267)

Çelişkili içtihatların giderilmesi amacı ile çıkarılan içtihadı birleştirme kararları ile meydana gelen değişiklik bir düzeltme nedeni olur mu ? Başka bir deyişle, daire yada kurul kararını verdikten sonra, kararın düzeltilmesi istemi karara bağlanmadan çıkan ve düzeltilmesi istenen karar ile çatışan içtihadı birleştirme kararına, daire veya kurul uymak zorunda mıdır ? Bu soruya Danıştay kararı ile olumlu cevap vermiştir.

"İçtihadı birleştirme kararının, kararın düzeltilmesine olan etkisi aşağıdaki olayda görülebilir:

Bedelsiz ithal yolu ile yurda getirilen otomobiller için istikrar fonuna katılma payı adı altında paranın tadesi ve işlemin iptali davacı tarafından istenmiştir. Bu konuda 8. Daire, '334 sayılı Anayasa'nın 61. maddesi mali yükümlülüğün ancak, kanunla konulabileceği hükmüne bağlamıştır. Kanuna dayanan bir yetkiye istinad etse dahi kararname ile mali külfet yüklemine anılan 61. maddenin açık hükmü karşısında mümkün bulunmadığı açıktır. Bu itibarla davacıya kararnameye dayanılarak mali külfet yükletilmesi yolunda yapılan işlemin iptaline' karar vermiştir." (268)

"Bu karara karşı idare düzeltme isteminde bulunmuştur. Henüz düzeltme istemi karara bağlanmadan çıkarılan bir içtihadı birleştirme kararı ile kararnamelere müsteniden istikrar fonuna katılma payı alınmasında mevzuata aykırılık bulunmadığı saptanmıştır." (269)

İçtihadı Birleştirme kararı üzerine düzeltme istemini inceleyen 12. daire, düzeltme nedeni olarak yönetimin ileri sürdüğü yasaya aykırılık savunusu kabul ederek bu konuda verilmiş olan daire kararını kaldırmış ve bu sefer içtihadı birleştirme kararındanda söz ederek davanın reddine karar vermiştir. (270)

Yukarıda kısaca değinilen kararlardan da anlaşılabacağı üzere yönetimin düzeltme nedeni olarak ileri sürdüğü kanuna aykırılık iddiası, içtihadı birleştirme kararı ile desteklenmiş olmaktadır. Bu durumu göz önüne alan daire kendisi ve yönetim için uyulması zorunlu olan içtihadı birleştirme kararına uygun olarak düzeltme istemini kabul etmiş ve davanın reddine karar vermiştir."

(267) Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı: 24, s.28; Danıştay 4. D.nin 27.4.1942 gün ve E:1940/415;K:1942/3636 sayılı kararı.

(268) Danıştay 8. D.nin 22.9.1964 gün ve E:1964/3502;K:1964/6650 sayılı kararı.

(269) Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı: 93-94, s. 29: 3.4.1964 gün ve E:1964/1138;K:1964/363 sayılı Danıştay İçtihadı birleştirme kararı.

(270) Danıştay 12. D.nin 17.5.1965 gün ve E:1965/116;K:1965/8 sayılı kararı.

Danıştay'a yapılan düzeltme istemlerinin çoğunluğu "usul ve kanuna aykırılık" nedenine dayanmaktadır. Bu nedenin uygulanma biçimi aşağıdaki kararda açıkça görülmektedir.

"Sümerbank genel müdürlüğü ile Türkiye Emlak Kredi Bankası birlikte, porcelen ve çini fabrikaları limitet şirketini kurmuşlardır. Bu şirketin yapacağı fabrika için, Sümerbank tarafından kamulaştırma işlemi yapılmıştır. Kamulaştırma işleminin iptali için açılan dava, Danıştay altıncı Dairesi tarafından reddedilmiştir. Davacı, yasaya aykırı hareket edildiği iddiası ile düzeltme isteminde bulunmuştur. Düzeltme istemini kabul eden daire, bu konuda şu kararı vermiştir: 'hususî şahıslar lehine istimlak mahsusı kanunlarında yetki verilen hallerde yapılabileceği 6830 sayılı istimlak kanununun 1. maddesinde sarahaten ifade edilmiş bulunmaktadır. Olayda istimlak kararının Sümerbank genel müdürlüğünün yapacağı fabrika için olduğu iddia edilmekte ise de incelenen dosyadan hakikatte istimlak kararının adı geçen genel müdürlüğün Türkiye Emlak Kredi Bankası ile müştereken tesis ettiği porcelen ve çini fabrikaları limited şirketi için olduğu anlaşılmaktadır.

Şu hale göre hususî bir şahıs olan şirket lehine istimlak yapılabilmesi için mahsus bir kanuna ihtiyaç olduğu zahirdir. Halbuki ortada bahsi geçen şirkete istimlak yetkisi veren böyle bir kanun mevcut değildir... hal böyle olunca Sümerbank genel müdürlüğünce bu iş için verilmiş karar yetkisiz bulunmuştur...düzeltilmesi istenilen kararın kaldırılmasına ve dava konusu kararın yetkisizlik cihetinden iptaline ...karar verildi." (271)

d-)Belgelerle hile ve sahtekarlık: Karar kesinleştikten sonra karara karşı esas olarak alınan belgenin sahteliği anlaşırsa, bu bir yargılamanın yenilenmesi nedenidir (m.53/1.b). Yargılamanın yenilenmesinde "belgenin sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar" edilmiş olması gerekir. Kararın düzeltilmesinde ise, bu şartların yerine getirilmesine gerek yoktur. Belgenin sahteliği iddiası, kararın düzeltilmesini inceleyen yargı yerinin değerlendirilmesi yeterlidir. Kararın düzeltilmesinde bu nedene dayanabilmek için "hile ve sahtekarlığın" temyiz aşamasında ortaya çıkmış olması ve ilgilinin de bu durumu en geç kararın düzeltilmesi süresi içinde öğrenmiş olması gerekir.

Kararın düzeltilmesi hallerinden sonuncusu 3622 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce "temyiz incelemesi sırasında" hükmün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekarlığın çıkması durumunda söz konusu idi. Değişiklik ile "temyiz incelemesi sırasında" ibaresi maddeden çıkarılmıştır. Kanunun gerekçesine göre hükmün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekarlığın meydana çıkmasının temyiz incelemesi sırasında inhisar ettirilmesinin çok sınırlayıcı olması ve bu düzeltme sebebinin hemen hemen uygulanamaz hale gelmesi nedeniyle bu değişiklik yapılmıştır. (272) Şimdiki hali ile de hükmün uygulama kabiliyetinin bulunup

(271) Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı:89-90, s.139; Danıştay 6. D.nin 10.4.1963 gün ve E:1963/371;K:1963/1127 sayılı kararı.

(272) TBMM., Dönem:18, Yasama yılı:2 (s.Sayı:120), s.6

bulunmadığı şüphelidir. (273) (274)

4.1.3.7. Karar Düzeltme İstemine İlişkin Dilekçenin Şekli ve Muhteviyatı:

Düzeltme talebi bir dilekçe ile yapılır. Esas itibariyle düzeltme dilekçesi dava dilekçesini içermesi gereken konuları ve bunlara ek olarak düzeltilmesi istenilen kararın tarih ve numarasını, bildirim tarihini ve düzeltme nedenlerini taşıması gerekir. Düzeltme dilekçesinde, öne sürülecek düzeltme nedenleri İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 54. maddesinde yer alan nedenlerle uygun olarak yazılmalı, dilekçe süresi içinde verilmelidir.

4.1.3.8. Düzeltmede Görevli Yargı Yeri:

Düzeltme istemi düzeltme istemine konu olan temyiz kararı ile itiraz kararını vermiş olan Daire, Kurul ya da Bölge İdare Mahkemesince incelenir ve karara bağlanır.

4.1.3.9. Karar Düzeltmede Süre:

Kararın düzeltilmesi istemi, düzeltilecek kararın tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde yapılır (İYUK. md.54/1).

4.1.3.10. Karar Düzeltme İsteminin İncelenmesi:

4.1.3.10.1. Ön şartlar yönünden İnceleme:

Düzeltme istemleri ön koşullar yönünden incelenir. Dosyanın incelenmesinde tetkik hakimliği yapanlar aynı konunun düzeltme yolu ile incelenmesinde bu görevi yapamazlar. Düzeltme istemleri üzerinde yapılan ilk incelemede özellikle aşağıdaki konular üzerinde olur:

- a-) Ortada, düzeltme isteminde bulunabilecek bir yargı kararının bulunup bulunmadığı;
- b-) Düzeltmenin esas davanın taraflarından biri tarafından istenip istenmediği;
- c-) Düzeltme dilekçesinin yasal koşulları uygun olup olmadığı;
- d-) Düzeltme isteminin süresi içinde yapılıp yapılmadığı.

(273) Bu konuda bilgi için bkz. Yenice Kazım-Yüksel Esin: a.g.e., s.744

(274) Kararın düzeltilmesi hakkında fazla bilgi için bkz. Gözübüyük, A. Şeref: "İdari Yargıda Kararın Düzeltilmesi", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi, C.20, S.4, 1965, s.145-158.

Bu araştırmada; düzeltilmesi istenilen nihai bir kararın bulunmadığı, istemin on beş günlük kanunı süre içinde yapılmadığı, düzeltme sebebi olarak gösterilen hususun kanunda sayılan sebeplerden olmadığı, isteminde bulunanın bu yola başvurmasında menfaatinin bulunmadığı ve istem dilekçesinin kanunun belirttiğı biçim ve içerikte olmadığı tespit edildiğinde, işin esasına girmeksizin dzeltmeksizin düzeltme istemi n şartlar yönünden reddedilir.

4.1.3.10.2. z Yönünden İnceleme:

İstem n şartlar yönünden kabul edilirse, bu defa daire veya kurul düzeltme talebinde ileri sürülen sebebin (veya sebeplerin) doğru ve yerinde olup olmadığını inceler. Yapılan incelemede, düzeltme sebebi varit görülürse düzeltme istemi kabul edilerek eski karar kaldırılır ve dosya yeniden incelenerek karara bağlanır. Eğer ki daire veya kurulca düzeltme sebebinin olmadığı sonucuna ulaşılırsa, bu halde de istem reddedilir.

İleri sürülen düzeltme nedenlerinin bulunması durumunda, eski karar ortadan kaldırılır ve düzeltme istemi ile bağlı olmak üzere, dosya yeniden incelenir ve karara bağlanır. Yargı yerince kabul edilen düzeltme nedeni, ortadan kaldırılan kararın değiştirilmesini gerektirecek nitelikte değilse, düzeltme üzerinde verdiği kararda, yine eski kararını yineler.

Danıştay 5. Dairesi, X Borsası Umumi Katibinin içine son veren Borsa Meclisi kararını iptal etmiştir.(275) Bu karara karşı X Borsası yönetim kurulu başkanlığı düzeltme isteminde bulunmuştur. Düzeltme sebebi olarak iptal kararında “ umumi katibin vazifesine son verilmesine amil olan (bazı memurları devam defterinde vazifede imiş gibi göstererek kendi hususi işlerinde çalıştırdığı) hususu”nun meskut geçilmesi gösterilmiştir. Daire, ileri sürülen bu düzeltme sebebinin kabul ederek kararını ortadan kaldırmış ve davayı yeniden inceleyerek, yine eski kararını aynen tekrarlamıştır. Yalnız Danıştay yeni kararının gerekçesi arasında, düzeltme isteminde bulunan tarafın ileri srdğu hususa kısaca yer vermiştir. (276) Danıştay tarafından kabul edilen düzeltme nedenleri kararı değiştirecek nitelikte ise, Danıştay, düzeltme nedeninin ortadan kaldırılan kararı etkilediği ölçüde, kararında değişiklik yapar. Bu durumda yeni karar eskisinden farklı olur. (277)

(275) *Duran, İdare Hukuk Meseleleri*, 1964, s.292; *Danıştay 5. dairesi'nin 31.12.1955 gün ve E:1955/1787;K:1955/3444 sayılı kararı*.

(276) *Duran, İdare Hukuk Meseleleri*, 1964, s.294; *Danıştay 5. dairesi'nin 17.4.1956 gün ve E:1956/749;K:1956/1111 sayılı kararı*.

(277) *Danıştay Kararlar Dergisi*, sayı:83-84,s.56; *Danıştay 4. D. nin 27.12.1969 gün ve E:1959/4711;K:1960/4231 sayılı kararı*.

2575 sayılı İYUK'un 51. maddesinin 2. fıkrasında, İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının, kararın düzeltilmesi isteminde ileri sürülen sebeplerle bağlı olduğu hususu düzenlenmiştir. Acaba bu tabirden Danıştay dairesinin ya da kurulu, yalnızca düzeltme isteminde bulunanın düzeltme dilekçesinde öne sürdüğü sebebin yanında sayılan sebeplerden olup olmadığını araştırması halini mi, yoksa hem bu hali, hem de isteğin kabul edilerek ilk kararın kaldırılması durumunda incelemenin "kamu düzeni"ne ilişkin hususları da kapsayacak şekilde yeniden yapılması halini mi anlamak gerekir ? Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu 24.2.1973 gün ve E:1970/1;K:1973/1 sayılı kararında, düzeltme isteminin kabul edilmesi sonucu işin esasının incelenmesi sırasında, incelemenin, düzeltme isteminde ileri sürülen sebebe bağlı kalınmayarak yapılacağını ve bu durumda kamu düzenine ilişkin konuların da (süre, görev, yetki gibi) re'sen incelenmesi gerektiği kabul etmiştir.

Bu durumda, 2575 sayılı Danıştay Kanununun 40. maddesinin 4. fıkrasına göre, İçtihatları Birleştirme Kurulu kararına, Danıştay daire ve kurulları ile idari mahkemeler ve idare uymak zorunda oldukları cihetle, Danıştay dairesi veya kurulu düzeltme isteğini kabul ederek eski kararını kaldırması durumunda artık düzeltme istemindeki sebeple bağlı olmaksızın dosyayı (davayı) kamu düzenini ilgilendiren konular yönünden de ele alarak yeni bir karar verebilecektir.

Yukarıda sözü edilen 24.2.1973 gün ve E:1970/1;K:1973/1 sayılı kararını (278) önemine binaen aşağıda aynen veriyoruz:

"Bir davanın görülmesi sırasında, olayda süre aşımı bulunup bulunmadığı nazara alınmadan ihtilaf karar bağlandıktan sonra aynı davanın düzeltme talebi vesilesiyle yeniden incelenmesi dolayısıyla hadisede süre aşımının nazara alınıp alınmayacağı konusunda 5. Dairece verilmiş olan 18.11.1969 gün ve E:1968/3410;K:1969/3683 sayılı kararla, dava Daireleri Kurulu'nun 31.3.1967 gün ve E:1963/262;K:1967/412 sayılı kararları arasında aykırılık bulunduğundan konunun incelenerek içtihat aykırılıklarının giderilmesi 5. Dairece 17.1.1970 günlü kararla istenmiş bulunduğundan bahıs konusu kararlar, Baş kanun sözcüsünün düşüncesi, raportör üyenin raporu ve konu ile ilgili mevzuat incelendi ve gereği düşünüldü:

(278) 13.10.1973 gün ve 14684 sayılı Resmi Gazete.

1-)Millî savunma bakanlığı aleyhtine, 42 sayılı Kanuna göre emekliye sevk edilmesi hakkında işlemin iptali, emekliye sevk tarihine kadar geçen müddetin hizmetinden sayılması, zararının tazmini ve tekrar ordudaki görevine iadesi talebiyle açılan dava, Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 1.2.1963 gün ve E:1961/551;K:1963/136 sayılı kararı ile emekliye sevk talebi üzerine davacının 42 sayılı Kanun hükmünün uygulanması suretiyle emekliye sevkinde kanuna aykırılık arz eden bir cihet görülmediğinden davanın reddine demlemek suretiyle dava oyçokluğuyla reddedilmiştir.

Davacı bu kararın düzeltilmesi talebinde bulunmuş ve Dava Daireleri Kurulu'nun 22.5.1964 tarihli kararı ile, esas kararın duruşma yapmaksızın verildiği görüldüğünden karar düzeltme talebinin kabulüyle duruşma gününün tayin ve davacıya tebliğ olunmasına karar verilmiş, 27.1.1967 günü duruşma yapılmış ve 31.3.1967 gün ve E:1963/364;K:1967/412 sayılı kararla dava süre aşımı sebebiyle oyçokluğuyla reddedilmiştir.

2-)Emekliye sevk hakkındaki işlemin iptali, vazife başlatılmadığı takdirde maaşlarının vesaire özlük haklarının verilmesi ve manevi tazminat ödenmesi talebiyle Dıyanet İşleri Başkanlığı aleyhtine açılan dava dokayısıyla 10. Dairece verilen 22.6.1967 gün ve E:1966/2353;K:1967/1736 sayılı kararla, emekliye sevk işlemi iptal edilmiş, özlük haklarının verilmesi isteminin bu iptal kararı üzerine idaresince yapılacak yeni bir işlem neticesine bağlı olduğundan halen incelenemeyeceğine karar verilmiş, arada geçen süreye ait maaşların verilmesi istemi ise, fiilen çalışılmayan günler için maaş vesaire namile bir meblağ ödenmesi mümkün olmadığı cihetle davanın bu hususa taalluk eden kısmı reddedilmiştir.

Davacı göreve başlatılmadığından ve maaş ve özlük hakları tazminat olarak verilmediğinden bahisle emekliye sevk edildiği tarihten göreve tayin edilinceye kadar maaş ve buna ilişkin özlük haklarının tazminat olarak ödenmesi, 29.7.1967 tarihi itibarıyla terfinin yapılması ve terfi farkının da tazminat olarak verilmesi isteği ile dava açmıştır. Bu davada 5. Dairece verilen 10.6.1968 gün ve E:1967/4872;K:1968/2264 sayılı kararda, davacının, tayini için idareye başvurulduğu 1.9.1967 tarihinden göreve tayin edilinceye kadar geçecek müddet için müktesep hak maaşı ve buna bağlı özlük hakları tutarı ile emekli maaşı arasındaki farkın tazminat olarak verilmesine, ancak 10. Dairenin kararı ile maaşlarının verilmesi talebi reddedilmiş bulunduğundan emekliye sevk edildiği tarihten idareye müracaat tarihine kadar geçen süre için geçen süre için maaşlarının tazminat olarak verilmesi talebinin kesin hüküm sebebiyle reddine karar verilmiştir.

Davacı, 10. dairece, ancak hizmet karşılığı olarak ödenmesi gereken maaşlarının verilmesine imkan olmadığına karar verilmiş bulunduğu, 5. Dairece karara bağlanmış olan davasının ise bir tazminat davası olduğunu, 10. dairece verilmiş olan kararın, tazminat isteğinin incelenmesine müessir olamayacağına beyanla bu kararın düzeltilmesi talebinde bulunmuş, 5. Dairece 18.11.1969 gün ve E:1968/3410;K:1969/3683 sayılı kararla düzeltme talebi kabul edilerek davacının emekliye sevk edildiği tarihten iptal kararını infaz için idareye müracaat ettiği tarihe kadar geçen süre içinde müktesep hak maaşı ve buna bağlı özlük hakları tutarı ile emekli maaşı tutarı arasındaki farkın davacıya tazminat olarak ödenmesine oyçokluğu ile karar verilmiş, düzeltme safhasında süre aşımı nazara itibare alınmamıştır.

Dava Daireleri Kurulu'nun yukarıda bahsi geçen 31.3.1967 gün ve E:1963/264;K:1967/3683 sayılı kararı ile 5. Dairenin bahıs konusu 18.11.1969 gün ve E:1962/3410;K:1969/3683 sayılı kararı arasında esasa davada süre aşımı nazara alınmadığı halde karar düzeltme talebi vesileyle davanın yeniden incelenmesi sırasında, süre aşımının nazara alınıp alınmayacağı bakımından aykırılık bulunması dokayısıyla içtihadın birleştirilmesi istenilmektedir.

Bilindiği gibi iptal davalarında kanunlarla belirtilen iptal sebepleri dışında (ki bu sebepler 8521 sayılı Kanunun 30. maddesinde yetki, şekil, sebep, konu ve maksat olarak 5 noktada toplanmıştır.) iptal davasının kabul şartı olarak nitelenen ön şartlar mevcuttur. Bunlardan biri de süre şartıdır. Süresinde açılmayan bir idari dava baştan kabul edilmez ve tekenimle tabi tutulmaz. Diğer taraftan süre, anıme infazını ile ilgilidir ve karar düzeltme safhası da dahil olmak üzere davanın her safhasında sürenin dikkate alınması usul hukukunun ve öncelikle İdari Hukukunun zorunlu kıldığı bir kuraldır.

Her ne kadar 521 sayılı Danıştay Kanununun 95. maddesinin ilk fıkrası, "Dava Daireleri ve Dava Daireleri Kurulu kararları kesin olup muhkem kaziyenin bütün hukuki sonuçlarını hasıl eder" hükmünü getirmiş ise de bu hükmün, başlangıçta dikkate alınmayan bir dava açma süresinin karar düzeltme sırasında ve düzeltme talebinin kabulü halinde aniden dikkate alınmasını önleyici bir hüküm olarak görünmesi söz konusu olamaz. Aynı Kanunun 98. maddesinin son fıkrasındaki "Dava Daireleri ve Dava Daireleri Kurulu, kararın düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülmesi dilekçede ileri sürülen sebeplere bağlıdır" hükmü de kararda dayanan ve kanunun 30. maddesinde zikredilen iptal sebepleriyle sınırlıdır. İdare Hukukunda iptal davalarının kabul şartı olarak nitelenen ve usul hukukunda da anımsa intizamı ile ilgili görülen ve davanın her safhasında dikkate alınması hukuk alanında ihtilafsız bulunan sürenin 98. maddenin son fıkrası hükmüne dayanılmak suretiyle bertaraf edilmesi tecviz edilemez.

Yine sukut eden bir haktan ihya olunamayacağı yolundaki hukukun genel kuralı da bu görüşü doğrulamaktadır. Süre aşımına uğramak suretiyle düşmüş bir dava hakkının ihyasına bir yargı organı her ne sebeple olursa olsun yetkili olamaz. Mahkemenin (Tarafların talep etmemiş ve kendisinin görmemiş olması nedeniyle), düşmüş bir dava hakkını karar düzeltme safhasında artık dikkate alamayacağını beyan suretiyle ihya edilmesine hukukun genel esasları imkan vermez.

SONUÇ:

Bir davanın görülmesi sırasında, olayda süre aşımı bulunduğu nazara alınmadan ihtilaf karara bağlandıktan sonra kararın düzeltilmesi talebi vesilesiyle davanın yeniden incelenmesi sırasında süre aşımının nazara alınması gerekeceği cihelle, İçtihadın Dava Daireleri Kurulu'nun 51.3.1967 gün ve E:1963/264;K:1967/412 sayılı kararı veçhiyle birleştirilmesine 10.2.1973 günlü toplantıda üçte iki çoğunluk sağlanmadığından 24.2.1973 günlü ikinci toplantıda oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

X- 521 sayılı Danıştay Kanununun 95. maddesinde, Dava Daireleri ve Dava Daireleri Kurulu kararlarının kesin olup muhkem kaziyenin bütün hukuki sonuçlarının hasıl edeceği, bu kararlar aleyhine, ancak bu kanunda yazılı kanun yollarına başvurulabileceği hükmü konulmuştur. Kanunu müteakip maddelerinde "kanun yolları" ile ilgili hükümler sevk edilmiş, 98. madde ile de "kararın düzeltilmesi" hakkında hükümler konulmuştur. Bahsi geçen 98. maddede kararın düzeltilmesi sebepleri sayıldıktan sonra son fıkrada: "Dava Daireleri ve Dava Daireleri Kurulu, kararın düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen sebeplere bağlıdır" hükmü konulmuş olduğu gibi kanunun 99. maddesinde de "mahkemenin iadesi ve kararın düzeltilmesi istekleri, kanunda yazılı sebeplere dayanmıyorsa isteğin reddine karar verilir." denilmektedir.

Bu hükümlerin birlikte incelenmesinde de görüleceği gibi Dava Daireleri ve Dava Daireleri Kurulu kararları muhkem kaziyenin bütün hukuki sonuçlarını doğurmakta, kararın düzeltilmesi talep edildiği hallerde bu talep kararın kesin hüküm (muhkem kazıye) olma durumunu ortadan kaldırmamaktadır. Bu sebeple görevli daire veya kurul; ancak düzeltme dilekçesinde ileri sürülen sebeplere bağlı olarak kararı yeniden inceleyebilecektir.

3546 sayılı Kanunda mevcut olmayan son fıkra hükmünün 521 sayılı Kanuna bu sebeple konulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Kaldı ki 3546 sayılı Kanunun Yürürlükte bulunduğu devrede Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 14.3.1952 gün ve E:1952/13;K:1952/86 sayılı İçtihadı Birleştirme kararında "ihkaka hak için takip edilen esas yollardan tefrik için de ancak muayyen şart ve sebeplere istinaden ve istenilen taktirde müracaat edilebilecek olan tashih ve iade yollarının fevkalâde yollar olarak tavsife de yerinde olur" denilmek suretiyle kararın düzeltilmesi yolunun fevkalâde bir kanun yolu olduğu gösterilmiştir. 521 sayılı Danıştay Kanununun 95. maddenin hükmü karşısında ise kararın düzeltilmesi yolunun fevkalade kanun yolu olduğu şüphesizdir.

Fevkalade kanun yollarının ise kestirilmiş olan hükümlere karşı tanınan yollar olduğu usul hukukunda kabul edilmiş bir kuraldır. (Prof. Necip Bilge; Medeni Yargılama Hukuku, 1967; Sayfa:564)

Kesin hükümlere karşı tanınmış olan düzeltilmesi yoluna başvurulması halinde görevli dairenin düzeltme sebeplerine bağlı kalmaksızın kararı yeniden inceleyebilmesi kesin hüküm kavramı ile bağdaştırılamaz. Bu sebeple 521 sayılı Danıştay Kanununun 99. maddesindeki "kanunda yazılı sebepler varsa davaya yeniden bakılarak karar verilir." hükmünden, düzeltilmesi istenene karar ortadan kaldırıldıktan sonra düzeltme sebeplerine bağlı kalmaksızın yeniden bir karar verilmesi gerekeceği sonucunu çıkarmaya imkan bulunmamakta, aksine, düzeltme sebepleri yarında görülmek suretiyle karar ortadan kaldırıldıktan sonra bu sebeplere bağlı kalınarak davaya yeniden bakılacağı açıkça anlaşılmaktadır.

Prof. Şeref Gözübüyük, "Danıştay tarafından kabul edilen düzeltme sebepleri hükmü değiştirecek mahiyette ise, Danıştay düzeltme sebebinin ortadan kaldıran kararı etkilediği nispetinde kararında değişiklik yapar" demekle ve böylece düzeltme sebebinin kabul edildiği hallerde dahi görevli dairenin ancak düzeltme sebebine bağlı olarak karar üzerinde tasarrufta bulunacağını, bunun dışında kararın kesin hüküm haline gelmiş olan kısmını ortadan kaldıramayacağını ifade etmektedir. (Prof. Şeref Gözübüyük, İdari Yargı, 1970, sayfa 350). Şu halde düzeltme isteminin tetkik eden daire veya kurul, düzeltme istemini sadece ileri sürülen düzeltme sebeplerinin varit olup olmadığı noktasında inceleyebilecektir ve bu sebebi varit gördüğü hallerde de sebepe bağlı olarak kararında değişiklik yapacaktır. Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu'nun yukarıda bahsi geçen 14.3.1952 gün ve E:1952/1;K:1952/86 sayılı İçtihadı Birleştirme kararında "kazat kararların bunu ihtilaz edenleri tarafından dahi tekrar tetkik mevzuu yapılmaması karakteristik ve müteberr bir vasfı icabından bulunduğu" ifade edildikten sonra kararın düzeltilmesi "yeni bir ihtilafı tazanımını etmediği cihetle ayrı ve müstakil bir dava ve ihtilaf telak edemez" denilmektedir. (Danıştay Kararlar Dergisi, sayı 54-57, sayfa 91)

Öte yandan, düzeltme istemini tetkik eden daire veya kurulun, düzeltme sebebine bağlı kalmaksızın karar üzerinde tasarrufta bulunabilmesi, ilamın düzeltme isteminde bulunan taraf lehine verilmiş olan kısmının da ortadan kaldırılması ve aleyhine yeni bir karar tesisi sonucu doğurabileceğinden gerek 521 sayılı Kanunun 98. ve 99. maddeleriyle gerekse "kesin hüküm" esaslarıyla bağdaşmayan böyle bir durumun tecviz edilmesi mümkün değildir.

Süre konusunun kamu düzeni ile ilgili olması dolayısıyla davanın her safhasında re'sen dikkate alınabileceği yolundaki iddia, dava daireleri ile Dava Daireleri Kurulu kararlarının kesin hüküm bütün hukuki sonuçlarını hasıl etmesi ve kuralların, karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen sebeplerle bağlı olması hususlarının da kamu düzeni ile ilgili bulunması karşısında varit görülmemektedir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle içtihadın 5. Dairenin 18.11.1969 gün ve E:1968/3410;K:1969/3683 sayılı kararı istikametinde birleştirilmesi uygun olacağından hilafına verilen karara karşıyız.

XX- "Süre" kamu düzenine ilişkin bir usul meselesi olmakla beraber yine kamu düzenine ilişkin "görev" meselesinden sonra gelir. Adli-İdari yargı ayırma sistemi kabul etmiş ileri hukuk'a sahip ülkelerde (özellikle Fransa'da) ise, gerek yargısal gerekse ilmi içtihat, muhkem kazıye otoritesine görevden de önde yer vermektedir. Diğer taraftan Usul Hukukunda açıklandığı üzere: "Kamu düzenine ilişkin bir kanun hükmünün ihmalî de kamu düzeniyle ilgilidir", re'sen hazara alınmalıdır. Ayrıca şunu belirtmek yerinde olur: Danıştay Dairelerinin nihai kararlarının kudreti genellikle Yargıtay Daire Kararlarında yoktur; Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununda (Madde:429) ifade edildiği Yargıtay Dairesi bozma kararlarına mahkemeler direnebilir. Diğer deyimle mezkur Yargıtay Daire kararlarının ne muhkem kazıye teşkil eder ne de terat nitelik taşır; halbuki Danıştay Dairelerinin nihai kararları, 521 sayılı Kanunun 95. maddesinde açıkça belirtildiği üzere muhkem kazıyedir ve onun müsbet-menfi sonucunu derhal ortaya koyar.

Bütün bunlara karşılık Yargıtay'da da (HUKK. Madde:442), "tashihi karar arzuhalının kabulü, tashih talebi edilen karar ihtilaflına karar verilmesine mücip addolunamaz" iken Danıştay'da Kabule değer tahsis talebi sebebi bulunmasa bile mücerret taraflardan biri düzeltme talebinde bulundu diye hiç itiraz konusu yapılmamış "süre" (ki muhkem kazıye otoritesinden çok daha sonra gelir.) konusu üzerine yeniden ve re'sen dönülmesi bizzat mahkeme tarafından kendi muhkem kaziyenin zedelenmesi, hatta hiçe sayılması anlamına taşır ki bu husus ne 521 sayılı Kanunun amir hükümleriyle (Madde:95 ilk fıkra, 98 son fıkra) ne de Usul Hukuku'nun genel ilkeleriyle bağdaştırılamaz. Arz edilen nedenlerle içtihadın çoğunluğu görüşü yönünden birleştirilmesine karşıyım.

XXX A- Usul Yönünden: İçtihadın Birleştirilmesi konu olan kararlardan 5. Daire kararında davacının tazminat talebi önce kesin hüküm bulunduğu nedeniyle reddedilmiş, düzeltme talebi üzerine tazminat talebinin kabulüne karar verilirken davada süre aşımı konusunun incelenip incelenemeyeceği tartışılmış ise de, daha önce talebin kesin hüküm nedeniyle incelenmeden reddedilmesi karşısında davada süre aşımı bulunup bulunmadığı konusunun incelenmesi safhasına geçilmemiş, başka bir ifade ile kesin hüküm konusu bir davanın incelenmesinde süre aşımı konusundan önce ele alınması gereken bir husus olduğundan daha önce incelenmemiş, incelenmemesi gerektiği için dâirenin bu konuyu re'sen araştırılmasına hukuki engel bulunmadığından birbirine aykırı olduğu ileri sürülen kararlar arasında mahiyet farkı olması, yani ayrıyet bulunmaması nedeniyle içtihadın birleştirilmesine olanak bulunmadığı kanısındayım.

B- Esas Yönünden düşüncemize gelince: Bir davada süre aşımı bulunup bulunmadığı re'sen araştırılacak konulardan bulunduğu cihetle düzeltme taleplerinin incelenmesine 521 sayılı Danıştay Kanununun 98. maddesiyle getirilmiş bulunan sınırlamalar, mahkemenin kendiliğinden araştırmak zorunda oldukları bu gibi konuları kapsamaz ise de hukukun genel ilkeleri; kazanılmış hakların korunmasını ve kanun yollarına başvurunun bu haklarda yararlanmak isteyenlerin aleyhine sonuç doğurmayacağını amir bulunduğundan karar düzeltmesi istekleri incelenirken bu ilkelerin göz önünde tutulması zorunludur. Açıklanan nedenlerle karar düzeltmesi istemlerinin bu haktan yararlananlar için kestirilmiş ve kazanılmış hak durumuna girmiş hususlar ihlal edilmekten tetkik ve karara bağlanması gerektiği kanısında bulunduğundan çoğunluk kararına karşı bulunduğum gibi azlık görüşünü de benimsemiyorum."

4.1.3.11. Düzeltmede Duruşma:

Yargıtay'da düzeltme taleplerinin karar bağlanmasında, kanun bir engel olmamasına karşın, duruşma yoluna gidilmemelidir. Buna karşılık idari yargıda, düzeltme istemi dolayısıyla duruşma yapıp yapılmaması, düzeltme istemini inceleyen, temyiz yeri olarak Danıştay Daireleri ve İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları ile Bölge İdare Mahkemelerinin taktirine bırakılmıştır (m. 55/4). Kararın düzeltilmesi istemlerinde duruşma yoluna az başvurulmaktadır.

4.1.3.12. Düzeltme Kararlarına Karşı Düzeltme Talebi:

Düzeltme kararlarına karşı, tekrar düzeltme isteminde bulunulamaz. Bu durum açıkça İdari Yargılama Usulü Kanununda yer almıştır. Buna göre, temyiz yerlerince verilen kararlara karşı "bir defaya mahsus olmak üzere" kararın düzeltilmesi istenebilir (m.54/1).

"Danıştay Yasasının, düzeltme ile 'maddesinin istihdat ettiği gaye daireleri kararlarının düzeltme talebinde binaen ancak bir defaya mahsus olmak üzere tetkik mevzuu olabileceği merkezindedir. Bu kararlara karşı vakti olacak düzeltme talebinin reddi, ya da kabulü hakkında verilecek kararlar hakkında tekrar tashihi karar yolunun cereyanına cevap verilmek, evvelki karara müessir bir tetkike yol açmak v bu suretle fasit bir daire yaratmak' demek olacaktır." (279)

(279) Danıştay Kararlar Dergisi, sayı: 50-53, s.457; Danıştay 5. D. nin 30.3.1950 gün ve E:1950/319;K:1950/878 sayılı kararı.

Danıştay kanununda 1973 yılında yapılan değişiklikle, davanın ön koşulları açısından verilen kararlara karşı düzeltme yoluna gidildiğinde, düzeltme isteminin kabulü ile davaya yeniden bakılması ve esas hakkında karar verilmesi durumunda bu son karara karşı da düzeltme isteminde bulunma yolu açmış ve İdari Yargılama Usulü Kanunu da aynı kuralı benimsemişti (m.54/3). İdari Yargılama Usulü Kanununda yapılan değişiklikle, ön koşullar nedeniyle ilk derece yargı yerlerince verilen kararlara karşı temyiz yolu açıldığı için 54. maddenin 3. fıkrasında öngörülmüş olan, kararın düzeltilmesi ile ilgili bu kural kaldırılmıştır (5.4.1990 gün ve 3622 sayılı yasa, m.27).

4.1.3.13. Düzeltme Yoluna Başvurulmuş olması Yürütme Yürütmesini Durdurmaz:

Kararın düzeltilmesi yoluna başvurulmuş olması yargı kararının yürütülmesini durdurmaz. Fakat taraflardan birinin istemi üzerine, Danıştay yürütmesinin durdurulmasına karar verebilir.

Yönetimce kararın düzeltilmesi yoluna başvurmuş olması, kararın yerine getirilmesine engel değildir.

Yasa, "....kararın düzeltilmesi isteminin yargı kararının yürütülmesini durduramayacağı hükmünü amirdir. Bu itibarla idarenin savunmada ileri sürdüğü gibi, ilamın infaz edilmemiş olmasını kanun yoluna başvurma bir gereği saymak hukuken mümkün değildir. İdarenin kanunun açık hükmüne aykırı davranması sonucu arada geçen süre sonunda Türk Parasının devalüe edilmesiyle davacının eski kur dosyasıyla mütesep hakkının ziyana uğradığı sübut bulunmaktadır...transferin yeni kur üzerinden yapılmasında isabet bulunmadığından davanın kabulü ile dava konusu işlemin iptaline,"(280)

4.1.3.14. Özel Hükümler:

Bu konuyu yargılamaların yenilenmesi mevzuunda anlattım. Çünkü her iki mevzu, 2577 sayılı İYUK'un 55. maddesinde birlikte düzenlenmiştir.

(280) Danıştay Dergisi, sayı: 8, s.340, 1973; Danıştay 12. D. nin 20.3.1972 gün ve E:1971/1900, K:1972/851 sayılı kararı.

4.2.

OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

4.2.1.

KANUN YARARINA BOZMA (KANUN YARANINA TEMYİZ)

MADDE 51.

1-) (Değişiklik :16.4.1990-3622/20) Bölge idari mahkemesi kararları ile idare ve vergi mahkemelerince ve Danıştay'ca ilk derece mahkemesi olarak verilip temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade edenler ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden Başsavcı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir.

2-) (Değişik:16.4.1990-3622/20) Temyiz isteği yerinde görüldüğü takdirde karar kanun yararına bozulur. Bu bozma kararı daha önce kesinleşmiş olan mahkeme veya Danıştay kararının hukuki sonuçlarını kaldırmaz .

3-) Bozma kararının bir örneği ilgili bakanlığa gönderilir ve Resmi Gazetede yayımlanır.

Hukuk ve ceza uygulamaları usulünde var olan kanun yararına temyiz, idari yargıya İdari Yargılama Usulü Kanunu ile girmiştir. Kanun yararına temyizi düzenleyen 51. maddenin matlâbı kanun yararına bozmadır. Madde metninde ise "kanun yararına temyiz"den söz edilmektedir. Bozma, temyiz isteminin sonucunda gerçekleşir. Halbuki bazı koşullar altında Danıştay Başsavcısına tanınan temyiz etme hakkı söz konusudur. Bu bakımdan müessesenin "kanun yararına temyiz" olarak adlandırılması gerektiği kanaatindeyim.

Kanun yararına temyiz, kesinleşmiş kararlara karşı bir başvuru yolu olduğu için olağan üstü bir kanun yoludur.

İdari Yargılama Usulü Kanunumuza göre Bölge İdare Mahkemelerinin kararları ile idare ve vergi mahkemelerince ve Danıştay'ca ilk derece mahkemesi olarak verilip temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonuç ifade edenler ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden Danıştay Başsavcısı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir (İYUK.Dmd.51/1).

Kanun yararına temyiz yoluna başvurulması için iki şart vardır:

Birincisi kanun yararına temyiz yoluna başvurulacak kararın temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş olmasıdır.

Kararlar, temyiz kabiliyeti olmadıkları veya temyiz kabiliyeti bulunduğu halde taraflarca temyiz yoluna başvurulmadıkları için veyahut temyiz yoluna başvurulduğu halde temyiz dilekçesinin reddi yüzünden temyiz incelemesinden geçmemiş olabilirler. Bölge İdare Mahkemeleri kararları kesindir; bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulmaz (İYUK.md.45/5). Bu kararlar temyiz kabiliyeti olmadıkları için temyizden geçmemiştir. Temyiz istemi süreden reddedilmiş veya harç ve giderlerin tamamlanmaması nedeniyle temyizden vazgeçilmiş sayılmasına karar verilmiş (İYUK .Dmd.48/6) ise bu kararlarda temyizden geçmeksizin kesinleşmiş kararlar sayılır.

Kanun yararına temyiz yoluna başvurulma şartlarından ikincisi temyizden geçmeksizin kesinleşmiş kararın niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bulunmasıdır. Soyut hukuk kurallarına aykırılık her zaman kanun yararına sebebi değildir; karar yürürlükteki hukuka mevcut hukuk düzenine aykırı olmalıdır. Çünkü bu yol "kanun yararına" kabul edilmiş bir yoldur.

Kanun yararına temyiz yoluna Danıştay Başsavcısı ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden başvurur. "İlgili bakanlık" deyiminin kapsamına görev alanı itibari ile kararın bozulmasında yararı olan bütün bakanlıkların idare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemeleri üzerinde gözetim ve denetim yetkisi itibari ile de Adalet Bakanlığı'nın girmesi gerekir(281).

Kanun yararına temyiz başvurusu münhasıran Danıştay Başsavcısına tanınmış bir haktır. Bu bakımdan başvuru dilekçesini başsavcı veya yokluğunda vekalet eden Danıştay üyesi imzalar, diğer savcılar imzalayamazlar.

Başsavcının temyiz isteği yerinde görüldüğü takdirde karar kanun yararına bozulur. Bozma kararı bozulan kararın hukuki sonuçlarını kaldırmaz (İYUK.Dmd.51/2).

Bozulan karar üzerine mahkeme yeniden duruşma yapmaz. Daha doğrusu bozma üzerine mahkemenin yapacağı hiçbir işlem yoktur. Bozma kararı taraflar aleyhine bir sonuç da doğurmaz. Çünkü bozma 'kanun yararına ' yapılmıştır. Bu bozma ile kararı bozulan mahkeme bir çeşit uyarılmış dikkati çekilmiş olur. Ayrıca karar emsal olaylar için diğer mahkemelere yol gösterici bir nitelik taşır. Bu yüzden bozma kararının bir örneği, kararın kanun yararına bozulması için lüzum göstermiş olan bakanlığa gönderilir ve Resmi Gazete'de yayımlanır(İYUK.md..51/3). Kararın bir örneğinde idari yargı mahkemeleri üzerindeki genel denetim yetkisi dolayısıyla Adalet Bakanlığına gönderilmesi lazım geldiği kanaatindeyim.

1982 takvim yılı için mükellef adına salınan kaçakçılık cezalı geliri ve mali denge vergilerinin kaldırılması istemiyle açılan davada Edirne Vergi Mahkemesince dosyanın tebliğat işlemleri tamamlanmadan karar verildiği ve iş bu kararın Danıştay incelemesinden geçmeden kesinleştiği saptanmıştır.

...Kanun yararına bozma sebepleri kanunda temyiz sebepleri kadar geniş bir şekilde düzenlenmemiştir. Temyiz sebepleri arasında yer alan hukuka aykırılık kanun yararına bozmada tek sebep olarak kabul edilmiştir. Bu durumda yargılama usul hükümlerine riayet edilmemiş olması ancak hukuka aykırı bir sonucun karar haline gelmesinde kanun yararına bozma sebebidir. Yoksa mücerret usul hükümlerine uyulmamış olması tek başına kanun yararına bozma sebebi olarak yeterli değildir.

Olayda Edirne Vergi Mahkemesince 2577 sayılı Kanunun 16'nca maddesinde öngörülen usule uyulmaksızın davacının 30 günlük cevap süresinin dolması beklenilmeden karar verilmiş böylece kanunda öngörülen usule aykırı bir yol izlenmiş ise de bu durumun kararın sonucunu ve hükmünü etkileyecek bir niteliği bulunmamaktadır.

Bu nedenle yürürlükteki hukuka aykırı bir sonuç ifade etmeyen Edirne Vergi Mahkemesinin 28/12/1984 günlü ve E.1984/401. K.1984/463 sayılı kararının kanun yararına temyiz isteminin reddine oy birliği ile karar verildi. (282)

4.2.2. MUHAKEMENİN İADESİ (283) (YARGILAMANIN YENİLENMESİ)

MADDE 53.

1-)(Değişik ilk cümle :10.4.1990-3622/22)Danıştay ile bölge idare ve vergi mahkemelerinde verilen kararlar hakkında , aşağıda yazılı sebepler dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi istenebilir.

a-)Zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeble elde edilmeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması,

b-)Karara esasa olarak alınan belgenin sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkemeye veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin karar zamanında bundan haberi bulunmamış olması,

c-)Karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün kesinleşen bir mahkeme kararıyla bozularak ortadan kalkması,

(282) (Resmî Gazete:3.8.1985-18831 n.4. D.nin 11.6.1985 gün ve E.85/2514 K.85/1711 sayılı kararı)

d-)Bilirkişinin kasıtlı gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu mahkeme kararıyla belirlenmesi,

e-)Lehine karar verilen tarafın karara etkisi olan bir hile kullanılmış olması ,

f-)Vekil veya kanuni temsilci olmayan kimseler ile davanın görülüp karara bağlanmış bulunması,

g-)Çekinmeye mecbur olan başkan üye ve hakimin katılmasıyla karar verilmiş olması,

h-)Tarafları ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine sebep olabilecek kanuni bir dayanak yokken aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından evvelki ilanın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması .

2-)Yargılamanın yenilenmesi istekleri esas kararı vermiş olan mahkemece karara bağlanır.

3-)Yargılamanın yenilenmesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun süreye ilişkin hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

4.2.2.1. Kavram:

Bir davanın mahkemede görülmesi sırasında taraflardan biri elinde olmayan nedenlerden dolayı hakkını ispatlayamayarak haksız duruma düşebilir. Mahkemenin verdiği karar kesin hüküm halini almakla gerçeğe uymasa bile hukuki gerçek olarak kabul edilir .İleride ortaya çıkan bazı durumlar dolayısıyla haksızlığı anlaşılan bir karara dokunulmaması başka yönden haksızlık yaratır. İşte bu gibi durumlarda "kanunda tahdiden" sayılmış olan sebeblere dayanılarak esas hükmün kaldırılmasını ve davanın yeniden tetkikini sağlayan olağanüstü kanun yoluna "yargılamanın iadesi " yada "yargılamanın yenilenmesi " denir. Yönetmelik yargı, yargılamanın yenilenmesine ilişkin kuralları hukuk yargılama usulünden yararlanılarak İdari yargılama Usulü Kanunu ile düzenlenmiştir (m.53,55).Buna göre Danıştay ile bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinden verilen ve kesinleşmiş bulunan kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi istenebilir.

(283) B.Umar : "Türk Medeni Usul Hukukunda İdari Muhakeme" İstanbul hukuk Fakültesi Mecmuası,cilt XXIX, sayı 1-2, s.261

Aral : Danıştay Muhakeme Usulü, s.318

N.Bilge: Medeni Yargılama Hukuku, 1967, s.616

Kuru-Aslan -Yılmaz: Hukuk Muhakemeleri Usulü , 1986, s523

Yüzgül Boyuncu Danıştay, s. 723

R.Arslan : Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi,1977

Danıştay bir içtihadı birleştirme kararında düzeltme ile yargılamanın yenilenmesi yolunu karşılaştırmakta ve her ikisi arasında şu ayrımı yapmaktadır:

"Tashih yolu idari bir hatanın, tade yolu ise irade dışında vuku bulmuş olan bir hatanın ıslahına imkan vermek noktasından aynı gayeye vusul maksadına müntehi bulunduğ u cihetle aynı şekilde vasyflandırılmasındaki isabet zahirdir" (284).

Yargılamanın yenilenmesi kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş kararlara karşı başvuru olan olağan üstü bir kanun yoludur (285)

Yargılamanın yenilenmesini kanun yolu saymayanlar bulunduğu gibi şekli anlamda kanun yolu olmadığı halde gayesi hatalı bir hükmün düzeltilmesi olduğu için olağanüstü bir kanun yolu olarak kabul edenler de vardır(286).

4.2.2.2. Yargılamanın Yenilenmesi İstenemeyen Kararlar:

a) İlk derece mahkemesince (hüküm mahkemesince) işin esası hakkında verilen nihai kararların temyizi üzerine Danıştay'ca verilen "onama" kararlarının yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmesi bu kararların "esas karar" olarak nitelendirilmemesi karşısında mümkün değildir.

-
- (284) *Danıştay Kararları Dergisi sayı 54-57 s.91:14.3.1952 gün ve E.52/13 E.52/86 sayılı Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararı*
- (285) *Nurullah Kunter (bkz. age.1926) ve A.Şeref Gözübüyük (bkz. Yönetmel Yargı ,age. s.383) olağanüstü bir kanun yolu olduğu görülmektedir.*
- (286) *Tahir Tamer 'e göre "Ceza yargılamaları Usulü Kanunumuzun kabul ettiği teoriye göre ladei muhakeme bir kanun yolu değildir. Çünkü kanun yolu adı verilen yollar ancak kesinleşmemiş hükümlere karşı üst mercie gidilmesini ifade etmektedir; muhakemesinin ladei usulü ile muhakeme kan'yet kesbetmiş ve kanun yollarına müracaat imkanı kalmamış olan hükümler hakkında vardır" bkz. age. s.388*
Salm Üstündeğ ise "ladei muhakeme yolu teknik anlamda bir kanun yolu olarak nitelenemez. Zira bir üst mercie müracaatı imkan vermediği gibi, hükmün kesinleşmesini de ertelemey. Çünkü hüküm ladei muhakemeye bağlandıktan zaman zaten kesindir (Şekli manada kesindir). ladei muhakemenin gayesi ; kesin(ağır hatırlar ile muallal) bir kesin hükmü bertaraf ederek yerine hatadan salim bir hüküm vermektir. Bu bakımdan da ladei muhakemeye olağanüstü bir kanun yolu denilebilir."
görülmektedir.

KARAR

D.9 uncu D.nin 15.4.1987 gün ve
E:1987/667;K:1987/1052 s.k.

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunun 53. maddesinin 1. bendinde ;Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinden verilen kararlar hakkında aşağıda yazılı sebepler dolayısıyla yargılamanın yenilenmesinin istenebileceği ;2. bendinde de yargılamanın yenilenmesi isteklerinin esas kararı vermiş olan mahkemeye karara bağlanacağı açıklanmış bulunmaktadır.

Hukuk dilinde esas karar tanımı yeterince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen ve davanın tarafları arasındaki maddi uyumsuzluğu çözümlleyen kararlar için kullanıldığından anılan 53. maddesinin 1. bendinde sözü edilen Danıştay kararlarından kastın ,Danıştay'ın 2575 sayılı kanunun 24. maddesi uyarınca ilk derece mahkemesinin kararını bozarak için esas hakkında verdiği kararlar olduğu açıktır.

İlk derece Mahkemesince için esas hakkında verilen kararın tenyizi üzerine bu başvurunun kanununda yazılı sebepler yönünden incelenerek reddedilmesine ve kararın onanmasına ilişkin Danıştay kararları tenyize konu kararın hukuka uygunluğu yönünden yapılan inceleme sonucu verilmiş davanın tarafları arasındaki maddi uyumsuzluğun çözümüyle doğrudan ilgili olmadıklarından bu kararların esas karar olarak nitelendirilmelerine ve dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmelerine yasal olarak bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenle ,... Vergi Mahkemesi kararını tenyizden bozulması yolunda yapılan başvuruyu reddederek kararı olmayan Dairemizin 22.12.1986 gün ve E:1986 /2208;K:1986/2651 sayılı kararının yargılamanın yenilenmesi yolu ile kaldırılması mümkün olmadığından sözü edilen karara karşı yapılan yargılamanın yenilenmesi isteminin incelenmesizin reddine,...gününde oyçokluğuyla karar verildi."

b)İdare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay dairelerinin ve idari ve Vergi Daireleri Genel Kurullarının davayı sonuçlandıranı nitelikte olmayan "ara kararları"yla harç ve posta giderinin hiç verilmemesi yada eksik verilmesi halinde istenmesine rağmen bu hususun yerine getirilmesi durumunda alınan "işlemden kaldırma " kararları ve "yürütmenin durdurulması"kararları için yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

c)Dava dilekçesinin İYUK'un 3 ve 5 inci maddelerine uygun olarak düzenlenmemesi nedeniyle anılan maddelere uygun olarak düzenlenmek veya noksanları tamamlanmak üzere reddine ilişkin kararlar ile ,davanın ehliyetli şahsın avukat olmayan vekili tarafından açılması nedeniyle bizzat veya bir avukat vasıtasıyla dava açılmak üzere "dilekçenin reddine " ilişkin kararların yargılamanın yenilenmesine konu edilmesi mümkün değildir.

d)Tarafların açık iradeleriyle davadan feragat etmeleri ya da davayı kabul etmeleri halinde verilen kararlar için yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

e)Danıştay "idari daireleri" ve "idari işler kurulu"na tesis edilen yargısal nitelikte olmayan kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi mümkün değildir.

f)Danıştay'ın görev ve yetki uyumsuzluklarına ilişkin olarak verdiği "merci tayini" (İYUK md.43) kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurma imkanı yoktur.

g)Yargılamanın yenilenmesi istemi üzerine verilen kararlara karşı yeniden yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

4.2.2.3. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinde Bulunabilme Şartları:

Üç şartı vardır:

a-)Hakkında yargılamanın yenilenmesi istenecek karar , kesin bir karar olmalıdır.

Karar temyiz kabiliyeti olmadığı veya temyiz kabiliyeti olduğu halde taraflarca temyiz edilmediği için kesinleşmiş yahut ta temyiz incelemesinden geçerek kesin bir karar haline gelmiş olabilir .Temyiz isteminin süre aşımı dolayısıyla red edilmiş olması yargılamanın yenilenmesi isteminin kararı veren mahkemece incelenmesine engel olmaz(287).Ancak bu karara karşı yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilmek için o karar aleyhine başvurulacak kanun yolu kalmamış olmalıdır. Kararı temyiz edebilme imkanı varsa yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulamaz (288) (289).Kısmen kesinleşmiş kısmen bozulmuş olan hükme ait yargılama devam ederken bir bütün olan hükmün kesinleşen kısmı hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz (290). Danıştay'ın temyiz aşamasında işin esasına girmeden verdiği kararlara karşı da yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez (291). Danıştay'ın temyiz yolu ile incelediği

(287) Danıştay 4.Dairesi'nin 24.12.1990 gün ve E.1989/2698, E.1990/3922 sayılı kararı .

(288) Bkz. Belgenay, Mustafa Reşit : a.g.e., s.395 ve Kunter, Nurullah: a.g.e., s.1026.

(289) Danıştay aksi görüştedir. Bkz. 10.Daire'nin 19.5.1986 gün ve E.86/301 , E.86/1330 sayılı kararı : Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi kararlarının yargılamanın izleni yolu ile yeniden incelenebilmesi için, diğer kanun yollarının tükenmesi şartı değildir.

(290) Kunter, Nurullah: a.g.e., s.927.

(291) Danıştay 10. Dairesi'nin 17. 6 .1985gün ve E.85/474, E.85/1274 sayılı kararı.

işlerde verdiği onama veya bozma kararları ise esas karar olmadıklarından yargılamanın yenilenmesi yolu ile kaldırılmaları mümkün değildir(292).

b)Yargılamanın yenilenmesini isteyebilmek için kanunda sayılı sebeplerden birinin varolması gerekir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 53/1. maddesinde tahdidi olarak sayılan bu sebeplerden biri bulunmadıkça yargılamanın yenilenmesi istenemez. Bu sebepler ;bir belgenin sonradan ele geçirilmiş olması,karara esas alınan belgenin sahte olması, karara esas alınan bir ilamın başka bir kararla bozularak ortadan kalkması ,bilir kişinin kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunması ,hile kullanılmış olması ,davanın vekil veya temsilci olmayan kimselerle görülmesi (293), çekinmeye mecbur olanların çekinmemiş olması ,birbirlerine aykırı ilamlar verilmiş bulunmasıdır.

Zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeble elde edilemeyen belgenin , kararın verilmesinden sonra ele geçmiş olması yani yenilenme isteminde bulunan tarafın belgeyi unutma ,aramayı ihmal ile bulup ibraz edememe gibi bir kusurunun olmaması gerekir. Ayrıca elde edilen bu belge, kararın sonucunu etkileyecek nitelikte olmalıdır.

(292) *Danıştay 3. dairesi'nin 15.4.1987 gün ve E:1987/667;K:1987/1052 sayılı kararı: "Danıştay Dava Dairesinin temyiz istemini reddederek mahkeme kararını onaylamasına dair kararın yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılması mümkün değildir. Çünkü yargılamanın yenilenmesi ihtiklerini esas kararı vermiş olan mahkeme karara bağlayacaktır. Hukuk dilinde esas karar tamamı, yargı yerlerinden ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen, davanın tarafları arasındaki maddi uyumsuzlukları çözümlleyen karar için kullanılmaktadır.... Danıştay kararları, temyiz konu kararın hukuka uygunluğu yönünden yapılan inceleme sonucu verilmiş kararlardır. Diğer bir anlamda, ilk derece mahkemesince karara bağlanan davanın tarafları arasındaki uyumsuzluğun çözümü ile doğrudan ilgili olmadıklarından, bu kararların esas karar olarak nitelendirilmelerine ve dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmelerine yasal olanak bulunmamaktadır.*

Açıklanan nedenlerle, vergi mahkemesi kararının temyizden bozulması yolunda yapılan başvurmaya red ederek kararı onayan Dairemiz kararının yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılması mümkün bulunmadığından, sözli edilen karara karşı yapılan yargılamanın yenilenmesi isteminin incelenmekleizin reddine karar verildi.

(293) *Danıştay; davadan vazgeçme dilekçesini İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 53. maddesinin 1/f bendi gereğince vekil veya davacı şirket temsile yetkili yeter sayıda temsilci tarafından imzalanmış olduğu halde davanın görülüp karara bağlanmasını yargılamanın yenilenmesi nedeni saymıştır. b.k. Danıştay 8. Dairesi'nin 15.6.1989 gün ve E:1988/297;K:1989/553 sayılı kararı.*

Belgenin sahteliğine hükmedilmiş mahkeme veya resmi makam önünde ikrar olunmuş veya belgenin sahteliği hakkında verilen karardan, karar zamanı haberi bulunmamış olması lazımdır. Burada önemli olan belgenin sahteliğidir, sahteciliğin karşı taraf veya bir başkası tarafından önemli değildir.

Hilenin taktiri mahkemeye aittir. Burada söz konusu olan hile; tanıklık yalan yere and içme, sahte belge gibi nederler dışında kalan hileli tutumdur. Örneğin davayı kazanan tarafın karşı taraf avukatı ile anlaşması, yazılı tebligatın alınmasında hileli yollara başvurulması, tebligatın davanın tarafı yerine bir başkasına yaptırılması (294), dosyadan evrak alınması gibi haller, uygulamada hile olarak kabul edilmektedir.

c) Yargılamanın yenilenmesi belirli bir süre içinde yapılmalıdır.

Yargılamanın yenilenmesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun süreye ilişkin hükümleri kıyas yolu ile uygulanır (İYUK.md.53/3).

Süre; sürenin başlangıcı bakımından yargılamanın yenilenmesi sebeplerine göre farklılıklar göstermekle beraber,(3 ay) ,bazıları için (1 ay) dır (HUMK.md.447) (295). Süre (90gün) veya (30gün)olmayıp(3)veya(1) aydır.HUMK.161. maddesine göre sürenin ay olarak belirlendiği hallerde ,sürenin bitimi ,başladığı güne son ayda karşılık olan günün çalışma saatinin sonudur. Örneğin süre 1 Martta başlamışsa 1 Nisan veya 1 Haziran günün çalışma saatinde biter.

4.2.2.4. Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri:

a-)Belgenin sonradan ele geçirilmesi:

Üçüncü kişinin fiili sonunda, dava görülürken belgenin mahkemeye verilmemiş olması, yargılamanın yenilenmesini gerektirmez. Yargılamanın yenilenmesini isteme süresi, belgenin elde edildiği tarihten itibaren 3 aydır.

(294) Gözübüyük, A. Şeref: *Yönetsel Yargı*, age., s.385.

(295) HUMK. Madde 447-İadeyi Muhakeme Müddeti, yeni verahkin elde edildiği veya hilenin keşfolunduğu ve yalan yere yaladet veya yemin veya eklihibre ihbarı veya nakililik hakkında verilen hükümlerin katyet itikazı ve hükmü esas tutkas olunan ilam hükümlerinin fesih ve nakzolunarak kaziyet muhakeme suretiyle külliye mürfesi olmanından haberdar olduğu ve 445. maddesinin 8. ve 9. hallerinde hükümün mahkûmunaleyhe veya haklı vekil veya mümesalle sebebi tarihinden itibaren 3 ay ve alacaklı veya mahkûmunaleyhe makamına kaim olanların hükümden usulen haberdar oldukları günden itibaren bir aydır.

445. maddenin 10. numaranında yazılan sebepten dolayı inde-i muhakeme talebi müruru zaman haddine balığ müddet geçinceye kadar muteberdir.

b-)Belgenin sahteliği:

İkinci sebep "Karara esas olarak alınan belgenin sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin, karar zamanında bundan haberi bulunmamış" olmasıdır. Belgedeki sahteliğin, yararına hüküm verilen kişi yada üçüncü bir kişi tarafından yapılmış olması arasında fark yoktur.

Yargılamanın yenilenmesini isteme süresi sahtelik hakkındaki hükmün kesinleştiği tarihten itibaren üç aydır.

c-) Karara esas alınan ilamın ortadan kalkması:

Üçüncü sebep "karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün kesinleşen bir mahkeme kararı ile bozularak ortadan kalkması" dır. Burada iki hüküm vardır. Birinci hüküm, ikinci hüküm verilmesinde dayanak olarak, başka bir ifade ile kesin delil olarak kullanılmıştır. Kesin delil olarak kullanılan birinci hükmü, sonradan geçersiz olduğunu yargı yoluyla saptanması durumunda, ikinci hükmün, yargılamanın yenilenmesi yoluyla gözden geçirilmesi istenebilir. Kesin kanıt olarak kullanılan ve ortadan kaldırılan hüküm, bir ceza mahkemesinden, yada bir hukuk mahkemesinden, yada yönetsel bir mahkemeden verilmiş olabilir.

Burada yargılamanın yenilenmesi için gereken süre, yargılamanın yenilenmesini isteyen, kesin delil olarak kullanılan hükmün, kesin bir şekilde ortadan kalktığını öğrendiği tarihten itibaren üç aydır.

d-)Bilirkişinin bilerek gerçeğe aykırı rapor vermesi:

Dördüncü sebep, "bilirkişinin kasıtlı gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu, mahkeme kararı ile" belirlenmesidir. Bilirkişinin gerçeğe aykırı raporunun yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılabilmesi için, hükmün verilmesinde etkili olmuş bulunması gerekir. Eğer hüküm başka delillere dayanarak alınmış ise, bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor düzenlemesinden dolayı hüküm giymiş olması, yargılamanın yenilenmesini gerektirmez.

Bu gibi durumlarda, yargılamanın yenilenmesi isteme süresi mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden itibaren üç aydır.

e-) Hile kullanılmış olması:

Beşinci sebep " lehine karar verilen tarafın karara etkisi olan bir hile kullanmış" olmasıdır. Burada söz konusu olan hile, şahitli, yalan yere yemin etme, sahte belge gibi sebeplerin dışında kalan hileli bir tutumdur. Örneğin, davayı kazanan tarafın, karşı tarafın avukatı ile anlaşması, yada davanın yürütülmesi sırasında yazılı bildirimlerin alınmasında hileli yollara başvurulmuş olması, bildirimin asıl davalı yerine bir başkasına yaptırılması gibi. Burada hilenin bir ceza mahkemesi kararı ile saptanmış olmasına gerek yoktur. Hileli tutum doğrudan doğruya yargılamanın yenilenmesine bakacak olan mahkeme önünde ispatlanabilir.

Bu durumda yargılamanın yenilenmesini isteme süresi hilenin ortaya çıktığı aydan itibaren üç aydır.

f-) Vekil yada kanuni temsilci olmayan kimseler:

Altıncı sebep, "vekil yada kanuni temsilci olmayan kimseler ile davanın görülüp karara bağlanmış" bulunmasıdır. Örneğin, usul kurallarına göre vekil olma niteliği bulunmayan kimseye bildirim yapılarak dava yürütülmüş ve karara bağlanmış olması gibi, burada, sadece davanın vekil veya münessil olmayan kimseler ile görülmüş olması yeterlidir, bu sakatlığın hükmü etkilemiş olup olmadığını araştırmaya gerek yoktur. Bu gibi durumlarda, yargılamanın yenilenme süresi, yargılamanın yenilenmesi istemine konu olan yargı kararının, aleyhine karar verilen kişiye, yada gerçek vekil, yada temsilcisine bildirim tarihinden itibaren üç aydır.

g-)Çekinme:

Yedinci sebep, "çekinmeye mecbur olan başkan üye veya hakimin katılması ile karar verilmiş" olmasıdır. Çekinmesi gereken hakimin karara katılmış olması yargılamanın yenilenmesi için yeterlidir, sonucu etkileyip etkilememesi önemli değildir.

Burada da süre, kararın yazılı bildirim tarihinden itibaren üç aydır.

h-)Birbirine aykırı hükümler:

Sonuncu sebep, " tarafları ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir karar verilmesine sebep olabilecek kanuni bir dayanak yokken aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından evvelki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş" bulunmasıdır. Yargılamanın yenilenmesi yoluna gidebilmek için, her iki kararında kesinleşmiş olması zorunludur. Kesinleşmiş iki kararın bulunması durumunda birinci kararın

birakılması ve ikinci kararın iptal edilmesi gerekir. Yargılamanın yenilenmesini isteme süresi, zaman aşımı süresi kadar. Yani on yıldır. Bu süre ikinci kararın kesinleşmesinden itibaren başlar.

4.2.2.5. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminde Bulunma Yetkisi (Bulunabilecekler):

Yargılamanın yenilenmesini taraflara isteyebilirler. Davaya katılan katıldığı tarafla birlikte yargılamanın yenilenmesini isteyebilir, tek başına isteyemez (296).

Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunanın, bu isteminde bir çıkarı olmalıdır. Bu bakımdan karar lehine olan taraf, yargılamanın yenilenmesini isteyemez (297).

"Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan T.C. emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılması istenilen Danıştay Üçüncü Dairesi kararında hasım durumda olmamakla birlikte (hasım Makina Kimya Endüstrisi kurumudur.) ...iştirakçilerin hangi hizmetlerinin fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacağı ve bu sürelerin fiili hizmetlerine ekleneceği konusunda karar vermeye yetkili durumunda bulunmakla, bu uyuşmazlıkta da taraf olduğu kabul edilerek, ileri sürdüğü yargılamanın yenilenmesi nedenide, 2575 sayılı yasanın 53. maddesinin (h) bendine uygun bulunduğundan, yargılamanın yenilenmesi istemi kabul edilerek, Danıştay 3. Dairesince verilmiş bulunan ...karar oyçokluğu ile kaldırılıp ...işin esası yeniden görüldü." (298) .

Danıştay bu karar ile "yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunma yetkisinin davanın taraflarına ait olduğu" kuralına ait hareket ettiği söylenemez. Nitekim karara karşı oy veren üye, "Danıştay 3. Dairesince verilen kararda T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü taraf durumunda bulunmadığından, yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi gerektiği düşüncesi ile" karara katılmamıştır.

4.2.2.6. Yargılamanın Yenilenmesinde Karşı Taraf:

Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan taraf, yargılamanın yenilenmesi dilekçesinde karşı tarafı da belirleme durumundadır. Yargılamanın yenilenmesine konu olan karardan yararlanan taraf, karşı taraf olarak gösterilir. Başka bir deyişle, eğer davacı yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunuyorsa davalı, davacı karşı taraf olarak gösterilir.

(296) Danıştay 8. Dairesi'nin 19.12.1985 gün ve E:1985/309;E:1985/1022 sayılı kararı.

(297) Danıştay 9. Dairesi'nin 22.12.1988 gün ve E:1988/943;E:1988/3820 sayılı kararı.

(298) Danıştay 10. D. 'nin 10.2.1986 gün ve E:1986/318;E:1986/2309 sayılı kararı; Danıştay Dergisi, sayı 66-67, 1987, s. 470.

4.2.2.7. Yargılamanın Yenilenmesi isteğinin Talep Şekli ve Süresi:

Yargılamanın yenilenmesi istemi, İYUK'nun 3. maddesinde şekli ve muhtevası gösterilen dava dilekçesi biçiminde olmak üzere karşı taraf sayısından bir fazla olarak düzenlenmiş dilekçelerle yapılır. Dilekçelerin "esas karar" veren mahkeme veya Danıştay başkanlığına hitaben yazılması gerekir. Dilekçede; yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan (davalı veya davacı) ve karşı taraf gösterilmeli; hangi kararın, kanunda sayılan hangi nedenle yargılamanın yenilenmesi isteğine konu yapıldığı açıklanmalı; değişik durum ve gelişmeler sonucu ortaya çıkan yargılamanın yenilenmesi sebebinin öğrenildiği, belgesinin veya o kanundaki kararının elde edildiği tarih açıkça gösterilmelidir.

Maddeye göre yargılamanın yenilenmesi süresi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun bu konuda belirlediği sürelerdir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 447. maddesinde ise aynen; "iade-i muhakeme müddeti, yeni vesaike elde edildiği veya hilenin keşfolunduğu ve yalan yere şahadet veya yemin veya ehlihübre ihbarları veya sahtelik hakkında verilen hükümlerin katiyet iktisab ettiği ve hükme esas ittihaz olunan ilam hükmünün mahkumunaleyhe veya kaziyei muhkeme suretiyle külliyyen mürtefi olmasından haberdar olunduğu ve 445. maddenin 8. ve 9. hallerinde hükmün mahkumunaleyhe veya hakiki veya mümessile tebliğ tarihinden itibaren 3 ay ve alacaklı veya mahkumunaleyhi makamına kaim olanların hükümden usulen haberdar oldukları günden itibaren bir aydır.

445. maddenin 10. numarasında yazılan sebepten dolayı iade-i muhakeme talebi müruru zaman haddine baliğ müddet geçinceye kadar muteberdir." denilmekte olup, buna göre; maddenin (h) bendinde belirtilen durum hariç, idari yargıda, yargılamanın yenilenmesi süresi üç aydır. (h) bendinde belirtilen durumda yargılamanın yenilenmesi süresi ise, az yukarıda yazılı HUMK'nun 447. maddesinin son bendine göre, "zamanaşımı süresi"dir.

KARAR

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde 'karara esas alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla ortadan kalkması' yargılamanın yenilenmesini gerektiren bir neden olarak gösterilmiş, 3. fıkrasında yargılamanın yenilenmesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun süreye ilişkin hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanacağına işaret edilmiştir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yargılamanın yenilenmesinde süreyi düzenleyen 447. maddesinde 'iade-i muhakeme müddeti....hükme esas ittihaz olunan ilam hükmünün fesh olunduğu....tarihten itibaren üç aydır.' hükmüne yer vermektedir.

4.2.2.8. Yargılamanın yenilenmesi isteminin inceleneceği Yer ve Usulü:

Yargılamanın yenilenmesi isteminin esas kararı veren mahkeme inceler (İYUK.md.53/3) (299) .

KARARLAR

D. 5 Incl D.nin 18.11.1987 gün ve
E:1987/763;K:1987/1570 n.k. (300)

"Yargılamaların yenilenmesi, öğretide, bir mahkemece verilen ve kesinlik taşıyan bir kararın belli bazı nedenler dolayısıyla aynı mahkemece iptal edilmesini veya değiştirilmesini sağlamaya yönelik olağanüstü bir kanun olarak tanımlanmaktadır. Amacı, diğer kanun yollarında olduğu gibi, yanlış olan veya yanlış sayılan 'hükâm' ve 'kararların' bir daha gözden geçirilmesini sağlamaktır. Hükûmlerin ve kararların gözden geçirilmesi aynı mahkemede olabileceği gibi başka mahkemede de olabilir. Diğer kanun yolları gibi yargılamaların yenilenmesi yolu da asıl davadan ayrı ve ondan tümüyle bağımsız bir yol olmayıp asıl davanın bir niteliğinde ve fakat kanunu ve sebepleri itibarıyla ondan farklı bir yargılama derecesidir.

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun geçici 6. maddesinin 1. fıkrasında "Bu kanunla kurulmuş olan mahkemeler göreve başladığında, bu mahkemelerin görev ve yetki alanlarına giren konularda daha önce Danıştay'a açılmış olan davalar ve işler Danıştay'ca sonuçlandırılır." hükmüne yer vermektedir. Geçiş dönemini düzenleyen bu hüküm karşısında bu hüküm ve kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yolunun kabulünün yukarıda açıklanan amacı ve bu yolun özelliği nedeniyle Bölge İdare mahkemeleri ile İdare ve vergi Mahkemelerinin kurulup göreve başladıkları tarihten (20.7.1982) önce ilk derecede Danıştay'a açılmış bulunan davalarla ilgili olarak verilen kararlara karşı kararın düzeltilmesi ya da yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması halinde bu yoldaki istemlerin karara bağlanması Danıştay'ın görev ve yetki alanına girmekte olup, alti idari yargı yerlerinin bu yoldaki istemleri inceleyip karara bağlamaları yasa hükmünün açık hükmüyle bağdaştırılmaz. Bu nedenle, belediye zabıta memurlüğundan sivil memurluğa naklen atanan davacının bu yoldaki işlemi iptali istemiyle 20.7.1982 tarihinden önce açtığı davanın reddine ilişkin Danıştay 5. Dairesinin 28.2.1978 gün ve E:1976/6990;K:1978/695 sayılı kararına karşı (idare mahkemesince) yaptığı yargılamanın yenilenmesi isteminin görev noktasından reddi gerekirken istemin esaslarıncıncelendirilerek karara bağlanmasında hukuki isabet bulunmamaktadır."

(299) *Danıştay 6. Dairesi'nin 13.2.1987 gün ve E:1986/325;E:1987/149 sayılı kararı.*
(300) *Danıştay Dergisi, Yıl, 1988 Sayı: 70-71 sh. 285. vd.*

*D.4 üncü D.min 24.12.1990 gün ve
E:1989/2698;K:1990/3922 z.k. (301)*

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53. maddesinde Danıştay ile idare ve Vergi Mahkemelerinde verilen kararlar hakkında maddede yazılı sebepler dolayısıyla ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun süreye ilişkin hükümlerin dahilinde yargılamanın yenilenmesinin istenebileceği ve yargılamanın yenilenmesi isteklerinin esas kararı vermiş olan mahkemesi karara bağlanacağı hükmü yer almıştır.

Bu durumda İçel Vergi Mahkemesinin 21.3.1988 gün ve E:1987/366;K:1988/113 sayılı kararına ilişkin temyiz isteminin Danıştay'ca süresini dolayısıyla reddedilmiş olması anılan mahkeme kararı hakkındaki yargılamanın yenilenmesi talebinin kararı veren İçel 2. Vergi Mahkemesi'nde incelenmesine engel değildir.

Açıklanan nedenlerle yükümlünün yargılamanın yenilenmesi isteminin incelemek üzere dosyanın İçel 2. Vergi Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verildi."

Esas karar, yargı yerlerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla çözümledikleri uyuşmazlıkların hakkında verdikleri kararlardır (302).

Yargılamanın yenilenmesi istemi, esas kararı veren kurula, daireye veya mahkemeye verilen dilekçe ile yapılır. Dilekçe aynen dava dilekçesi gibi yazılır ve karşı taraf sayısından bir fazla olur. Özellikle yargılamanın yenilenmesi sebepleriyle dayandığı deliller gösterilir, belgelerin asılları ya da onaylı veya onaysız örnekleri eklerini sürenin başlangıç tarihi belirtilir.

Muhakemenin iadesi dilekçesi... İki adet verilmesi gerekirken tek nüsha verilmiş ve ekli belgelerin de ikişer adet eklenmesi gerekirken birer adet noksan eklenmiş olduğundan...bu noksanların 30 gün içinde tanımlamak suretiyle yeniden istekte...bulunmak üzere dilekçenin reddine..." (303) .

4.2.2.9. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminin İncelenmesi:

Yargılamanın yenilenmesi istemine ilişkin dilekçe yargı yerinin önüne geldiğinden istem, öncelikle ön şartlar yönünden incelenir.

(301) *Danıştay Dergisi, Yıl, 1992 Sayı:82-83, sh.352*

(302) *Esas kararlar hakkında bkz. (292) numaralı dipnota verilen Danıştay Dairesinin 15.4.1987 gün ve E:1987/667;K:1987/1052 sayılı kararı.*

(303) *Anayasa İdarisi Dergisi, C.7 sayı:3, s.244; Danıştay D.min 30.4.1974 gün ve E:1974/310;K:1974/1019 sayılı kararı.*

Bu incelemede:

a-)Dilekçenin 3. maddeye uygun olup olmadığı,

b-) Yargılamanın yenilenmesi isteminin kararda adı geçen taraflardan biri tarafından yapılıp yapılmadığı ve istemde bulunanın, isteminin incelenmesinde hukuki yararının olup olmadığı,

c-)Ortada yargılamanın yenilenmesi istenebilecek nihai bir karar bulunup bulunmadığı,

d-) Yargılamanın yenilenmesi isteminin yasal süresinde yapılıp yapılmadığı araştırılır.

Bu araştırmada; istemin esas davanın taraflarından biri tarafından yapılmadığı, ortada nihai bir karar olmadığı, istemin süresinde yapılmadığı tespit edilirse; işin esasına girilmeden yargılamanın yenilenmesi istemi ön şartlar yönünden reddedilir. Dilekçenin uygun olarak düzenlenmediğinin tesbiti halinde ise, 30 gün içerisinde yasaya uygun olarak düzenlenmiş dilekçelerle yeniden istemde bulunabileceği belirtilerek, "dilekçenin reddine" kararı verilir.

Istemin ön şartlar yönünden uygun bulunması halinde bu kez de, yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak ileri sürülen hususun (veya hususların) kanunda sayılan sebeplerden olup olmadığı araştırılır. Eğer ki, gösterilen sebep, kanunda sayılan sebeplerden birine ya da birkaçına uygun ise, yargı yeri (Mahkeme veya Danıştay) vermiş olduğu eski kararını kaldırarak işin esasını inceler. Bu incelemede, ileri sürülen sebep benimsendiğinde, yargılamanın yenilenmesi istemi kabul edilir ve işin esası yeniden incelenerek-yeni- bir karar verilir.

Buna karşın, yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen husus, kanunda sayılan sebeplerden değilse, bu kez yargı yeri eski kararını kaldırmaksızın, yargılamanın yenilenmesi istemini reddeder.

KARAR

**D.10. nınca D.mln 20.3.1986 gün ve
E:1985/12985;E:1986/623 z.k**

".....

İstemin Özeti: Davacının, Erzurum Demir Satış ve Dağıtım Deposu şefi iken Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü Personel Yönetmeliğinin 110. maddesi 6. fıkrası uyarınca teşekkülle ilişik kesme cezası ile cezalandırılmasına ilişkin Memurlar Disiplin Kurulu kararını onaylayan Yönetim Kurulunun 21.8.1981 gün ve 39/1057 sayılı işleminin iptal istemiyle açılan dava sonunda Danıştay 3. Dairesince verilen 25.4.1983 gün ve E:1982/3504;K:1983/1366 sayılı davanın reddi yolundaki kararın; disiplin hukuku yönünden sabit görülen eylem ile ilgili olarak Erzurum Ağır Ceza Mahkemesinde evrak üzerinde sahtekarlık yapmak suretiyle menfaat temin etmek suçundan açılan davanın lehine sonuçlandırıldığından bakiyle adı geçen mahkemenin 26.4.1983 gün ve E:1982/141;K:1984/89 sayılı kararın ortadan kaldırılarak tekrar göreve iadesinin sağlanması istenilmektedir.

.....2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 55. maddesinin 4. bendine göre yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesinde duruşma yapılması görevli Dairenin kararına bağlı bulunmasına ve davacının duruşma isteminin dairece kabul edilmemesine binaen yargılamanın yenilenmesi istemi incelendi:

Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları kararlarının yargılamanın yenilenmesi yolu ile yeniden incelenenilmeleri, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53. maddesinde yazılı nedenlerden birinin varlığı ile mümkündür.

Dosyanın incelenmesinden, davacı hakkında verilen beraat kararlarının, söz konusu maddenin 1/a bendinde belirtilen zorlayıcı sebepler nedeniyle kararın verilmesinden sonra ele geçirilen belge olarak nitelendirilemeyeceği gibi yargılamanın yenilenmesi sebeplerinde mevcut olmadığı anlaşılmadığından ve yargılamanın yenilenmesi yolu ile yeniden incelenmesi istenen karar yasa ve usule uygun olup, başka bir neden de var olmadığından, yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verildi."

4.2.2.10. YARGILAMANIN YENİLENMESİNE ve KARARIN DÜZELTİLMESİNE İlişkin Özel Hükümler

MADDE 55.

1-)İsteğin ilişkin olduğu konu, diğer bir daire veya mahkemenin görevine girmiş ise karar bu daire veya mahkemece verilir.

2-)Karşı tarafın savunması alındıktan sonra istekler incelenir ve kanunda yazılı sebepler varsa davaya yeniden bakılarak karar verilir.

3-)Tarafların, yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesi istemleri, kanunda yazılı sebeplere dayanmıyor ise, isteğin reddine karar verilir ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun bu husustaki hükümlerine göre para cezasına da hükmolunur.

4-)Yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesi istemlerinde duruşma yapılması, görevli daire veya mahkemenin kararına bağlıdır.

5-)53, 54 ve bu madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yargılamanın yenilenmesinde ve kararın düzeltilmesinde bu Kanunun diğer hükümleri uygulanır.

AÇIKLAMA

Bundan önce incelediğimiz 53 ve 54 üncü maddelerde gerek yargılamanın yenilenmesi, gerekse kararın düzeltilmesi istemlerinin mahiyeti üzerinde durarak; bu istekleri içeren dilekçelerin şeklini ve muhtevasını belirtmiş, istemde bulunabilecekleri ve istemde bulunabilme sürelerini göstererek, düzeltme hallerini ve yenileme sebeplerini saydıktan sonra, inceleme usulünü açıklamış ve incelemeyi takiben yargı yerince verilecek kararları belirtmiştik.

Burada ise, 53 ve 54 üncü maddelerin incelenmesi sırasında ele alamadığımız özel ortak hükümleri ve hususları ele alacağız.

Maddenin 1'inci fıkrası, kararın düzeltilmesi veya yargılamanın yenilenmesi isteğine ilişkin konunun, yeni bir durum sonucu başka bir dairenin veya mahkemenin görevine girmesi halinde, istem konusundaki kararın artık bu daire veya mahkemece neticelendirileceğini hükme bağlamaktadır. Mesela; 2576 sayılı Kanun,Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan tüm uyuşmazlıkların görüm ve çözüm yeri olarak vergi mahkemeleri gösterilmiş iken, 3410 sayılı Kanunla 2576 sayılı Kanunun 6 ıncı maddesinin değiştirilmesi sonucu, yalnızca genel bütçeye, il özel idarelerine, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerle ilgili olarak 6183 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin davaların görüm ve çözüm yerinin vergi mahkemeleri olduğunun gösterilmiş olması karşısında; eski düzenleme zamanında (A) belediyesince 'su bedeli'nin tahsili için düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle o yerdeki görevli ve yetkili vergi mahkemesinde açılan davada, bu mahkemece verilen nihai bir kararın, 3410 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2.3.1988 tarihinden sonra yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmesi halinde, istemi artık o yerdeki esas kararı veren vergi mahkemesi değil, o yerdeki görevli ve yetkili olan (3410 sayılı Kanunla) idare mahkemesi inceleyerek karara bağlayacaktır.

Yine Danıştay Kanunu'nun 37 inci maddesine göre, dava dairelerinin işlerinde birbirine göre nispetsizlik görülmesi halinde, bir dairenin görevine giren işlerden bir bölümünün Başkanlık Kurulu kararıyla diğer dava dairelerine verebilmesi mümkün olup, bu hükme dayanarak Başkanlık Kurulu'nun, 7 inci Daire'nin işlerinin çokluğu nedeniyle, bu dairenin görevleri arasında sayılan "veraset ve intikal vergilerine" ilişkin davaları çözümleme görevini bu daireden alarak 9 uncu Daire'ye vermesi halinde önceden 7 inci Daire'den çıkan nihai bir kararın, karar düzeltmeye yada yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmesi halinde, istem -artık- 7' inci Daire'ce değildi 9 uncu Daire'ce incelenir ve karara bağlanır.

Maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarına göre, yargılamanın yenilenmesi veya kararın düzeltilmesi istemlerine ilişkin dilekçeler yargı yerince karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı tarafın 30 gün içerisinde cevap verme hakkı vardır. Gelen cevap üzerine yargı yeri istemi inceler ve karara bağlar. İnceleme usulü ve inceleme sonucu verilecek kararları 53 ve 54. maddelerin tetkiki sırasında gördüğünüzden, burada bu hususları yeniden ele almaya gerek görmüyorum.

Kararın düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi istemlerinin reddedilmesi halinde yargı yeri, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümleri (md.442 ve 454) uyarınca istemde bulunan aleyhine para cezasına hükmeder.

KARAR

D.6.D.nin 18.5.1993 gün ve

E:1992/3593;K:1993/1893 s.k.

"Danıştay Dava Daireleri ile İdare veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının temyiz üzerine verilen kararları hakkında ancak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 54. Maddesinde yazılı nedenlerle kararın düzeltilmesi istenebilir. Kararın düzeltilmesi dilekçesinde öne sürülen hususlar ise adı geçen yasa maddesinde yazılı nedenlerden hiçbirisine uymamaktadır.

Bu nedenle kararın düzeltilmesi isteminin reddine, yargılama giderlerinin istemde bulunan üzerinde bırakılmasına, 2577 sayılı Yasanın 55. maddesinin gönderme yaptığı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 442. ve 3506 sayılı Kanunun ek ve 1 ve 3591 sayılı Kanunla değişik ek 2. maddeleri gereğince para cezası olarak 25.000 liranın dilekçe sahibinden alınmasına ... karar verildi."

4 üncü fıkraya göre yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesi istemlerinde yapılıp yapılmaması, ilgili dairenin veya mahkemenin kararına bağlıdır. Daire veya mahkeme istemde bulunulmamasına rağmen, gerekli gördüğünde duruşma yapabileceği gibi, istemde bulunulmasına rağmen lüzum görmezse duruşma yapmayabilir.

KARAR

D.10 uncu D.nin 16.10.1986 gün ve
E:1986/770;k:1986/1785 s.k.

".....2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunun 55 inci maddesinin 4 numaralı bendine göre yargılamanın ve kararın düzeltilmesi istemlerinde duruşma yapılması görevli dairenin kararına bağlı bulunmasına ve karar düzeltme isteyen taraf olan davacının duruşma isteminin Dairemizce kabul edilmemesi üzerine karar düzeltme istemi dosya üzerinden incelendi...."

Maddenin son bendi, 53,54,55 inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yargılamanın yenilenmesinde ve kararın düzeltilmesinde 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun diğer hükümlerine uygulanacağını belirtmektedir. Bu hükmü göre, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi taleplerinde 2577 sayılı Kanunun 3,4,6,8,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,28,29,30,31,48,56 ve 57 nci maddeleri kısmen veya tamamen uygulanır.

KARARLAR

D.5 inci D.nin 6.2.1989 gün ve
E:1989/120;K:1989/135 s.k (304)

Kararın Özeti:

Kanunun 48 inci maddesi hükmü, karar düzeltme istemlerinde uygulanamaz.

"Davacının..... Emniyet kadrosunda bölge trafik komiseri olarak naklen atandığı, açılan davada İdare Mahkemesinin 12.11.1987 günlü K:1987/499 sayılı kararıyla dava konusu işlemin naklen atamaya ilişkin kısmının iptal edildiği, davanın sınıf değiştirilmesine ilişkin kısmının ise reddedildiği, tarafların karşılıklı temyiz istemi üzerine Danıştay Beşinci Dairesinin 7.6.1988 gün ve E:1988/1310;K:1988/1827 sayılı kararıyla davalı idarenin temyiz isteminin reddine, davacının temyiz isteminin ise kabulüyle kararın sınıf değişikliğine ilişkin kısmının davacının isteği doğrultusunda bozularak kaldırılmasına, aynı kararın diğer kısmının onanmasına karar verildiği, davacının bu kararın kendisine tebliği üzerine on beş gün içinde kararın düzeltilmesi isteminde bulunmadığı buna karşılık olarak idarenin anılan kararın düzeltilmesi istemine ilişkin dilekçesine verdiği cevapta; kendisinin evvelki görev yeri olan Bölge İstasyon Amirliğinde görevlendirilmesi şeklinde karar verilmesi gerektiği iddiasıyla aynı kararın düzeltilmesi isteminde bulunduğu Dairemizin E:1988/2984 sayılı dosyasının incelenmesinden anlaşılmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53,54 ve 55. maddeleri idari yargı mercilerince verilen kararlara ilişkin kararın düzeltilmesine veya yargılamanın yenilenmesi istemlerinin tabii olacağı süre ve nedenleri konusunu düzenlemekte ve 54. maddenin 1. fıkrasında, Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kuralları tarafından verilen kararlar hakkında bir defaya mahsus olmak üzere, kararın tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde taraflarca kararın düzeltilmesinin istenebileceği hükmü bağlanmaktadır.

(304) Danıştay Dergisi, Sayı: 76-77, sh. 397 vd.

Bu hükmün atf yaptığı 48. maddenin 3. bendinde ise, 'Temyiz dilekçeleri Danıştay'a gönderilmek üzere kararı veren mahkemeye verilir ve bu mahkemeye karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf tebliğ tarihini izleyen otuz gün içerisinde cevap verebilir.....' denilmektedir.

Yukarıda açıklanan madde hükümlerine nazaran, yargılamanın yenilenmesi isteğine ilişkin dilekçenin, temyiz dosyasının bulunduğu başka bir deyimle temyizi isteyen kararı veren mahkemeye verilir, tebliğatin bu mahkemeye tamamlanmasından sonra dava ve temyiz dosyaları ile birlikte Danıştay'a gönderilmesi gerekmektedir. Oysa yargılamanın yenilenmesi isteğini içeren dilekçenin doğrudan Danıştay'a verildiği anlaşılmakta sözü geçen kanun hükümleri uyarınca dilekçenin..... ikinci Vergi Mahkemesine gönderilmesine..... gününde oybirliği ile karar verildi."

Yasanın 53,54 ve 55'inci maddelerinde yer alan hükümler kararın düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi istemleriyle ilgili 'özel' hükümler olmakla birlikte 55. maddenin 5. fıkrası '53,54 ve bu maddede hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yargılamanın yenilenmesinde ve kararın düzeltilmesinde bu Kanunun diğer hükümleri uygulanır.' biçimindeki hükmüyle yasanın öteki hükümlerinin, bu maddelerdeki yükümlerle çatışmamak veya bu maddelerde boşluk bulunması hallerinde yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesinde de uygulanabilmesine olanak tanımaktadır.

54. maddenin 1. fıkrası, kararın düzeltilmesinin, Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarınca verilen kararların tebliğinden itibaren on beş gün içinde istenebileceğine ilişkin 'özel' bir düzenleme getirildiğine göre bu konunun 55. maddenin 5. fıkrasındaki yollamanın kapsamının dışında kaldığı açıktır. Yine 54. maddenin 1. fıkrası, on beş günlük sürenin işlemeye başlayacağı tarihi hesaplanmasında kararın taraflara tebliğ tarihini esas olarak aldığına göre 2577 sayılı yasanın 48. maddesinin 'Temyiz dilekçeleri Danıştay'a gönderilmek kararı veren mahkemeye verilir ve bu mahkemeye karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf tebliğ tarihini izleyen otuz gün içerisinde cevap verebilir. Cevap veren, kararı süresinde temyiz etmemiş olsa bile; düzenleyeceği dilekçesinde temyiz isteminde bulunabilir. Bu takdirde bu dilekçe temyiz dilekçesi yerine geçer' yolunda hüküm taşıyan 3. fıkrasının da 55. maddenin 5. fıkrasındaki yollamanın kapsamı dışında kaldığına kuşkuyla yer yoktur. Dolayısıyla, Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarında verilen kararlara karşı taraflardan birisinin kararın düzeltilmesini istemesi halinde diğer tarafın, bu yoldaki dilekçenin kendisine tebliği üzerine, kararın kendisine tebliğ tarihine göre on beş günlük sürenin geçirilmemiş olması halı hariç, kararın düzeltilmesine istemeyeceği açıktır.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin kararın düzeltilmesine ilişkin dilekçesinin tebliği üzerine davacının cevap dilekçesiyle yaptığı kararın düzeltilmesi isteminin, esasları inceleme olanağı bulunmadığından reddine."

D.7 İnci D.nin 31.12.1984 gün ve
E:1984/4335;E:1984/2714 s.k.

".....2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 50. maddesinde, Temyiz incelenmesi sonucunda Danıştay'ca verilen kararın dosyayla birlikte karar veren mahkemeye gönderileceği, dosyanın mahkemeye gelmesi üzerine Danıştay kararının mahkeme tarafından yedi gün içinde taraflara tebliğ olunacağı belirtilmiş, aynı kanunun 55. maddesinin son bendinde, yargılamanın yenilenmesinde ve kararın düzenlenmesinde bu kanunun diğer hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

3. BÖLÜM

5. KANUN YOLLARINDAN BAŞKA BAŞVURU YOLLARI

5.1. AÇIKLAMA VE AYKIRILIKLARIN GİDERİLMESİ (305-a)

5.1.1. Kavramı:

Açıklama, karar yerine getirilinceye kadar başvurulabilen yoldur. Danıştay, Bölge İdare mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemelerince verilen kararların yeterince açık olmaması veya birbirine aykırı hüküm fıkraları içermesi halinde, hükümdeki gerçek anlamın ortaya çıkartılabilmesi amacıyla, ihtilafın taraflarınca başvuru yola hükümlerin açıklanması (veya kısaca açıklama yolu) denilmektedir. Açıklama yolunun usul kanunlarındaki varlık sebebi, mahkemeler tarafından verilmiş bulunan kararların yerine getirilmesi sırasında gerçek anlamından farklı biçimde yorumlanmasını ve bu yolla değişik şekilde icrasını önlemektir.

Hükümlerin açıklanması yolu İdari Yargılama Usulü Kanununun 29. maddesinde tek madde ile düzenlenmiştir. Buna karşılık aynı yol, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda 455 ila 458. maddelerinde 5 madde halinde düzenlenmiştir. Konuyu düzenleyen madde sayısının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda fazla olması; İdari Yargılama Usulü Kanunundaki düzenlemenin yetersiz olduğu yanlıgısını doğurmaktadır. Zira, İdari Yargılama Usulü Kanunundaki hüküm, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan hükümlerin tümünü kapsayacak şekilde uzun bir maddedir.

(305-a) İ.E.Postacıoğlu, "Türk hukukunda Hükümlerin Tavzihi", Ord. Prof. Muammer Raşit Sevil'e armağan, İstanbul Hukuku Fakültesi Yayını 1956, s.295; Yüzyıl Boyunca Danıştay, s.728; Doğruöz, Emin, "Vergi Yargısında Hükümün Açıklanması", Vergi Sorunları Dergisi, S.75, Kasım Aralık-1994, s.63-70; Tezel, Adnan, Vergi Muhakemesi Hukuku, İstanbul-1982, s.30-42; Aksoy, Şerafettin, Vergi Yargısı Türk Yargı Sistemi, İstanbul 1990, s.247-248; Yenice, Kazım-Yüksel Esin, İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983, s.612 v.d.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yukarıda anılan hükümleri, Kanunun “Hükümlere Karşı Müracaat Tarikeleri” başlıklı üçüncü babında yer almıştır. Buna karşılık İdari Yargılama Usulü Kanununda konumuza ilişkin 29. madde, “Genel Esaslar” başlıklı birinci bölümde, “kararın sonuçları” başlıklı maddenin hemen peşi sıra yer almıştır. Hükümlerin yer ve konumu açısından bir karşılaştırma yapıldığından, İdari Yargılama Usulü Kanununda yer alan hükmün yerinin daha yerinde olduğu görülmektedir. Çünkü, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu konuyu kanun yolları bölümünde düzenlemiş olmak beraber, hükmün açıklanması yolu bir kanun yolu değildir (305). Kanun yolu, bir yargı kararının, adaletin gerçekleşmesi yolunda daha üst bir mahkemede kontrol ettirilebilmesi için ihtilafın taraflarına tanınmış usulü bir olanaktır. Oysa hükmün açıklanması yolunda, yargı kararının kontrolü veya değiştirilmesi söz konusu olamaz. Kaldı ki, açıklama istenilen merci, kararı vermiş olan mahkemedir; kanun yolundaki gibi üst mahkeme değildir ve bir kararın açıklanması için yapılan başvurunun kararı kesinleşmesi konusunda herhangi bir önem taşımaz.

Yargılamanın iadesine karar verilmedikçe veya temyiz edilip bozulmadıkça verilen hüküm, hiç bir suretle değiştirilemez. Bir başka deyişle hakim, hükmünü vermekle o davadan elini çeker ve kanun yollarının gerektirdiği anılan haller dışında o davaya yeniden bakılmaz. Hükmün açıklanması yolu da, bunun bir istisnası değildir. Hakim burada hükmü açıklamakla, hükmün başka bir şekilde anlaşılıp uygulanmasını önlemektedir. Hakim burada hükmü açıklama yolu ile asıl hükmünü değiştirmez veya yeni bir hüküm tesis edemez. Açıklamanın ilişkin bulunduğu yargı kararları üzerinde değiştirici, yenileyici veya başkaldıncı etkisinin olmayacağı sebebiyle, açıklama (ve yanlışlıkların düzeltilmesi (306))yolu için “hükümlerin rötuğu” deyimi dahi önerilmiştir (307) .

(305) Üstündağ, Saim: *Medeni Yargılama Hukuku, Cilt I-II, Gözden geçirilmiş ve yenilenmiş 4. Baskı, İstanbul 1989, s. 745.*

Hükmün açıklanması bir kanun yolu olmamakla birlikte, Bazı yazarlar eserlerinde konuyu bir kanun yolu olarak veya bu başlık altında incelemektedir. Örnek olarak bkz. Tezel, Adnan.... Vergi Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1982, sh.30-42; Aksoy, Şerafettin: Vergi yargısı ve Türk Vergi Yargı Sistemi, İstanbul 1990, sh.237, 247-248. Ancak bu görüşe yukarıdaki gerçeklerle katılmıyoruz.

(306) bkz. *İdari Yargılama Usulü Kanunu md.30*

(307) Duran, Lütfi: *Türkiye Yönetiminde Karmaşa, İstanbul 1988, sh.261.*

5.1.2. Açıklamayı Gerektirecek Durumlar ve Kararlar:

Gerek İdari Yargılama Usulü Kanunu, gerek Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, açıklama yoluna başvurulabilecek halleri birbirine paralel olarak düzenlemiştir. Açıklama ancak, Kararın yeterince açık olmaması veya kararın birbiri ile çelişkili hüküm fıkraları içermesi halinde istenebilir. Açıklama yoluna başvurulabilmesi için anılan Kanunlarda belirlenen ve kısaca belirsizlik ve çelişki olarak ifade edebileceğimiz bu sebebin, bu iki sebebin, kararın hüküm bölümünde olması gerekir. Yoksa gerekçedeki belirsizlikler veya çelişkiler, açıklama sebebi olamaz (308) .

Açıklamanın hüküm fıkrası ile ilgili olması son derece doğaldır. Çünkü, bu yola başvurulması gereği genellikle hüküm fıkrasının uygulanması, başka bir deyişle kararın yerine getirmesi sonradan ortaya çıkmaktadır. Hüküm fıkrası kararın hiç bir şüphe ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde yerine getirmesine elverişli deyişle, zaten ortada açıklanmayı gerektiren bir durum var demektir. Hüküm fıkrasında kararın nasıl yerine getirileceğinin hiç anlaşılamamış veya kullanılan sözcük ve deyimlerden tarafların farklı anlam çıkarmaları (ve bu yüzden kararın yerine getirilmesi-infaz- konusunda anlaşamamaları) yahut fıkranın düzenleniş biçimine göre hükme birden çok anlam vermenin mümkün bulunması, Kanunun öngördüğü anlamda "yeterince açık olmama" halinin başlıca örnekleridir(309) .

İçerik ve anlatım itibarıyla açık olan bir kararın, açıklanması istenilemez. (310) Öte yandan İdari Yargılama Usulü Kanununda itiraz, temyiz, yargılamanın yenilenmesi veya karar düzeltilmesi sebepleri olarak sayılan hususlar, açıklama talebinin gerekçesi olarak ileri sürülemez (311). Zira bu sebepler, birer kanun yoluna başvurma sebepleridir. Ancak kanun yolu ile elde olunabilecek bir sonuç veya hükmün, açıklama yolu ile elde edilebilmesi mümkün değildir.

(308) Danıştay 9. D.E. 1984/2189;E:1983/675 (Karavelloğlu, Celal: İdari Yargılama Usulü Kanunu C:2, Akçaabat 1993)

(309) Yenice, Kazım-Esin, Yüksel...İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983, sh.612.

(310) "İptal istenilen karar, bir başka Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlükten kaldırıldığı, böylece davacının ulaşılmak istediği sonuca varıldığı ve davanın konusunun kalmadığı gerekçesi ile esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı şeklinde verilen Mahkeme Kararı, içerik ve anlatım itibarıyla açık olduğundan, bu kararın açıklanması istemi bu nedenle yerinde değildir." Danıştay Dava Daireleri Kurulu E:1983/38;E:1984/53 T.27.1.1984 (Danıştay Dergisi yıl:15 S:56-57 sh. 119).

(311) Aynı yönde bkz. Gözüküyük, Şeref:Yönetmelik Yargı, 9 Barın Ankara 1993, sh.388.

Zira açıklama yolu ile, açıklanılması istenilen kararın değiştirilmesi, tamamlanması veya yeniden farklı bir sonuca bağlanması mümkün değildir. Örneğin, dava dilekçesi ile talep edilen hususları, mahkeme kararında tam olarak karşılanmamış olması hallerinde, bu eksikliğin giderilmesi için kararın açıklanması yoluna gidilemez. Zira bu husus bir itiraz veya temyiz sebebi oluşturmaktadır. Nitekim bir olayda Danıştay, satılan bir gayrimenkul sebebiyle salınan cezalı gayrimenkul kıymet artışı yönünden verilen ve emlak vergisinden hiç söz etmeyen kararın açıklanmasını isteyen vergi dairesinin bu talebinin reddi gerçeğine karar vermiştir. Danıştay bu kararında (312) , söz konusu hususun bir temyiz nedeni olması yönünden hareketle, yalnızca temyiz yoluna başvurulması ile düzeltilmesi mümkün olan bir hususun açıklama nedeni olarak kabulüne olanak bulunmadığı gerekçesine dayanmıştır.

Bir fona ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açtığı davada, fona yatırdığı meblağ iadesi hususunda kararın açık olmadığı belirterek açıklama isteyen bir kişinin talebi, Danıştay tarafından, açıklama istemiyle verilen dilekçelerde ileri sürülen hususun açıklama yoluyla çözümlenebilme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir (313). Yine aynı şekilde, dava dilekçesinde vekalet ücreti talep edildiği halde, kararda bu talebin karşılanmamış olması da, açıklama sebebi olamaz (314) .

Doktrinde ve uygulamada yürütmenin durdurulması veya diğer ara kararları yönünden de, açıklama yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir(315). Danıştay içtihatları da bu yöndedir. Örneğin İdari Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesi uyarınca tesis edilen bir ara kararın taraflardan neyin istendiği konusunda bir açıklık taşımıyorsa, Kanunun aradığı anlamda bir açıklık nedeni var demektir. Nitekim zaman zaman uygulamada böyle durumlarla karşılaşıldığı ve Danıştay'ın verdiği ara kararlarını açıklamak zorunda kalındığı görülmüştür (316). Kanaatimce de, açıklama yolunu sadece nihai kararlara inhisar ettirmek yerinde değildir. Açıklama yolunu yerinde getirilmesi gereken ve fakat yeterince açık olmayan bütün kararlar için kabul etmek gerekir.

(312) Danıştay 9. Dairesi'nin E:1984/2189;K:1985/675, t:19.4.1985 (Karavelloğlu, Celal: age., s. 715-716).

(313) Bkz. dn. 307'de anılan Karar

(314) "Kararda ücreti vekalet miktarının gösterilmemiş olması açıklama sebebi değil, kararın düzeltilmesi sebebidir. Danıştay 5.D. K:1969/2215 T.18.1.1969 (Yenice , Kazım :Esin Yüksel age. Sh.613 dn.703)

(315) Aynı yönde bkz. Aksoy, Şerafettin: Age. Sh.248; Yenice , Kazım-Esin Yüksel: age. Sh.614.

(316) Yenice , Kazım -Esin Yüksel: age., Sh.614.

Nitekim İdari Yargılama Usulü Kanununda açıklama konusunun düzenlendiği maddenin (md. 29) yerinin, kanun yollarından önce ve fakat esas ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararların sonuçlarını düzenleyen maddenin (md.28) hemen peşi sıra belirlenmesinin, kanun koyucunun da bu sonucu öngördüğü ve isteginin bir işareti olarak kabul edilebilir.

İdari Yargılama Usulü Kanununun 55. maddesinin son fıkrası uyarınca, yukarıda anılan mercilerinin, yargılanmanın yenilenmesi veya karar düzeltilmesi başvuruları üzerine verdikleri kararlar için de açıklama yoluna başvurulabilir. Zira bu kararlar da hüküm fıkrasında belirsizlik veya çelişkiler içerebilir ve dolayısıyla icrası sırasında yorum ve anlam farklılıklarına yol açabilirler (317).

Bu noktada, üst derece mahkemelerinin itiraz ve temyiz başvuruları üzerine verdikleri kararlarda, yalnızca bozma kararlarının açıklanmasının talep edilebileceğini, onama şeklindeki kararların açıklanmasının ise istenemeyeceğini düşünmekteyim. Bu doğrultuda olmak üzere Bölge İdare mahkemelerince bozma ile birlikte işin esası hakkında verilen kararla, Danıştay'ın temyiz incelemesi sırasında maddi hataları düzelterek vereceği onama kararlarında düzeltilen hususlar hakkında açıklama yoluna başvurulabileceği düşüncesini de taşımaktayım.

5.1.3. Açıklamada Uyulacak Usul:

5.1.3.1. Talep ve Yöneltilileceği Mahkeme:

Açıklama ancak, açıklama istenilen karara konu uyuşmazlığın taraflarınca talep olunabilir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. maddesinde açıklama talebinin, "taraflardan herbiri" tarafından yapılabileceğinden söz edilmektedir. Üçüncü şahıslar da davaya katıldığı hallerde, bu durumdaki kişilerin de açıklanan talep hakkının varlığının kabulü gerekir. İdari Yargılama Usulü Kanununun 30. maddesinde açık göndermesi sebebiyle idari yargılama usulünde de uygulama alanı bulan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 53. maddesine göre, burada üçüncü şahıs (ki müdahil olarak adlandırılır), hakkı veya borcu bu davanın neticesine bağlı ve gerçek anlamıyla uygulanmasında menfaati olan kişilerdir. Müdahil, katılma talebi mahkeme tarafından kabul edilmekle davaya katılır. Müdahil, teknik anlamda taraf değildir. Lehine veya aleyhine bir şeye hükmedilemez. Ancak davanın katılan tarafın aleyhine sonuçlanması halinde müdahale masrafiyle mahkum edilir (318).

(317) Aynı yönde bkz. Yenice, Kaşın-Erin, Yüksel: a.g.e., s.614; Karavelioğlu, Celal: a.g.e., s.719.

(318) Bkz. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu md.420.

Madem ki müdahil muhakeme masrafları ile yükümlü tutulabilir, o halde onun en azından bunlar hakkında bir takım taleplerde bulunabileceğini de kabul etmek gerekir (319).

Hükmün açıklanması ancak, açıklanması istenilen, bir başka anlatımla belirsiz veya çelişik olduğu iddia olunan kararı vermiş bulunan mahkemeden istenebilir. Böyle bir hükmün açıklanması, bir başka veya üst mahkemeden istenemez (320). Zaten bir hükmün açıklanması ancak ve en iyi şekilde onu vermiş olan mahkeme tarafından yapılabilir. Bu nedenle bazı yabancı usul kanunları, açıklanan hükmü vermiş bulunan hakimlerce, bu hakimler mahkemeden ayrılmışlarsa onların davet edilmesi suretiyle yapılacağını hükme bağlamaktadır (321) .

Açıklama talebi ile mahkemeye müracaat edilmesi, hakkında açıklama istenilen kararın yürütülmesini durdurmaz. Ancak bu başvuru ile birlikte Mahkemeden yürütmenin durdurulması da talep edilebilir.

5.1.3.2. Talebin Şekli:

Açıklanan talebi, açıklanması istenilen kararı vermiş bulunan mahkemeye karşı taraf sayısından bir fazla nüsha olarak dilekçe verilmesi suretiyle yapılır. Dilekçenin şekli konusunda, İdari Yargılama Usulü Kanununda bir açıklık yoktur. Ancak bu konuda Kanunun 3. maddesinden yararlanılabilir. Kanaatimizce dilekçede, tarafların ad ve adresleri (ve varsa vekilleri) ,açıklanması istenilen kararın esas ve karar numaraları ile açıklama istenilen husus ve sebeplerinin belirtilmesi gerekir ve yeterlidir.

(319) Aynı yönde bkz. Üstündağ, Saim: *Medeni Yargılama Hukuku I-II*, 4.Basım, İstanbul 1989, sh.318.

(320) "İdari Yargılama Usulü Kanununun 29. maddesi gereğince, vergi mahkemesince verilen kararın açıklanması ancak kararı veren mahkemeden istenebileceğinden, açıklamanın talebini içeren dilekçe ile birlikte dosyanın Danıştay'a gönderilmesinde isabet olmadığından dosyanın Diyarbakır Vergi Mahkemesine iadesine karar verildi." Danıştay 9. D. E:1990/2476; E:1990/3023 T.27.9.1990 (Danıştay dergisi Yıl:22 s:82-83 sh:861)

(321) (Guldener, Max, *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, 2. baskı, II supplement, Zurich 1964, sh:536 dn. 6'da anılan Konton Usul Kanunları'ndan naklen Kuru, Baki: *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 4. baskı, c:4, Ankara 1984, sh:3656.

Açıklama talebine yönelik dilekçelere, açıklanan ve / veya aykırılığın giderilmesi konularının dışında başkaca bir isteminde eklenmesi, örneğin açıklama istemine ait dilekçelerde bir taraftan açıklama istenirken aynı zamanda yargılamanın yenilenmesi isteminde de bulunulması mümkün değildir(322). Böyle bir durumda dilekçenin reddine karar verilmesi gerekir (323).

5.1.4. Süre:

Hükümün açıklanması için müracaata, herhangi bir kesin süre yoktur. Ancak açıklama, kararın yerine getirilmesine kadar istenebilir. Hatta kararın yerine getirilmesi sırasında dahi açıklama yoluna başvurulabilir. Zira, kararı yerine getiren vergi idaresinin, kararın hükümlerine verdiği anlam, mükellef tarafından benimsenmeyebilir. Zaten buradaki anlaşmazlık, bir anlamda, kararın ne şekilde yerine getirileceği noktasındadır. Vergi idaresinin karar verdiği anlamı benimsemeyen taraf, yargıdan kararın açıklanmasını isteyebilir. Burada hemen belirtmeliyim ki, açıklama yoluna başvurulabilmesi için kararın icrasına başlanılmış olması zorunlu değildir. Kararın icrasına daha başlanılmamış bulunan hallerde de açıklama yoluna başvurulabilir.

Karar tamamiyle yerine getirildikten sonra, bir başka deyişle tam olarak icra edildikten sonra artık açıklama yoluna başvurulamaz. Bu nedenle vergi davalarında açıklama talebi ile karşılaşan mahkemenin, açıklanması istenilen kararın tam olarak infaz olunup olunmadığını vergi idaresinden sorması gerekir.

Açıklama yoluna başvurulabilmek için, kesinleşmiş olması şart değildir. Ancak henüz kesinleşmemiş hükümlere karşı açıklama isteminde bulunulması, bu kararlar aleyhine itiraz ve temyiz yolu gibi kanun yollarına başvurma süresini kesmez veya durdurmaz (324) .

Her ne kadar yukarıda kararın icrası tamamlanuncaya kadar her zaman kararın açıklanmasının istenebileceğini ifade ettiysek de, bazen fiili durum itibarıyla açıklamanın derhal istenmesi gerekebilmektedir.

(322) "2577 sayılı kanunun 29. maddesinde düzenlenen kararların açıklanması yoluyla, 53. maddesinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi istemi, sebep, yöntem ve sonuçları farklı iki ayrı müessesedir. Bu iki müessese için aynı dilekçe ile başvuruda bulunması üzerine anılan Kanunun 15. maddesi uyarınca dilekçenin reddi gerekirken, iki ayrı işlem hakkında yani kararla hüküm tesiri karına aykırılık" Danıştay 3. D. E:1986/865;E:1987/270 T. 28.1.1987 Alver, Cemil: İdari Yargılama Usulü Kanunu, 3. Basım, Ankara 1993, sh.202.)

(323) Karavelioğlu, Celal: Age, sh:717.

(324) Nitekim, İdari Yargılama Usulü ile paralel bir düzenleme arz eden Hukuk Usulünde de kararın açıklanması yoluna başvurulmanın temyiz süresini kesmemektedir. Bu konuda bkz. Üstündağ. Salm: age, sh:745 (ve dn. 115'de anılan Yargıtay Kararları)

Örneğin, Danıştay tarafından temyiz yoluyla verilen bir kararın açıklanması talep edildiğinde, alınan açıklama kararının işlevini ifade edebilmesi ancak açıklamanın ilk derece mahkemesinin yeniden karar vermesinden önce yapılmasına bağlıdır. Aslında bu gibi durumlarda ilk derece mahkemelerinin açıklama başvurusunun bir bekletici sorun olarak kabul ederek, sonucunu beklemesi gerektiğini düşünmekteyim. Nitekim, Medeni Usul Hukukunda da, Yargıtay'ın bozma kararının açıklanmasının, mahkemece bozmaya uyuluncaya kadar istenebileceği, bozmaya uyulduktan sonra açıklama yoluna başvurulamayacağı kabul edilmektedir (325).

5.1.5. Açıklamanın Talebinin İncelenmesi:

Yukarıda açıklanan şekilde dilekçe ile yapılan açıklama talebi, hakkında açıklama talep edilen kararı vermiş bulunan mahkeme tarafından incelenir. Mahkeme dilekçeyi esas bakımından incelemeye başlamadan önce, ilk incelemeden geçirip geçirmeyeceği konusunda İdari Yargılama Usulü Kanununda bir açıklık yoktur. Kanaatimce mahkemenin dilekçeyi, Kanunun 14. maddesi uyarınca ilk incelemeye tabi tutması gerekebilir. Zira dilekçede, açıklanması istenilen kararın numarası yazılmamış olabilir. Dilekçede açıklama isteminin yanı sıra açıklama ile bağdaşmayan talepler (örneğin yargılamanın yenilenmesi veya karar düzeltilmesi gibi) de bulunabilir.

Bu gibi durumlarda mahkemenin, kanunun 15. maddesi uyarınca, eksikliğinin giderilmesi veya usultünce başvurusu için süre tanıyarak dilekçenin reddine karar vermesi gerekir. Zira açıklama ancak, açıklanması istenilen karara konu uyumsuzluğun taraflarca ve yukarıda da değindiğim üzere davaya katılan üçüncü şahıslarca talep olunabilir.

Mahkeme gerekli gördüğü takdirde, dilekçenin bir örneğini karşı tarafa tebliğ edebilir. Bu durumda karşı tarafın mahkemenin belirleyeceği süre içerisinde cevap hakkı doğar. Açıklama istemine cevap verilmesi halinde, cevabı iki nüsha olarak mahkemeye sunulması gerekmektedir. Mahkemenin, cevabın bir nüshasının açıklama isteyen tarafa göndermesi gerekir.

Mahkeme, açıklama talebini kural olarak dosya üzerinde inceler. Ancak mahkemenin gerek görmesi halinde duruşma yapılması mümkündür.

(325) *Yargıtay 7. H. D. E:2053;K:1971/4987 T. 13.7.1971 (Resmî Kararlar dergisi yıl:1971 s:11, s:392)*

5.1.6. Açıklama Kararına İtiraz Veya Temyiz:

Mahkemelerce verilecek açıklama kararları kesindir. Bu kararlar aleyhine kural olarak, kanun yollarına başvurulamaz. Zira açıklama kararı, daha önce verilmiş bir kararın nasıl anlaşılması, yorumlanması ve uygulanması gerektiğini içeren bir karar olup, öncekinin dışındaki sonuç doğuracak yeni bir karar değildir. İdari Yargılama Usulü Kanununa göre, ancak bir ihtilafı sona erdirici nitelikte nihai kararlar itiraz veya temyiz konusu yapılabilir (326).

Açıklama kararlarına itiraz veya temyiz, yalnızca açıklama kararının açıklama sınırları içinde kalıp kalmadığı hususunda olabilir. Zira açıklama sınırlarının aşıp aşılmadığının, bir başka anlatımla açıklama kararı ile eski hükmün değiştirilmesi ve yeni bir hüküm tesis olunması halinde itiraz ve temyiz mümkündür. Zira bu durumda artık bir açıklama kararı ve halinden söz edilemez. Tesis edilen yeni hüküm dolayısıyla tarafların itiraz veya temyize başvurma olanağı doğar(327). Ancak bu durumda temyiz veya itiraz incelemesi sadece bu hususa inhisar eder. Bozma kararı verildiğinde ise, karar hiç açıklanmamış sayılır (328).

Ancak yukarıda açıkladığım husus, vergi mahkemesi veya Danıştay Dava Daireleri tarafından verilecek açıklama kararları için mümkündür. Buna karşılık, vermiş bulunduğu kararlar için de açıklama talep edilmesi mümkün bulunana Bölge İdare Mahkemeleri veya Danıştay Dava Daireleri Kurullarının açıklama kararlarında, açıklama sınırlarını aşarak yeni bir hüküm tesis etmeleri halinde, herhangi bir itiraz veya temyiz başvurusu mümkün değildir. Zira Kanunumuzda bu mercilerin kararlarına karşı başvurulabilecek görevli bir merci gösterilmemiş bulunmaktadır. Bu konuda bir kanun boşluğu söz konusudur.

-
- (326) "Davanın idarenin tavzih isteğini karar, temyiz edilebilir nihai karar niteliğinde değildir.", Danıştay 9. D. E:1986/235;K:1986/329 T. 18.3.1986 ; "Kararların açıklanması isteminin reddine ilişkin kararlar, nihai karar niteliğinde olmadıkları için tek başlarına temyiz edilemezle.", Danıştay 5. D. E:1990/907;K:1990/898 T. 19.4.1990 (Odyakmaz, Zehra: Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, İstanbul 1993, sh:99 dn.5)
- (327) Danıştay 4. D. E:1966/1514;K:1968/5065 T. 16.11.1968 (Özbalca, Yılmaz,...: Vergi Davaları, Ankara 1988, sh:405)
- (328) Yenice, Kazım-Esin, Yürekli..., Age. sh:618.

5.2. YANLIŞLIKLARIN DÜZELTİLMESİ:

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 30. maddesine göre, kararlarda iki tarafın adı ve soyadı ile sıfat ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi istenebilir.

Burada söz konusu olan yanlışlıklar tamamen maddi yanlışlıklardır. Uyuşmazlığın çözümü veya hukuki yanlışlıklarla ilgili değildir. Çünkü bu türlü yanlışlıkların düzeltilmesi kanun yolları ile mümkün olur, yanlışlıkların düzeltilmesi başvurusu ise bir kanun yolu değildir.

Maddi yanlışlıkların düzeltilmesi çeşitli yararlar sağlar. Her şeyden önce karar yanlışlıktan arınır, kararın yerine getirilmesinde karşılaşılan belirsizlikler giderilir.

Tarafların, vekillerinin, kanuni mümessillerinin ad, soyadı ve sıfatlarının kararda yanlış yazılmış olması önemlidir. "Ad ve soyadı" deyimini geniş anlamda almak lazımdır. Çünkü nüfusla ilgili bir idari davada ana ve babanın ad ve soyadlarında da yanlışlık yapılmış olabilir.

"Sıfat" deyiminden tarafların davadaki davacı veya davalı sıfatlarının ters yazılması ile meslek, görev (329) , iş, akademik unvan gibi sıfatlar anlaşılır.

İptali istenen işlemin, bozulması veya düzeltilmesi istenen kararın verildiği merciin veya içeriğinin veya tarih ve numarasının yanlış yazılması, tam yargı davasında istenen tazminat miktarının yanlış gösterilmesi, iddiaların sonucuna ilişkin yanlışlıklardır.

Davada duruşma yapıldığı halde, kararda duruşma yapılmamış veya duruşmaya katılan taraf veya vekilinin katılmamış gibi gösterilmeleri düzeltilmesi gereken maddi yanlışlıklardır.

Hesap yanlışlıkları; isteklerdeki miktarlara, rakama, rakamın yazı ile yazılmasına, para birimine, vekalet ücretiyle yargılama giderlerindeki hesaplama veya toplama ilişkin olabilir.

(329) Gözaltıyık, A. Şeref: Yönetmelik Yargı, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Ankara 1993, Ankara 1993, s.390'dan naklen:

Danıştay 5. Dairesi 27.9.1965 gün ve E:1965/1279,K:1965/1326 sayılı kararı ile "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde asistan" ibaresini, "Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesinde asistan" olarak düzeltilmesi.

Yanlışlıkların düzeltilmesi taraflar, ilk veya üst derecedeki bütün idari yargı yerlerinden verilen her türlü kararlar hakkında isteyebilirler, kanun herhangi bir sınır koymamıştır.

Süre bakımından da bir sınırlaması yoktur, hatta karar yerine getirildikten sonra da düzeltme istenebilir. Çünkü kararın maddi hatalarla mamul olmaması gerekir. Kaldı ki bu karar, gerektiğinde başka bir uyumsuzluk için kesin hüküm olabilir. “Yanlışlıkların düzeltilmesi”nin , kararın yerine getirilmesine kadar istenebilecek olan “açıklama”ile arasındaki usul farkı, bu süre bakımından olan farktır (İYUK.md.30/2).

Taraflar yanlışların düzeltilmesini, düzeltilecek idari yargı yerinden bir dilekçe ile isterler. Dilekçe karşı taraf sayısından bir nüsha fazla verilir. Dilekçenin bir örneği, belirtilecek süre içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf cevabını iki nüsha olarak verir, biri yanlışlıkların düzeltilmesini isteyen tarafa gönderilir(İYUK.30/2, 29/2,3,4).

Kararını vermiş olan idari yargı yeri isteği yerinde görürse yanlışlıkları düzeltir, görmezse red eder. Düzeltme veya red kararına karşı kanun yollarına başvurulamaz. Ancak yanlışlıkların düzeltilmesi için yapılan istem üzerine hüküm değiştirilmiş veya bir hüküm verilmişse, kanun yollarına başvurulabilir (330) .

Yanlışlıkların düzeltilmesi kararı, düzeltilen ilamın altına yazılır (İYUK.md.30/3). İlam yok edilerek düzeltilmiş şeklin yeniden yazılamayacağı gibi, düzeltme şerhi ek olarak da ilama konmaz. Düzeltmenin bütün ilam nüshalarından aynı şekilde yapılması lazımdır (331).

5.3. ÖZEL İTİRAZ BAŞVURULARI:

5.3.1. Bağlantılı Davalara İlişkin Kararlara İtiraz:

Bağlantılı dava, kanununda açıklanmıştır. İYUK.45/3. maddesine göre “davaların aynı sebeplerden doğması veya biri hakkında verilecek hükmün, diğerini etkileyecek nitelikte bulunması halinde bağlantılı var sayılır.”

(330) Danıştay 9. Dairesi'nin 25.1.1989 gün ve E:1987/3901;K:1989/205 sayılı kararı

(331) Fazla bilgi için bkz. Yenice, Kazım-Yüksel Esin: Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983, s.619-623.

Bu itiraz yolu, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 41. maddesine göre, tarafların davalarda bağlantılı bulunduğu iddiaları mahkemelerce red edildiği takdirde başvuru bir yoldur. Aslında madde "başvuru"dan söz etmiş ise de 42. madde "bu konuda yapılacak itiraz" demek suretiyle başvurunun itiraz olduğu açıklanmıştır.

Mahkemeler davalarda bağlantı bulunduğu iddialarını yerinde görmezlerse, kabul etmedikleri hakkında bir ara kararı verir ve taraflara tebliğ ederler. Taraflar, tebliğ tarihini izleyen (on beş) içerisinde Bölge İdare Mahkemeleri veya Danıştay'ın görevli dairesi nezdinde itiraz edebilirler.

5.3.2. Danıştay Dava Daireleri veya Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemeleri ile tek hakim tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararına karşı yapılan itiraz :

Bu itiraz, kanun yolu olan itirazdan (İYUK.md.45) ayrı bir başvuru yolu, daha doğrusu özel bir itirazdır.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yapılan değişiklikten önce yürütmenin durdurulması kararlarına karşı herhangi bir başvuru yolu yoktu. Yürütmenin durdurulması isteğinin reddi halinde istem tekrarlanıyordu. 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklik yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kabul veya red kararlarına karşı, itiraz yolu kabul edilmiştir(İYUK.Dmd.27/12). Bu itiraz yolu, yürütmenin durdurulması kararları nihai bir karar olmadıklarından İYUK.45. maddesinde düzenlenen ve bir kanun yolu olan itiraz ile aynı nitelikte değildir. Bir itirazın amacı; TBMM. Adalet Komisyonu'nun 3.11.1988 gün ve Esas No:1/415, Karar No:27 sayılı raporuna göre; Anayasa'nun İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun aradığı telafisi güç ve imkansız zararların birlikte gerçekleşip gerçekleşmediğinin itiraz merciince bir kez daha incelenmesini sağlamaktır (332).

Gerçekten da Anayasa'nın 125. maddesinin 5. fıkrasına göre: "İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması" şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilmek suretiyle yürütmenin durdurulması kararı verilebilecektir. Yani bu iki şartın bir arada bulunması ve ayrıca bu şartların ne suretiyle

(332) TBMM Dönem: 18, Yasama Yılı: 2, (S. Sayısı: 120), s. 9.

gerçekleşmiş olduğunun gerekçesinde açıkça gösterilmesi gerekmektedir. İki şarttan yalnız birinin varlığı halinde yürütmenin durdurulması kararı verilemez. Yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararlara taraflar, bir defaya mahsus olmak üzere itiraz edebilirler.

İtiraz mercii, yürütmenin durdurulması istemlerini karara bağlayan mercie göre değişmektedir. İtiraz mercii, durdurma istemi üzerine karar Danıştay Dava Daireleri tarafından verilmişse, konusuna göre İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları, Bölge İdare Mahkemesince verilmişse en yakın Bölge İdare Mahkemesidir. Durdurma istemi hakkındaki kararların, çalışmaya ara verme süresi içinde İdari ve Vergi mahkemeleri vermişse itiraz mercii, en yakın nöbetçi mahkeme veya kararı veren hakimın katılmadığı nöbetçi mahkemedir.

İtiraz süresi, istem hakkında verilen kararın tebliğ tarihinden itibaren (yedi gün)dür.

İtiraz mercii, dosyanın kendisine gelişinden itibaren (yedi gün) içinde karar vermek zorundadır. Ancak tek hakim ile idare ve vergi mahkemelerinin verdikleri yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarına karşı yapılacak itirazları inceleyecek olan mürettep bölge idare mahkemesinin, teşekkül edip itirazı inceleyebilmesi ciddi bir sorun olarak görünmektedir. Çünkü Danıştay Kanunu'nun 17/4 maddesine göre; hükme müessir işlemlerin yapıldığı toplantıda bulunanlar itiraz incelemesine katılamazlar. İtiraz bahsinde açıklandığı gibi (333), yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verebilmek için kanunun aradığı şartların olup olmadığının araştırılması, tartışması ve nihayet gerekçeli kararın alınması, "hükme müessir işlemlerin yapıldığı toplantıya katılmak" olabileceği için idari ve vergi mahkemelerinde bu kararları veren üç kişilik mürettep bölge idare mahkemesinin üyeleri sıfatıyla itiraz incelemesinde bulunamayacakları kanaatindeyim. Böyle olunca da bölge idare mahkemesi kurulamaz.

İtiraz merciinin itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir (İYUK.Dmd.27/12). Ancak sayılı kararla birlikte temyiz edilebilir.

5.3.3. Danıştay; belediyeler ile il özel idarenin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkında istemleri üzerine verilen kararlar (İYUK.D.Ek Madde 2):

1982 Anayasası'nda mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yoluyla yapılması esas kabul edilmiştir (md.127/4).

Danıştay Kanunu'na göre bu denetimi Danıştay yapacaktır. Danıştay belediyeler ile il özel idarelerinin seçimle gelen organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri inceler ve karara bağlar (DK.D.md.24/2).

22.3.1990 gün ve 3619 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce Danıştay'a yalnız "il merkezi belediyeler" ile il özel idarelerine ilişkin istemlerle ilgili dosyalar gelmekteydi. İlçe ve belde belediyeleri ile ilgili istemler hakkında yargı yoluyla denetimi hangi idare mahkemelerinin yapacağı hakkında mevzuatta bir hüküm yoktu. Danıştay ilçe belediyeleri ilgili dosyaları görevsizlik kararı ile mahalli idare mahkemelerine, idare mahkemeleri de aynı şekilde görevsizlik kararı ile Danıştay'a göndermekte idiler. Bu defa "il merkezi belediyeleri" ibaresi "belediyeler" olarak değiştirilmiş ve bu suretle il merkezi belediyelerin yanında ilçe ve belde belediyelerine ilişkin istemlerini de Danıştay tarafından incelenmesi kabul edilmiştir. Ayrıca 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yapılan değişikliğe kadar, yetkili merciler (334) tarafından Danıştay'a, Danıştay Kanunu'nun 24/2 maddesi gereğince gönderilen dosyaların ne şekilde inceleneceğine ve karara bağlanacağına dair herhangi bir usul hükmü bulunmamaktadır. Dosyaların yetkili mercilerde Danıştay'a gönderilmesi bir idari dava açılması niteliğinde olmadığından, idari davalarla ilgili hükümlerin bu dosyalar hakkında uygulamasında güçlüklerle karşılaşılıyordu. İşin acele işlerden olması nedeniyle, diğer dava dosyalarındaki gibi otuzar günlük sürelerle ikişer defa dilekçe ve savunma verilip alınarak dosyanın tekerrür ettirilmesi imkansızdır. Mevcut mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığından idare mahkemelerince belediye başkanının veya meclis başkan vekilinin savunması alınmadan istekler karara bağlanmakta idi. Bu çok büyük bir eksiklikti. (335) Bu tip kararlar hakkında ancak kararı veren daire nezdinde bir defaya mahsus olmak üzere kararın düzeltilmesi yoluna başvuruluyordu. Bu defa İdari Yargılama Usulü Kanunu'na eklenen Ek Madde 2 ile hem yerel yönetimlerin seçimle gelen organların kanunlarda gösterilen nedenlerle organlık sıfatlarını kaybetmelerini ilişkin yetki mercilerden gönderilen dosyaların incelenmesinde ve karara bağlanmasında uygulanacak özel usul hükümleri getirilmiş, hem de Danıştay tarafından verilen kararlara karşı taraflara özel itiraz yoluna başvurma imkanı tanınmıştır.

(334) *Valilikler ve İçişleri Bakanlığı*

(335) *İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun Değiştirilmesine dair 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunu'un, 24. maddesinin değişiklik gerekçesi bkz. Dönem:18, Yasama Yılı:2, TBMM. S.Sayı:120, s.6.*

dari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Kanunla kabul edilen Ek Madde 2'ye göre yetkili mercilerden Danıştay'a gönderilen dosyalar, belediye başkanlarının düşmesi istemine dair ise belediye başkanlarının, belediye meclislerinin veya il genel meclislerinin veya feshi istemine ilişkin ise meclis başkan vekilinin on beş gün içinde savunması alınır. Dosya, bu savunma alındıktan sonra veya bu süre içerisinde savunma verilmediği takdirde, sürenin bittiği tarihte tekenmül eder. Karar dosya üzerinden verilir. İYUK.1/2. maddesinde Danıştay ve diğer idari yargı mahkemelerinde yazılı yargı usulünün uygulanacağı ve incelemenin evrak üzerinde yapılacağı açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, Ek Madde 2'de tekrar "kararın dosya üzerinden verileceği" kaydının konması, kanaatimce bu işlerde duruşma isteminde bulunulamayacağına işaret etmek içindir.

Danıştay tarafından verilen kararlara karşı, kararın tebliğini izleyen günden itibaren (on beş gün) içerisinde İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'na itirazda bulunabilir. İtiraz bir ay içinde sonuçlandırılır.

İtiraz incelenmesi, evrak üzerinde ve belli süre içinde yapılacağına göre, inceleme sadece hukuki noktalar üzerinde olacak, maddi vakıalar araştırılmayacaktır. Esas hakkında bir karar verilmeyecektir. Çünkü otuz gün olan itirazı inceleme süresi, yeni bir soruşturma için yeterli bir süre değildir. Bu bakımdan dosya Danıştay'a gönderilmeden önce her yönü ile tamam olmalı, Yıllık Çalışma Raporu'nun yetersizliği nedeniyle ilçe belediye başkanlarının verdiği cevapların yetersizliği nedeniyle ilçe belediye başkanlarının düşürülme isteklerine, o ilçe kaymakamlarının; il belediye başkanlarının düşürülme isteklerine, o il valisinin gerekçeli ve kanaatli mütalaası mutlaka eklenmelidir.

İtiraz üzerinde verilen kararlar kesindir. (336)

5.3.4. Kanunlarda, Bölge İdare, İdare ve Vergi Mahkemeleri nezdinde itiraz edileceği belirtilen işlemler (İYUK.D.Ek Madde 3) :

Bu itiraz yolu 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla kabul edilmiştir.

Uygulanabilecek hal olarak şimdilik 9 Ağustos 1983 gün ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun (337) 25. maddesi görülmektedir. Belki imar ve trafikle ilgili para cezaları hakkında da uygulanabilir.

(336) Bu konuda fazla bilgi için bkz. Hondu, Selçuk: "Belediye Başkanlarının Düşürülmeleri ve Belediye Meclislerinin Feshi Konularında Bir İnceleme", Adalet Dergisi, C: 78, S.4, Temmuz-Ağustos 1987, S.75-97.

(337) Kanun içinde bkz. 11 Ağustos gün ve 18132 sayılı Resmi Gazete.

Kanunun sistematigine tamamen aykırı bu itiraz yoluna başvurulmak için bundan sonra da bazı kanunlarla hüküm konulacağı anlaşılmaktadır. Bu haliyle daha ziyade ileriye matuf bir düzenleme olabileceği kanaatini uyandırmaktadır.

25. maddeye göre; Kanunun 5. Bölümü'nde Cezai Hükümler başlığı altında 20-23. maddelerinde gösterilen filler hakkında mahalli en büyük mülkiye amiri tarafından verilecek idari nitelikteki cezalara karşı cezaya maruz kalan gerçek veya tüzel kişi, cezanın tebliği tarihinden itibaren en geç (yedi gün) içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edebilir.

İtiraz idarece tesisi edilen işlemin yerine getirilmesini durdurmaz. Mahkeme, evrak üzerinde inceleme yaparak, itirazı mahkeme kayıtlarına intikal tarihinden itibaren en geç bir ay içinde karar verir. Verilen karar kesindir, bu kararlara karşı herhangi bir kanun yoluna başvurulamaz (İYUK.Ek Madde 3).

Ancak bu kararın verileceği hakkında bir hüküm yoktur. Mahkeme yalnız itiraz edenin dilekçesi üzerine karar vereceği, karşı tarafın olmayacağı yani taraf teşkil edilmeyeceği, yargılama usulünün genel hükümlerinin uygulanamayacağı, karşı tarafın mahkemece verilen karardan haberi olmayacağı, olsa bile temyiz veya itiraz hakkı bulunmadığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmamdaki amacım, gündemini hiç yitirmeyen ve herkesin maruz kalabileceği kanun yolları hakkında, benden sonra gelecek araştırmacıların elinde daha derli, toplu ve en yeni Danıştay kararları ışığı altında konuyu incelemeye çalıştım.

Yapılan istatistik bilgilere göre, her üç kişiden biri, mahkemelerde davalı veya davacı olarak yer almaktadır. İster davalı ister davacı olsun, ilk derece mahkemelerinin vermiş oldukları nihai kararları, bir üst mahkemede tekrar incelenmesi istenmektedir. Genellikle taraflar kendilerini haklı görmekte, mahkemenin vermiş olduğu kararı haksız bulmakta veya hakimlerin tecrübesizliği, bilgisizliği veya dosyaların yoğunluğu sebebiyle yanlış karar da verebilmektedirler. Bu sebeplerden dolayı Anayasanın, taraflara tanıdığı hakkı kullanmakta ve bir üst mahkeme de, ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu nihai karar hukuki incelemeye tabi tutulmaktadır. Böylelikle taraflara hukuki güvence sağlanmaktadır.

Ancak İYUK'unuzun yeni olması yüzünden uygulamada birçok sorunlar yaşanmıştır. Bunlardan bir kısmı 5 Nisan 1990 gün ve 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklik, ancak bu yetersiz ve çaresiz kalınca hemen arkasından 10 Haziran 1994 gün ve 4001 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile çözümlenmiş olmakla beraber "itiraz"daki bütünlüğün bozulması, kanun yolu olmayan özel bir itiraz'ın getirilmiş olması gibi kanunun sistematigine aykırı durumlar da meydana getirilmiştir. Ayrıca, son değişikliklerin getirdiği yeniliklerle ilgili olarak idari yargı yerlerinde yaptığımız araştırmada birçok kanunun nasıl çözümleneceğinin henüz açıklığa kavuşturulmamış olduğunu tespit ettim.

Kanun yollarındaki madde değişikliğinin yanında, idari yargının iki dinamik kuruluşu olan Danıştay ve Bölge İdare Mahkemelerinin kuruluş kanunlarında da bir çok değişiklik yapılarak, sistemde bozulmalar da meydana getirilmiştir.

Cumhuriyet döneminden yani 669 sayılı Şura-i Devlet Kanunu'nun yürürlüğe giriş tarihi olan 1927 yılından bu yana dört Danıştay Kanunu ve bu Kanunlarda değişiklik yapan çeşitli kanunlar ile idari yargılama usulümüz hayli değişiklik geçirmiştir.

1982 yılında BİM, idare ve vergi mahkemeleri'nin kurulmasıyla başlayan dönem, 1988 , 1990 ve 1994 yılında değişiklikler , hatta bu değişiklik kanunlarının, tek hakimle çözülecek davalar ve duruşmalar işlere ilişkin ileriye yönelik düzenlemeleri de göz önünde bulundurulursa, bu değişiklikleri gerektiren nedenlerden kaynaklanan sorunlar daha iyi anlaşılacaktır.

Ancak Danıştay, çoğu konulardaki istikrarlı tutumu ile bu sorunları karşılamaya çalışmış, özgün bir Türk idare-vergi hukuku anlayışı veya Türk Danıştay'ının görüşü, yorumu gibi bir fikrin, inancın yerleşmesi gerçekleştirme yolunda çaba göstermiştir.

Kanaatimce kanunların mümkün olduğu kadar az değiştirilmelidirler. Her ne kadar sonradan, aksayan yönlerin olduğu anlaşılrsa da, iyi uygulayıcıların elinde bu aksaklıkların fiilen en aza indirilmesi, sık sık yapılacak değişikliklerden daha iyidir. İdare hukuku'nun bir icthat hukuku olduğu unutulmamalı, kanun boşlukları veya aksaklıkları yeni mevzuatla değil, icthatlar yoluyla çözülmeli; yargılama usulü ile ilgili hükümlerin artırılmasına özen gösterilmelidir.

Şayet herhangi bir değişikliğe gerçekten ihtiyaç duyuluyorsa, o zaman kanun koyucu, doktrini oluşturan bilim adamları ve özellikle kanunları uygulayıcılarla birlikte çalışarak değişiklikleri saptamalıdır. Örneğin kanunları uygulayanların çoğu, yargının hiyerarşi demek olduğundan hareketle birbirine paralel itiraz ve temyiz şeklinde iki ayrı üst derece yolunun bulunmamasının, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalara getirilen temyiz, yürütmenin durdurulmasına uygulanacak itirazın ilke olarak hatalı olduğu, en azından pratik ve uygulamada zorluklar çıkaracağı kanaatindedirler.

Her zaman idare ve vergi yargılama usulünde sadelik en iyisidir. Çünkü esas olan "hakkın esası"nın aranmasıdır. Yarı dava, fazla kayda tabi olmadan rahatça açılabilmesi ve incelenebilmesidir. Aksi takdirde sorunlar daha da artmaktadır. Ancak devletin; düzenini kurmak ve korumak için ve özellikle adalet dağıtımında keyfililiği önleyebilmek için koyduğu kurallar bazen geliştikçe gelişmekte ve aşırıya kaçmaktadır. Özellikle 521 sayılı Danıştay Kanunu'ndan sonra bu dalda kodifiye etme yönünde, kanaatimce hayli fazlaca bir eğilim oluşmuş, aynı kural içinde -spor, vergi gibi - birbirine hiç benzemeyen konular, çözümlenmek üzere toplanmıştır.

Halen, biri için konulan kural öbürüne uymamakta, hatta ters etki yapmakta, güçlük doğurmaktadır. Başka kanunlara fazlaca düşünülmeden konulan maddelerle, örneğin Çevre Kanunu'nda olduğu gibi yerleşmekte olan veya mümkün olduğunca yerleşmeye çalışan Türk idari yargılama usulünün sistematigine ve planına uymayan, hatta ters düşen atıflar yapılmamalıdır. Özerk idare hukukunu, idari yargıyı adli yargı sistemine benzetmeye, yaklaştırmaya çalışılmamalıdır.

“Kararlara karşı başvuru yolları”nın, ilk derece mahkemesinin verdiği karar sonucunda kendi haklılığına inanan tarafın, bu kararın bir kere de bir üst derece mahkemesinde incelenmesi için taraflara tanınmış bir yol olduğu düşünülürse, asıl olan “hak”ın aranması olup, mühim olan sade bir usuldür.

Bu çalışmamın sonunda getireceğim tek öneri, idare ve vergi yargılama mevzuatımızda daha fazla değişiklik yapılmaması, varsa mevcut aksaklıkların uygulamada idare, vergi, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay hakimlerinin elinde, onların yorumlarıyla ve doktrininin katkısıyla giderileceğine dair inanç ve güvenin sağlanması olmalıdır. Çünkü bütün kanunlar uygulayıcılarının yorumuyla gerçek değerlerini bulurlar.

EK
(Kanunların Geçirmiş Olduğu Aşamalar)

1.DANIŞTAY KANUNU:

- 1.1.)669 S.K. :23 Kasım 1925(13 Teşrin-i Sani 1341) gün ve
Şura-ı Devlet Kanunu, R.G. t:7/12/1925, No:228
(Mülga: 21/12/1938 ,3546 S.K. ile)
- 1.2.)3546 S.K. :21 Aralık 1938 gün ve
Devlet Şurası Kanunu, R.G. t:30/12/1938, No:4098
(Mülga: 21/12/1964, 521 S.K. ile)
- 1.3.)521 S.K. :24 Aralık 1964 gün ve
Danıştay Kanunu, R.G. t:31/12/1964, No:11896
(Mülga: 6/1/1982, 2575 S.K. ile)
- 1.4.)2575 S.K. :6 Ocak 1982 gün ve
Danıştay Kanunu, R.G. t:20/1/1982, No:17580
- 1.4.1.)3619 S.K. :22 Mart 1990 gün ve
Danıştay Kanununu Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve
Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun,
R.G. t:10/4/1990, No:20474.

2.İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU (İYUK.):

- 2.1.)2577 S.K. :6 Ocak 1982 gün ve
İdari Yargılama Usulü Kanunu, R.G. t:20/1/1982, No:17580.
- 2.1.1.)3622 S.K. :5 Nisan 1990 gün ve
6/1/1982 Tarih ve 2577 Sayılı İYUK.'nun Bazı Maddelerinin
Değiştirilmesine Dair Kanun, R.G. t:10/4/1990, No:20488.
- 2.1.2.)4001 S.K. :10 Haziran 1994 gün ve
İYUK.'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun,
R.G. t:18/6/1994, No:21964.

**3.BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ(BİM),İDARE MAHKEMELERİ(İM)
VE VERGİ MAHKEMELERİ(VM)'NİN KURULUŞU VE GÖREVLERİ
HAKKINDA KANUN :**

- 3.1.)2576 S.K. :6 Ocak 1982 gün ve
BİM.,İM.ve VM.'lerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun,
R.G. t:20/1/1982, No:17580.
- 3.1.1.)3410 S.K. :24 Şubat 1988 gün ve
6.1.1982 tarihli ve 2576 sayılı BİM.,İM. ve VM.'lerinin
Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı
Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun,
R.G. t:2/3/1988, No:19742

- 4.1.)2709 S.K. :1982 T.C. Anayasası
R.G. t:20/10/1982, No:17844.
- 5.1.)765 S.K. :Türk Ceza Kanunu
R.G. t:13/3/1926, No:320.
- 6.1.)1412 S.K. :Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
R.G. t:20/4/1929, No:1172.
- 7.1.)1086 S.K. :Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
R.G. t:2-3-4/7/1927, No:622-623-624.
- 8.1.)1402 S.K. :Sıkıyönetim Kanunu
R.G. t:15/5/1971, No:13837.
- 9.1.)6183 S.K. :Amme Alacaklarının Tahsili Usulu Hakkında Kanun
R.G. t:28/7/1953, No:8469.
- 10.1.)3065 S.K. :Katma Değer Vergisi Kanunu
R.G. t:2/11/1984, No:18563.
- 11.1.)2996 S.K. :Tahsil Edilemiyen Hazine Alacaklarının Silinmesi Hakkında Kanun,R.G. t:27/4/1984, No:18384.
- 12.1.)2547 S.K. :Yüksek Öğretim Kanunu (YÖK.)
R.G. t:6/11/1981, No:17506.
- 12.1.1.)2880 S.K. :2547 Sayılı YÖK.'nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesine Dair Kanun,
R.G. t:18/8/1983, No:18140.
- 13.1.)4353 S.K. :Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliğinin Ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine,Devlet Davalarının Takibi Usullerine Ve Merkez Ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun,R.G. t:18/1/1943, No:5307.
- 13.1.1.)5797 S.K. : Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliğinin Ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine,Devlet Davalarının Takibi Usullerine Ve Merkez Ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun,
R.G. t:03/07/1951, No:7850.

14.VERGİ USUL KANUNU (VUK.) :

14.1.)213 S.K. :4 Ocak 1961 gün ve

Vergi Usul Kanunu,R.G. t:10-11-12/1/1961, No:10703-10704-10705.

14.1.1.)2686 S.K. :23 Haziran 1982 gün ve

213 Sayılı VUK.'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,
R.G. t:29/6/1982, No:17739.

14.1.2.)3239 S.K. :4 Aralık 1985 gün ve

213 Sayılı VUK.'nda Bazı Maddelerin Değiştirilmesine Dair
Kanun. R.G. t:11/12/1985, No:18955.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- ✎ AKSOY, Şerafettin: Vergi Yargısı Türk Yargı Sistemi, İstanbul 1982.
- ✎ ALİFENDİOĞLU, Yılmaz: "Vergi Yargısı ve Sorunları", Danıştay Dergisi 1979, C.9, S.32-33, s.135-154
- ✎ ALVER, Cemil: İdari Yargılama Usul Kanunu Açıklamalı, İçtihatlı, Gerekçeli 3.Bası, Ankara 1993
- ✎ ARAL, K.: Danıştay Muhakeme Usulü, Ankara 1981.
- ✎ ARAS, Necati - NAYMAN, Mümtaz: "Danıştay Meslek Grupları", Yüzyıl Boyunca Danıştay 1968.
- ✎ ARAL, Rüştü: "Danıştayın Tarihçesi, Kuruluş ve Görevleri" Danıştay Dergisi Ankara 1971, S.3, S.29-43
- ✎ ARAL, Rüştü: "Temyiz Davaları", Yüzyıl Boyunca Danıştay, Danıştay Yayını, Ankara 1968.
- ✎ ARSLAN, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi
- ✎ AYDEMİR, Oğuz: "Danıştay, İdare ve Vergi Mahkemelerinde Dava Açma Süreleri" Maliye Postası, Yıl 12, S.260, Temmuz 1991
- ✎ AYDIN, Tuncer: "İdari Yargılama Usulü", Yüzyıl Boyunca Danıştay, Ankara 1968.
- ✎ BELGESAY, M.Reşit: Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu Şerhi C:I 2.Tabı, İstanbul 1939
- ✎ BELGESAY, M.Reşit: Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu Şerhi C:I İstanbul 1939
- ✎ (BELGESAY) Mustafa Reşit: "Mufassal Ameli ve Nazari Usul-ü Muhakeme-i Hukukiye", İstanbul 1338-1340.
- ✎ BERKEM, Kemal: "Alt Kademe İdari Yargı Yetkisini Haiz Merciler", Mülkiyeliler Birliği Dergisi İdari Yargı Özel Sayısı, C:2 S.6 Ocak -Mart, 1967, s.17-19
- ✎ BERKİN, Necmettin M.: "Alman Hukuk Prosedüründe İtiraz Yolu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C:15, S.4, 1949.
- ✎ BİLGE, N.: Türk Yargısında Karar Düzeltme Yolunun Tarihi Gelişimi ve Hukuki Değeri, Yargının 100.Yıldönümü Armağanı, 1968
- ✎ BİLGE, N.: Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, 1973
- ✎ CANDAN, Turgut: Türk Vergi Yasası II S.263, S.57

- ✎ CANDAN, Turgut: Türk Vergi Yasası III, Maliye Postası, S.165, 15 Temmuz 1987, s. 51.
- ✎ CANDAN, Turgut: "İdari Yargılama Usulü İle İlgili Son Değişiklikler XII" Maliye Postası, Yıl:12, S.250, 1 Şubat 1991
- ✎ CANDAN, Turgut: "İdari Yargılama Usulü İle İlgili Son Değişiklikler XIII" Maliye Postası, Yıl:12, S.251, 15 Şubat 1991, s.61
- ✎ ÇETİNEMEL, Harun: "İlk Derece Yargı Yerlerinin Sorunları", Danıştay Dergisi, C:13 S.68-69, 1988
- ✎ DEMİRCİOĞLU, K.: Hukukta Tashih-i Karar, 1945
- ✎ DERBİL, S.: İdare Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara 1959.
- ✎ DİNÇER, Güven: "İdari Makamlar Arasında Görev ve Yetki Uyuşmazlığı", Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968, Ankara 1968
- ✎ DOĞAN, Ali Abdullah-ALVER, Cemil: İdari Yargılama Usulü Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 1988
- ✎ DOĞRUSÖZ, Bumin: "Vergi Yargısında Hükümün Açıklanması", Vergi Sorunları Dergisi, S.75, Kasım-Aralık 1994, s.63-70
- ✎ DURAN, Lutfi: "Mahkeme Kararları Kroniği-Kanun Yolları İlk İnceleme" İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları C:33, S.3-4 s.412
- ✎ DURAN, Lutfi: "İdari Yargı Adlileşti" İstanbul Barosu Dergisi, C:56, S.1-3 1982
- ✎ DURAN, Lutfi: "İdari Yargı Adlileşti", İdare Hukuku ve İlimler Dergisi, Sarıcaya Armağan, C.3, S.3
- ✎ DURAN, Lutfi: Türkiye Yönetiminde Karmaşa, İstanbul 1988
- ✎ ERKUT, Celal - SOYBAY, Selçuk: Anayasa ve İdari Yargılama Usul Hukukuna ilişkin Kanunlar, Genişletilmiş İkinci Baskı, İstanbul 1990.
- ✎ EROĞLU, Hamza: İdare Hukuk Genel Esasları, İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi, 3. Baskı Ankara 1978.
- ✎ GÖRELİ, İsmail Hakkı: Devlet Şuarası (Şuray-ı Devlet)- (Danıştay), Ankara 1973, Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik a.u.- Yeni Matbaa, VIII+330 s.
- ✎ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: Anayasa Hukuku, Ankara 1991,
- ✎ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref- AKILLIOĞLU, Tekin: Yönetim Hukuk Gözden geçirilmiş 5. baskı, Ankara 1992.
- ✎ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: Yönetimsel Yargı, Ankara 1993.
- ✎ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: İdari Yargı "Danıştay Üye Seçimleri", İdari Yargı, Sayı :10 Sayfa 1 v.d.

- ✎ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: Türkiye'nin İdari Yapısı 2. Bası, Ankara 1972.
- ✎ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: İdari Yargıda Kararın Düzeltilmesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:XX, S:4.
- ✎ GÜRDOĞAN, B. D: Tashihi Karar Müessesesi, Ord. Prof. Ahmet Arsebük'un Aziz Hatırasına Armağan, 1958.
- ✎ HONDU, Selçuk: İdari Yargılama Usulünde Tebligat Giderlerine İlişkin Bir İnceleme, Adalet Dergisi, C:76, S:4, Temmuz- Ağustos 1985.
- ✎ HONDU, Selçuk: İdari Yargılama Usulünde İtiraz Ve Temyiz Başvurularına İlişkin Bazı Sorunlar, Danıştay Dergisi Cilt:3, S:50-51, 1983.
- ✎ HONDU, Selçuk: İdari Yargılama Usulünde İsrar, Danıştay Dergisi, C:16, S:60-61, 1986, s:51 v.d.
- ✎ HONDU, Selçuk: Bölge İdare Mahkemeleri ve Uygulaması, Adalet Dergisi, c:77, S:3, Mayıs- Haziran 1986, s:101-107.
- ✎ HONDU, Selçuk: Danıştay İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Arasında Çıkan Görev Uyuşmazlıkları.
- ✎ HONDU, Selçuk: Bölge İdare Mahkemeleri Oluşumu İle İlgili Bazı Sorunlar, I. İdare Hukuk Kongresi, I. Kitap İdari Yargı, 1-74 Mayıs 1990, Ankara.
- ✎ HONDU, Selçuk: Belediye Başkanlarının Düşürülmeleri ve Belediye Meclisleri Feshi Konularında Bir İnceleme, Adalar Dergisi, C:78, S:4, Temmuz- Ağustos 1987.
- ✎ KANETİ, Selim: "Vergi Davalarında Temyiz Denetiminin Kapsamı ve Sınırları" İktisat ve Maliye Dergisi, C:33, S:11, Şubat 1987
- ✎ KARAFAKİH, İ.H.: Hukuk Muhakemeleri Hukuku, 1952.
- ✎ KARAGÖZOĞLU, H. Fevzi: "Vergi Uyuşmazlıkları ve Çözüm yolları", Vergi Hukuku Yayınları 1, Ankara 1979, s:501.
- ✎ KARAVELİOĞLU, Celal: Açıklama ve en Son İçtihatlarla İdare Yargılama Usul Kanun, Trabzon İdare Mahkemesi Başkanı, Trabzon 1993.
- ✎ KIRATLI, Metin: "İsviçre'de İdari Usul Kodifikasyonu", Amme İdaresi Dergisi, C:4, S:2, Haziran 1973.
- ✎ KOCAHANOĞLU, O. Selim: "Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Uyuşmazlıklar" İstanbul 1982.
- ✎ KUNTER, H. Nurullah: Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, İstanbul 1986.
- ✎ KURU, Baki-ARSLAN, Ramazan- YILMAZ, Ejder: Medeni Usulü Hukuku Ders Kitabı, Ankara 1989.

- ✎ KURU, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü Şerhi, 4. Bası, C:4, Ankara 1984.
- ✎ MERİÇ, Osman: "İdari yargı Alanında Gerçekleşen Yeni Düzenlemelerin Dava Açma Mercii ve Süre Yönünden Belediye Uyuşmazlıklarını İlgilendiren Hükümleri" İller Ve Belediyeler Dergisi, C:38, Mayıs 1982, s:439.
- ✎ MERİÇ, Osman: "İdari Yargı ve Bu Alanda Ülkemizde Yapılan Düzenlemeler" Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi Dergisi, C:1 S:2, Haziran 1983.
- ✎ MUTLUER, Kamil: Türkiye'de Vergi Yargı Sistemi, Eskişehir 1975, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayının, NO:141/87.
- ✎ ODYAKMAZ, Zehra: Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, İstanbul 1993.
- ✎ ONAR, Sıddık Sami : İdari Hukukunun Umumi Esasları, C:1,3.Baskı, İstanbul 1966.
- ✎ ONAR, Sıddık Sami : İdari Hukukunun Umumi Esasları, C:3, 3. Baskı, İstanbul 1966.
- ✎ ÖZAY, İlhan: "İdari yaptırımlar" İstanbul 1985.
- ✎ ÖZBALCI, Yılmaz: Vergi Davaları, Ankara 1988,
- ✎ ÖZDEŞ, Orhan : "Danıştay'ın Tarihçesi" Yüzyıl Boyunca Danıştay, Ankara 1986.
- ✎ ÖZDEŞ, Orhan: "Danıştay'ın Tarihi Gelişimi" Danıştay Dergisi S:1, Ankara 1971
- ✎ ÖZER, Atilla: Gerekçeli ve 1961 Anayasası ile Mukayeseli 1982 Anayasası, Ankara 1984.
- ✎ ÖZER, Necati: İdari Hakimlik Sınavlarına Hazırlık Kitabı, İstanbul 1994.
- ✎ POSTACIOĞLU, İ.E: "Türk Hukukunda Hükümlerin Tavzihi" , Ord. Prof. Muammer Reşit Seviğ'e Armağan, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayını 1956.
- ✎ SARICA, Ragıp: İdari Kaza, İstanbul 1942, İstanbul Üniversitesi Talebe Cemiyeti Yayınları No:2.
- ✎ SARICA, Ragıp: İdari Kaza, C:1, İdari Davalar, İstanbul 1949, İstanbul Üniversitesi Yayınları:403, Hukuk Fakültesi Yayınları:91.
- ✎ SEVİM, Eşref: "Vergi Mahkemesinde Dava Açma -İtiraz ve Temyiz Etme Süreleri" Vergi Dünyası, C:8, S:87, Kasım 1988. s:27-31.
- ✎ ŞAKAR, Muşdat: 1982 Anayasası 1989.
- ✎ ŞENSOY, Naci: "İstinaf" İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 1946, C:12, S:4, s:1062.

- ✎ TAN, Turgut: "İdarenin Kesin İşlemleri ve 5917 Sayılı Kanun uygulaması" Amme İdaresi Dergisi, C:2, S:4 Aralık 1969.
- ✎ TANER, Tahir: Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul 1945.
- ✎ TEKGÜNDÜZ, Metin: Vergi Mahkemelerinin Görevleri ve Tek Hakimle Çözümlenecek Davalar" Adalet Dergisi, C:76, S:1, Ocak-Şubat 1985.
- ✎ TEZEL, Adnan: Vergi Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1982.
- ✎ TIKVEŞ, Özkan: İdare Hukuku Giriş Temel Kavramlar, İdari Hukukunun Kaynakları Yönetim sistemleri, Türkiye Cumhuriyeti Yönetim Sistemleri, İdari Yargı, Uygulamadan örnekler, İzmir 1983.
- ✎ UMAR, B.: Türk Medeni Usul Hukukunda İadei Muhakeme, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C:XXIX, S:1-2
- ✎ USTÜNDAĞ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku C:I-II, 4. Bası, İstanbul 1989.
- ✎ YENİCE, Kazım-ESİN, Yüksel: Açıklamalı ve İçtihadlı Notlu İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983.
- ✎ YILDIZHAN, Yayla: İdare Hukuku , 2. Bası, İstanbul 1990.
- ✎ ZABUNOĞLU, Yahya: "İdari Yargılama usulü: Genel İlkeler ve Pozitif Düzenlemeler", İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu (Ankara 10-11-12 Haziran 1992), Ankara 1982.
- ✎ ZÜHAL, Çokar: "Genel Olarak Görev ve Yetki Konusu" İdare Hukuku ve İlimler Dergisi, (IHİD), C:6,S:1-3, Ankara 1985.

DERGİLER:

Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
Danıştay Dergisi
Resmi Kararlar Dergisi' nin ilgili nushalarından faydalanılmıştır.

ANAYASALAR

1961 Anayasası
1982 Anayasası'nın İlgili Hükümleri

KANUNLAR

Danıştay Kanunun
İdari Yargılama Usul Kanunu
Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun
Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş İşleyişi Hakkında Kanun